

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

73172

MUHADRAMLARIN HADİS İLMİNDEKİ YERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Osman BİLGEN

73177

Enstitü Anabilim Dalı : **TEMEL İSLÂM BİLİMLERİ**

Enstitü Bilim Dalı : **HADİS**

Tez Danışmanı : **Doç.Dr. Kemâlettin ÖZDEMİR**

ARALIK –1998

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

MUHADRAMLARIN HADİS İLMİNDEKİ YERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Osman BİLGEN

Enstitü Anabilim Dalı : TEMEL İSLÂM BİLİMLERİ

Enstitü Bilim Dalı : HADİS

Tez 07/12/1988 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği/Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

f.Dr.Abdullah AYDINLI
Jüri Başkanı

Doç.Dr.Suat CEBECİ
Jüri Üyesi

Doç.Dr.Kemâlettin ÖZDEMİR
Jüri Üyesi

ÖNSÖZ

İslâm Dini'nin Kur'ân-ı Kerîm'den sonra ikinci derecede önemli kaynağı hadistir. Hadislerin sonraki nesillere nakledilmesinde hiç şüphesiz sahabe ve tabiûnun büyük emekleri geçmiştir. Bu düşünceyi ifade sadedinde bir çok eser kaleme alınmış, bu mevzuya bazı eserler içerisinde dolaylı olarak da yer verilmiştir. Sahabe ve tabiûn arasında ara bir nesil olan muhadramlar ise müstakil olarak incelenmemiş, usûl kitaplarında tabiûnun bir bölümü olarak ele alınmıştır.

Bu sahada derli toplu müstakil bir çalışmanın yapılmayışı ve konuya duyduğumuz yakın ilgi bizi böyle bir çalışmaya sevketmiştir. Mezkur konunun bölümleri, muhtelif usul kitaplarında geçmesine ve bu konunun bazı kısımları üzerinde çalışmalar yapılmış olmasına rağmen başlı başına bir tez çalışması yapıldığına muttali olunamamıştır.

İşte bu mütevazi çalışma ile, sahabe ve tabiûn arasında "*ara bir nesil*" olan muhadramların hadis ilmindeki yeri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Tezin içindekiler kısmı incelendiğinde görülecektir ki her bölüm başlı başına bir tez konusu olabilecek çaptadır. Bundan dolayı çalışmanın sınırları tesbit edilirken mastır tezini aşmayacak boyutta tutulmasına dikkat edilmiş ve bu amaçla bazı konuların detayında ihtisara gidilmiştir.

Çalışmamızda hadis usûlü, tabakat, cerh ve ta'dil kitaplarının yanında temel hadis kitapları ve konuyla ilgili muhtelif eserler kaynak olarak kullanılmıştır.

Ayrıca konumuzun temel kaynak kitaplarından olup da Türkiye'deki kütüphanelerde bulamadığımız, Burhâneddîn Halebî'ye ait "*Tezkiratü 't-tâlibi 'l-muallem bi-men yukalu innehu muhadram*" isimli eseri de Suriye'den temin edilmek suretiyle istifade edilmiştir.

Tez, giriş ve iki bölümden meydana gelmektedir.

Giriş bölümünde, konuyla ilgili kavramlara ve bu mevzuda daha önce yazılmış eserlere yer verilmiştir . Bu bağlamda sahabe ve tâbiûn kavramları açıklanmış ve onların faziletleri hususunda kısaca bilgi verilmiştir. Ayrıca muhadram kavramının sözlük ve ıstılâhî anlamları verilerek tanımlar arasında karşılaştırmalar yapılmış, son olarak da değerlendirmelere gidilmiştir.

Birinci bölümde muhadramların tesbiti ile ilgili olarak ortaya konulan temel ilkeler incelenmiş, bu mevzuda söz sahibi müelliflerin görüşleri dikkate alınarak onların sayısı hakkındaki ihtilaflara değinilmiştir. Ayrıca İbn Hacer'in listesi asıl kabul edilerek muhadramların isim listesi verilmiş, diğer müelliflerin tesbit etmiş oldukları isimler ise çeşitli rumuzlarla bu listede gösterilmiştir.

İkinci bölümde, muhadramların genel olarak güvenilirliği üzerinde durulmuş, cerh ve ta'dil ilmüne göre durumları tesbit edilmeye çalışılmıştır. Biyografileri verilen şahısların cerh ve ta'dil açısından değerlendirmeleri yapılarak sika kabul edilen veya cerh edilen muhadramlar tesbit edilmiştir. Bu bölümde ayrıca muhadramların muttasıl rivayetlerinden birer misal verilmiş, mürsel rivayetlerine de dikkat çekilerek hangi şahıslardan aldıkları hadislerin mürsel olduğu ortaya konulmuştur. Bölümün sonunda, tesbit edebildiğimiz 43 muhadram ravinin temel hadis kitaplarındaki rivayetlerinin dağılımı bir tablo halinde gösterilerek bunun değerlendirilmesi yapılmıştır.

Bu çalışmamız esnasında kıymetli vakitlerini ayırarak yardımlarını lutfeden, karşılaştığımız zorluklarda her zaman yardımımıza koşarak tenkit ve tavsiyeleriyle tezimizi yöneten muhterem hocam *Doç.Dr. Kemâlettin Özdemir*'e, tezin yazımı esnasında maddi ve manevi yardımlarını esirgemeyen kıymetli arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunmayı bir vazife bilirim

Osman Bilgen

Adapazarı-1998

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	İ
İÇİNDEKİLER	İV
KISALTMALAR	Xİİİ
ÖZET.....	XV
ABSTRACT	XVİ

GİRİŞ

KONUyla İLGİLİ Kavramlar ve Kaynaklar

1. KONUYLA İLGİLİ Kavramlar	1
1.1. SAHABE	1
1.2. TABİÛN	7
1.3. MUHADRAMLAR.....	10
1.3.1. MUHADRAM KELİMESİNİN SÖZLÜK ANLAMı.....	10
1.3.2. MUHADRAM KELİMESİNİN İSTİLAHİ ANLAMı.....	11
1.3.3. TANIMLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	15
2. KONUYLA İLGİLİ KAYNAKLAR.....	16
2.1. KİTÂBU'L-MUHADRAMÎN.....	16
2.2. TEZKİRATÜ'T-TÂLİBİ'L-MUALLEM Bİ-MEN YUKALU İNNEHU MUHADRAM.....	17
2.3. EL-BEYÂN VE'T-TEBYÎN FÎ ZİKİRİ'L-MUHADRAMÎN.....	18
2.4. HADİS TARİHİNDE MEŞHUR MUHADRAMLAR	18

BİRİNCİ BÖLÜM

MUHADRAMLARIN TESBİTİ VE LİSTESİ

1. MUHADRAMLARIN TESBİTİ	19
1.1. MUHADRAMLARIN TESBİTİ İLE İLGİLİ TEMEL İLKELER.....	19
1.2. MUHADRAMLARIN SAYISI HAKKINDAKİ İHTİLAFLAR.....	22
1.2.1. Ebu'l-Hüseyin Müslim b. el-Haccâc el-Kuşeyrî.....	23
1.2.2. Moğoltay b. Kılıç el-Bekçerî et-Türkî	25
1.2.3. Abdurrahim b. Hüseyin b. Abdurrahman el-Ömerî Ebu'l-Fadl Zeynuddin el-İrâkî	25
1.2.4. İbrahim b. Muhammed b. Halil Burhâneddîn el-Halebî Sıbtu'bni'l-Acemî 26	
1.2.5. İbn Hacer Şemsüddin Ahmed b. Ali el-Askalânî.....	30
1.2.6. Abdurrahman b. Ebi Bekr b. Muhammed Celâleddin es-Suyûtî	34
2. MUHADRAMLARIN LİSTESİ.....	36
2.1. BİRİNCİ CİLT	36
2.1.1. Elif Harfi	36
2.1.2. Be Harfi.....	40
2.1.3. Te Harfi.....	42
2.1.4. Se Harfi	42
2.1.5. Cim Harfi	43
2.1.6. Hâ Harfi	45
2.1.7. Hı Harf	50
2.1.8. Dâl Harfi	52
2.1.9. Zel Harfi.....	52
2.1.10. Ra Harfi.....	53
2.1.11. Ze Harfi	54
2.2. İKİNCİ CİLT	56
2.2.1. Sin Harfi.....	56
2.2.2. Şın Harfi.....	60
2.2.3. Sâd Harfi	62
2.2.4. Dâd Harfi	63
2.2.5. Tı Harfi.....	63

2.2.6. Zı Harfi.....	63
2.3. ÜÇÜNCÜ CİLT	64
2.3.1. Ayn Harfi	64
2.3.2. Gayn Harfi	76
2.3.3. Fe Harfi	76
2.3.4. Kâf Harfi	77
2.3.5. Kef Harfi	80
2.3.6. Lâm Harfi.....	81
2.3.7. Mim Harfi	81
2.3.8. Nun Harfi	88
2.3.9. He Harfi	89
2.3.10. Vâv Harfi	91
2.3.11. Ye Harfi	91
2.4. DÖRDÜNCÜ CİLT.....	94
2.4.1. Künyeler.....	94
2.4.1.1.Elif Harfi	94
2.4.1.2. Be Harfi.....	94
2.4.1.3. Te Harfi	95
2.4.1.4. Se Harfi	95
2.4.1.5. Cim Harfi	95
2.4.1.6. Ha Harfi.....	95
2.4.1.7. Hı Harfi	96
2.4.1.8. Dâl Harfi.....	96
2.4.1.9. Zel Harfi.....	96
2.4.1.10. Ra Harfi.....	96
2.4.1.11. Ze Harfi	97
2.4.1.12. Sin Harfi.....	97
2.4.1.13. Şın Harfi.....	97
2.4.1.14. Sâd Harfi	98
2.4.1.15. Tı Harfi.....	98
2.4.1.16. Zı Harfi.....	98
2.4.1.17. Ayn Harfi	98
2.4.1.18. Fe Harfi	99

2.4.1.19. Kâf Harfi	100
2.4.1.20. Kef Harfi	100
2.4.1.21. Lâm Harfi.....	100
2.4.1.22. Mim Harfi.....	100
2.4.1.23. Nun Harfi	101
2.4.1.24. He Harfi.....	102
2.4.1.25. Vâv Harfi.....	102
2.4.1.26. Ye Harfi.....	102
2.4.2. Kitabu'n-Nisa.....	102
2.4.2.1. Elif Harfi	102
2.4.2.2. Be Harfi.....	102
2.4.2.3. Cim Harfi	103
2.4.2.4. Ha Harfi.....	103
2.4.2.5. Hı Harfi	103
2.4.2.6. Ra Harfi.....	103
2.4.2.7. Ze Harfi	103
2.4.2.8. Sin Harfi	104
2.4.2.9. Sâd Harfi	104
2.4.2.10. Tı Harfi.....	104
2.4.2.11. Aym Harfi	104
2.4.2.12. Kâf Harfi	104
2.4.2.13. Kef Harfi	105
2.4.2.14. Lâm Harfi.....	105
2.4.2.15. Mim Harfi.....	105
2.4.2.16. He Harfi.....	105
2.4.3. Künyesi İle Bilinen Kadınlar.....	106
2.4.3.1. Be Harfi.....	106
2.4.3.2. Cim Harfi	106
2.4.3.3. Ha Harfi.....	106
2.4.3.4. Şın Harfi.....	106
2.4.3.5. Gayın Harfi.....	106
2.4.3.6. Kâf Harfi	107
2.4.3.7. Mim Harfi.....	107

İKİNCİ BÖLÜM

MUHADRAMLARIN HADİS İLMİNDEKİ YERİ

1. CERH VE TA'DİL AÇISINDAN MUHADRAMLAR	108
1.1. GÜVENİLİRLİK AÇISINDAN MEŞHUR MUHADRAMLAR.....	109
1.1.1. Sika Kabul Edilen Meşhur Muhadramlar	110
1.1.1.1. el-Ahnef b. Kays et-Temîmî	110
1.1.1.2. el-Esved b. Hilâl el-Muhâribî	111
1.1.1.3. el-Esved b. Yezîd en-Nehâf	111
1.1.1.4. Üveys b. Âmir el-Karenî	112
1.1.1.5. Sümâme b. Hazn el-Kuşeyrî	113
1.1.1.6. Cübeyr b. Nüfeyr el-Hadramî	114
1.1.1.7. Hâlid b. Umeyr el-Adevî	116
1.1.1.8. Süveyd b. Ğafele el-Cevzî	116
1.1.1.9. Şübeyl b. Avf el-Ahmesî	117
1.1.1.10. Şüreyh b. Hâni'	118
1.1.1.11. Abdü Hayr b. Yezîd el-Hayvânî	119
1.1.1.12. Alkame b. Kays	119
1.1.1.13. Amr b. Meymûn el-Evdî	121
1.1.1.14. Guneym b. Kays el-Ka'bî	122
1.1.1.15. Mâlik b. Umeyr el-Hanefî	122
1.1.1.16. Mesrûk b. el-Ecda'	123
1.1.1.17. Mes'ûd b. Hırâş	125
1.1.1.18. el-Ma'rur b. Süveyd	125
1.1.1.19. Yüseyr (Üseyr) b. Amr b. Câbir.....	126
1.1.1.20. Ebu'l-Halâl el-Atekî (Zürâre b. Rebîa)	127
1.1.1.21. Ebu Râfi' Nüfey' es-Sâiğ.....	127
1.1.1.22. Ebu Recâ el-Utâridî.....	128
1.1.1.23. Ebu Osman en-Nehdî.....	130
1.1.1.24. Ebu Amr eş-Şeybânî (Sa'd b. İyâs).....	131
1.1.2. Cerh Edilen Muhadramlar.....	132

1.1.2.1. Ka'bu'l-Ahbar	132
1.2. DEĞERLENDİRME	134
2. MUHADRAM RAVİLERİN RİVAYETLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ	134
2.1. MUHADRAM RAVİLERİN MUTTASIL RİVAYETLERİ.....	134
2.1.1. el-Ahnef b. Kays et-Temîmî	134
2.1.2. Eslem Mevlâ Ömer	135
2.1.3. el-Esved b. Hilâl el-Muhâribî	135
2.1.4. el-Esved b. Yezîd en-Nehaî	135
2.1.5. Evsad b. İsmâil el-Becelî	135
2.1.6. Sümâme b. Hazn el-Kuşeyrî	136
2.1.7. Cübeyr b. Nüfeyr el-Hadramî	136
2.1.8. Hâbis b. Sa'd et-Tâî	136
2.1.9. Hucr b. Anbes	137
2.1.10. Abdü Hayr b. Yezîd el-Hemedânî	137
2.1.11. Zirr b. Hubeyş	137
2.1.12. Zeyd b. Vehb el-Cühenî.....	137
2.1.13. Süveyd b. Ğafele el-Cevzî	137
2.1.14. Şübeyl b. Avf el-Ahmesî	137
2.1.15. Şüreyh b. Hâni'	138
2.1.16. Şüreyh b. el-Hâris (el-Kâdî)	138
2.1.17. Târik b. Şihâb	138
2.1.18. Abdü Hayr b. Yezîd el-Hemedânî	138
2.1.19. Abdullah b. Ukeym	139
2.1.20. Abdullah b. İnebe	139
2.1.21. Abdurrahman b. Useyle es-Sunâbihî	139
2.1.22. Abdurrahman b. Ganm el-Eş'arî	139
2.1.23. Abdurrahman b. Saîd b. Yerbu'	139
2.1.24. Abîde b. Amr es-Selmânî	140
2.1.25. Amr b. Meymûn el-Evdî	140
2.1.26. Alkame b. Kays	140
2.1.27. Guneym b. Kays el-Ka'bi	140
2.1.28. Kays b. Ebi Hâzim	140
2.1.29. Mâlik b. Umeyr el-Hanefî	141

2.1.30. Mürre b. Şerâhîl el- Hemedânî (et-Tîb)	141
2.1.31. Mesrûk b. Abdurrahman (el- Ecda')	141
2.1.32. el-Ma'rûr b. Süveyd	141
2.1.33. Yüseyr (Üseyr) b. Amr b. Câbir	142
2.1.34. Ebu Ümeyye eş-Şa'bânî (Yuhmid)	142
2.1.35. Ebu'l-Halâl el-Atekî (Zürâre b. Rebîa)	142
2.1.36. Ebu Recâ el-Utâridî	143
2.1.37. Ebu Râfi' Nüfey' es-Sâiğ	143
2.1.38. Ebu Ruhm Ahzab b. Üseyd es-Semâî	143
2.1.39. Ebu Osman en-Nehdî	143
2.1.40. Ebu Amr eş-Şeybânî (Sa'd b. İyâs)	143
2.1.41. Ka'bu'l-Ahbâr (Ka'b b. Mâti')	144
2.1.42. Ebu Müslim el-Havlânî (Abdullah b. Süveb)	144
2.1.43. Ebu Vâil Şakîk b. Seleme	144
2.2. MUHADRAM RAVİLERİN MÜRSEL RİVAYETLERİ	144
2.2.1. el-Ahnef b. Kays et-Temîmî	145
2.2.2. el-Esved b. Yezid en-Nehâî	146
2.2.3. Cübeyr b. Nüfeyr el-Hadramî	146
2.2.4. Hâbis b. Sa'd et-Tâî	146
2.2.5. Hucr b. Anbes	146
2.2.6. Zirr b. Hubeş	147
2.2.7. Şüreyh b. Hâris (el-Kâdî)	147
2.2.8. Târik b. Şihâb el-Ahmesî	147
2.2.9. Abdullah b. Ukeym el-Cühenî	147
2.2.10. Abdurrahman b. Useyle es-Sunâbihî	148
2.2.11. Abdurrahman b. Ganm el-Eş'arî	148
2.2.12. Abîde b. Amr es-Selmânî	148
2.2.13. Alkame b. Kays el-Ka'bî	148
2.2.14. Guneym b. Kays el-Ka'bî	149
2.2.15. Kays b. Ebi Hâzim	149
2.2.16. Mürre b. Şerâhîl el-Hemedânî (et-Tîb)	149
2.2.17. Mesrûk b. el-Ecda'	149
2.2.18. Mes'ûd b. Hırâş	150

2.2.19. Yüseyr (Üseyr) b. Amr b. Câbir	150
2.2.20. Ebu Râfi' Nüfey' es-Sâig	150
2.2.21. Ebu Recâ el-Utâridî	150
2.2.22. Ebu Ruhm Ahzab b. Üseyd es-Semâî	150
2.2.23. Ebu Osman en-Nehdî	151
2.2.24. Ebu Amr eş-Şeybânî (Sa'd b. İyâs)	151
2.2.25. Ebu İnebe el-Havlânî (Abdullah b. İnebe)	151
2.2.26. Ebu Fâlic el-Enmârî	151
2.2.27. Ka'bu'l-Ahbâr (Ka'b b. Mâti')	152
2.2.28. Ebu Müslim el-Havlânî (Abdullah b. Süveb)	152
2.2.29. Ebu Vâil Şakîk b. Seleme	152
3.3. MUHADRAM RAVİLERİN RİVAYETLERİNİN TEMEL HADİS	
KİTAPLARINDAKİ DAĞILIMI	152
2.4. DEĞERLENDİRME	155
2.4.1. Genel Sonuçlar:	155
2.4.2. Temel Hadis Kitaplarında En Çok rivayeti Olan Muhadram Raviler:	156
2.4.3. Temel Hadis Kitaplarında En Az Rivayeti Olan Muhadram Raviler:	156
2.4.4. Rivayetlerin Temel Hadis Kitaplarına Göre Değerlendirilmesi:	156
2.4.4.1. Buhârî	156
2.4.4.2. Müslim	157
2.4.4.3. Tirmizî	157
2.4.4.4. Nesâî	157
2.4.4.5. Ebu Dâvûd	158
2.4.4.6. İbn Mâce	158
2.4.4.7. Ahmed b. Hanbel (Müsned)	158
2.4.4.8. Mâlik b. Enes (Muvatta)	159
2.4.4.9. Dârimî	159
SONUÇ VE ÖNERİLER	160
KAYNAKLAR	162
ÖZGEÇMİŞ	166

KISALTMALAR

A.g.e.	: Adı geçen eser
a. mlf	: Aynı müellif
(a.s)	: Aleyhisselam
A.Ü.İ.F.Y	: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları
a.y.	: Aynı yer
b.	:Bin, İbn
Bkz, bkz.	: Bakınız
C.NO.	: Cilt numarası
çev.	: Çeviren
D.E.Ü.	: Dokuz Eylül Üniversitesi
D.İ.B.	: Diyanet İşleri Başkanlığı
dmş no.	: Demirbaş numarası
(H)	: Burhâneddîn Halebî
h.	: Hicrî
H.z.	: Hazreti
(I)	: Zeynuddîn Irâkî
İlh. Fak.	: İlahiyat Fakültesi
Krş.	: Karşılaştırınız
K.S.NO	: Kitap sıra numarası
(M)	: Müslim b. el-Haccâc
mad.	: Maddesi
M.Ü. İFAV	: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı
nşr.	: Neşreden
ö.	: Ölümü

- (r.a) : Radiyallahu anh
(S) : Suyûtî
s. : Sayfa
s.a.s. : Sallallahu aleyhi ve sellem
S.N. : Sayfa numarası
Sr.N : Sıra numarası
şrh. : Şerheden
thk. : Tahkik eden
ts. : Tarihsiz
tsf no. : Tasnif numarası
T.T.K. : Türk Tarih Kurumu
T.D.V. : Türkiye Diyanet Vakfı

Cilt numaraları Romen rakamıyla, sayfa numaraları normal rakamla gösterilmiştir. Âyetler, sure ismi, sure numarası ve ayet numarasıyla, şahısların ölüm tarihleri ise hem hicrî hem de miladî olarak belirtilmiştir.

ÖZET

“*Muhadramların Hadis İlimindeki Yeri*” konulu bu çalışma, bazı yönleriyle sahabeye, bazı yönleriyle de tâbiûn’a benzeyen, *ara bir nesil* olan muhadramların, hadis ilmindeki yerlerini tesbit amacıyla yapılmıştır.

Tez, giriş ve iki bölümden meydana gelmektedir.

Giriş bölümünde, konuyla ilgili kavramlara ve bu mevzuda daha önce yazılmış eserlere yer verilmiş, sahabe ve tâbiûn kavramları açıklanmış ve onların faziletleri hususunda kısaca bilgi verilmiştir. Ayrıca muhadram kavramının sözlük ve ıstılâhî anlamları verilerek tanımlar arasında karşılaştırmalar yapılmış ve değerlendirmelere gidilmiştir.

Birinci bölümde muhadramların tesbiti ile ilgili olarak ortaya konulan temel ilkeler ele alınmış, bu mevzuda söz sahibi müelliflerin görüşleri dikkate alınarak muhadramların sayısı hakkındaki ihtilaflara değinilmiştir. Ayrıca İbn Hacer’in listesi asıl kabul edilerek muhadramların isim listesine yer verilmiş, diğer müelliflerin tesbit etmiş oldukları isimler çeşitli rumuzlarla bu listede gösterilmiştir.

İkinci bölümde, muhadramların genel olarak güvenilirliği üzerinde durulmuş, cerh ve ta’dil ilmine göre durumları tesbit edilmeye çalışılmıştır. Biyografileri verilen şahısların cerh ve ta’dil açısından değerlendirmeleri yapılmış ve sika kabul edilen veya cerh edilen muhadramlar tesbit edilmiştir. Bu bölümde ayrıca muhadramların muttasıl rivayetlerinden birer misal verilmiş, mürsel rivayetlerine de dikkat çekilerek hangi şahıslardan aldıkları hadislerin mürsel olduğu ortaya konulmuştur. Bölümün sonunda tesbit edebildiğimiz 43 muhadram ravinin temel hadis kitaplarındaki rivayetlerinin dağılımı bir tablo halinde gösterilerek bunun değerlendirilmesi yapılmıştır.

Sonuç olarak temel hadis kitaplarında 4541 rivayeti bulunan muhadramların hadis ilminde önemli bir yere sahip oldukları ortaya konulmuştur.

ABSTRACT

THE PLACE OF 'MUKHADRAMUN' IN THE SCIENCE OF HADITH

In the Science of Hadith, 'Mukhadramun' is the title given to those Muslims who lived in the time of the Prophet Muhammad, upon him be peace and blessings, but did not have an opportunity to see him. This study was made to establish their place in the Science of Hadith.

This study comprises an Introduction and two chapters.

In the Introduction, I have mentioned the concepts relating to the main topic and the books that have so far been written on it. The terms 'Sahaba' (the Prophet's Companions) and 'Tabiun' (the Generation following the Companions) are particularly described and the virtues of these two earliest generations of Islam are explained. Following this, both the literal and terminological meaning of the term 'Mukhadram' is given and it is compared with the terms 'Sahaba' and 'Tabiun'.

In the First Chapter, the criteria used to establish who is a 'Mukhadram' are discussed and different opinions about their number are given. You will also find in this Chapter a list of the 'Mukhadramun' made by Ibn Khajar al-Askalani. The names included in the list of Ibn Khajar and also accepted by other specialized writers as belonging to the 'Mukhadramun' are pointed to with certain symbols.

In the Second Chapter, the reliability of the 'Mukhadramun' in the transmission of Traditions is discussed and a biography of some from amongst them is given, pointing out whether each is an absolutely reliable one or not. In this Chapter, you will also find examples for the Traditions transmitted by the 'Mukhadramun' directly from the Companions without any intermediaries. The Traditions narrated by them from the Companions through an intermediary one are also pointed out and the names of the intermediaries from whom such Traditions were related are particularly given. At the end of this Chapter, you will find a table showing the Traditions to be found in certain,

basic books of Traditions, and which were narrated by the 43 'Mukhadram' whose names I have been able to find in relevant books.

It has finally been stressed that the 'Mukhadramun' whose narrations to be found in basic books of Traditions number as many as 4541, have a significant place in the Science of Hadith.

GİRİŞ

KONUyla İLGİLİ Kavramlar ve Kaynaklar

1. KOnuyla İLGİLİ Kavramlar

Muhadramları incelemeye başlamadan önce konuyla ilgilisi sebebiyle sahabe ve tabiûn kavramları ile onların fazileti ve İslâm tarihindeki yerlerini ortaya koymak yerinde olacaktır. Çünkü muhadramlar bir yönleriyle sahabeye diğer yönleriyle ise tabiûn'a benzemekte ve bir kısım müelliflerce onlardan sayılmaktadırlar¹.

1.1. SAHABE

Hz. Peygamber devrini idrak etmiş, mümin olarak sohbetinde bulunmuş, ve müslüman olarak ölmüş kimselere sahabi denir². Gerek hadis rivayetinde ve gerekse inanç ve amel olarak İslâm dininin müteakip nesillere öğretilmesinde ilk kaynak olmaları bakımından sahabenin önemi pek büyüktür. Bu sebebledir ki, İslâm tarihinde her bir sahabi üzerinde titizlikle durulmuş, her birinin tercemesi yazılarak ciltler dolusu sahabe biyografileri meydana getirilmiştir. İbn Sa'd'ın (ö. 230/844) "*et-Tabakâtü'l-kübra*"sı, İbn Abdi'l-Berr'in (ö. 463/1070) "*el-İstîâb fî ma'rifeti'l-ashâb*", İbnu'l-Esîr'in (ö. 630/1232) "*Üsdü'l-ğâbe fî ma'rifeti's-sahâbe*"si, İbn Hacer el-Askalânî'nin (ö. 852/1448) "*el-*

¹ İbnu's-Salah, *Ulûmu'l-hadis*, s. 303; Irâkî, *Elfiye*, s. 343; Suyûtî, *Tedrib*, II, 209

İsâbe fi temyizi's-sahâbe"si, bu gün matbu olarak elimizde bulunan ve sahabe biyografilerine tahsis edilmiş olan en meşhur eserlerdir.

Sahabi tabirini hadisciler ve usulcüler farklı olarak tarif etmişlerdir.

Hadiscilerin tarifi daha şumullüdür. Onlara göre: "Allah Rasûlü'nü gören her müslüman sahabidir"³. Bu hususda Buhârî'nin (ö. 256/869) tarifi şöyledir: "Müslümanlardan Hz. Peygamber'le sohbet eden veya onu gören kimse onun ahabındandır"⁴. Rasulullah ile sohbet eden ve onu gören sahabinin aynı zamanda müslüman olarak ölmesi şarttır. Buhârî "müslüman olarak ölme" şartını zikretmemiştir. Ancak daha sonraki muhaddisler, sahabeyi şöyle tarif etmişlerdir: "Sahabi, Rasulullah'a mü'min olarak mülâki olan ve müslüman olarak ölen kimsedir"⁵. Sahabi olmak için Hz. Peygamber'i bir an için görmek kâfidir. Onunla uzun uzadıya oturmak, yolculuk veya gaza etmek, ya da kendisinden hadis rivayetinde bulunmak şart değildir⁶. İbnu'l-Medîni (ö. 234/849), talebesi Buhârî (ö. 256/869) ve Ahmed b. Hanbel (ö. 241/855) bu görüştedirler⁷.

Hz. Peygamber'i kafir olarak görmüş, onun vefatından sonra müslüman olmuş kimse sahabi sayılmaz⁸. Bunun içindir ki, Kayser'in elçisi sahabi sayılmamıştır⁹.

Rasulullah'ı vefatından sonra, defninden önce ona inanmış olarak gören kimse müslüman olarak ölse bile sahabi sayılmaz¹⁰. *Ebû Zueyb Huveylid b. Hâlid el-Huzelî* (ö. 27/648),¹¹ Peygamber'in vefatını haber alır almaz Medine'ye gelerek onun namazı ve defninde bulunmuştur. Fakat sağ olarak göremediği için sahabi sayılmamıştır¹². Çünkü

² İbnu's-Salah, *Ulûmu'l-hadis*, s. 303-304; Bağdâdî, *Kifâye*, s. 50-51; Irâkî, *Elfiye*, s. 343-344; A. Muhammed Şakir, *el-Bâisu'l-hasis*, s. 174

³ İbnu's-Salah, *Ulûmu'l-hadis*, s. 293; Suyûtî, *Tedrib*, II, 186

⁴ Buhârî, *Fedâilu ashabi'n-nebi*, I; Krş: İbnu's-Salah, *Ulûmu'l-hadis*, s. 303; Irâkî, *Elfiye*, s. 343; İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, VII, 6

⁵ İbn Hacer, *el-İsâbe*, I, 7; Aliyyu'l-Kârî, *Şerhu Şerhi Nuhbe*, s. 576

⁶ İbnu's-Salah, *Ulûmu'l-hadis*, s. 293; İbn Hacer, *el-İsâbe*, I, 7; A. Muhammed Şakir, *el-Bâisu'l-hasis*; s. 175

⁷ Schâvî, *Fethu'l-muğîs*, III, 79

⁸ Suyûtî, *Tedrib*, II, 186; Aliyyu'l-Kârî, *Şerhu Şerhi Nuhbe*, s. 575-576

⁹ Suyûtî, *Tedrib*, II, 186

¹⁰ a.y., II, 186

¹¹ Hayatı için bkz: İbn Abdi'l-Berr, *el-İstiâb*, IV, 213-125; İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, II, 151

¹² Suyûtî, *Tedrib*, II, 186; Aliyyu'l-Kârî, *Şerhu Şerhi Nuhbe*, s. 577

vefatıyla Rasulullah'ın nübüvveti sona ermiştir. Sahabi olmak için onu alem-i şahadette görmek şarttır¹³.

Hız. Peygamber'e müslüman olarak kavuştuğu halde sonradan irtidat eden ve mürted olarak ölen kimse sahabelikten çıkar¹⁴. İrtidat geçmiş sohbeti iptal edeceği için *Kurre b. Meyser*¹⁵ ve *el-Eş'as b. Kays* (ö. 42/662)¹⁶ gibi irtidat etmiş olanlar sonradan İslâm'a dönerek ve müslüman olarak öldükleri halde yine sahabi sayılmazlar¹⁷. Ama irtidat etmiş olduğu halde Rasulullah hayattayken tekrar İslâm'a dönen kimsenin sahabe kabul edilmemesi için hiçbir mani yoktur. *Abdullah b. Ebi Serh* (ö. 36/656) Mekke Fethinden (9/630) önce müslüman olmuş, hicret etmiş ve Hız. Peygamber'in vahyini yazmış iken daha sonra irtidat etmiştir. Ancak Hız. Peygamber hayatta iken tekrar müslüman olduğu için sahabeden sayılmıştır¹⁸.

Sahabe olmak için Hız. Peygamber'e nübüvvetten sonra mülaki olmak şart mıdır? Yoksa nübüvvetten önce onu gören ve Hanif olarak vefat eden kimseler de sahabi sayılacak mıdır?. Bu meselede farklı görüşe sahip olanlar vardır. Mesela: *Zeyd b. Amr b. Nüfeyl* cahiliye devrinde muvahhiddir. Dininin İbrahim dini olduğunu bizzat kendisi ifade etmiştir. Rasulullah'ın ona övgüsü vardır. Ama o bi'setten önce vefat etmiştir¹⁹. İbn Mende (ö. 470/1077) onu sahabilerden saydığı halde diğerleri bunu kabul etmemiş, nübüvvetten sonra müslüman olarak görmenin şart olduğunu ileri sürmüşlerdir²⁰. Rasulullah'ın peygamber olarak gönderileceğine inanan rahip *Buhayra* da bi'setten önce vefat ettiği için sahabi sayılmamıştır²¹. Çünkü onun durumu sahabenin tarifindeki "Peygambere müslüman olarak mülaki olma ve müslüman olarak ölme" şartına uygun düşmemektedir. *Varaka b. Nevfel* de aynı sebeplerle sahabi sayılmaz²².

¹³ Sehâvî, *Fethu'l-muğis*, III, 81; Suyûtî, *Tedrib*, II, 186-187

¹⁴ Suyûtî, *Tedrib*, II, 186; A. Muhammed Şakir, *el-Bâisu'l-hasîs*; s. 176

¹⁵ İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, IV, 402

¹⁶ İbn Abdî'l-Berr, *el-İstiâb*, I, 220

¹⁷ Sehâvî, *Fethu'l-muğis*, III, 84; Suyûtî, *Tedrib*, II, 186

¹⁸ Suyûtî, *Tedrib*, II, 186

¹⁹ İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, II, 295-296

²⁰ Sehâvî, *Fethu'l-muğis*, III, 82; Suyûtî, *Tedrib*, II, 187

²¹ Sehâvî, *Fethu'l-muğis*, III, 83

²² a.y.

Temyiz kudretine sahip olmayan, ve Rasulullah'ın gördüğü ve kendileri için dua ettiği çocuklar temyiz çağına erdikten sonra Hz. Peygamber'i görmemişlerse sahabi sayılmazlar²³.

Hız. Muhammed (s.a.s) bi'setten sonra inanan ve fakat onu görme imkanını bulamayanlar sahabi sayılmayıp, muhadram ismi altında tabiûnun büyüklerinden kabul edilmişlerdir²⁴.

Sahabiler, İslâm dininin korunması, yayılması ve sonraki nesillere öğretilmesi uğrunda Hz. Peygamber'le birlikte omuz omuza dövüşerek hayatlarını feda etmede müslümanların en hayırlı nesli olarak kabul edilmişlerdir. Nitekim bu husus Hz. Peygamber tarafından da ifade edilmiş ve "Ümmetimin en hayırlısı benim muasırlarımdır..."²⁵ denilmiştir. Kur'ân-ı Kerîm'de de sahabilerin söz konusu edildiğine şüphe olmayan bazı ayetler yer almıştır. Bunlardan bazılarının meâli şöyledir:

"Siz insanların (iyiliği) için çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz; iyiliği emreder, kötülükten nehyedersiniz, Allah'a da iman edersiniz..."²⁶

"İnsanlara şahit olmanız, peygamberin de size şahit olması için, biz sizi, orta (vasat) bir ümmet kıldık..."²⁷

"Ağaç altında sana bey'at etmeleri dolayısıyla Allah mü'minlerden hoşnut olmuştur. Gönüllerindeki bilmiş, üzerlerine huzur indirmiş ve onlara, yakın bir fetih ve elde edecekleri pek çok ganimet vermiştir"²⁸.

"Muhacirlerden ve ensardan (İslâm yolunda) yarışanların öncüleriyile, onlara güzellikle tabi olanlardan Allah hoşnut olmuş, onlarda Allah'tan hoşnut olmuşlardır..."²⁹.

²³ Sehâvî, *Fethu'l-muğis*, III, 80; Suyûtî, *Tedrib*, II, 186

²⁴ Neysâbüri, *Ma'rife*, s. 44; İbnu's-Salah, *Ulûmu'l-hadis*, s. 303; Irâkî, *Elfiye*, s. 369

²⁵ *Buhârî*, Şehâdât, 9; Fedâilu eshabi'n-nebî, 1; *Müslim*, Fidâilu's-sahabe, 211, 212

²⁶ Âl-i İmrân, 3/110

²⁷ Bakara, 2/143

²⁸ Fetih, 48/18

²⁹ Tevbe, 9/100

“Bu ganimetler, yurtlarından ve mallarından uzaklaştırılmış olan, Allah’tan bir lutuf ve hoşnutsuluk arayan, Allah’a ve Rasulüne yardım eden muhacir fakirlere aittir. İşte asıl doğru olanlar da bunlardır”³⁰

İslam tebliğine ilk muhatab olan Mekkeliler, atalarından kendilerine intikal eden müşrik inanç ve adetlerini kaybetmek ve kendi itibar ve mevkilerini elden kaçırmak korkusuyla İslâm’ın yayılmasını önlemeye ve müslümanlara işkenceler yapmaya başladılar. Bu işkencelerin tahammül edilmez bir hal alması üzerine Hz. Peygamber, inananlarla birlikte Medine’ye hicret etti. Çünkü Medinelilerin ekserisi, daha önceden Hz. Peygamber’le temasa geçerek İslâm’ı kabul etmiş O’na kucak açmaya söz vermişlerdi; ve nitekim verdikleri sözleri de bihakkın tuttular. Hicretle birlikte Sahabe-i Kiram da iki ana gruba ayrılmış oluyordu: Muhacirler ve Ensar.

Kur’ân-ı Kerîm, muhacirlerden söz ederken şöyle buyuruyor:

“İmân edenler, hicret edenler ve Allah yolunda mallarıyla ve canlarıyla cihad edenler, Allah katında en büyük dereceye sahiptirler. İşte asıl kurtuluşa erenler bunlardır”³¹.

“İman edenler, hicret edenler ve Allah yolunda cihad edenler işte Allah’ın rahmetini umanlar bunlardır..Allah, çok bağışlayıcı, çok esirgeyicidir”³².

“...Hicret edenlerin, ülkelerinden sürülüp çıkarılanların, benim yolumda eziyet çekenlerin, savaşanların ve (savaşta şehit olarak) öldürülenlerin, Allah katından (yaptıklarının) sevabı olarak, kusurlarını mutlaka örteceğim ve onları (ağaçları) altından ırmaklar akan cennetlere sokacağım. Mükafatın en güzeli Allah katındadır”³³.

Kur’ân-ı Kerîm’de ensar hakkında da nazil olmuş âyetler vardır. Bunlardan bazıları şöyledir:

“Muhacirler gelmezden önce Medine’yi yurt edinenler ve imanı kalblerine sindirmiş olanlar, kendilerine hicret edenleri sever; muhacirlere verilen şeylerden dolayı

³⁰ Haşr, 59/8

³¹ Tevbe, 9/20

³² Bakara, 2/218

³³ Âl-i İmrân 3/195

içlerinde bir rahatsızlık hissetmez; kendileri ihtiyaç içinde olsalar bile, onları kendilerinden önce tutarlar. Kim nefsinin cimriliğinden korunursa, işte onlar kurtuluşa erenlerdir”³⁴.

“İman edenler, hicret edenler, Allah yolunda cihad edenler ve (muhacirleri) barındırıp yardım edenler, işte hakkıyla mü'min olanlar bunlardır. Bağışlanma ve hudutsuz rızık onlar içindir”³⁵.

Kur'ân-ı Kerîm'de Allahu Teâla'nın medh u senâsına mazhar olan muhacir ve ensar'ın kısacası Hz. Peygamber'in ashab'ı daha sonraki müslümanlarla kıyaslanamayacak kadar üstündür. Bu sebepten temel hadis kitaplarında onların faziletlerine ayrı bölümler tahsis edilmiş ve bu faziletleri ayrı ayrı belirtilmiştir.³⁶

Kur'ân, sünneti bize intikal ettiren sahabe'yi böyle anlatmaktadır. Hz. Peygamber'in hadislerinde ise sahabe hakkında şöyle buyurulmaktadır:

“Ashab'ım hakkında uygunsuz sözler söylemeyin. Eğer sizden birinin Uhud dağı kadar altını olsa ve bunun tamamını Allah yolunda infak etse, bu onların bir-iki avuçluk infakına hatta yarısına bile mukabil gelmez”³⁷.

“Aman ashabım hakkında söz söylemekten sakının! Aman ashabım hakkında söz söylemekten sakının. Zinhar benden sonra onları hedef almayın. Onları seven beni sevdiği için sever; onlara buğz eden, bana buğz ettiği için buğz eder. Onlara eziyet veren bana eziyet vermiş, bana eziyet verense Allah'a eziyet etmiş sayılır. Allah'a eziyet vereni de Allah hemen cezalandırır”³⁸.

“Yıldızlar semâ için emniyet sebebidir (yani semânın emniyetini, nizam ve intizamını sağlayan, yıldızların kendi aralarındaki nizam ve intizamlarıdır). Yıldızların nizam ve

³⁴ Haşr, 59/9

³⁵ Enfâl, 8/74

³⁶ Bkz. *Buhârî*, Kitâbu fedâili ashabi'n-nebî (62); Kitâbu menâkıbı'l-ensâr (63); Kitâbu'l-menâkıb (61); *Müslim*, Fedâilu ashabi'n-nebî (44); *Nesâî*, Kitâbu'l-menâkıb (46)

³⁷ *Buhârî*, Fedâilu'l-ashab, 5; *Müslim*, Fedâilu's-sahabe, 221; *Tirmizî*, Menâkıb, 58

³⁸ *Tirmizî*, Menâkıb, 58; *Müsned*, V, 57

intizamları bozulduğu zaman, semânın düzeni bozulur; ve semâ için varid olan tehdit zuhur eder. Ben de ashabım için bir emniyet ve güven kaynağıyım (hayatta kaldığım sürece ashabım arasında nizam, intizam ve güven devam edecektir.). Ben gittiğim zaman ashabım için varid olan tehdit onların başlarına gelecektir. Ashabım da umum ümmetimin için bir emniyet ve güven kaynağıdır. Ashabım gidince de ümmetimin başına çok şey gelecek ve çeşitli gaileler açılacaktır”³⁹.

“İnsanların en hayırlıları, benim şu içinde bulunduğum asırda yaşayanlardır. Sonra onların peşinden gelenler (tabiûn), daha sonra da onların peşinden gelenler (tebe-i tabiîn) dir. Onlardan sonra (kötü) bir nesil gelecek; birinin şehadeti yeminini, yemini de şehadetini geçecektir”⁴⁰.

“Allah, kullarının kalplerine baktı.. baktı da Hz. Muhammed’i seçti ve mahlukatına nebi olarak gönderdi. Sonra da insanların kalplerine baktı (ve ona ümmet olabilecek) onun ashabını seçti; onları dininin yardımcıları ve Peygamber’inin vezirleri yaptı”⁴¹.

Son olarak, Abdullah b. Ömer (r.a.) ashab hakkında şöyle demektedir: “Kim dosdoğru bir yol tutup gitmek istiyorsa, şu ölüp gidenlerin yolunu tutup gitsin. Zira onlar Hz. Muhammed’in ashabıdır. Allah Rasulü’nün ashabi onun ümmetinin en hayırlılarıdır. Onlar ümmet içinde kalpleri en temiz, en duru, ilimleri en derin ve (kulluk adına) tekellüften en uzak olanlardır. Allah’a, o Kabe’nin Rabbine yemin olsun ki Allah Rasulü’nün ashabi dosdoğru bir yol üzere idiler”⁴².

1.2. TABİÛN

Kur’ân-ı Kerîm sahabe’yi dile getirdiği bir âyette "onlara ihsanla tabi olanlar" diye bir topluluktan da bahseder ki, pek çok usûlcüye göre değişik asırlar içinde fertleri bulunan bu topluluk kümesi arasında ilk sırayı tabiûn nesli almaktadır.⁴³ Ayet-i Kerime'nin meali

³⁹ Müslim, Fedâilu’s-sahabe, 207

⁴⁰ Buhârî, Fedâilu’l-ashab, 1; Müslim, Fedâilu’s-sahabe, 212; Tirmizî, Fiten, 45; İbn Mâce, Ahkâm, 27; Müsned, I, 378

⁴¹ İbnu’l-Esîr, Üsdü’l-ğâbe, III, 388; Heysemî, Mecmeu’z-zevâid, IX, 291;

⁴² Ebu Nuaym, Hilye, I, 305

⁴³ İbnu’s-Salah, Ulûmu’l-hadis, s. 302; Suyûtî, Tedrîb, II, 207. Lâhîrî, Sâhîb, Ahkâm, I, 207; İbnu’l-Esîr, Üsdü’l-ğâbe, III, 388; Heysemî, Mecmeu’z-zevâid, IX, 291;

Sahabî, İbnu’l-Esîr, Üsdü’l-ğâbe, III, 388; Heysemî, Mecmeu’z-zevâid, IX, 291;

şöyledir: “Muhacirlerden ve ensar’dan ilkler, ve ihsan şuuruyla onlara tabi olanlar var ya: Allah onlardan razı oldu, onlar da Allah’tan razı oldu. Ve Allah onlara içlerinde ebedi kalmak üzere altlarından ırmaklar akan cennetler hazırladı. İşte bu büyük bir kazançtır”⁴⁴.

Bu yoruma göre âyet-i kerîme’de sahabe ile tabiûn bir arada ele alınmakta ve haklarında Allah’ın onlardan, onların da Allah’tan razı oldukları hükmü verilmektedir. Allah’tan razı olmak demek, O’ndan gelen herşeyi cefâsıyla-safâsıyla bir kabul etmek ve her ikisini aynı telakki edip hüsn-ü kabulde bulunmak demektir. Bu seviyede Allah’tan razı olanlardan Allah da razı olur. Allah’ın bir insandan razı olup olmadığının ölçüsü ise o insanın Allah’tan hangi kıvamda razı olduğu veya olmadığı meselesiyle doğru orantılıdır. İşte tabiûn nesli, tıpkı selefleri olan sahabiler gibi hep rıza-i İlahi ufkunu paylaşmış kimselerdir. Allah Rasulü’nün “Müjdeler olsun beni görüp bana iman edene ve müjdeler olsun beni görenleri görene!” şeklindeki sözlerinde de ifade edildiği gibi tabiûn nesli sahabe’ye ihsan şuuruyla tabi olmuş bir nesildir.

İhsan şuuruyla tabi olmanın bir manası: İnsanın herkesi kendisi gibi bilip öyle kabul etmesi, başkalarının lezzet ve acılarını vicdanında duyup paylaşması, azami derecede iyilik düşüncesine sahip olup hiçbir mü’mine karşı kalbinde gill ü gîş taşımaması demektir. Bu mana da Kur’ân-ı Kerîm’de şöyle buyrulur:

“O (sahabe’den, muhacir ve ensar’dan) sonra gelenler şöyle derler: ‘Rabbimiz, bizi ve imanda bizi geçen, bizden önce gelip de iman etmiş bulunan kardeşlerimizi bağışla ve iman edenler için kalplerimizde en ufak bir gill ü gîş bırakma! Rabbimiz muhakkak ki sen Raûfsun, Rahimsin’”⁴⁵.

Diğer manası ise: Hz. Peygamber’in Cibril hadisi diye meşhur olan sözlerinde ifade ettikleri üzere, "Allah’ı görüyormuşçasına O’na kullukta bulunmak, her ne kadar biz O’nu görmesek de, O’nun bizi devamlı gözetlediğinin şuuru içerisinde bir kullukta bulunmaktır."⁴⁶ Pekçok müfessirin, Kur’ân-ı Kerîm’de sahabeye ihsan şuuruyla tabi

⁴⁴ Tevbe, 9/100

⁴⁵ Haşr, 59/10

⁴⁶ Buhârî, Tefsir, (31) 2; Müslim, İmân, 5-7; Ebû Dâvûd, Sünne, 16

olanları tabiûn nesli olarak yorumlaması gerçekten önemlidir. Çünkü mutlak fazilet, her zaman sahabeye ait olmakla birlikte, bazı hususi faziletlerde mercûh râcihe tereccüh edebilir. Bu açıdan tabiûn içinde, bir takım hususi fazilette sahabeye yetişen ve hatta bazı noktalarda bir kısmını geçenler bile vardır. Bunun en büyük delillerinden biri şu durumdur: Tabiûn döneminde toplumun her tarafını kaplayan fitne salgınları karşısında, onların içinde büyük bir çoğunluk: “*Rabbimiz, Sana tevekkül ettik, Sana yöneldik, Sana dayandık ve Sana’dır dönüş*”⁴⁷ inanç ve şuuru içinde Allah’a teslim olmayı bilmiştir. Hatta Allah'a öyle bir teveccüh hasıl olmuştu ki, Kur’ân-ı Kerîm’i dört günde, hatta bir gecede iki rek’at namazda hatmedenler,⁴⁸ sararıp soluncaya kadar oruç tutanlar,⁴⁹ mehafetten bayılacak gibi namaz kılanlar⁵⁰ ve ömrünü secde de geçirenler⁵¹ tabiûn nesli içinde bir yekûn teşkil etmektedirler.

Yine tabiûnun ihsan şuuruyla nasıl yaşadıklarına kısaca değinmek gerekirse şunları kaydetmek mümkündür: Maddi cihaddan ziyade manevi cihadın ön plana çıktığı bir dönemde onlar, hadiste cihad-ı ekber adını alan bu büyük cihadı⁵² bir vazife bilmişlerdir. Kur’ânî tabirle nefis-i emmâreden nefis-i levvâmeye, oradan nefis-i râdiye, mardiye, mutmainne mertebelerine ulaşma ve “*Allah, onlardan razı oldu onlar da Allah’dan razı oldu*”⁵³ sırrına erme mücadelesi vermişlerdir. Örneğin: Mesrûk (ö. 63/683), Mekke-i Mükerreme’de kaldığı sürece, sağ veya sol yanını yere koyup yatmamış ve hep Kâbe karşısında secdede uyumuştur. Hastalandığı zaman kendisine: “*Biraz dinlenmeyi düşünmez misiniz?*” dediklerinde şu cevabı vermiştir: “*Allah’a yemin olsun ki; gâibden-semâdan birisi gelse de bana ‘Allah sana katıyyen azap etmeyecek’ dese, ben yine eskiden olduğu gibi aynı ciddiyet ve azimle ibadet etmeye devam ederim*”⁵⁴. Mesruk’un bu sözleri ile Hz. Peygamber’in “*Ey Âişe! Ben, şükreden bir kul olmayım mı?*”⁵⁵ sözü arasındaki benzerlik aşikardır.

⁴⁷ Mümtehine, 60/4

⁴⁸ İbn Sa’d, *Tabakât*, IV, 73; Ebu Nuaym, *Hilye*, II, 103; Zehebî, *Siyer*, IV, 51

⁴⁹ Zehebî, *Siyer*, IV, 51; İbn Hacer, *Tehzib*, I, 299

⁵⁰ İbn Abdi’l-Berr, *el-İstâb*, II, 395; İbnu’l-Esîr, *Üsdü’l-gâbe*, III, 498; Zehebî, *Tezkira*, I, 66

⁵¹ İbnu’l-Cevzî, *Sıfatu’s-safve*, III, 15; Zehebî, *Tezkira*, I, 66; İbn Hacer, *el-İsâbe*, I, 106

⁵² Aclûmî, *Keşfu’l-Hafâ*, I, 424-425; Aliyyü’l-Kârî, *Esrâru’l-Merfûa*, s. 127

⁵³ Beyyine, 98/8

⁵⁴ İbnu’l-Cevzî, *Sıfatu’s-safve*, III, 15

⁵⁵ *Buhârî*, Tefsir (48) 2; *Müslim*, Mûnâfikîn, 79-81

Ahmed b. Hanbel'e (ö. 241/855) tabiûnun en faziletlieleri kimlerdir diye sorulduğunda; "Osman en-Nehdî (ö. 95/713), Kays b. Ebi Hâzim (ö. 97/715), Alkame (ö. 62/681) ve Mesrûk (ö. 63/683) gibilerini bilmiyorum" demiştir.⁵⁶

Bu sayılan şahısların hepsinin de muhadram olması, onların faziletlerinin tescili adına çok önemlidir.

1.3. MUHADRAMLAR

1.3.1. MUHADRAM KELİMESİNİN SÖZLÜK ANLAMI

Arapça, "HAD-RA-ME" dört harfli basit filinden ism-i mef'ul olan "muhadram", sözlükte sünnet olmamış adam, acı mı tatlı mı olduğu bilinmeyen su, babası beyaz olduğu halde kendisi siyah olan çocuk, nesebi karışık insan, erkek davar eti mi yoksa dişi davar eti mi olduğu bilinmeyen et, tatsız yemek, düşük rütbeli kişi, kölenin doğurduğu çocuk, anası babası bilinmeyen kimse gibi manalara gelmektedir.⁵⁷

Bu manaların hepsinde durumu belli olmamak ve karışıklık kavramları söz konusudur.

Hâkim en-Neysâbüri'nin (ö. 405/1014) bazı meşayihinden nakline göre Asrı Saâdet'te müşrik arap kabileleriyle müslümanlar arasında savaş yapıldığı zaman, bu kabilelerin içindeki müslümanlar, kendilerinin diğer müşriklerden ayırdedilebilmelerini sağlamak maksadıyla, develerinin kulaklarının bir kısmını kesiyorlardı. Develerinin kulaklarını kestikleri için bu kimselere "muhadrim" denilmiştir⁵⁸. Bu bir luğat olmasına rağmen muhaddisler ra'nın fethasıyla muhadram diye okumayı daha uygun bulmuşlardır.

⁵⁶ Kâsimî, *Kavâidu't-tahdis*, s. 75

⁵⁷ İbn Manzûr, *Lisânü'l-arap*, "Had-ra-me" mad; Zebîdî, *Tâcu'l-arûs*, "Had-ra-me" mad; Râzî, *Muhtaru's-sihah*, "Had-ra-me" mad

⁵⁸ Neysâbüri, *Ma'rife*, s. 45

Bazıları, “*muhadrim*” denilmesinin “*cahiliye ve islâm devrini gören kimse*” manasına geldiğinden daha doğru olduğunu söylemekle beraber “*küfürden çıkıp islâm'a giren*” manasında muhadram şeklinde okunması daha meşhurdur.⁵⁹

1.3.2. MUHADRAM KELİMESİNİN İSTİLAHÎ ANLAMI

Karışık bir hal, durumun belli olmaması gibi lugavî manalarıyla irtibatlı olarak muhadram kelimesi, hadis usûlünde; “*cahiliye ve Hz. Peygamber dönemini idrak etmiş olmakla birlikte onunla görüşemeyen kimse*”⁶⁰ manasına gelmektedir. Bu tanıma göre muhadram sahabi mi yoksa tabîî mi olduğu belli olmayan kimsedir. Yani böyle bir kimse Hz. Peygamber hayattayken onu göremediği için sahabi sayılmamakta, onunla aynı zaman dilimini paylaşmış olduğundan dolayı da diğer tabîîlerden farklılık arz etmektedir⁶¹. Fakat bu isim, kelimenin hangi sözlük manasından alınmış olursa olsun itlak olunduğu kimselerin tarifi hususunda hadiscilerle luğatçılar arasında bazı görüş ayrılıklarının bulunduğu anlaşılmaktadır.

Luğatçılara göre muhadram, “*yarı ömrünü cahiliyede, diğer yarısını da ister sahabeyi idrak etsin ister etmesin islâm devrinde yaşamış kimsedir*”⁶². Muallaka sahibleri *Lebîd el-Âmirî* ve *Kâ'b b. Züheyr* ile *Hassân b. Sâbit el-Ensârî*, *Nâbiğa el-Ca'dî*, *Ebû Züeyb Hüzeli* ve *Mütemmim b. Nüveyra* şuarâ-i muhadramîndendir.⁶³

Tarihçilere göre ise muhadram kelimesi, “*iki devleti (Abbasi-Emevi) idrak eden kişi*”⁶⁴ olarak tarif edilmektedir⁶⁵.

Hadisciler nazarında ise “*Mekke fethinden önce kendi kavmini veya başkalarını küfür üzere idrak eden kimsedir*”. Zira araplar, Mekke'nin fethinden sonra İslâm'a tamamen

⁵⁹ İbn Manzûr, *Lisânü'l-arap*, “Had-ra-me” mad; Zebîdî, *Tâcu'l-arûs*, “Had-ra-me” mad.

⁶⁰ Neysâbü'rî, *Ma'rife*, s. 44; Irâkî, *Elfiye*, s. 369; Krş: İbn Manzûr, *Lisânü'l-arap*, “Had-ra-me” mad; Zebîdî, *Tâcu'l-arûs*, “Had-ra-me” mad; Râzî, *Muhtaru's-sihah*, “Had-ra-me” mad

⁶¹ Tayyib Okiş, *Bazı Hadis Meseleleri*, s. 75; Mücteba Uğur, *Hadis İlimleri*, s. 191

⁶² İbn Manzûr, *Lisânü'l-arap*, “Had-ra-me” mad; Zebîdî, *Tâcu'l-arûs*, “Had-ra-me” mad.

⁶³ Ahmed Naîm, *Tecrid*, I, 33

⁶⁴ Denevşerî, *el-Beyân ve't-tebyîn*, s. 49

⁶⁵ a.y

dahil olmuşlar ve artık “*Cahiliye*” diye bir şey kalmamıştır⁶⁶. Luğatçılarla hadisciler arasındaki bu tarif farklılığından şöyle bir sonuç çıkmaktadır: Mesela, Müslim b. el-Haccâc’a göre Yüseyr b. Amr (ö. 85/704) hicretten sonra dünyaya geldiği halde muhadram sayılmıştır. Luğatçılar ise, hadiscilere göre sahabi olduğunda ittifak olan Hakîm b. Hizâm’ın (ö. 54/673)⁶⁷ hem cahiliye hem de islâm dönemini idrak ettiği için muhadram olduğunu söylemişlerdir⁶⁸.

Bu meselenin daha iyi anlaşılabilmesi için temel kaynaklarımızda muhadram kelimesinin hangi manalarda kullanıldığını incelemek yerinde olacaktır.

1. İbn Kuteybe’ye (ö. 276/889) göre: “*İhtiyarlığında İslâmı idrak edipte Hz. Peygamber’in vefatından sonra müslüman olan kimseler*” dir⁶⁹. Mesela bunlardan Cübeyr b. Nüfeyr (ö. 80/699),⁷⁰ Hz. Ebû Bekr’in (ö. 11/633) hilafeti zamanında müslüman olmuştur.⁷¹

2. Hâkim en-Neysâbüri (ö. 405/1014) muhadram kelimesi için iki ayrı tarif vermektedir:

a. “*Cahiliye ve Hz. Peygamber dönemini idrak etmiş olmakla birlikte onunla görüşemeyen kimseler*”.

b. “*Cahiliyeyi idrak etmiş olduğu halde Hz. Peygamber’e mülâki olamayan, onun vefatından sonra müslüman olup sahabe ile görüşen kimseler*”⁷².

3. İbnu’s-Salah’a (ö. 643/1245) göre: “*Cahiliyeyi ve Hz. Peygamber dönemini idrak edip müslüman olmuş fakat onu görme fırsatını yakalayamayanlar*”⁷³.

⁶⁶ İbn Hacer, *Şerhu Nuhbe*, s. 186; Suyûtî, *Tedrib*, II, 210;

⁶⁷ Ölüm tarihindeki ihtilaflar için bkz: İbnu’l-Esîr, *Üsdü’l-ğâbe*, II, 45-46; Zehebî, *Kâşif*, I, 346; İbn Hacer, *el-İsâbe*, I, 349-350; a. mlf, *Takrib*, s. 176

⁶⁸ Irâkî, *Elfiye*, s. 369; Sehâvî, *Fethu’l-muğîs*, III, 132; Suyûtî, *Tedrib*, s. 210

⁶⁹ Sehâvî, *Fethu’l-muğîs*, III, 131

⁷⁰ Ölüm tarihindeki ihtilaflar için bkz: İbn Sa’d, *Tabakât*, II, 56-57; İbnu’l-Esîr, *Üsdü’l-ğâbe*, I, 324-325; Zehebî, *Siyer*, IV, 77-78; a. mlf, *Kâşif*, I, 290; İbn Hacer, *el-İsâbe*, I, 259; a. mlf, *Takrib*, s. 138;

⁷¹ İbnu’l-Esîr, *Üsdü’l-ğâbe*, I, 324-325

⁷² Neysâbüri, *Ma’rife*, s. 44

Burhâneddîn Helebî (ö. 841/1437) İbnu's-Salah'ın tarifini değerlendirip, bu tarife göre muhadramların Hz. Peygamber zamanında müslüman olma şartı var mıdır yok mudur?, şayet yoksa onun vefatından sonra müslüman olanlar da muhadram sayılırlar mı? sorularını sorarak şöyle bir yorum getirmektedir: Ebû Amr İbnu's-Salah (ö. 643/1245), İslâm (müslüman olma) kelimesini mutlak bırakmış, Hz. Peygamber'in hayatıyla tahsis etmemiştir. Irâkî'nin (ö. 806/1403), Cübeyr b. Nüfeyr'i (ö. 80/699) muhadramlar arasında sayması buna en büyük delildir. Çünkü o, Hz. Ebû Bekr'in (ö. 11/633) hilafeti zamanında müslüman olmuştur. Daha sonra Burhâneddîn Halebî cahiliyeyi idraktan maksadın ne olduğunu Nevevî (ö. 676/1377) ve Irâkî'nin görüşlerini karşılaştırarak incelemekte, sonuçta Irâkî'nin görüşünü tercih etmektedir. Şöyle ki: Buhârînin el-Camiu's-Saahîh'inde İbn Abbas'ın (r.a) rivâyet ettiği bir hadiste, babamı cahiliye de şöyle derken işittim: *"İskinâ ke'sen dihâkan"*⁷⁴. Bu cümleden cahiliyenin bi'setten sonrası için de kullanıldığı ortaya çıkmaktadır. Burada İbn Abbas (r.a)'ın yaşını tesbit yerinde olacaktır. İbn Abbas (r.a) bi'setten birkaç sene sonra doğmuştur⁷⁵. Cahiliyenin Mekke'nin fethiyle tamamen bittiğini söyleyenler de bu görüşü desteklemektedirler⁷⁶.

4. Zeynuddin Irâkî'ye (ö. 806/1403) göre: *"Hem cahiliyeyi hem de Hz. Peygamber'in dönemini görüp müslüman olduğu halde onunla sohbet imkanı bulamayanlar"*⁷⁷.

5. Sehâvî'ye (ö. 902/1496) göre: *"Bi'setten önce veya sonra Hz Peygamber dönemini küçük yaşta veya büyük yaşta olarak idrak eden ancak onu görmeyen müslümanlar veya bi'setten önce gayri müslim olarak görüp Hz Peygamber hayattayken veya vefatından sonra müslüman olanlar"*⁷⁸.

6. Celâleddin es-Suyûtî (ö. 911/1505), *"Cahiliyeyi ve Hz. Peygamber dönemini idrak edip müslüman olmuş fakat onu görme fırsatını yakalayamayanlar"* diyerek İbnu's-

⁷³ İbnu's-Salah, *Ulûmu'l-hadis*, s. 303-304

⁷⁴ *Buhârî*, Menâkıbu'l-ensar, 26

⁷⁵ Halebî, *Tezkiratü't-tâlib*, s. 5

⁷⁶ İbn Hacer, *Şerhu Nuhbe*, s. 187

⁷⁷ Irâkî, *Elfiye*, s. 369

⁷⁸ Sehâvî, *Fethu'l-muğîs*, III, 131

Salah'ın tarifiyle paralel bir tarif yapmaktadır ve bu tarif "*Hadiscilerin mustalahıdır*" demektedir⁷⁹.

7. Aliyyü'l-Kârî (ö. 1014/1605), Nuhbetü'l-fiker şerhinde İbn Hacer'in (ö. 852/1448) "*Cahiliye ve Hz Peygamber dönemini idrak eden müslüman olduğu halde onu göremeyen kimseler*", tarifini açarak şöyle demektedir: "*Bi'setten önceyi (veya Mekkenin fethinden önceyi) idrak etmiş olduğu halde ister Hz Peygamber zamanında isterse daha sonra müslüman olsun onu mümin olarak göremeyen kimseler*"⁸⁰.

8. Ahmed Muhammed Şakir'e (ö. 1377/1957) göre ise muhadram: "*Hz Peygamber zamanında yaşayıp, müslüman olduğu halde onu görme fırsatını elde edemeyen kimseler*"dir⁸¹.

Şimdi de günümüzde yazılan türkçe eserlerdeki tanımlara bakmak yerinde olacaktır:

1. Ahmet Naîm: "*Hem zaman-ı cahiliyeti, hem de zaman-ı Saâdet Nişân-ı Nübüvveti idrak edip de Nebiyy-i Ekrem Efendimiz'i görmek şerefine nail olmaksızın nimet-i islâm ve imana mazhar olmuş olanlar*"⁸².

2. Talat Koçyiğit: "*Cahiliye devrinde yaşayan, Hz. Peygamber'in devrini de idrak eden ve fakat onunla sohbeti olmayan müslümanlar*"⁸³.

3. Abdullah Aydınli: "*Rasulullah zamanında müslüman olduğu halde onu görememiş olan kimse*"⁸⁴.

4. İ. Lütfi Çakan: "*Cahiliye ve Hz. Peygamber zamanını idrak etmiş olmalarına ve müslüman da olmuş olmalarına rağmen Hz. Peygamber'le görüşmeyen ancak sahabilerle görüşen kimseler*"⁸⁵.

⁷⁹ Suyûtî, *Tedrib*, II, 209-211

⁸⁰ İbn Hacer, *Şerhu Nuhbe*, s.186-188

⁸¹ A. Muhammed Şakir, *el-Bâisu 'l-hasîs*, s. 188

⁸² Ahmed Naîm, *Tecrid*, I, 32

⁸³ Talat Koçyiğit, *Hadis Usûlu*, s. 173; a. mlf, *Hadis Istılahları*, s. 266

⁸⁴ Abdullah Aydınli, *Hadis Istılahları Sözlüğü*, s. 108

5. Mücteba Uğur: “*Hem cahiliye devrinde hem de Hz. Peygamber zamanında yaşadıkları halde onu görmeyen kimseler*”⁸⁶.

1.3.3. TANIMLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Yukarıdaki tariflerde bir kimsenin muhadram olup olmadığını tesbitte ortak olan noktalar, o şahsın cahiliye ve Hz. Peygamber dönemini yaşamış olmasıdır. Bu iki noktada bütün müellifler birleşmektedir. Yalnız, Burhâneddîn Halebî'nin de işaret ettiği üzere⁸⁷ bir şahsın muhadram sayılabilmesi için Hz. Peygamber zamanında müslüman olması şartı aranmakta mıdır?

İbn Kuteybe,⁸⁸ Suyûtî⁸⁹ ve Ahmed Muhammed Şakir'e⁹⁰ göre muhadramların Hz. Peygamber zamanında müslüman olmaları şartı vardır. Diğer müellifler ise bu mevzuya değinmemişlerdir.

Burada ikinci bir soru daha akla gelmektedir. Hz. Peygamber'i kafir olarak görüp daha sonra müslüman olan fakat onu görmeyen kimsenin durumu nedir, sahabi mi yoksa muhadram mıdır?

Bu durumda ki bir kimse sahabi değildir. Çünkü, “*sahabe, Hz. Peygamber dönemini idrak etmiş, mümin olarak sohbetinde bulunmuş ve müslüman olarak ölmüş kimselerdir*”⁹¹ şeklinde yapılan tarife uymamaktadır. Bu şahıs İbnu's-Salah,⁹² Irâkî,⁹³ İbn Hacer,⁹⁴ Sehâvî⁹⁵ ve Aliyyu'l-Kârî'ye⁹⁶ göre muhadram kabul edilmiştir.

⁸⁵ İ. Lütfi Çakan, *Hadis Usûlu*, s. 89

⁸⁶ Mücteba Uğur, *Hadis Terimleri*, s. 26

⁸⁷ Halebî, *Tezkiratü't-tâlib*, s. 5-6

⁸⁸ Sehâvî, *Fethu'l-muğis*, III, 131

⁸⁹ Suyûtî, *Tedrib*, II, 209-211

⁹⁰ A. Muhammed Şakir, *el-Bâisu'l-hasis*, s. 188

⁹¹ Bağdâdî, *Kifâye*, s. 50-51; İbnu's-Salah, *Ulûmu'l-hadis*, s. 393-394; Irâkî, *Elfiye*, s. 343-344; A.

Muhammed Şakir, *el-Bâisu'l-hasis*, s. 174

⁹² İbnu's-Salah, *Ulûmu'l-hadis*, s. 303-304

⁹³ Irâkî, *Elfiye*, s. 369

⁹⁴ İbn Hacer, *Şerhu Nuhbe*, s. 186-188

⁹⁵ Sehâvî, *Fethu'l-muğis*, III, 131

⁹⁶ İbn Hacer, *Şerhu Nuhbe*, s. 186-188

Yukarıdaki tariflerin en câmiî Sehâvî⁹⁷ ve Aliyyu'l-Kârî'nin⁹⁸ tarifleridir. Bu tariflerin ışığı altında efradını câmi, ağıyarını mani bir tarif yapmak gerekirse şöyle denilebilir:

“Cahiliye ve Hz. Peygamber dönemini idrak eden, Hz. Peygamber hayattayken veya vefatından sonra müslüman olan ancak onu mümin olarak göremeyen kimseler”.

Türkçe yazılan eserlerdeki tariflerde ise cahiliye ve Hz. Peygamber dönemini idrak etmek temel alınmıştır. Ancak, o şahsın Hz. Peygamber hayattayken mi, vefatından sonra mı müslüman olduğu sorularına cevap verilmemiştir. Bu durum ister, söz konusu eserlerin talebeye ders taktiri düşüncesiyle kaleme alınıp özet bir malumat verme gayretinden kaynaklansın, isterse muhtemel başka sebeplerden meydana gelsin farketmez, ama şurası muhakkak ki tariflerde bir daralma meydana gelmiş ve dolayısıyla bu tarifler efradını câmi ağıyarını mani bir tarif olma özelliğinden mahrum kalmışlardır.

2. KONUYLA İLGİLİ KAYNAKLAR

Bu kısım içerisinde konuyla ilgili olarak dört temel eserin tanıtımı yapılacaktır. Ancak konuyla ilgili en geniş bilgileri içeren İbn Hacer'in (ö. 852/1448) *el-İsâbe* adlı eserini muhadramların sayısının tesbit edildiği kısımda ele almayı uygun gördük.

2.1. KİTÂBU'L-MUHADRAMÎN

Ebu'l-Hüseyin Müslim b. el-Haccâc el-Kuşeyrî (ö. 261/874) tarafından kaleme alınan bu kitap, muhadramlar hakkında ilk temel eser olma özelliğini taşımaktadır.

Günümüze kadar ulaşamayan bu eseri, Müslim b. el-Haccâc'ın hayatı ve eserleri hakkında biyografik bir çalışma yapan Meşhur Hasan Mahmûd Selman onun kayıp kitapları arasında zikretmektedir⁹⁹. Hâkim en-Neysâbûrî (ö. 405/1014)'nin, *“Müslim b.*

⁹⁷ Sehâvî, *Fethu 'l-muğîs*, III, 131

⁹⁸ İbn Hacer, *Şerhu Nuhbe*, s. 186-188

⁹⁹ Selman, *el-İmâm Müslim*, s. 138

el-Haccâc'ın kendi el yazısından okudum"¹⁰⁰ diyerek rivayet ettiğine göre muhadram kelimesinin tarifi: "*Cahiliyeyi ve Hz. Peygamber dönemini idrak etmiş olmalarına rağmen onunla görüşemeyip sahabileriyle görüşen kimseler*"¹⁰¹ olarak verilerek 20 muhadram ravinin ismi zikredilmektedir. Müslim b. el-Haccâctan sonra bu mevzuda eser meydana getirenler için önemli bir kaynak olan eserden günümüze sadece yukarıda verilen tarif ve 20 muhadram ravinin ismi kalmıştır.

2.2. TEZKİRATÜ'T-TÂLİBİ'L-MUALLEM BÎ-MEN YUKALU İNNEHU MUHADRAM

İbrahim b. Muhammed b. Halil Burhâneddîn el-Halebî Sıbtu'bnü'l-Acemî (ö. 841/1437)¹⁰² tarafından kaleme alınan bu eser, muhadramlar hakkında günümüze ulaşabilen ilk kapsamlı çalışmadır. Müellif, 793/1390 yılında kaleme almış olduğu eserine 812/1409 yılında bazı ilavelerde bulunmuştur. 835/1431 yılında ise talebelerinden olan *Zeynuddin Ebû Hafs b. el-Hâcc Muhammed b. Ömer es-Sâi* ve *Şemsuddin Ebû Abdillah Muhammed b. Şeflîş el-Azâzî*'ye eserin rivayeti için icazet vermiştir¹⁰³. 28 sayfadan meydana gelen eser, genel olarak iki bölümden meydana gelmiştir. Birinci bölümde muhadram kelimesinin iştikakı, hadisciler ve luğatçıların tariflerindeki farklılıklar, soru cevap üslubuyla anlatılmıştır¹⁰⁴. İkinci bölümde ise muhadram olarak tesbit edilmiş olan şahısların kısa biyografilerine yer verilmiştir. Bu bölümde 151 erkek, 2 çocuk ve 2 kadın olmak üzere 155 şahsın biyografisi bulunmaktadır.¹⁰⁵ Eserde, muhadramların tesbiti konusunda görüş beyan eden daha önceki müelliflere de yer verilmiş olup Müslim b. el-Haccâc (ö. 261/874) (*mim*), İbnu's-Salah (ö. 643/1245) (*sâd*) ve Irâkî (ö. 806/1403) (*ayın* ve *kâf*) rumuzlarıyla gösterilmiştir.¹⁰⁶ Halebî'ye (ö. 841/1437) göre muhadramların Hz. Peygamber döneminde müslüman olma şartı yoktur. Yani, kafir olarak cahiliye ve Hz. Peygamber

¹⁰⁰ Hâkim en-Neysâbü'rî (ö. 405/1014), muhtemelen Müslim b. el-Haccâc (ö. 261/874)'ın günümüze kadar ulaşmayan bu eserinden nakil yapmıştır. (Neysâbü'rî, *Ma'rife*, s. 44)

¹⁰¹ Neysâbü'rî, *Ma'rife*, s. 44

¹⁰² Hayatı ve eserleri için bkz: Kâtip Çelebî, *Keşf*, I, 328; İbnu'l-İmâd, *Şezerât*, VII, 238; Brockelmann, *GAL*, II, 72; Ziriklî, *A'lâm*, I, 65; Kehhâle, *Mu'cemu'l-müellifîn*, I, 61

¹⁰³ Halebî, *Tezkiratü't-tâlib*, s. 27-28

¹⁰⁴ A.g.e., s. 2-6

¹⁰⁵ A.g.e., s. 7-27

¹⁰⁶ A.g.e., s. 6

dönemini idrak eden bir şahıs, onun vefatından sonra müslüman olursa muhadram kabul edilir.¹⁰⁷ Çünkü bir kimsenin muhadram olup olmamasında iki önemli kriter vardır:

1. Cahiliyeyi idrak etmek,
2. Mümin olarak Hz. Peygamber'i görmemek.

Eserin baskıları: Eser ilk defa 1305/1931 yılında Halep'de aynı isimle basılmış, daha sonra ise 1400/1979 yılında Tâif'te *Mecmû'atü'r-resâil'l-kemâliyye fi'l-hadis (2)* ve 1406/1985 yılında Delhi'de *Selâsü resâil fi usûli'l-hadis* isimli eserlerin içinde basılmıştır.

2.3. EL-BEYÂN VE'T-TEBYÎN FÎ ZİKRI'L-MUHADRÂMÎN

Abdullah b. Abdurrahman b. Ali ed-Denevşerî (ö. 1025/1616)¹⁰⁸ tarafından 1007/1598 yılında kaleme alınan eser, Lâleli kütüphanesinde tsf no: 900 ve dmş no: 0003651 numaralarıyla kayıtlı mecmûanın 46-49. sahifelerinden meydana gelen nesih-yazma bir eserdir. Eserde, daha önceki müelliflere sık sık atıflar yapılarak muhadram kavramının sözlük ve terim manaları üzerinde genişçe durulmuştur. Bu sahada kendinden önceki müelliflerin eserlerine vakıf olan ed-Denevşerî, muhadramların sayısının tesbiti üzerinde durmayıp Müslim b. el-Haccâc'ın vermiş olduğu rakamlarla yetinmiştir.

2.4. HADİS TARİHİNDE MEŞHUR MUHADRAMLAR

M. Burhaneddin Türkmen tarafından 1993 yılında D.E.Ü. İlahiyat Fakültesinde yapılan bir lisans tezidir. D.E.Ü. İlh. Fak. Kütüphanesinde tsf no: 297. 39 ve dmş no: 0026041 numaralarıyla kayıtlıdır. 33 sayfadan meydana gelen tez, 5 bölümden oluşmaktadır. 1, 2 ve 5. bölümler birer sayfalık değerlendirmelerden ibarettir. En geniş bölüm, 4. bölüm olup meşhur on muhadramın kısa biyografilerine yer verilmiştir.

¹⁰⁷ A.g.e., s. 5

¹⁰⁸ Hayatı ve eserleri için bkz: Kâtip Çelebî, *Keşf*, I, 673; Bağdatlı, *Hediye*, I, 474; Ziriklî, *A'lâm*, IV, 97; Kehhâle, *Mu'cemu'l-müellifin*, II, 25

BİRİNCİ BÖLÜM

MUHADRAMLARIN TESBİTİ VE LİSTESİ

1. MUHADRAMLARIN TESBİTİ

1.1. MUHADRAMLARIN TESBİTİ İLE İLGİLİ TEMEL İLKELER

Hadis ilminde ravileri değerlendirmede kolaylık temini maksadıyla raviler tabaka adı verilen belirli gruplara ayrılmıştır

Tabakanın belirlenmesinde şu dört noktanın bilinmesine ihtiyaç vardır;¹⁰⁹

1. Doğum
2. Vefat
3. Öğrenciler
4. Hocalar

Bir ravinin hangi tabakadan olduğunu tayin etmekte esas alınan kriterlerin farklı olması sonucu mutlaka etkilemektedirler. Bazen iki ravi, bir açıdan aynı tabakaya girebildikleri halde bir başka açıdan ayrı tabakalara dahil olabilirler. Mesela: müslüman oluşları esasından hareket edilirse Enes b. Mâlik (ö. 92/710 veya ö. 93/711) genç sahabiler tabakasından Hz. Ebû Bekr (ö. 13/634) de yaşlı sahabiler tabakasından olurlar. Ancak sahabi olma vasfında ortak oldukları dikkate alınacak olursa bu takdirde de aynı tabakadan olurlar. Bu son ölçüye göre bütün sahabiler birinci tabakaya, bütün tabîiler

ikinci tabakaya, etbâu't-tabîler de üçüncü tabakayı teşkil etmiş olurlar. Bir kimsenin sahabi olup olmadığının tesbitinin ise şu dört yolla¹¹⁰ olabileceği belirtiliyor¹¹¹.

1. Tevatür yolu: Daha hayattayken cennetle müjdelenmiş olan on kişi (el-aşeretü'l-mübeşşere) bu yolla bilinir. Bunlar dört halife, Sa'd b. Ebî Vakkas, Saîd b. Zeyd, Talha b. Ubeydillah, Zubeyr b. el-Avvâm, Abdurrahman b. Avf ve Ebu Ubeyde b. el-Cerrah – r. anhum- hazerâtıdır.

2. Şöhret yolu: Dımâm (veya Dımâd) b. Sa'lebe bu yolla bilinir.

3. Şehadet yolu: Herhangi bir sahabi veya tabînin bir başkasının sahabi olduğunu söylemesi şehadettir. Hümeme b. Ebi Hümeme hakkında Ebu Musa el-Eş'ari'nin şehadeti gibi.

4. İkrar yolu: Bu bir şahsın kendisinin sahabi olduğunu söylemesidir.¹¹²

İkrarın kabulü için bu kişinin en geç h. 110 tarihinde vefat etmiş olması şarttır¹¹³. Zira sahabe asrı h. 110'da sona ermektedir. Bu tarih, vefatından bir ay kadar önce Hz. Peygamber'in "*Yüz sene sonra bu gün yaşayanlardan kimse sağ kalmayacaktır*"¹¹⁴ hadisinden çıkarılmaktadır. Hz. Peygamber, h. 11'de vefat ettiğine göre buna yüz ilave edilerek h. 110 tarihi bulunur. Bu da sahabe devrinin sonudur. Bu sebeple h. 110'dan sonra yapılacak her ikrar kesinlikle geçersizdir¹¹⁵.

Muammerûn (uzun ömürlü)'dan olduğunu söyleyerek uzun yıllar hatta asırlar sonra kendisinin "*sahabi*" olduğunu iddia eden kişilere¹¹⁶ rastlanmış ve bunların iddiaları bu tarihi kriterlerle reddedilmiştir.

Tabîünün tesbiti mevzuunda çeşitli ihtilaflar vardır. Ekseriyetin tercih ettiği görüşe göre tabîî: "*Sahabedeni birine veya bir kaçına mülaki olmuş kimseye denir*"¹¹⁷ Hatib el-

¹⁰⁹ Talat Koçyiğit, *Hadis Usûlu*, s. 79

¹¹⁰ Bu maddeleri beşe çıkaranlar da vardır. Bkz: A. Muhammed Şakir, *el-Bâisu'l-hasis*, s. 191; İbn Abdi'l-Berr, *el-İstîâb*, I, 17-18

¹¹¹ Bağdâdî, *Kifâye*, s. 52; İbnu's-Salah, *Ulûmu'l-hadis*, s. 294; Irâkî, *Elfiye*, s. 348

¹¹² İ. Lütü Çakan, *Hadis Usûlü*, s. 81

¹¹³ Irâkî, *Elfiye*, s. 347

¹¹⁴ *Müslim*, Fedâilu's-sahâbe, 217, 218, 220; *Müsned*, I, 129, 157; III, 322, 385

¹¹⁵ İbn Hacer, *el-İsâbe*, I, 8-9

¹¹⁶ İbn Hacer, *el-İsâbe*, I, 532

Bağdadi'nin (ö. 463/1070) tarifine göre ise en azından bir sahabe ile sohbeti olana itlak olunur ki bu sohbet, ıstılahi bir mana ifade eden sohbeti hassadır. “*Bir sahabinin sahabiliği sabit olmak için Hz. Peygamber'le mücerred mülakatı hatta rivayeti kafi addedilmişken ikinci tarife nazaran tabiûn tabiî addedilmesi için sahabe ile mücerred mülakatının kafi görülmemesi; makâm-ı celîl-i mübüvvetin şerefü âli'l-âline ve Allah'ın Rasûl-i Kerîm'i huzurunda bir kere bulunmanın hatta uzaktan şahs-ı mübareklerini müşahade etmenin kalbi tenvir etmek hususundaki tesirin -velev sahabe olsun- diğer hiçbir kimse ile müddet-i medide vaki olacak sohbetlerle hasul olamayacağına binaendir*”¹¹⁸.

Tabiûn dönemi h. 180'de son bulmaktadır. Sahabe ve tabiûn tabakasının tesbiti için ortaya konulan düsturlar muhadramlar için söz konusu edilmemiştir. Bundan dolayı Hadis usûlünde muhadramlar, tabiûnin bir bölümü olarak tabiûn tabakası içinde incelenmiştir¹¹⁹. Fakat bütün bunlara rağmen muhadramlar, Hz. Peygamber döneminde yaşamış olup onu görmemekle sahabeden, o dönemi yaşamış olmalarından dolayı da tabiûndan farklılık arzederler.

Muhadramlar sahabeden farklılık arzetmelerine rağmen İbn Abdilberr (ö. 463/1070) ve İbnu'l-Esîr (ö. 630/1232) gibi bazı sahabenin tesbiti ile ilgili eser yazan müellifler muhadramları da eserlerinin içine almışlardır. Bunlardan İbn Abdilberr, bu meseleyi eserinin mukaddimesinde şu sözleriyle izah etmektedir: “... Hz. Peygamber döneminde yaşamış, aynı asrı paylaşmış herkesi kitabıma almak istedim...”¹²⁰. İbnu'l-Esîr (ö. 630/1232) ise “Üsdü'l-gâbe” mukaddimesinde¹²¹ kendisinden önce sahabe biyografisi yazan müelliflerin bu vasfı taşımayan şahısları kitaplarına almalarını, muhtemel sebeplerini zikretmekle beraber tenkit etmektedir. Ancak, herkes tarafından muhadram

¹¹⁷ Neysâbü'rî, *Ma'rife*, s. 42; İbnu's-Salah, *Ulûmu'l-hadis*, s. 302; Irâkî, *Elfiye*, s. 365-366; Sehâvî, *Fethu'l-muğîs*, III, 132

¹¹⁸ Ahmed Naîm, *Tecrid*, I, 30

¹¹⁹ Neysâbü'rî, *Ma'rife*, s. 44; İbnu's-Salah, *Ulûmu'l-hadis*, s. 303; Irâkî, *Elfiye*, s. 369

¹²⁰ İbn Abdi'l-Berr, *el-İstiâb*, I, 132

¹²¹ İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, I, 13-14

oldukları bilinen Üveys el-Karenî,¹²² el-Esved b. Yezîd en-Nehaî¹²³ ve el-Ahnef b. Kays¹²⁴ vb. gibi şahısları izahı mümkün olmayan bir sebeple eserine almıştır.

Muhadramların en önemli hususiyetlerinden bir tanesi, onların hem cahiliyeyi hem de Hz. Peygamber dönemini idrak etmiş olmalarıdır.¹²⁵ Hepsi için geçerli olmasa da ikinci bir hususiyetleri de muammerûndan yani uzun ömürlü kimselerden olmalarıdır. Nitekim bunlardan bir çoğunun birinci asrın sonuna kadar yaşamış oldukları görülmüştür. Bu durumu Ahmet Naîm şöyle anlatmaktadır. “İçlerinden Rib’î b. Hırâş (ö. 104/722), Ebû Recâ el-Utâridî (ö. 107/725) gibileri ikinci asra da yetişmişlerdir. Süveyd b. Gafele (ö. 81/700), Şüreyh b. Hâni’ (ö. 78/697), Kâdı Şüreyh (ö. 78/697), Zirr b. Hubeyş (ö. 81/700) ve Ebû Amr eş-Şeybânî (ö. 96/714) en azından yüz yirmişer sene yaşamışlardır. Süveyd b. Gafele (ö. 81/700) Fil senesinde doğmuştur ki Rasulullah ile yaşıt ve 134 yaşında vefat etmiş demektir. Rivâyet eğer sahih ise Ertât b. Süheyre de fil senesinden takriben kırk sene evvel dünyaya gelmiş ve Abdü’l-Melik’in (ö. 86/705) eyyam-ı hilafetinde vefat etmiştir. Abdü’l-Melik’in (ö. 86/705) müddet-i hilafeti (h. 65-86) yirmi bir sene olduğuna ve bu iddia sahih farz olduğuna göre Abdü’l-Melik’in (ö. 86/705) ilk sene-i hilafetinde vefat etmiş ise takriben 158, son senesinde vefat etmiş ise 179 sene yaşamış demektir. Lakin o devirlerde nüfus kaydı tutulmadığından böylelerine “yüz yirmilik” der geçerlermiş”¹²⁶.

1.2. MUHADRAMLARIN SAYISI HAKKINDAKİ İHTİLAFLAR

Yapılan araştırmalara göre muhadramların sayısı hakkında ilk görüş beyan eden Müslim b. el-Haccâc olmuştur. Müslim b. el-Haccâc, muhtemelen “Kitabu’l-muhadramîn”¹²⁷ adlı eserinde muhadramların sayısını 20 olarak belirtmektedir. Bu mevzuda eser meydana getiren Nevevî, Irâkî, Suyûtî. ve Denevşerî bu şahısları aynen kitaplarına almışlardır. Nevevî bu sayıya iki,¹²⁸ Irâkî ve Denevşerî ise beş isim daha

¹²² A.g.e., I, 179

¹²³ A.g.e., I, 107

¹²⁴ A.g.e., I, 68

¹²⁵ Neysâbü’rî, *Ma’rifê*, s. 44; İbnu’s-Salah, *Ulûmu’l-hadis*, s. 303; Irâkî, *Elfiye*, s. 369; İbn Hacer, *Şerhu Nuhbe*, s. 186

¹²⁶ Ahmed Naim, *Tecrid*, I, 34-35

¹²⁷ Ziriklî, *A’lâm*, VII, 221, 222; Mücteba Uğur, *Hadis ilimleri*, s. 191

¹²⁸ Suyûtî; *Tedrib*, s. 210

eklemişlerdir¹²⁹. Suyûfî ise bu listeye 25 isim ekleyerek listeyi 45'e çıkarmakla beraber bu sayının daha fazla olduğunu ifade ederek İbn Hacer'in kaynak göstermektedir¹³⁰. Moğoltay b. Kılıç el-Bekçerî et-Türkî (ö. 762/1361)¹³¹ ise İbn Abdî'l-Berr'in (ö. 463/1070) meşhur eseri "*el-İstîâb fi ma'rifeti'l-ashâb*" isimli eserine yazmış olduğu hamîşte muhadramların sayısının yüzün üzerinde olduğunu söylemiştir¹³². Hafız Burhâneddîn Halebî ise "*Tezkiratü't-tâlibi'l-muallem bi-men yukalu innehû muhadram*" isimli eserinde bu sayıyı 155 olarak tesbit etmiştir. Büyük muhaddis hafız İbn Hacer ise bu mevzuda çok daha geniş çaplı bir çalışma yaparak sahabeyi o dönemdeki diğer insanlardan ayırt etmek için kaleme almış olduğu "*el-İsâbe fi temyizi's-sahâbe*" isimli eserinin üçüncü bölümünü kendi ifadesiyle "*cahiliye ve islâm devirlerini idrak ettikleri halde Hz. Peygamber'le bir araya gelmemiş ve ister müslüman olmuş, ister olmamış olsunlar, Hz. Peygamber'i asla görmemiş olan muhadramlar*"a ayırmıştır¹³³. *el-İsâbe*'nin üçüncü bölümlerinde mükerrerler ve künyelerle beraber 1377 biyografi bulunmaktadır. Bu kısa açıklamalardan da görüleceği üzere muhadramların sayısını tesbitte Müslim b. el-Haccâc'dan¹³⁴ İrâkî'ye,¹³⁵ İbn Hacer'den Suyûfî'ye¹³⁶ uzanan çizgide müellifler çeşitli rakamlar ortaya koymuşlardır. İlk rakamla son rakam arasında büyük fark bulunmaktadır. Bu aradaki farkın nereden kaynaklandığı bu mevzuda eser kaleme alan müelliflerin muhadramları tesbit metodları incelediğinde ortaya çıkacaktır.

1.2.1. Ebu'l-Hüseyin Müslim b. el-Haccâc el-Kuşeyrî (ö. 261/874)

Muhadramların sayısı hakkında ilk görüş beyan eden Müslim b. el-Haccâc olmuştur. Mücteba Uğur'un "*Hadis İlimleri Edebiyatı*" isimli eserinin muhadramların anlatıldığı bölümünde Müslim b. el-Haccâc'a ait olduğu belirtilen "*Kitabu'l-muhadramîn*"¹³⁷ isimli bir eser bu hususta kaynak olarak gösterilmektedir¹³⁸.

¹²⁹ İrâkî, *Elfiye*, s. 370, Denevşerî, *el-Beyân ve't-tebyîn*, s. 49

¹³⁰ Suyûfî; *Tedrib*, s. 210-211

¹³¹ Hayatı ve Eserleri için bkz: Kâtip Çelebî, *Keşf*, VI, 362; Ziriklî, *A'lâm*, VII, 275

¹³² Sehâvî, *Fethu'l-muğis*, III, 134; Denevşerî, *el-Beyân ve't-tebyîn*, s. 49

¹³³ İbn Hacer, *el-İsâbe*, I, 5-6

¹³⁴ İbnu's-Salah, *Ulûmu'l-hadis*, s. 304; İrâkî, *Elfiye*, s. 370; İbn Hacer, *Şerhu Nuhbe*, s. 186, A. Muhammed Şakir, *el-Bâisu'l-hasîs*, s. 188

¹³⁵ İrâkî, *Elfiye*, s. 370

¹³⁶ Suyûfî; *Tedrib*, s. 210

¹³⁷ Ziriklî, *A'lâm*, VII, 221-222; Selman, *el-İmâm Müslim*, s. 138

¹³⁸ Mücteba Uğur, *Hadis ilimleri*, s. 191

Günümüze kadar ulaşamayan bu eserde, muhadramların sayısı 20 olarak belirtilmektedir. Eserden günümüze sadece isimler kalmıştır. Fakat kitapta tespit edilmiş olan muhadramların ortak özelliklerinden hareket edilerek bu şahısların nasıl tespit edildiğine dair bir tespit metodu ortaya çıkarılabilir. Şöyleki: zikretmiş olduğu bu 20 kişiden Mes'ûd b. Hırâş¹³⁹ hariç hepsinin temel hadis kitaplarında rivayetleri bulunmaktadır, yani bunlar ravidirler ve hadis ilmiyle doğrudan alakalıdır. İkinci önemli bir nokta ise herkes tarafından muhadram olduğu bilinen Üveys el-Karenî'ye (ö. 37/657) ve Ka'bu'l-Ahbâr'a (ö. 32/652) listesinde yer vermemiş olmasıdır. Bu iki noktadan hareketle şöyle denilebilir: Müslim b. el-Haccâc, ravi olan muhadramları listesine almıştır. Ve bu nokta da kendinden sonraki müellifler için önemli bir kaynak olmuştur. Listesinde şu isimlere yer vermiştir:

1. Ebû Amr eş-Şeybânî (Sa'd b. İyâs), (ö. 96/714)
2. Süveyd b. Ğafele el-Cevzî (ö. 81/700)
3. Şüreyh b. Hâni' (ö. 78/697)
4. Üseyr (Yüseyr) b. Amr b. Câbir (ö. 85/704)
5. Amr b. Meymûn el-Evdî (ö. 74/693)
6. el-Esved b. Yezîd en-Nehâî (ö. 75/694)
7. el-Esved b. Hilâl el-Muhâribî (ö. 84/703)
8. el-Ma'rûr b. Süveyd (ö. ?)¹⁴⁰
9. Abdü Hayr b. Yezîd el-Hayvânî (ö. ?)
10. Şübeyl b. Avf el-Ahmesî (ö. ?)
11. Mes'ûd b. Hırâş (ö. ?)
12. Mâlik b. Umeyr el-Hanefî (ö. ?)
13. Ebû Osman en-Nehdî (ö. 95/713)¹⁴¹

¹³⁹ Kütüb-ü Sitte'de rivayetlerine rastlayamadığımız Mes'ud b. Hırâş'ın hayatı için bkz: İbn Sa'd, *Tabakât*, VI, 149; İbn Abdî'l-Berr, *el-İstîâb*, III, 447; İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, V, 159

¹⁴⁰ Vefat tarihini tesbit edemediğimiz Ma'rûr b. Süveyd'i Zehebî "*Kâşif*", İbn Hacer ise "*Takribu't-tehzîb*" isimli eserlerinde "*yüz yirmilik*"lerden saymaktadırlar. (Zehebî, *Kâşif*, II, 392; İbn Hacer, *Takrîb*, s. 607)

14. Ebû Recâ el-Utâridî (ö. 105/723)
15. Guneym b. Kays el-Ka'bi (ö. 90/708)
16. Ebû Râfi' Nüfey' es-Sâiğ (ö. ~90/708)
17. Ebu'l-Halâl el-Atekî (Zürâre b. Rebîa) (ö. ?)
18. Halid b. Umeyr el-Adevî (ö. ?)
19. Sümâme b. Hazn el-Kuşeyrî (ö. ?)
20. Cübeyr b. Nüfeyr el-Hadramî (ö. 80/699)

1.2.2. Moğoltay b. Kılıç el-Bekçerî et-Türkî (ö. 762/1360)

Moğoltay, İbnü'l-Esîr el-Cezerî'nin “*Üsdü'l-gâbe fî ma'rifeti's-sahâbe*” isimli eserine yazdığı haşiye ile meşhur olmuştur¹⁴². Nitekim İbn Hacer bu eserden bir çok iktibaslarda bulunmuştur¹⁴³. Sehâvî¹⁴⁴ ve ed-Denevşerî'nin¹⁴⁵ beyanlarına göre Moğoltay, muhadramların sayısını 100'ün üzerinde olarak vermektedir.

1.2.3. Abdurrahim b. Hüseyin b. Abdurrahman el-Ömerî Ebu'l-Fadl Zeynuddin el-İrâkî (ö. 806/1403)

İrâkî, muhadramların sayısını tesbit ederken Müslim b. el-Haccâc'ın listesini esas almış ve bu listeye beş isim daha eklemiştir¹⁴⁶. İrâkî de kendinden öncekileri takiben muhadramlardan ravilik vasfı taşıyanları tesbit etmiştir. Bunlar:

1. Ebû Müslim el-Havlânî (Abdullah b. Süveb) (ö. 62/681)¹⁴⁷
2. el-Ahnef b. Kays et-Temîmî (ö. 67/686)¹⁴⁸

¹⁴¹ Ölüm tarihi hakkındaki ihtilaflar için bkz: İbn Abdi'l-Berr, *el-İstiâb*, II, 395; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, III, 498; Zehebî, *Tezkira*, I, 66

¹⁴² Kettânî, *Hadis Literatürü*, s. 414

¹⁴³ İbn Hacer, *el-İsâbe*, I, 182, 268; II, 285; III, 276

¹⁴⁴ Sehavî, *Fethu'l-muğis*, III, 134

¹⁴⁵ Denevşerî, *el-Beyân ve't-tebyîn*, s. 49

¹⁴⁶ İrâkî, *Elfiye*, s. 370; Krş: Burhaneddin Halebî'ye göre İrâkî, Müslim b. el-Haccâc'ın listesine 20 isim eklemiştir. (Denevşerî, *Tezkiratü't-tâlib*, s. 2)

¹⁴⁷ İbn Hacer, *Takrib*, s. 673

¹⁴⁸ Zehebî, *Kâşif*, I, 229; İbn Hacer, *Takrib*, s. 96

3. Abdullah b. Ukeym el-Cühenî (ö. ?)¹⁴⁹
4. Amr b. Abdillâh b. el-Esamm (ö. ?)¹⁵⁰
5. Ebû Ümeyye eş-Şa'bânî (Yuhmid) (ö. ?)¹⁵¹

1.2.4. İbrahim b. Muhammed b. Halil Burhâneddîn el-Halebî Sıbtu'bnu'l-Acemî (ö. 841/1437)¹⁵²

Burhâneddîn el-Halebî, muhadram mevzuunda ilk kapsamlı çalışmayı yapan müelliftir. “*Tezkiratü't-tâlibi'l-muallem bi-men yukâlu innehu muhadram*” isimli eserinde 153 erkek, 2 çocuk ve 2 kadın olmak üzere 155 isimden bahsetmektedir.¹⁵³ Eserde Müslim, (*mim*), İbnu's-Salah, (*sâd*) ve Irâkî ise (*ayın* ve *kâf*) rumuzlarıyla gösterilmiştir.¹⁵⁴ Halebî'ye göre de muhadramların Hz. Peygamber döneminde müslüman olma şartı yoktur. Yani, kafir olarak cahiliye ve Hz. Peygamber dönemini idrak eden bir şahıs, onun vefatından sonra müslüman olursa muhadram kabul edilir.¹⁵⁵ Çünkü bir kimsenin muhadram olmasında iki önemli kriter vardır:

1. Cahiliyeyi idrak etmek,
2. Mümin olarak Hz. Peygamber'i görmemek.

Burhâneddîn Halebî'nin zikretmiş olduğu 155 şahıstan 109 tanesini İbn Hacerde

3. Nihsâr b. el-Hars¹⁵⁸.

4. İbn Akîfe¹⁵⁹.

İbn. Hacer, geriye kalan 42 şahıstan 34'üne *el-İsâbe*'nin değişik bölümlerinde yer vermiştir.

Birinci bölümde olanlar şunlardır:

1. Ümeyye b. el- Eşkur el-Cüdeî (ö. ?)¹⁶⁰.

2. Beşîr b. Zeyd ed-Dubaî (ö. ?)¹⁶¹.

3. Cübeyr b. el-Hüveyris (ö. ?)¹⁶².

4. Ca'de b. Hâni' el-Hadramî (ö. ?)¹⁶³.

5. Cüfeyne el-Cühenî (ö. ?)¹⁶⁴.

6. Hâbis b. Sa'd et-Tâi (ö. ?)¹⁶⁵.

7. el-Hâris b. Abdi Külâl el-Yemâmî (ö. ?)¹⁶⁶.

8. ez-Zübeyr b. Abdillâh el-Kilâbî (ö. ?)¹⁶⁷.

9. Siba' b Sâbit (ö. ?)¹⁶⁸.

10. Süleym b. Âmir (ö. ?)¹⁶⁹.

11. Tufeyl b. Zeyd el-Hârisî (ö. ?)¹⁷⁰.

12. Âbis b. Rebîa el-Gutayfî (ö. ?)¹⁷¹.

13. Ulbe b. Zeyd b. Sayfî el-Ensârî el-Evsî (ö. ?)¹⁷².

¹⁵⁸ A.g.e., s. 23

¹⁵⁹ A.g.e., s. 27

¹⁶⁰ İbn Hacer, *el-İsâbe*, I, 64-66; Krş: İbn Abdi'l-Berr, *el-İstîâb*, I, 196; İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, I, 138

¹⁶¹ İbn Hacer, *el-İsâbe*, I, 160

¹⁶² A.g.e., I, 225; Krş: İbn Abdi'l-Berr, *el-İstîâb*, I, 306; İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, I, 322-323; Zehebî, *Siyer*, III, 439

¹⁶³ A.g.e., I, 236; Krş: İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, I, 339

¹⁶⁴ A.g.e., I, 241; Krş: İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, I, 346

¹⁶⁵ A.g.e., I, 272; Krş: İbn Abdi'l-Berr, *el-İstîâb*, I, 344; İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, I, 375

¹⁶⁶ A.g.e., I, 283; Krş: İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, I, 404

¹⁶⁷ A.g.e., I, 544; Krş: İbn Abdi'l-Berr, *el-İstîâb*, II, 89; İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, II, 249

¹⁶⁸ A.g.e., II, 13; Krş: İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, II, 322

¹⁶⁹ A.g.e., II, 74; Krş: İbn Abdi'l-Berr, *el-İstîâb*, II, 207; İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, II, 446

¹⁷⁰ A.g.e., II, 224; Krş: İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, III, 76-77

14. Amr b. Saïd el-Hüzelî (ö. ?)¹⁷³.
15. Firâs el-Huzâî (ö. ?)¹⁷⁴.
16. Ka'b b. Adiyî (ö. ?)¹⁷⁵.
17. Ka'b b. Yesâr b. Dînne el-Absî (ö. ?)¹⁷⁶.
18. Lebîd b. Rebîa (ö. 41/661)¹⁷⁷.
19. Mâlik b. Umeyr el-Hanefî (ö. ?)¹⁷⁸.
20. Mütemmim b. Nüveyra (ö. ?)¹⁷⁹.
21. Mürre b. Şerâhîl (ö. ?)¹⁸⁰.
22. Mes'ûd b. Hırâş (ö. ?)¹⁸¹.
23. Mutarrif b. Abdillâh b. Şihhîr (ö. ?)¹⁸².
24. en-Nemr b. Tevleb b. Zühêyr b. Enes (ö. ?)¹⁸³.
25. Hanî el-Mahzûmî (ö. ?)¹⁸⁴.
26. Ebû Sufre el-Ezdî (ö. 82/701 veya 83/702)¹⁸⁵.
27. Muâze (Şair A'sa'nın karısı), (ö. ?)¹⁸⁶.

İkinci bölümde olanlar:

1. Guneym b. Kays (ö. 90/708)¹⁸⁷.

¹⁷¹ İbn Hacer, *el-İsâbe*, II, 243; Krş: İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, III, 109
¹⁷² A.g.e., II, 499-500; Krş: İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, IV, 80
¹⁷³ A.g.e., II, 540; Krş: İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, IV, 231
¹⁷⁴ İbn Hacer, *el-İsâbe*, III, 202
¹⁷⁵ A.g.e., III, 298; Krş: İbn Abdi'l-Berr, *el-İstîâb*, III, 379; İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, IV, 482-483
¹⁷⁶ A.g.e., III, 303; Krş: İbn Abdi'l-Berr, *el-İstîâb*, III, 383; İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, IV, 490-491; İbn Hacer, *Tehzîb*, III, 854
¹⁷⁷ A.g.e., III, 326; Krş: İbn Sa'd, *Tabakât*, VI, 33; İsbekânî, *el-Eğâni*, XV, 350-369; İbn Abdi'l-Berr, *el-İstîâb*, III, 392-395; İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, IV, 514-517
¹⁷⁸ A.g.e., III, 351; Krş: İbn Abdi'l-Berr, *el-İstîâb*, III, 412; İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, V, 38; İbn Hacer, *Tehzîb*, X, 18-19
¹⁷⁹ A.g.e., III, 360; Krş: İbn Abdi'l-Berr, *el-İstîâb*, IV, 18; İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, V, 58-59
¹⁸⁰ A.g.e., II, 142, III, 402
¹⁸¹ A.g.e., III, 410; Krş: İbn Abdi'l-Berr, *el-İstîâb*, III, 447; İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, V, 158-159
¹⁸² A.g.e., III, 423
¹⁸³ A.g.e., III, 572; Krş: İbn Abdi'l-Berr, *el-İstîâb*, IV, 92-93; İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, V, 257-259; İbn Hacer, *Tehzîb*, X, 422, 423
¹⁸⁴ A.g.e., III, 597; Krş: İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, V, 382
¹⁸⁵ A.g.e., IV, 108; Krş: İbn Abdi'l-Berr, *el-İstîâb*, IV, 255-256; İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, VI, 174
¹⁸⁶ A.g.e., IV, 408; Krş: İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, VII, 266-267

2. Şüteyr b. Şekl el-Absî el-Kûfi (ö. ?)¹⁸⁸.
3. Abdullah b. Hâris (Şüreyh b. Hâris'in kardeşi), (ö. ?)¹⁸⁹.
4. Abdullah b Fedâle Ebû Âişe el-Leysî (ö. ?)¹⁹⁰.

Dördüncü bölümde olanlar:

1. el-Muhtar b. Ebi Ubeyd (Mesud) (ö. 67/686)¹⁹¹.
2. Seyf b. zî-Yezen (ö. ?)¹⁹².
3. Tureyh b. Saîd b. Ukbe Ebû İsmâil es-Sakafî (ö. ?)¹⁹³.

Geriye kalan sekiz kişiden beşi İbn Hacer'in diğer eserlerinde bulunmaktadır. Bu şahıslar şunlardır:

1. el-Ma'rur b. Süveyd el-Esedî (ö. ?)¹⁹⁴.
2. Manzur b. Zebban el-Fezârî (ö. ?)¹⁹⁵.
3. Ebû Temîm el-Ceyşânî (Abdullah b. Mâlik) (ö. 77/696 veya 78/697)¹⁹⁶.
4. Abdullah b. Sahbera (ö. ?)¹⁹⁷.
5. Abdurrahman b. Saîd Yerbû' (ö. 109/727)¹⁹⁸.

İbn Abs¹⁹⁹, Seyf b. Mâlik²⁰⁰ ve Beşîr b. Yezîd ed-Dubaî'e (ö. ?)²⁰¹ ise *el-İstîab*'da ulaşabildik. Burhâneddîn Halebî (ö. 841/1437)'ye göre Beşîr b. Yezîd ed-Dubaî ile Beşîr b. Zeyd ed-Dubaî (ö. ?) aynı şahıstır²⁰².

¹⁸⁷ İbn Hacer, *el-İsâbe* III, 192; Krş: İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, IV, 343
¹⁸⁸ A.g.e., II, 162; Krş: İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, IV, 505
¹⁸⁹ İbn Hacer, *el-İsâbe*, III, 65; Krş: İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, III, 408
¹⁹⁰ A.g.e., III, 63; Krş: İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, III, 362-363
¹⁹¹ A.g.e., III, 447, 517; Krş: İbn Abdi'l-Berr, *el-İstîab*, IV, 26-27; İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, V, 122-123; İbnu'l-İmâd, *Şezerât*, 74-75
¹⁹² A.g.e., II, 134; Krş: İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, II, 496
¹⁹³ A.g.e., II, 238; Krş: İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, III, 74
¹⁹⁴ İbn Hacer, *Tehzîb*, X, 207; Krş: İbn Sa'd, *Tabakât*, VI, 118; Zehebî, *Siyer*, IV, 174; a. mlf, *Kâşif*, II, 280
¹⁹⁵ A.g.e., X, 281; Krş: İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, V, 272-273
¹⁹⁶ İbn Hacer, *Takrîb*, s. 319; Krş: İbn Sa'd, *Tabakât*, VII, 510; İbn Abdi'l-Berr, *el-İstîab*, IV, 180; İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, VI, 40; Zehebî, *Siyer*, IV, 73-74; İbnu'l-İmâd, *Şezerât*, I, 74
¹⁹⁷ İbn Hacer, *Tehzîb*, V, 202-203
¹⁹⁸ İbn Hacer, *Takrîb*, s. 341; Krş: İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, III, 454
¹⁹⁹ İbn Abdi'l-Berr, *el-İstîab*, VI, 342
²⁰⁰ A.g.e., II, 497

1.2.5. İbn Hacer Şemsüddin Ahmed b. Ali el-Askalânî (ö. 852/1448)

Muhadramlar mevzuunda en geniş çalışmayı İbn Hacer meydana getirmiştir. “*el-İsâbe fî temyizi's-sahâbe*” diye isimlendirdiği kitabını -isminden de anlaşılacağı üzere- kendinden önceki müelliflerin yaptıkları hatalardan uzak, sağlam bir sahabe biyografisi meydana getirmek için kaleme almıştır²⁰³. Müellif bu eserinde *el-İstîâb* ve *Zeyilleri*,²⁰⁴ *Üsdü'l-gâbe* ve *Tecrid*²⁰⁵deki tüm bilgileri biraraya getirdiği gibi pek çok ismi de ilave etmiştir. Ancak kendisinden önceki biyografik eserlerde “*yanlışlıkla sahabi olarak zikredilenler*” bölümünü (*el-İsâbe*'nin dördüncü bölümü) tamamlayamadan vefat etmiştir²⁰⁶.

Eser üç fasıllık bir önsözle başlamaktadır. Fasıllarda sırasıyla sahabi'nin tarifi,²⁰⁷ bir şahsın sahabi olup olmadığını anlamının yolları²⁰⁸ ve sahabenin adaleti²⁰⁹ mevzularını işlemektedir. İbn Hacer, alfabetik olan eserinde her harfi dört grubta ele almıştır.

1. Sahabiliği kendisinden veya bir başkasından gelen rivayetle sabit olanlar²¹⁰.
 2. Hz. Peygamber'i sadece görüp ondan rivayeti olmayan çocuklar²¹¹.
 3. Cahiliye ve İslâm devirlerini idrak ettikleri halde Hz. Peygamber'le bir araya gelememiş ve ister müslüman olmuş ister olmamış olsunlar, Hz. Peygamber'i asla görememiş olan muhadramlar²¹².
 4. Kendinden önceki biyografik eserlerde yanlışlıkla sahabi olarak zikredilenler²¹³.
- el-İsâbe'ye ait bu dörtlü taksim bilinmeden ondan istifade imkanı bulunmamaktadır²¹⁴.

201 A.g.e., I, 257

202 Halebî, *Tezkiratü't-tâlib*, s. 8

203 İ. Lütfi Çakan, *Hadis Edebiyatı*, s. 240

204 *el-İstîâb*'in zeyilleri için bkz: Kettânî, *Hadis Literatürü*, s. 413

205 Şemsüddin Muhammed b. Ahmed b. Osman ez-Zehebî'nin “*Tecridü esmâi's-sahâbe= el-İsâbe fî tecridi esmâi's-sahâbe*” isimli eseri.

206 Kettânî, *Hadis literatürü*, s. 414

207 İbn Hacer, *el-İsâbe*, I, 7-8

208 A.g.e., I, 8-9

209 A.g.e., I, 9-12

210 A.g.e., I, 4-5

211 A.g.e., I, 5

212 İbn Hacer, *el-İsâbe*, I, 5-6

213 A.g.e., I, 6

214 İ. Lütfi Çakan, *Hadis Edebiyatı*, s. 242

İbn Hacer, künyeleri ile maruf olanlar ile kadın sahabileri ayrı bölümler halinde ele almıştır. 809/1406 yılında toplamaya başladığı eserini yaklaşık kırk yıl sonra bitirebilmiştir²¹⁵. Eser ilk üç ciltte 9475, dördüncü ciltte künyeleriyle meşhur olanların 1268 ve kadınların 1552 biyografisi olmak üzere toplam $9475 + 1268 + 1552 = 12295$ ²¹⁶ biyografi ihtiva etmektedir. Eserini hazırlamak için yararlandığı kaynakların sayısı 940'ı aşmıştır²¹⁷. Müellif, eserinin mükaddimesinde kendinden önce bu sahada eser yazanları bazı yönleriyle tenkit ederek tashihlerde bulunmuştur²¹⁸. Dışarıdan eseri tetkik eden birisi İbn Hacer'in bu eserini hazırlamak için ne kadar çok kaynağı inceden inceye taramış olduğunu görür.

Müellif, yukarıda anlatılan dördüncü grubu tesbit işinde kendisinden önce hiç kimsenin çalışma yapmamış olduğunu, böyle bir şeyi kimsenin düşünmediğini “*Bu dördüncü kısma gelince, bu konuda benden önce davranmış ve i'mal-i fikretmiş her hangi bir müellif bilmiyorum*”²¹⁹ cümlesiyle açıkca dile getirmektedir.

Şunu da belirtmekte fayda var ki her ne kadar muhadram mevzuunda Müslim b. el-Haccâc, Burhâneddîn el-Halebî ve Denevşerî gibi, bazı müellifler eser te'lif etmiş olsalarda İbn Hacer'in *el-İsâbe*'nin üçüncü bölümlerinde yaptığı titiz çalışmayı hiç bir müellif ortaya koymamıştır. Eserde kadın-erkek ve künyesiyle meşhur olanlar dahil 1377 muhadramın biyografisi bulunmaktadır.

Müellif *el-İsâbe*'de, muhadramlara ayırmış olduğu üçüncü bölümler içerisinde şöyle bir metod takip etmiştir.

²¹⁵ A.g.e., s. 415

²¹⁶ İbn Hacer, *el-İsâbe*'deki biyografi sayısını muttali olamadığımız bir sebeple Ahmet Naîm 11783 (Ahmet Naîm, *Tecrid*, s. 18) olarak, Kettânî ise düz hesap 12300 (Kettânî, *Hadis literatürü* s. 415) olarak vermektedir. İ. Lütfi Çakan ise muhtemelen bir zuhûl neticesi İbn Hacer, *el-İsâbe*'nin dördüncü cildindeki kadın sahabileri saymayarak 11027 rakamını vermektedir (İ. Lütfi Çakan, *Hadis edebiyatı*, s. 242).

²¹⁷ Kettânî, *Hadis Literatürü*, s. 415

²¹⁸ İbn Hacer, *el-İsâbe*, I, 2-4

²¹⁹ İbn Hacer, *el-İsâbe*, I, 6

1. İsimlerin zabtı: Müellif, öncelikle biyografisini yazacağı şahsın isminden işe başlayarak ismin doğru olarak nasıl okunacağını²²⁰, kendinden önceki müelliflerden bu ismi ilk kaydedeni²²¹ ve bu şahsın lakap²²² veya künyesiyle²²³ meşhur olup olmadığını ortaya koymaktadır.

2. Şahsın toplum içindeki sosyal durumunun ortaya konması: Biyografisi yazılan şahsın melik mi,²²⁴ melik oğlu mu,²²⁵ komutan mı,²²⁶ şair mi,²²⁷ katip mi,²²⁸ çok uzun ömürlü (muammerûn) mü²²⁹ olduğunu ortaya koymaktadır.

3. Muhadram Şairler'i²³⁰ özellikle belirterek, şiiirlerinden misal vermektedir²³¹. Bunların tesbitinde genellikle Merzubânî (ö. 384/994)'nin²³² “*Mu'cemu's-şuarâ*” isimli eserini kaynak olarak göstermektedir.

4. Şahıslar incelenirken kendilerinin veya başkalarının onlar için yazdığı şiiirlere de zaman zaman yer verilmiştir²³³.

5. “*Lehu idrakun*”²³⁴ kelimesiyle cahiliye ve Hz. Peygamber dönemini idrak eden şahısları kasetmektedir. Bunlar Üveys el-Karenî (ö. 37/657) gibi Hz. Peygamber döneminde müslüman olanlar veya Ka'bu'l-Ahbâr (ö. 32/652) gibi onun vefatından sonra müslüman olanlar olabilmektedir.

²²⁰ İbn Hacer, *el-İsâbe*, I, 99, 380; II, 198; III, 494; IV, 54

²²¹ A.g.e., III, 267

²²² A.g.e., I, 100; III, 675

²²³ A.g.e., I, 526; III, 98, 99; IV, 23

²²⁴ A.g.e., I, 104, 106, 109; III, 582

²²⁵ A.g.e., I, 264; III, 43, 87

²²⁶ A.g.e., I, 174

²²⁷ A.g.e., I, 525, 526; III, 90, 103

²²⁸ A.g.e., I, 169

²²⁹ A.g.e., I, 381; III, 104, 105, 270

²³⁰ Muhadram Şairler hakkında daha geniş bilgi için bkz: 1- Abdurrahman Affif, “*Mu'cemu's-şuarâ'l-cahiliyyin ve'l-muhadramîn*”, Dâru'l-Ulûm, Riyad-1983. 2- Yahya Vehip Cebûrî, “*Şi'ru'l-muhadramîn ve eserü'l-islâmi fihî*”, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut-1981. 3- Nuruddin Samûd, “*Te'sîru'l-kur'âni'l-kerîm fi şî'ri'l-muhadramîn*”, el-Câmiatü't-Tunûsiyye, Tunus-1981

²³¹ İbn Hacer, *el-İsâbe*, I, 525, 526; III, 90, 103

²³² Hayatı ve eserleri için bkz: Bağdâdî, *Tarihu bağdat*, III, 135-136; İbn Hallikân, *Vefeyât*, IV, 354-355; Zehebî, *Siyer*, XVI, 447; Kâtip Çelebî, *Keşf*, II, 596; Zirikî, *A'lâm*, VI, 319; Kehhâle, *Mu'cemu'l-müelîfîn*, III, 569

²³³ İbn Hacer, *el-İsâbe*, I, 381, 526; III, 83, 89;

²³⁴ A.g.e., I, 380, 382; IV, 145, 446

6. “*Leyse lehu suhbetun*” kelimesiyle de biyografisi verilen şahsın sahabi olmadığı anlatılmıştır. Dolayısıyla bunların muhadram oldukları ortaya konmuştur.²³⁵

7. “*La a’lemu lehu suhbeten ve la ru’yeten*” ifadesiyle müellif, araştırmalarının neticesinde her hangi bir şahıs hakkında sohbetin veya ru’yetin gerçekleşip gerçekleşmediğinin bilinmediğini belirtmiştir.²³⁶

8. Biyografisi yazılan şahısların fetihlere katılıp katılmadığı üzerinde de durularak²³⁷ özellikle Mısır’ın fethine katılanlar belirtilmiştir²³⁸.

9. Biyografilere “...*bölümde geçti*”²³⁹ veya “...*bölümde gelecek*”²⁴⁰ gibi atıflarda da bulunmuştur.

10. Bölüm başlıkları genelde, “...*harfi üçüncü bölüm*”²⁴¹ şeklinde başlamaktadır. Fakat, “*Hz. Peygamber dönemini idrak edip onu göremeyenler*”²⁴², “*Hz. Peygamber dönemini idrak edip ondan bir şeyler dıyması mümkünken böyle olduğuna dair haklarında her hangi bir nakil (haber) olmayanlar*”²⁴³, “*Cahiliye ve Hz. Peygamber dönemini idrak ettikleri halde onu gördüklerine dair her hangi bir rivayet bulunmayanlar*”²⁴⁴, “*Hz. Peygamber dönemini idrak edip de ister o hayattayken ister vefatından sonra müslüman olsun onunla hiçbir araya gelmeyenler (onu görmeyenler.)*”²⁴⁵, “*Genç, ihtiyar veya çocuk olsun, Hz. Peygamber dönemini idrak ettikleri halde ondan bir şeyler dıyması mümkünken bu mevzuda kendilerinden hiçbir şey nakledilmeyenler*”²⁴⁶ ve “*muhadramlar bölümü*”²⁴⁷ şekillerinde de gelebilmektedir.

²³⁵ İbn Hacer, *el-İsâbe*, I, 172; III, 496

²³⁶ A.g.e., I, 172; III, 496

²³⁷ A.g.e., I, 258, 529; III, 586

²³⁸ A.g.e., I, 380, 576; III, 87, 111, 482

²³⁹ A.g.e., I, 374; II, 112; III, 193

²⁴⁰ A.g.e., III, 86, 213, 488

²⁴¹ A.g.e., I, 99; II, 107, III, 576, IV, 54

²⁴² A.g.e., I, 187, 329; III, 83

²⁴³ A.g.e., I, 524

²⁴⁴ A.g.e., I, 258

²⁴⁵ A.g.e., I, 169

²⁴⁶ İbn Hacer, *el-İsâbe*, III, 482

²⁴⁷ A.g.e., III, 311, 580

11. Müellif, biyografilerde genelde kısa açıklama yapmakla beraber meşhur zatlar hakkında uzunca açıklamalara da girmiştir²⁴⁸.

12. İbn Hacer, el-İsâbe'nin üçüncü bölümlerini muhadramlara ayırmış olmakla beraber eserin asıl yazılış gayesi sahabe'nin tesbiti olduğu için biyogrofilerde şahsın sahabi olup olmadığı ön plandadır²⁴⁹.

1.2.6. Abdurrahman b. Ebi Bekr b. Muhammed Celâleddin es-Suyûtî (ö. 911/1505)

Celâleddin es-Suyûtî, muhadramların sayısını tesbit ederken öncelikle Müslim el-Haccâc'ın listesine yer vermiştir. Daha sonra muhadram tarifine getirmiş olduğu genişliğe paralel olarak yeni isimler eklemiş ve bu sayıyı 45'e kadar çıkarmıştır²⁵⁰. Suyûtî'nin muhadram kelimesini tarifi şöyledir: "*Cahiliye ve Hz. Peygamber dönemini görüp müslüman olan fakat onunla görüşmeyen kimse*"²⁵¹.

Suyûtî'nin zikretmiş olduğu isimler vermiş olduğu tarife uymakla beraber, Ka'bu'l-Ahbâr (ö. 32/652) bu tarife uymamaktadır. Çünkü Ka'bu'l-Ahbâr cahiliye'de Allah Rasulü ile görüşmüş olmasına rağmen onun vefatından sonra Hz. Ömer (ö. 23/643)'in hilafeti zamanında müslüman olmuştur²⁵². Durum böyle olunca Suyûtî'nin tarifi ister istemez genişlemekte ve İbn Hacer'in tanımıyla paralellik arz etmektedir. Onun tarifi de şudur: "*Cahiliye ve islâm devirlerini idrak ettikleri halde Hz. Peygamber'le bir araya gelmemiş ve ister müslüman olmuş, ister olmamış olsunlar, Hz. Peygamber'i asla görmemiş olanlar*"²⁵³. Yalnız bu tarife şu ibarenin de eklenmesi zaruridir. "*kafir olarak Hz. Peygamber'le görüşen bir kimse, ister onun zamanında -onu görmemek kaydıyla- isterse vefatından sonra müslüman olduğu takdirde o kimse de muhadram kabul edilir*". Ka'bu'l-Ahbâr'ın durumu bu ikinci şıkka uymaktadır. Suyûtî'nin muhadramlar

²⁴⁸ A.g.e., I, 110, 115; III, 118, 518; IV, 66-67

²⁴⁹ A.g.e., III, 212, 509, 511, 518

²⁵⁰ A.g.e., II, 210-211

²⁵¹ A.g.e., II, 209

²⁵² İbn Sa'd, *Tabakât*, VII, 445-446; İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, IV, 487; Zehabî, *Siyer*, III, 489-494; İbn Hacer, *el-İsâbe*, III, 315

²⁵³ İbn Hacer, *el-İsâbe*, I, 5-6; a. mlf, *Şerhu Nuhbe*, s. 186

listesinde kendisinden öncekilerden (İbn Hacer hariç) farklı olarak şu isimler yer almaktadır²⁵⁴:

1. Eslem Mevlâ Ömer (ö. 80/699)
2. Üveys b. Âmir el-Karenî (ö. 37/657)
3. Evsat b. İsmâil el-Becelî (ö. 79/698)
4. Cübeyr b. el-Hureys (ö. ?)²⁵⁵
5. Câbir el-Yemânî (Hâbis b. Sa'd et-Tâî) (ö. 37/657)
6. Şüreyh b. el-Hâris (el-Kâdî) (ö. 78/697)
7. Ebu Vâil Şakîk b. Seleme (ö. 82/701)
8. Abdurrahman b. Useyle es-Sunâbihî (ö. ?)
9. Abdurrahman b. Ganm el-Eş'arî (ö. 78/697)
10. Abdurrahman b. Saîd b. Yerbu' (ö. 109/727)
11. Abiyde b. Amr es-Selmânî (ö. 74/693)
12. Alkame b. Kays (ö. 62/681)
13. Kays b. Ebî Hâzim (ö. 97/715)
14. Ka'bu'l-Ahbâr (Ka'b b. Mâti') (ö. 32/652)
15. Mürre b. Şerâhîl el-Hemedânî (et-Tîb) (ö. 76/695)
16. Mesrûk b. el-Ecda' (ö. 63/682)
17. el-Ecda' b. Mâlik el-Hemedânî (ö. ?)
18. Ebu Ruhm Ahzâb b. Üseyd es-Semâî (ö. ?)
19. Ertât b. Süheyre el-Müzenî (ö. ?)
20. Ertât b. Ka'b el-Fezârî (ö. ?).

²⁵⁴ Suyûtî, *Tedrib*, II, 210-211

²⁵⁵ İbnü'l-Esîr el-Cezerî, "*Üsdü'l-ğâbe fî ma'rifeti's-sahâbe*" isimli eserinde (*Üsdü'l-ğâbe*, I, 322-323) Cübeyr b. el-Hureys'in Hz. Ebû Bekr'den "*Evim ile minberim arası cennet bahçelerinden bir bahçedir*" hadisini rivayet ettiğini belirtmektedir. Fakat bu hadisin Cübeyr b. el-Hureys tarikiyle rivayet edilen bir şekline rastlayamadık. Hadisin kaynakları için bkz: *Müsned*, II, 236, 276, 397, III, 386, IV, 39, 40

2. MUHADRAMLARIN LİSTESİ

Muhadramların sayısını tesbit ederken de görüldüğü gibi, bu mevzuda en geniş ve kapsamlı çalışmayı İbn Hacer yapmıştır. İbn Hacer, “*el-İsâbe fî temyîzi 's-sahâbe*” isimli eserinin üçüncü bölümlerini muhadramlara ayırmıştır. Burada erkek-kadın, künyeleriyle meşhur olanlar dahil 1377 muhadramın biyografisi bulunmaktadır.

Muhadramların listesinde İbn Hacer'in tesbit etmiş olduğu isimler esas alınmış ve kendisinden önce muhadramların sayısı hakkında görüş beyan eden Müslim b. el-Haccâc, (M), İbnu's-Salah, (S), Irakî, (I), ve Halebî, (H) rumuzlarıyla gösterilmiştir.

Liste beş sütun halinde tertip edilmiş olup birinci sütunda 1-1377 arası sıra numarası (SR. NO), ikinci sütunda cilt numarası (C. NO), üçüncü sütunda sayfa numarası (S. NO), dördüncü sütunda kitap (el-İsâbe) sıra numarası (K.S. NO), ve beşinci sütunda ise biyografisi yazılan şahsın ismi ve kısa açıklamalara yer verilmiştir.

2.1. BİRİNCİ CİLT

Birinci ciltte (elif), (b), (te), (se), (cim), (hâ), (hı), (dâl), (zel), (re) ve (ze) harfleriyle başlayan isimler olmak üzere onbir harfe ait 414 muhadramın biyografisi bulunmaktadır.

2.1.1. Elif Harfi

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	VE KISA AÇIKLAMALAR
1.	I	99	418	Ebâyûn el Fârisî (Cümeyra)
2.	I	99	419	el-Ebbâ b. Kays el-Esedî. (Muhadram Şair)
3.	I	99	420	Übeyr b. Yezîd b. Abdillâh b. Sırme b. Vâsile b. Amr b. Abdillâh et-Teymî
4.	I	99	421	Ebyad b. Henî
5.	I	99	422	Übeyy b. Üşeym en-Nehşelî. (Benî Cervel Kabilesinin Reisi)

6.	I	99	423	Übeyy b. Ümâre b. Mâlik b. Cüz' b. Şeytan b. Hadîm b. Cüzeyme b. Revâhîl b. Rebîa b. Mâzin b. el-Hâris b. Kafîa b. Abs b. el-Absî
7.	I	99	424	Übeyy b. Kays en-Nehâf. (Alkame'nin kardeşi)
8.	I	99	425	el-Ecda' b. Malik b. Ümeyye el-Hemedânî el-Vedâî. (Muhadram Şair)
9.	I	100	426	el-Eclah b. Vakkâs
10.	I	100	427	el-Ecemm b. Kays b. Meşcea' b. Mecma' b. Mâlik b. Ka'b b. Sa'd b. Avf b. Cüzeym b. Cu'fi
11.	I	100	428	Ahzâb b. Üseyd Ebû Ruhm es-Sem'î ez-Zuhrî
12.	I	100	429	el-Ahnef b. Kays b. Muâviye b. Husayn b. Hafs b. Ubâde b. en-Nizâl b. Mürre b. Ubeyd b. el-Hâris b. Amr b. Ka'b b. Sa'd b. Zeyd'i-Menât b. Temîm, Ebû Bahr et-Temimî es-Sa'dî. (S).
13.	I	101	430	Üdeym es-Sa'lebî. (Hüdeym)
14.	I	101	431	Edhem b. Muhriz el-Bâhilî
15.	I	101	432	Üreyd b. Abdillâh el-Becelî
16.	I	101	433	Ertât b. Züfer b. Abdillâh b. Mâlik b. Sevâd b. Damre el-Gatafânî el-Müzenî. (Muhadram Şair)
17.	I	102	434	Ertât b. Ka'b b. Kays b. Habib b. Amir b. Hayve b. Levzân b. Sa'lebe b. Adiyî b. Fezâre el-Fezâfî
18.	I	102	435	Ertebân el-Müzenî
19.	I	102	436	El-Erkam b. Ebi'l-Erkam el-Kelâî
20.	I	102	437	Erkevân er-Rûmî
21.	I	102	438	Ermâ (Erhâ veya Erîhâ b. Eshame b. Ebhar) Necaşinin Oğlu.
22.	I	103	439	Ezdâmerd b. Hürmüz el-Fârisî
23.	I	103	440	Ezdâd
24.	I	103	441	Ezher b. Humeyda (Zehrâ)
25.	I	103	442	Ezher b. Sübhân b. Ertât b. Sübhân b. Amr b. Necîd b. Es'ad

26.	I	103	443	Ezher b. Mervân
27.	I	103	444	Ezher b. Yezîd el-Murâdî, el-Himsî
28.	I	104	445	Ûsâme b.el-Hars el-Hüzelî. (Muhadram Şair)
29.	I	104	446	Ûsâme b. Katâde Ebû Sa'de el-Absî
30.	I	104	447	Esbak Mevlâ Ömer
31.	I	104	448	Esedâbâd. (Bahreyn Meliki)
32.	I	104	449	Eslem Mevlâ Ömer (I)
33.	I	104	450	Esmâ b. Hârîce b. Hisn b. Huzeyfe b. Bedr el-Fezâfî Ebû Hassân el-Kûfî
34.	I	104	451	Esmâ b. Hâlid b. Avf b. Amr b. Sa'd b. Sa'lebe b. Kinâne b. Bârik el-Bârikî
35.	I	105	452	el- Esved b. Ukayş en-Nehaî
36.	I	105	453	el-Esved b. Şerâhîl b. Kindî b.el-Cevn b. Âkil'il-Mirâr el-Kindî
37.	I	105	454	el-Esved b. Âmir b. Uveymir b. Mahled b. Saîd el-Huzâî
38.	I	105	455	el-Esved b. Abdi Şems b. Adiyî b. Harâm b. Şu'l b. Avf b. Mu'temir b. er-Rab'a b. Sa'd b. Huceym b. Dehl b. Henî b. Beliyy el-Belvî
39.	I	105	456	el Esved b. Kutbe Muğazzir
40.	I	105	457	el-Esved b. Kûlsüm el-Adevî
41.	I	105	458	el-Esved b. Ma'z b. Şerâhîl b. el-Erkam b. el-Esved
42.	I	105	459	el-Esved b. Hilâl el-Muhâribî Ebû Selâm el-Kûfî (M)
43.	I	106	460	el-Esved b. Yezîd b. Kays en-Nehaî Ebû Amr (M)
44.	I	106	461	Ûseyhab (Merzûbân li-Bahreyn)
45.	I	106	462	el-Ûseyfa' el-Cühenî
46.	I	106	463	Eşref b. Humeyr b. Zühl b. Zeyd b. Ka'b b. Ukeyt b. Esed b. el-Hâris b. Atîk b. el-Ezd el-Esedî
47.	I	107	464	Eş'as b. Abdî'l-Hacer b. Avf b. el-Ahvas b. Ca'fer b. Kilâb el-Âmirî

				el-Kilâbî
48.	I	107	465	Eş'as b. Mînâs es-Sekûnî
49.	I	107	466	el-Eşheb b. el-Hâris b. Hezle (Hevle) b. Muattib b. Ehabb b. el-Arab el-Ganevî
50.	I	107	467	el-Eşheb b. Rûmeyle (İbn Sevr b. Ebî Hârise b. Abdi'l-Medân b. Cendel b. Nehşel b. Dârim b. Amr b. Temîm)
51.	I	108	468	el-Eşheb b. Verd b. Amr b. Rebîa b. Ca'de es-Sülemî
52.	I	108	469	el-Esbağ b. Hacer b. Sa'd el-Hemedânî
53.	I	108	470	el-Esbağ b. Amr b. Sa'lebe b. Husayn (Hısn) b. Damdam b. Adıyy b. Cenâb, el-Kelbî, el-Kısâî
54.	I	108	471	el-Esbağ b. Nübâte
55.	I	109	472	Ashabe
56.	I	109	473	Ashame b. Ebhar en-Necaşî (Habeşistan Meliki)
57.	I	109	474	Asgar b. Kays b. el-Hâris b. Vakkâs b. Salât b. Ma'kil b. Rebîa b. Ka'b b. el-Hâris el-Hârisî
58.	I	109	475	Ashame
59.	I	109	476	Esmâ b. Mutahir b. Rebâh b. Abdi Şems b. E'î Sa'd b. Abd b. Ganm b. Münebbih b. Ma'n b. Mâlik b. A'sar el-Bâhilî
60.	I	110	477	Ed' b. Ed'
61.	I	110	478	A'bed b. Fedekî
62.	I	110	479	el-A'ver b. el-Verd b. Huzeyfe b. Bedrî'l-Fezârî b. Ammi Uyeyne b. Hısn
63.	I	110	480	el-A'leb el-İclî (Recezci)
64.	I	110	481	Eflah Mevlâ Ebi Eyyub el-Ensârî Ebû Bekr
65.	I	110	482	Akra', (Hz. Ömer'in Müezzini)
66.	I	110	483	el-Ukayşir el-Esedî (Muğiyre b. Abdillâh)
67.	I	110	484	Ektek b. Şemmâh b. Zeyd b. Şeddâd b. Sahr b. Mâlik b. Lüey b.

				Sa'lebe b. Sa'd b. Kinâne b. el-Hâris b. Avf el-Uklî
68.	I	110	485	Eksem b. Sayfi b. Rebah b. el-Hâris b. Muhâşin b. Muâviye b. Şerîf b. Cerve b. Üseyd b. Amr b. Temîm et-Temîmî
69.	I	112	486	el-Ekder b. Hümâm b. Âmir b. Sa'b b. Kesîr b. Ukârime b. Hüzeyl b. Saîd b. Zerr b. Temîm el-Lahmî
70.	I	113	487	İmrü'l-Kays b. Adıyy b. Evs b. Câbir b. Ka'b b. Alîm b. Hebl b. Abdillâh b. Kinâne b. Bekr b. Avf b. Azre b. Zeydû'l-Lât b. Rûfeyde b. Sevr b. Kelb el-Kelbî
71.	I	113	488	Ümeyye b. Ebi Âiz, el-Hüzelî. (Muhadram Şair)
72.	I	114	489	Enes b. Huzeyfe
73.	I	114	490	Enes b. Nevvâs b. Seyhân el-Muhâribî
74.	I	114	491	Enes b. Hilâl en-Nemerî
75.	I	114	492	Enîf b. Yezîd b. Fihre el-Ka'bi
76.	I	114	493	Evs el-Karenî (Üveys) (H)
77.	I	114	494	Evs b. Büceyr et-Tâî
78.	I	114	495	Evs b. Süeyb es-Sa'lebî
79.	I	114	496	Evs b. Cüzeyme el-Hecmî
80.	I	114	497	Evs b. Dam'ac el-Kûfi el-Hadramî (en-Nehaî) (H)
81.	I	115	498	Evs b. Mağrâ el-Kurey' (Muhadram Şair) (H)
82.	I	115	499	Evsat b. Amr (İbn Âmir) (İbn İsmâil el-Becelî Ebû İsmâil) (I)
83.	I	115	500	Üveys b. Âmir (Amr) el-Murâdî el-Karenî (Meşhur Zâhid) (I)
84.	I	117	501	İyâs b. Zeyd Ebû Zekerıyya el-Huzâî
85.	I	117	502	İyâs b. Sabîh b. el-Muhriş b. Abdi Amr el-Hanefî Ebû Meryem

2.1.2. Be Harfî

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	İSİM VE KISA AÇIKLAMALAR
86.	I	169	757	Bâbüyeh el-Fârisî

87.	I	170	758	Bâb b. zi'l-Cirre el-Himyerî
88.	I	170	759	Bâdân el-Fârisî
89.	I	170	760	Becâd b. Kays b. Mes'ûd b. zi'l-Hadîn
90.	I	170	761	ecâle b. Abde et-Temîmî, el-Anberî
91.	I	170	762	Becr b. Hâris b. İmrü'l-Kays b. Züheyr b. Cenâb el-Kelbî
92.	I	170	763	Büceyr b. el-Husayn es-Sa'lebî
93.	I	171	764	ehiy b. Reysân el-Kelât el-Yemânî
94.	I	171	765	edr b. Âmir el-Hüzeli
95.	I	171	766	erd b. Hârise el-Yâkurî
96.	I	171	767	Beşşâr b. Adıyy b. Amr b. Süveyd et-Tâî (Mu'nî)
97.	I	171	768	Bişr b. Rebîa b. Amr b. Menâre b. Gamîr b. Âmir b. Râbiye b. Mâlik b. Vâhib b. Halîha b. Kelb b. Rebîa b. Afres b. Halef b. Ukayl b. Enmâr el-Has'amî
98.	I	171	769	Bişr b. Rebîa (Bişr b. Ebi Ruhm el-Cehmî)
99.	I	172	770	Bişr b. Redîh (Zerîh) b. el-Hâris b. Rebîa b. Ganm b. Âid es-Sa'lebî
100.	I	172	771	Bişr b. Şebr
101.	I	172	772	Bişr b. Âmir b. Mâlik el-Âmirî Ebû Ömer b. Ebi Berâ
102.	I	172	773	Bişr b. Âmir b. Mâlik b. Ca'fer b. Kilâb
103.	I	172	774	Bişr b. Kuhayf
104.	I	173	775	Bişr b. Kutbe b. Sinân b. el-Hâris b. Hedmân b. Nevfel b. Fak'as el-Esedî, el-Aksî
105.	I	173	776	Bişr b. Kays
106.	I	173	777	Bişr b. Sevr el-İclî
107.	I	173	778	Beşîr b. Ka'b b. Übeyy el-Himyerî
108.	I	173	779	el-Batîn b. Abdillâh el-Haneffî
109.	I	173	780	Bağît b. Şemmâs b. Lüey b. Şemmâs b. Ca'fer

110.	I	174	781	Bağît b. Şemmâs b. Lüey b. Enf'ü-Nâkâ Ca'fer b. Karî' b. Avf b. Ka'b b. Sa'd b. Zeydû Menât b. Temîm et-Temimî es-Sa'dî
111.	I	174	782	Buâtır el-Eskaf (Duâtır)
112.	I	174	783	Bekkâ er-Râhib
113.	I	175	784	Bekr b. Abdillâh
114.	I	175	785	Bükeyr b. Ali b. Temîm b. Sa'lebe b. Şihâb b. li-Ümmin li-Tâiyyîn
115.	I	175	786	Behdel b. et-Tâî
116.	I	175	787	Beyâd b. Süveyd b. el-Hars b. Hıdn b. Damdam b. Adıyy b. Cenâb el-Kelbî
117.	I	175	788	Beyrah b. Esed et-Tâhî
118.	I	175	789	Beyraztan el-Hindî

2.1.3. Te Harfi

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	İSİM VE KISA AÇIKLAMALAR
119.	I	187	860	Tebî' el-Himyerî
120.	I	187	861	Temîm b. Hadlem
121.	I	187	862	Temîm b. Mukabbel b. Avn b. Huneyf b. Kuteybe b. el-Aclân b. Ka'b b. Rebîa b. Âmir b. Sa'saa Ebû Ka'b
122.	I	188	863	Temîm b. Büdeyr el-Adevî
123.	I	188	864	Temîm b. Verkâ el-Has'amî

2.1.4. Se Harfi

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	İSİM VE KISA AÇIKLAMALAR
124.	I	205	976	Sâbit b. Tarîf el-Murâdî
125.	I	205	977	Sa'lebe b. Ebi Rukiyye el-Lahmî

126.	I	205	978	Sümâme b. Evs b. Sâbit b. li-Ümmi't-Tâî
127.	I	206	979	Sümâme b. Hazn b. Abdillâh b. Kuşeyr b. Ka'b b. Rebîa b. Âmir b. Sa'saa el-Kuşeyrî (M)
128.	I	206	980	Sümâme er-Redmânî (Mevlâ)
129.	I	206	981	Sevr b. Telde (Sevb)
130.	I	206	982	Sevr b. Kudâme
131.	I	207	983	Sevr b. Mâlik el-Kindî

2.1.5. Cim Harfî

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	İSİM VE KISA AÇIKLAMALAR
132.	I	258	1267	Câbir b. Hemr el-Müzenî
133.	I	258	1268	Câbir b. Ka'b b. Kirmân b. Tarfe b. Vehb b. Mâzin b. Temîm b. Esed b. el-Hâris b. el-Atîk el-Ezdî
134.	I	258	1269	Câbir b. Yâsir b. Aviys b. Fedek er-Ruaynî el-Gatabânî
135.	I	258	1270	Câbir (Cüveybir) el-Abdî
136.	I	258	1271	Câbir er-Ruaynî
137.	I	258	1272	El-Cebân
138.	I	258	1273	Cübeyr b. Kaş'am b. Yezîd b. el-Erkam b. en-Nu'mân b. Amr b. Vehb b. Rebîa b. Muâviye el-Ekremîn el-Kindî
139.	I	259	1274	Cübeyr b. Nüfeyr b. Malik b. Amir el-Hadramî (M)
140.	I	259	1275	Ceddü Cümeyra (Harru Hasre) el-Fârisî
141.	I	259	1276	Cerâd b. Tahiyye b. Rebîa b. el-Vehîd b. Ka'b b. Âmir b. Kilâb el-Kilâbî el-Vahîdî
142.	I	259	1277	Cerâd b. Mâlik b. Nüveyra et-Temimî
143.	I	260	1278	Cerâd el-Becelî
144.	I	260	1279	Cerce (Cercîr) er-Rûmî
145.	I	260	1280	Ceruel b. Evs el-Absî (Muhadram Şair)

146.	I	260	1281	Cervel el-Absî
147.	I	260	1282	Cerve b. Yezîd Et-Tâî
148.	I	260	1283	Cüreybe b. Üşeym b. Amr b. Vehb b. Deyyân b. Fak'as el-Esedî, el-Fak'asî
149.	I	260	1284	Cüz' b. Dırâr el-Gatafânî
150.	I	260	1285	Cüz' b. Mâlik el-Esedî (Hadramî b. Âmir)
151.	I	260	1286	Cüşeyş ed-Deylemî (H)
152.	I	261	1287	Cercist el-Fârisî
153.	I	261	1288	Ca'de es-Sülemî
154.	I	261	1289	Ca'fer b. Ales b. Rebîa b. el-Hâris b. Abdi Yegûs b. el-Hâris b. Muâviye el-Hârisî
155.	I	261	1290	Ca'fer b. Kurt el-Âmirî
156.	I	261	1291	Cuûne b. Şuayb el-Leysî
157.	I	262	1292	Cuûne b. Mersed el-Esedî
158.	I	262	1293	el-Caîd
159.	I	262	1294	Caîde b. Ubeyde el-Kilâbî
160.	I	262	1295	el-Cülendâ (Amman Meliki)
161.	I	262	1296	Cüma' b. Dırâr (eş-Şemmâh b. Dırâr)
162.	I	262	1297	Cemra b. Şihâb
163.	I	263	1298	Cenâb b. Mersed Ebû Hâni' er-Ruaynî
164.	I	263	1299	Cünâde b. Ebi Ümeyye ed-Devsî
165.	I	263	1300	Cündüb b. Selâme el-Hüzelî
166.	I	263	1301	Cündüb b. es-Sülemî el-Müdlîcî
167.	I	263	1302	Cünda' b. ed-Damîl
168.	I	263	1303	Cendel el-İclî
169.	I	263	1304	Cehme b. Avf ed-Devsî

170.	I	264	1305	Cehm b. Kelde el-Bâhilî
171.	I	264	1306	Cehm el-Hadramî (Âmir b. Cehdem)
172.	I	264	1307	Cüveyriye b. Kudâme et-Temimî
173.	I	264	1308	Ceyfer (Amman Meliki el-Cülendâ el-Ezdî'nin oğlu)
174.	I	264	1309	Ceyfer b. Cüşm el-Ezdî

2.1.6. Hâ Harfi

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	İSİM VE KISA AÇIKLAMALAR
175.	I	369	1915	el-Hâris b. el-Ezma' el-Hemedânî
176.	I	369	1916	el-Hâris b. Züheyr b. Abdî's-Sârif (eş-Şârik) La't b. Matah b. Âmir b. Kesîr b. ed-Düelî el-Ezdî
177.	I	369	1917	el-Hâris b. Rebîa b. Zeyd b. Avf b. Âmir b. Zühl b. Sa'lebe ez-Zühlî
178.	I	369	1918	el-Hâris b. Sa'd b. Ebi Züâb ed-Devsî
179.	I	369	1919	el-Hâris b. Sümeyy b. Revâs b. Dâlân b. Mus'ab b. el-Hâris b. Merheb el-Hemedânî el-Merhebî
180.	I	369	1920	el-Hâris b. Süveyd et-Temimî Ebû Âişe
181.	I	369	1921	el-Hâris b. Abd (İbnü Abde) el-Ezdî
182.	I	370	1922	el-Hâris b. Abdî Amr b. Muâz b. Yezîd b. Amr b. es-Sa'k b. Nüfeyl b. Amr b. Kilâb b. Rebîa b. Âmir b. Sa'saa el-Kilâbî
183.	I	370	1923	el-Hâris b. Amîre el-Hârisî ez-Zebîdî
184.	I	370	1924	el-Hâris b. Avf el-Abdî
185.	I	370	1925	el-Hâris b. Kumûm el-Behzî
186.	I	370	1926	el-Hâris b. Kays el-Kindî
187.	I	370	1927	el-Hâris b. Kays
188.	I	370	1928	el-Hâris b. Ka'b (H)
189.	I	370	1929	el-Hâris b. Lakît en-Nehâî

190.	I	370	1930	el-Hâris b. Mâlik et-Tât
191.	I	371	1931	el-Hâris b. Murre b. Dûdân en-Nüfeylî
192.	I	371	1932	el-Hâris b. Muâviye el-Kindî
193.	I	371	1933	el-Hâris b. Mînâ
194.	I	371	1934	el-Hâris b. Nizâm b. Cüşm b. Amr b. Mâlik b. Cüşm b. Hâşid b. Cüşm b. Humrân b. Nevf b. Hemdân el-Hemedânî
195.	I	371	1935	el-Hâris b. en-Nu'mân b. Kays
196.	I	371	1936	el-Hâris (Habib b. el-Hâris)
197.	I	371	1937	Hârise b. Bedr b. Husayn b. Kutn b. Mâlik b. Gudâne b. Yerbu' b. Hanzale b. Zeydi Menât b. Temîm et-Temîmî el-Gudânî
198.	I	371	1938	Hârise b. Süfyan el-Becelî
199.	I	371	1939	Hârise b. Ubeyd el-Kelbî
200.	I	372	1940	Hârise b. Mudarrib el-Abdî
201.	I	372	1941	Hârise b. en-Nemr Ebû Üsâl
202.	I	372	1942	Hâzim b. Ebi Hâzim el-Ahmesî (H)
203.	I	372	1943	el-Hubâb b. Umeyr es-Sülemî ez-Zekvânî
204.	I	372	1944	Hîbâl b. Tuleyha b. Huveylid
205.	I	372	1945	Hîbân b. Ebi Cebele
206.	I	372	1946	Habbe b. Cüveyn b. Ali b. Abdi Temîm b. Mâlik b. Gânim b. Mâlik el-Becelî el-Uranî
207.	I	373	1947	Habîb b. Âsım el-Muhâribî
208.	I	373	1948	Habîb b. Şihâb eş-Şâmî
209.	I	373	1949	Habîb b. Muzhir b. Riâb b. el-Eşter b. Hacevân b. Fak'as el-Kindî el-Fak'asî
210.	I	373	1950	Habîb b. Avf el-Abdî (el-Hâris b. Avf)
211.	I	373	1951	Hubeş el-Esedî
212.	I	373	1952	el-Hattât b. Dureyc

213.	I	374	1953	el-Haccâc Abdi Yagûs b. Amr b. el- Haccâc ez-Zebîdî
214.	I	374	1954	el-Haccâc b. Ubeyd (İbn Atîk)
215.	I	374	1955	Haccâr b. Ebcer b. Câbir el-İclî
216.	I	374	1956	Hucr b. Adiyy b. el-Edber
217.	I	374	1957	Hucr b. el-Anbes (ibn-ü Kays) el-Hadramî el-Kûfî (I)
218.	I	374	1958	Hucr b. Mâlik b. Huzeyfe b. Bedr el-Fezârî
219.	I	374	1959	Haciyyâ b. Rumeyle en-Nehmî
220.	I	374	1960	Hacîl b. Kudâme el-Yerbû'î
201.	I	374	1961	Hazîr b. Alkame b. Ebi'l-Cevn el-Huzâî
222.	I	375	1962	Huzeyfe b. Ubeyd el-Murâdî
223.	I	375	1963	Huzeyfe el-Bârikî el-Ezdî
224.	I	375	1964	Huzeym el-Hâris b. el-Erkam
225.	I	375	1965	Harâm b. Hâlid b. Rebîa b. el-Vahîd b. Kilâb b. Rebîa el-Âmirî el-Vahîdî
226.	I	375	1966	Harâm b. Rebîa b. Âmir b. Mâlik b. Câ'fer b. Kilâb el-Âmirî el-Ca'ferî
227.	I	375	1967	el-Hurr b. en-Nu'mân b. Kays b. Teym et-Tâî
228.	I	375	1968	Harb b. Cunâdîb
229.	I	375	1969	Harkûs el-Anberî
230.	I	375	1970	Harmele b. Sülemî
231.	I	376	1971	Harmele b. el-Münzir b. Ma'dikerb el-Kindî Ebû Zeyd (Şâir)
232.	I	376	1971	Hureys b. Mihfas el-Mâzinî (Hureys b. Seleme b. Mürâre)
233.	I	376	1973	Hureys b. Abdü'l-Melik
234.	I	376	1974	Hazn b. Nasr el-Adevî
235.	I	376	1975	Hassân b. Fâid el-Absî
236.	I	376	1976	Hassân b. Kureyb b. Müserrih b. Abdi Külâl b. Ureyb b. Şurahbîl er-

				Ruaynî
237.	I	376	1977	Hüseyn b.Hârice
238.	I	377	1978	el-Haşrec b.el-Eşheb b.Verd b. Amr b.Rebîa b.Ca'de el-Ca'dî
239.	I	377	1979	Husayn b. Vebra b. Adıyy b. Câbir b. Hayy b. Amr b. Selsetîn b. Teym et-Tâî
240.	I	377	1980	Husayn el-Cuzâmî
241.	I	377	1981	Hasayn b. el-Hâris b. el-Müslim b. Kays b. Muâviye el-Cu'fî
243.	I	377	1982	Husayn b. Hassân b. Şureyk b. Huzeyfe b. Bedr el-Fezârî
243.	I	377	1983	Husayn b. Hudayr
244.	I	377	1984	Husayn b. Sebra
245.	I	377	1985	Husayn b. Mâlik b. Ebi Avf b. Uveyf b. Mâlik b. Dinâr b. Sa'lebe b. Amr b. Yeşkür b. Ali b. Mâlik b. Sa'd b. Bedr b. Kasr el-Becelî el-Kasrî
246.	I	377	1986	Husayn b. Hüreyem et-Temîmî
247.	I	377	1987	Husayn el-Hemedânî
248.	I	377	1988	Husayn b. el-Cüzâmî
249.	I	378	1989	Hattân b. Hafs b. Müceddi' b.Vâbiş b. Umeyr b. Abd-i Şems b. Sa'd es-Sa'dî
250.	I	378	1990	Hattân b. Avf
251.	I	378	1991	el-Hatîe (Cervel b. Evs b. Mâlik b. Habve b. Mahzûm b. Mâlik b. Gâlib b. Kafîa b. Abs el-Absî) (Meşhur Şair)
252.	I	379	1992	el-Hakem b. Abdurrahman b. el-Asmâ el-Has'amî el-Fer'î
253.	I	379	1993	el-Hakem b. Muğaffel b. Avf b. Umeyr b. Küleyb b. Zühl b. Seyyâr b. Vâlebe (Dâleye) b. Deûl b. Sa'di Menât b. Gâmid el-Gâmidî
254.	I	379	1994	Hukeym b. Cebele b. Hısn b. Esved b. Ka'b b. Âmir b. el-Hâris el-Abdî
255.	I	379	1995	Hakîm b. Kabîsa b. Dirâr b. Amr ed-Dabbî

256.	I	379	1996	Huleys b. Ziyad b. Gatîf et-Tâî
257.	I	380	1997	Hamâmî b. Cerve b. Vâsi' b. Seleme b. Hâcir el-Ezdi
258.	I	380	1998	Humrân b. Ebân
259.	I	380	1999	Hamre b. Eyfa' b. Zeyneb b. Şerâhîl b. Rebîa b. Yezîd b. Cüşm b. Hâşid b. Cüşm b. Humrân b. Nevf b. Hemedân el-Hemedânî
260.	I	380	2000	Humre b. Abdi Kûlâl b. Ureyb er-Ruaynî
261.	I	380	2001	Hamele b. Ebi Muâviye el-Kinânî
262.	I	380	2002	Hamele b. Abdurrahman el-Ukkî
263.	I	380	2003	Haml b. Muâviye b. Mirdâs b. es-Sabbâh en-Nahaî
264.	I	381	2004	Hamîd b. el-A'ver b. Ebî Kurre el-Ukaylî (Muhadram Şair)
265.	I	381	2005	Hamîd b. Havrâ ez-Zebîdî (Muhadram Şair)
266.	I	381	2006	Hanbas b. el-Ahvas b. Rebîa b. Selâmân b. Ka'b b. el-Hâris b. Sa'd b. Amr b. Zühl b. Merrâk b. Cû'fi b. Sa'di'l-Aşîre el-Cu'fi
267.	I	381	2007	Hantal (Hanzala) b. Dırâr b. el-Husayn (H)
268.	I	381	2008	Hanzale b. Evs b. Bedr et-Temîmî (Muhadram Şair)
269.	I	381	2009	Hanzale b. Havye el-Kinânî
270.	I	381	2010	Hanzale b. Rebîa b. Abdi Kays b. Rebîa b. Ka'b b. Abdillâh b. Ebî Bekr b. Kilâb el-Kilabî
271.	I	381	2011	Hanzale b. eş-Şarkî Ebu't-Tahmân el-Kaynî (Muhadram Şair)
272.	I	382	2012	Hanzale b. et-Tufeyl b. Mâlik b. Ca'fer b. Kilâb
273.	I	382	2013	Hanzale b. Fâtik el-Esedî
274.	I	382	2014	Hanzale b. Nuaym el-Anezî
275.	I	382	2015	Hanzale Vâlidü Ali
276.	I	382	2016	Hanîf b. Umeyr el-Yeşkurî
277.	I	382	2017	Hanif b. Yezîd b. Cu'üne el-Anberî
278.	I	382	2018	Havşeb zû-Zalîm (b. Tahiyye) (b. Tahme)

279.	I	383	2019	Havt b. Riâb el-Esedî (Muhadram Şair)
280.	I	383	2020	el-Huveyrîs b. er-Riâb
281.	I	383	2021	Hayyât b. Kays b. el-A'ver b. Kuşeyr b. Ka'b el-Kuşeyrî
282.	I	383	2022	Hayyân b. Vebra, Ebû Osman el-Müzenî
283.	I	384	2023	Hîvîl b. Nâşire b. Abdi Âmir b. Eym b. el-Hâris el-Kunefî
284.	I	384	2024	Hayve b. Cervel (Handel) b. el-Ahnef b. es-Sımt b. İmrü'l-Kays b. Amr b. Muâviye b. el-Hârisî'l-Ekber el-Kindî
285.	I	384	2025	Hayve b. Mersed et-Tücîbî el-Endûnî

2.1.7. Hı Harf

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	İSİM VE KISA AÇIKLAMALAR
286.	I	459	2312	Hârîce b. Salt el-Burcumî
287.	I	459	2313	Hârîce b. İ'kâl er-Ruaynî ez-Ziyâdî
288.	I	460	2314	Hâlid b. Huveylid el-Huzelî Ebû Züeyb
289.	I	460	2315	Hâlid b. Rebîa b. Mürr b. Hârîse b. Nâsıra el-Cedelî
290.	I	460	2316	Hâlid b. Züheyr b. Hâris el-Hüzelî
291.	I	460	2317	Hâlid b. Safîh el-Ğassânî
292.	I	460	2318	Hâlid b. Urve b. el-Verd, el-Absî
293.	I	461	2319	Hâlid b. Umeyr el-Adevî, el-Basrî (H)
294.	I	461	2320	Hâlid b. Ma'bed (İbn Rebîa)
295.	I	461	2321	Halid b. el-Muammer b. Süleyman b. Hâris b. Şüca' b. Hâris b. Sedûs es-Sedûsî
296.	I	461	2322	Hâlid b. Hilâl
297.	I	461	2323	Hâlid b. Velîd es-Seksekî
298.	I	461	2324	Hubâb el-Hadlî (İbn Rebîa)
299.	I	461	2325	Hubâb (Validü Atâ)

300.	I	461	2326	Huṣeym el-Mekkî el-Kârî
301.	I	461	2327	Hidâş b. Züheyr b. Rebîa b. Amr b. Âmir b. Rebîa b. Âmir b. Sa'saa el-Âmirî
302.	I	462	2328	Hirâş b. Ebi Hirâş el-Hüzelî
303.	I	462	2329	Hirâş (Vâlidü Abdillâh)
304.	I	462	2330	Harzâd b. Bezreç el-Fârisî es-San'ânî
305.	I	462	2331	Harhast el-Fârisî
306.	I	462	2332	Hırrîd b. Râşid eş-Şâmî
307.	I	462	2333	Huzeyme b. Addâs el-Müzenî
308.	I	463	2334	Hasr Hasret el-Fârisî (Bâbüyeh)
309.	I	463	2335	Huseys el-Kindî
310.	I	463	2336	Hatîl b. Evs el-Absî
311.	I	463	2337	Haffâf b. Mâlik b. Abdi Yağûs b. Ali b. Rebîa el-Mâzinî
312.	I	463	2338	Halîfe b. Cüz' b. Hâris b. Züheyr b. Cüzeyme el-Absî (Vâlidü Ka'kaa)
313.	I	463	2339	Halîfe b. Abdillâh el-Hâris b. el-Müstelim b. Kays b. Muâviye el-Cu'fi
314.	I	463	2340	Halîfe el-Minkârî
315.	I	463	2341	Hünâbe b. Ka'b el-Absî
316.	I	464	2342	Hanâfir b. Tev'em el-Himyerî (H)
317.	I	464	2343	Huveylid b. Hâlid b. Muhrib el-Hüzelî
318.	I	464	2344	Huveylid b. Rebîa el-Ukaylî Ebû Harb
319.	I	464	2345	Huveylid b. Mürrer el-Hüzelî Ebû Hirâş (Meşhur Fârisî şâir)
320.	I	465	2346	Hıyâr b. Evfâ (İbn Ebi Evfa) en-Nehdî

2.1.8. Dâl Harfi

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	VE KISA AÇIKLAMALAR
321.	I	478	2415	Dâdûyeh el-Fârisî
322.	I	479	2416	Disâr b. Sinân b. Nemr b. Kâsîd (Muhadram Şair)
323.	I	479	2417	Disâr b. Abîd b. el-Abras
324.	I	479	2418	Dücâce b. Rebîa b. Âmir b. Mâlik b. Ca'fer b. Kilâb el-Âmirî el-Cu'fi

2.1.9. Zel Harfi

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	İSİM VE KISA AÇIKLAMALAR
325.	I	491	2492	Zâdûyeh
326.	I	491	2493	Zübâb b. Hâris b. Amr b. Muâviye b. Hâris b. Rebîa b. Bilâl b. Enesullah b. Sa'dî'l-Aşîre
327.	I	491	2494	Zübyân b. Sa'd el-Esedî
328.	I	491	2495	Zer' el-Havlânî Ebû Talha
329.	I	491	2496	Zerîh b. Hâris b. Rebîa es-Sa'lebî
330.	I	491	2497	Zekvân Mevlâ Ömer
331.	I	492	2498	Zû-Esbah el-Himyerî
332.	I	492	2499	Zü-Cevşen (zi'l-Kela')
333.	I	492	2500	Zü-Zalîm (Havşeb)
334.	I	492	2501	Zü-Reved (Saîd b. Akîb)
335.	I	492	2502	Zü'ş-Şekva (Ebu Abdirrahman el-Kaynî)
336.	I	492	2503	Zû-Amr el-Himyerî (H)
337.	I	492	2504	Zü'l-Kussa el-Âmirî (Âmir b. Mâlik)
338.	I	492	2505	Zü'l-Kela' (Esmeyfa', Semeyfa', Eyfa' b. Bâkûra, Havşeb b. Amr b. Ya'fur b. Yezîd b. Numân el-Himyerî) (Ebu Şurahbîl) (H)

339.	I	493	2506	Züeyb b. Küleyb b. Rebîa (H)
340.	I	493	2507	Züeyb b. Ebi Züeyb Huveylid b. Hâlid b. Muhrib (Hâlid b. Huveylid b. Muhrib b. Zeyd b. Mahzum b. Mübâhele el-Hüzelî)
341.	I	493	2508	Züeyb b. Mirâr, (Züeyb b. Mirân) (H)
342.	I	494	2509	Züeyb b. Yezîd (İbn Zeyd)
343.	I	494	2510	Zühl b. Ka'b

2.1.10. Ra Harfî

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	İSİM VE KISA AÇIKLAMALAR
344.	I	524	2714	Râşid b. Abdîrrahmân el-Ezdî
345.	I	524	2715	Râfi' el-Eşcaî (Ebu'l-Ca'd)
346.	I	524	2716	Râfi' el-Eşcaî (Ebu Hind en-Nu'mân)
347.	I	525	2717	Râfi' (Nisbeti yok)
348.	I	525	2718	Râfi' b. Sâlim (İbn Süleyman el-Fezârî)
349.	I	525	2719	Rebâb b. Rumeyle
350.	I	525	2720	Rabâh b. Nusayr el-Lahmî
351.	I	525	2721	Rîb'î b. Hıraş b. Cahş b. Amr b. Abdillâh el-Absî el-Kûfî (H)
352.	I	525	2722	Rîb'î el-Hanzalî
353.	I	525	2723	Rîb'î ez-Zühlî
354.	I	525	2724	er-Rebi' b. Rebîa
355.	I	525	2725	er-Rebi' b. Evs b. el-A'ver b. Şeybân b. Amr b. Câbir b. Akîl b. Mâlik b. Semh b. Fezâre el-Fezârî (Muhadram Şair)
356.	I	525	2726	er-Rebi' b. Rebîa b. Avf b. Sümâl b. Enfi'n-Nâka b. Karî' b. Avf b. Ka'b b. Saîd b. Zeydi Menât b. Sehm et-Temîmî es-Sa'dî
357.	I	526	2727	er-Rebi' b. Ziyâd b. Selâme b. Kays el-Kadâî et-Tüveylî (el-A'rec)
358.	I	526	2728	er-Rebi' b. Dab' b. Vehb b. Bagît b. Mâlik b. Sa'd b. Adıyy b. Fezâre el-Fezârî

359.	I	526	2729	er-Rebi' b. Matar b. Belh et-Temîmî
360.	I	526	2730	Rebîa b. Ebi'd-Dabbî
361.	I	527	2731	Rebîa b. Havt b. Riâbi'l-Eşter b. Hacevân b. Fak'as b. Tarîf b. Amr b. Kays b. Sa'lebe b. Dûdân b. Esed b. Huzeyme el-Esedî el-Fak'asî Ebu'l-Mihveş
362.	I	527	2732	Rebîa b. Zûrâre el-Atekî, Ebu'l-Halâl (M)
363.	I	527	2733	Rebîa b. Seleme (b. Abdillâh b. Hâris b. Sevm b. Adiyî b. Eşres b. Şübeyb b. Sekûn, es-Sekûnî, İbn Gazâle (Muhadram Şair)
364.	I	527	2734	Rebîa b. el-Kenûd (Muhadram Şair)
365.	I	527	2735	Rebîa b. Mâlik
366.	I	527	2736	Rebîa b. Makrûm b. Kays b. Câbir b. Hâlid b. Amr b. Nemî b. Üseyd b. Mâlik b. Bekr b. Sa'd b. Dabbe b. ed-Dabbî (Muhadram Şair)
367.	I	527	2737	Rebîa b. en-Nemr b. Tevleb
368.	I	528	2738	Ruhayl el-Cu'fi (H)
369.	I	528	2739	Reşîd b. Beyd el-Uzrî (Meşhur Şair)
370.	I	528	2740	Rufey' b. Mihrân Ebu'l-Âliye er-Riyâhî (Tabî)
371.	I	528	2741	Ravh b. Hubeyb es-Sa'lebî
372.	I	529	2742	Riâb b. Rumeyle Ehu'l-Eşheb b. Rumeyle
373.	I	529	2743	Riâb b. el-Hâris en-Nehâî

2.1.11. Ze Harfi

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	İSİM VE KISA AÇIKLAMALAR
374.	I	576	2961	Zübâb b. Rumeyle
375.	I	576	2962	Zebban b. el-Esba' b. Amr el-Kelbî
376.	I	576	2963	Zebîd el-A'ver b. Ceyfer b. Cüendâ el-Ezdî
377.	I	576	2964	Zebîd b. Abd el-Havlânî

378.	I	576	2965	ez-Zübeyr b. Ūşeym el-Esedî
379.	I	576	2966	Zecr b. Kays b. Mâlik b. Muâviye b. Sa'ne el-Cu'fi
380.	I	576	2967	Zürâre b. Hûze b. Mâlik b. Amr b. Şekl b. Ka'b. Harîş b. Ka'b el-Âmirî el-Harîşî
381.	I	576	2968	Zürâre b. Amr b. Hiytân b. Râis ed-Dühmî
382.	I	576	2969	Zürâre b. Muhabbil es-Sa'dî
383.	I	576	2970	Zürâre b. Cüz' b. Amr b. Avf b. Ka'b b. Abdillâh b. Ebi Bekr b. Kilâb
384.	I	577	2971	Zirr b. Hubeyş b. Habâşe b. Evs b. Bilâl b. Cûâle b. Nadr b. Gâdira el-Esedî el-Gâdirî Ebû Meryem (H)
385.	I	577	2972	Zür'a b. Seyf b. zî-Yezen el-Hîmyerî (Meşhur Himyer Meliki) (H)
386.	I	578	2973	Zür'a b. Ureyb
387.	I	578	2974	Ezrea' b. Ebi Ukbe el-Hîmyerî
388.	I	578	2975	Zür'a es-Sebbânî Ebû Amr
389.	I	578	2976	Züreyb b. Sürmelâ
390.	I	578	2977	Züfer b. Yezîd b. Huzeyfe el-Esedî, Esedü Huzeyme
391.	I	578	2978	Zemân b. Ammâr el-Fezârî
392.	I	579	2979	Zümeyl b. Ūbeyr (Dübeyr b. Abdi Menâf b. Akîl b. Hilâl b. Sümeyy b. Mâzin b. Fezâre el-Fezârî)
393.	I	579	2980	Züheyr b. Humeysa (Ezher b. Humeysa)
394.	I	579	2981	Züheyr b. Harâm el-Hüzelî min-Beni Sehm b. Muâviye
395.	I	579	2982	Züheyr b. Hayseme b. Ebi Humrân el-Cu'fi (H)
396.	I	579	2983	Züheyr b. Kays b. Mesceâ' el-Cu'fi
397.	I	579	2984	Züheyr b. Muğaffel b. Avf b. Umeyr b. Kelb b. Zühl b. Yesâr b. Vâlebe b. ed-Düel b. Sa'di Menât b. Âmir
398.	I	579	2985	Ziyad b. Eşheb b. Ūded b. Amr b. Rebîa b. Ca'de el-Âmirî el-Ca'dî
399.	I	580	2986	Ziyâd b. Cüz' b. Mehârik ez-Zebîdî

400.	I	580	2987	Ziyâd b. Ebiyh İbn Sümeyye (İbn Ebi Süfyan)
401.	I	580	2988	Ziyâd b. Hudayr el-Esedî
402.	I	581	2989	Ziyâd b. Abdillâh el-Gatafânî
403.	I	581	2990	Ziyâd b. İyâd el-Eş'arî Hatên Ebi Mûsâ
404.	I	581	2991	Ziyâd b. Fâid el-Lahmî min-Beni Sa'd b. Zerr b. Ganm
405.	I	581	2992	Ziyâd b. Nadr, Ebu'l-Evber el-Hârisî
406.	I	582	2993	Ziyâd b. Hevde b. Şemmâs b. Lüey et-Temîmî el-Kariy'î
407.	I	582	2994	Ziyâd Mevlâ Âli Dirâc
408.	I	582	2995	Ziyâde b. Cuhûr el-Lahmî (H)
409.	I	582	2996	Zeyd b. Hiyle
410.	I	582	2997	Zeyd b. Suvhân b. Hacer b. Hâris b. Heccâs b. Sabre b. Hadrecân el-Abdî, Ebû Süleymân (Ebu Âişe)
411.	I	583	2998	Zeyd b. Amr b. Kays b. Attâb b. Hermâ b. Rebâh b. Yerbu' et-Temîmî el-Yerbûû
412.	I	583	2999	Zeyd b. Ka'b
413.	I	583	3000	Zeyd b. Mâlik b. Sa'lebe b. Gurre b. Hubeys b. Amr b. Sa'lebe b. Abdillâh b. Dinâr b. Hâris b. Sa'di Hüzeym
414.	I	583	3001	Zeyd b. Vehb el-Cühenî Ebû Süleymân (H)

2.2. İKİNCİ CİLT

İkinci ciltte (sin), (şın), (sâd), (dâd), (tı), (zı) ve (ayın) harfleriyle başlayan isimler olmak üzere yedi harfe ait 148 muhadramın biyografisi bulunmaktadır.

2.2.1. Sin Harfi

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	İSİM VE KISA AÇIKLAMALAR
415.	II	107	3649	Sâriye b. Amr el-Haneffî

416.	II	107	3650	Sâide b. Cüveyn (Muhadram Şair)
417.	II	107	3651	Sâide b. Aclân el-Hüzeli
418.	II	108	3652	Sâlim b. Dâre (İbn Mûsâfi')
419.	II	108	3653	Sâlim b. Rebîa
420.	II	108	3654	Sâlim b. Sâlim el-Absî Ebû Şeddâd
421.	II	108	3655	Sâlim b. Senne b. Uşeym b. Zafer b. Mâlik b. Osman b. Tarîf et-Tâî
422.	II	108	3656	Sâlim Mevlâ Kudâme b. Maz'ûn
423.	II	108	3657	Sâlim b. Mûsâfi' b. Dâre (Meşhur Şair)
424.	II	108	3658	Sâlim b. Hubeyra el-Hadramî
425.	II	109	3659	es-Sâib b. Hâris b. Hazn el-Hilâlî, Ehu Meymûne Binti Hâris Ümmü'l-Mü'minîn
426.	II	109	3660	es-Sâib b. Mihcân
427.	II	109	3661	Sübey' b. Katâde el-Hanefî el-Yemâmî
428.	II	109	3662	Sicf
429.	II	109	3663	Sehbân Vâil
430.	II	109	3664	Sühaym Abdü Lebnî el-Hashas (Muhadram Şair)
431.	II	110	3665	Sühaym b. Vesîl er-Riyâhî
432.	II	110	3666	Sühaym Mevlâ Utbe b. Ferkad
433.	II	111	3667	Südeys el-Adevî
434.	II	111	3668	Sürâka Vâlidu Abdi'l-A'lâ
435.	II	111	3669	Seric el-Yermûkî
436.	II	111	3670	Sa'd b. İyâs b. Ebi İyâs, Ebû Amr eş-Şeybânî (M)
437.	II	111	3671	Sa'd b. Bâlûye el-Fârisî
438.	II	111	3672	Sa'd b. Bekr
439.	II	112	3673	Sa'd b. Umeyle el-Fezârî
440.	II	112	3674	Sa'd b. Mâlik el-A'rec (el-Akra', el-Yemânî)

441.	II	112	3675	Sa'd b. Nevfel
442.	II	112	3676	Sa'd es-Sibâi
443.	II	112	3677	Sa'd Mevlâ el-Esved b. Süfyan
444.	II	112	3678	Sa'd el-Muattal el-Hüzelî
445.	II	112	3679	Si'r b. Mâlik el-Absî
446.	II	112	3680	Saïd b. Hayde (H)
447.	II	112	3681	Saïd b. Sâriye b. Mürre b. İmrân b. Rebâh b. Sâlim b. Gâdira b. Habeşe b. Kenceb el-Huzâi
448.	II	112	3682	Saïd b. el-Âfir Dûrûd
449.	II	112	3683	Saïd b. Nu'mân el-Adevî
450.	II	112	3684	Saïd b. Nümran el-Hemedânî
451.	II	113	3685	Saïd b. Vehb el-Hayvanî (H)
452.	II	113	3686	Sa'ye b. Garîd b. Âdiyâ et-Teymâvî
453.	II	113	3687	Süfyan b. Süfyan el-Cüzâmî
454.	II	113	3688	Süfyan b. Amr es-Sülemî
455.	II	113	3689	Süfyan b. Hani' b. Cübeyr b. Amr b. Saïd b. Dâhir Ebû Sâlim el-Ceyşânî
456.	II	114	3690	Süfyan el-Hüzelî (H)
457.	II	114	3691	Süfyan b. Hays b. Kenîf b. Sinân b. Bedr b. Sa'lebe b. Cuâl b. Nasr b. Gâdira el-Esedî (Esedü Hüzeyme)
458.	II	114	3692	Seleme b. Sebra
459.	II	114	3693	Seleme b. Müslim el-Cühenî
460.	II	114	3694	Selîk el-Fezârî
461.	II	114	3695	Selîk el-Ukaylî el-Ekta'
462.	II	114	3696	elîl b. Zeyd b. Mâlik b. Muallâ et-Tâi es-Senbesî
463.	II	114	3697	elîm b. Itr b. Seleme b Mâlik et-Tücîbî Ebû Seleme

464.	II	115	3698	Selîm el-Ensârî (el-Mahzûmî Mevlâhûm Ebû Âmir)
465.	II	115	3699	Semure b. Cuîne
466.	II	115	3700	s-Samd b. el-Esved el-Kindî Validî Şurahbîl
467.	II	115	3701	Sem'ân b. Hübeyrâ b. Mûsâhik b. Umeyr b. Üsâme b. Nasr b. Maîn b. Hâris b. Sa'lebe b. Dûdân b. Esed b. Huzeyme el-Esedî
468.	II	116	3702	Semîr b. Abdillâh b. Nehâr b. Gânim b. Sa'd b. Cebel b. Kinâne b. Nâciye b. Murâd el-Murâdî
469.	II	116	3703	Semîd b. Umeyr
470.	II	116	3704	Semeyfa'
471.	II	116	3705	Senâs (Ebu Sufre)
472.	II	116	3706	Sinân el-Vedâî
473.	II	116	3707	Sinân b. Ka'b b. Mâlik b. Sehbân b. Hâris b. Amr b. Adiyî el-Ezdî
474.	II	116	3708	ehm b. Hanzale b. Hâkân b. Huveylid b. Hirmân el-Ganevî
475.	II	117	3709	Sehm b. Mûsâfir b. Herme (Harem)
476.	II	117	3710	Sehb b. Ebi Cendel
477.	II	117	3711	Sehl b. Hanzale b. Tufeyl el-Âmirî
478.	II	117	3712	Sivâr b. Evfâ b. Sebra b. Seleme b. Kuşeyr b. Ka'b el-Kuşeyrî
479.	II	117	3713	Sivâr b. Hibbân el-Minkarî
480.	II	117	3714	Süveybid b. Rebâb en-Nehşelî
481.	II	117	3715	Süveyd b. Cemîl
482.	II	117	3716	Süveyd b. Hattân (Hattâr) es-Sedûsî
483.	II	118	3717	Süveyd b. Seleme (İbn Kûra')
484.	II	118	3718	Süveyd b. Adiyî b. Amr b. Seleme et-Tâî
485.	II	118	3719	Süveyd b. Amr (İbn Kûra')
486.	II	118	3720	Süveyd b. Ğafele b. Avsece b. Âmir b. Vida' b. Muâviye b. Haris el-Cu'fî Ebû Behse (M)

487.	II	118	3721	Süveyd b. Ebi Kâhil el-Yeşkurî (el-Vâilî)
488.	II	119	3722	Süveyd b. Küra' el-Ukaylî
489.	II	119	3723	Süveyd Mevla Utbe b. Gazvân
490.	II	119	3724	Siyâh el-Fârisî
491.	II	119	3725	Sîrîn Ebû Amre
492.	II	119	3726	Seyf b. Nu'mân el-Lahmî
493.	II	119	3727	Sîmâh el-Belkâvî

2.2.2. Şın Harfî

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	İSİM VE KISA AÇIKLAMALAR
494.	II	163	3954	Şâbe b. Muğaffel b. Muallâ b. Teym et-Tâî
495.	II	163	3955	Şebes b. Rıb'î et-Temîmî el-Yerbûî Ebû Abdî'l-Kuddûs
496.	II	163	3956	Şibr b. Alkame el-Abdî el-Kûfî
497.	II	163	3957	Şibl b. Ma'bed b. Ubeyd b. Hâris b. Amr b. Ali b. Eslem b. Ahmes el-Becelî el-Ahmesî
498.	II	164	3958	Şebîb b. Berd b. Hârîse el-Yeşkurî
499.	II	164	3959	Şebîb b. Hacer b. Nadle el-Bâhilî
500.	II	164	3960	Şebîb b. Abdillâh b. Şekl b. Hayy b. Cedye el-Mezhicî
501.	II	164	3961	Şübeyl b. Avf el-Becelî el-Ahmesî Ebu't-Tufeyl (M)
502.	II	165	3962	Şecere b. el-Egar
503.	II	165	3963	Şihrib (Racülün min-Beni Nocrât)
504.	II	165	3964	Şeddâd b. el-Ezma' el-Kûfî (H)
505.	II	165	3965	Şeddâd b. Sümâme
506.	II	165	3966	Şedîd Mevlâ Ebi Bekr es-Siddîk

507.	II	165	3967	Şerahîl b. Mersed (İbn Amr Ebû Osman es-San'ânî)
508.	II	165	3968	Şürahbîl b. Hacbe el-Murâdî
509.	II	166	3969	Şürahbîl b. Abdi Külâl (H)
510.	II	166	3970	Şüreyh b. Hâris el-Kâdî (S)
511.	II	166	3971	Şüreyh b. Abdi Külâl
512.	II	166	3972	Şüreyh b. Hâni' b. Yezîd b. Nehiyk (Şüreyh b. Hâni' b. Yezîd b. Hâris b. el-Hârisî Ebu'l-Mikdâm) (M)
513.	II	166	3973	Şerîk b. Ertât b. Amr b. el-Vahîd b. Ka'b b. Amr b. Kilâl
514.	II	166	3974	Şerîk b. Habâşe en-Nemerî
515.	II	167	3975	Şerîk b. Selman b. Huveylid b. Seleme b. Âmir b. Nemîr b. Üsâme b. Vâlebe b. Hâris b. Sa'lebe b. Dûdân b. Esed el-Esedî el-Vâlebe
516.	II	167	3976	Şerîk b. Nemle Ebû Hakîm
517.	II	167	3977	Şerîk el-Fezârî
518.	II	167	3978	Şerye b. Ubeyd b. Kalîb b. Havfî b. Rabîa b. Avf b. Muâviye b. Zühîl b. Mâlik b. Hureym b. Cu'fî b. Sa'd'il-Aşîre el-Cu'fî (H)
519.	II	167	3979	Şerye el-Curhumî
520.	II	167	3980	Şu'be b. Umeyr et-Tahevî
521.	II	167	3981	Şakîk b. Cüz' b. Riyâh
522.	II	167	3982	Şakîk b. Seleme el-Esedî Ebû Vâil (Sahibu İbn Mes'ud) (I)
523.	II	168	3983	Şemmâs b. Lüey et-Temîmî
524.	II	168	3984	Şemr b. Cuûne
525.	II	168	3985	Şihâb b. Cemra b. Dırâm b. Mâlik b. Sa'lebe b. Cüheys b. Âmir b. Sa'lebe b. Mevdûa b. Cüheyne el-Cühenî
526.	II	168	3986	Şehr b. Bâdâm el-Fârisî (Bâzâm) (H)
527.	II	168	3987	Şehr zû-Yanâk
528.	II	168	3988	Şüveys b. Habbâş el-Adevî
529.	II	168	3989	Şeybân b. Disâr en-Nümeyrî

530.	II	169	3990	Şeybân b. Muhris
531.	II	169	3991	Şeybân b. Muhabbil es-Sa'dî
532.	II	169	3992	Şeybân en-Nehâî
533.	II	169	3993	Şeybân (Nisbeti yok)
534.	II	169	3994	ymân b. Alîf b. Kûlsüm b. Abd el-Ezdî el-Hidânî

2.2.3. Sâd Harfî

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	İSİM VE KISA AÇIKLAMALAR
535.	II	198	4120	Sâlih b. Şüreyh es-Sekûnî
536.	II	198	4121	Sâlih b. Keysân (Tabîî)
537.	II	198	4122	Sabîre b. Sa'd b. Sehm b. Amr b. Husays b. Ka'b b. Lüey es-Sehmî
538.	II	198	4123	Sabiğ b. İsl (Üseyle) İbn Sehl el-Hanzalî
539.	II	199	4124	Subey b. Ma'bed et-Tağlibî (H)
540.	II	199	4125	Sahr b. A'yâ el-Esedî
541.	II	199	4126	Sahr b. Kays (el-Ahnef b. Kays) (S)
542.	II	199	4127	Sahr b. Abdillâh el-Hüzeli
543.	II	199	4128	Surad b. Şümeyl b. Müleyl b. Abdillâh b. Ebi Bekr b. Kilâb el-Kilâbî
544.	II	200	4129	es-Sa'b b. Osman es-Sahîmî el-Yemânî
545.	II	200	4130	Sa'saa b. Sûhân el-Abdî (H)
546.	II	200	4131	es-Suğr b. Amr b. Mihsan
547.	II	200	4132	Sile b. Eşyem, Ebu's-Sahbâ el-Abdî (Tabîî)
548.	II	200	4133	Sayhân b. Sûhân el-Abdî

2.2.4. Dâd Harfi

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	İSİM VE KISA AÇIKLAMALAR
549.	II	215	4206	Dâbi' b. Hâris b. Ertât b. Şihâb b. Ubeyd b. Âdil b. Kays b. Hanzale b. Mâlik b. Zeydi Menât b. Temîm
550.	II	215	4207	Dabbe b. Mihsan el-Anezî el-Basrî (Tabîî)
551.	II	216	4208	Ed-Dahhâk b. Kays et-Temîmî (el-Ahnef) (S)
552.	II	216	4209	Dırâr b. el-Erkam
553.	II	216	4210	Dureys el-Kaysî
554.	II	216	4211	Dagâtır er-Rûmî el-Eskaf (H)
555.	II	216	4212	Dav' el-Yeşkurî

2.2.5. Tı Harfi

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	İSİM VE KISA AÇIKLAMALAR
556.	II	237	4306	Tufeyl b. Amr b. Sa'lebe b. Hâris b. Hısn el-Kelbî
557.	II	237	4307	t-Tammâh b. Yezîd b. el-Ukaylî el-Huveylidî
558.	II	237	4308	Et-Tayyib (Tahir) (Abdullah) Rasûlullâh'ın Oğlu

2.2.6. Zı Harfi

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	İSİM VE KISA AÇIKLAMALAR
559.	II	241	4329	Zâlim b. Amr b. Süfyan b. Cendel b. Ya'mur b. Huleys b. Neffâse b. Adıyy b. Düel b. Bekr b. Abd'i-Menât b. Kinâne
560.	II	242	4330	Zabyân b. Rebîa
561.	II	243	4331	Zafer b. Dühâ
562.	II	243	4332	Zahîr b. Sinân el-Esedî

2.3. ÜÇÜNCÜ CİLT

Üçüncü ciltte (ayın), (gayın), (fe), (kâf), (kef), (lâm), (mim), (nun), (vâv), (he) ve (ye) harfleriyle başlayan isimler olmak üzere on harfe ait 639 muhadramın biyografisi bulunmaktadır.

2.3.1. Ayın Harfî

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	İSİM VE KISA AÇIKLAMALAR
563.	III	83	6277	Ârid el-Cüşemî
564.	III	84	6278	Âsım b. Humeyd es-Sekûnî, el-Hımsî
565.	III	84	6279	Âsım b. Halife b. Ma'kil b. Sabbâh b. Tarîf b. Zeyd b. Amr b. Âmir b. Ka'b b. Dabbe ed-Dabbî
566.	III	84	6280	Âsım b. Abdillâh b. Râfî' b. Mâlik b. Celheme b. Yebu' b. Sa'd b. Sa'lebe b. Sa'd b. Avf b. Haddân b. Ganm b. Yahya b. A'sar el-Ganevî
567.	III	84	6281	Âsiye es-Sülemî
568.	III	85	6282	Âmir b. el-Edbat (Muhalleme)
569.	III	85	6283	Âmir b. Cahdam el-Hadramî
570.	III	85	6284	Âmir b. Abdi Kays b. Kays
571.	III	86	6285	Âmir b. Abdi Esed
572.	III	86	6286	Âmir b. Ukbe b. Hisn b. Rebîa b. Bedr el-Fezârî
573.	III	86	6287	Âmir b. Mâlik el-Esla' b. Şekl b. Ka'b b. Cüreys b. Ka'b el-Âmirî el-Cüraşî
574.	III	86	6288	Âmir Haml Mevlâ Murâd
575.	III	86	6289	Âiz b. Kays el-Cürmüzî
576.	III	86	6290	Âiz b. Lehîa (Malik b. Avf b. Ferî' b. Ber b. Sa'lebe)
577.	III	86	6291	Âiş b. Sâmit b. Düreyd Subh b. Ubeyd b. Kamîr b. Selâme b. Rûmî b. Mâlik b. Nehd en-Nehdî

578.	III	86	6292	Abbâd b. Cülendâ
579.	III	86	6293	Abbâd b. Rifâa el-Anezî
580.	III	87	6294	Abbâd b. Zür'a b. Nu'mân es-Sa'lebî
581.	III	87	6295	Abbâd el-Asrî
582.	III	87	6296	Abbâd en-Nâcî
583.	III	87	6297	Abdullah b. Ertât b. Şerâhîl b. Şeytan b. Hars b. Eshab el-Cûfî
584.	III	87	6298	Abdullah b. Üseyd el-Havlânî el-Cidâdî
585.	III	87	6299	Abdullah b. Eshame el-Habeşî (Necâşî'nin Oğlu)
586.	III	87	6300	Abdullah b. Bekr b. Hadlem el-Esedî
587.	III	87	6301	Abdullah b. Yezîd b. Abdillâh b. Esrem el-Hilâlî Ebû Leylâ
588.	III	87	6302	Abdullah b. Süveb Ebû Seleme el-Havlânî (M)
589.	III	88	6303	Abdullah b. Cübeyr el-Huzâî
590.	III	88	6304	Abdullah b. Hâris b. Verkâ el-Esedî
591.	III	88	6305	Abdullah b. Hâris b. Abdi'l-Uzzâ b. Rifâa b. es-Sa'dî (Rasulullah'ın Süt Kardeşi)
592.	III	88	6306	Abdullah b. Hadek
593.	III	88	6307	Abdullah b. Hür el-Ansî
594.	III	88	6308	Abdullah b. Hazn
595.	III	89	6309	Abdullah b. Hurrît el-Bekrî
596.	III	89	6310	Abdullah b. Halef el-Huzâî
597.	III	89	6311	Abdullah b. Halîfe el-Bûlânî et-Tâî (H)
598.	III	89	6312	Abdullah b. Huneys el-Âmirî
599.	III	89	6313	Abdullah b. Dâre Mevlâ Osman
600.	III	89	6314	Abdullah b. Zübâb b. Hâris b. Amr b. Hâris b. Rebîa b. Bilâl b. Enesullah b. Sa'dü'l-Aşîre el-Mezhicî
601.	III	89	6315	Abdullah b. Ebi Ruhm b. Firâs el-Yemânî (H)

602.	III	89	6316	Abdullah b. Ru'be b. Lebîd b. Sahr b. Kenîf b. Amr b. Hayy b. Rebîa b. Sa'd b. Mâlik b. Sa'd b. Zeydi-Menât b. Temîm et-Temîmî es-Sa'dî (Recezci)
603.	III	90	6317	Abdullah b. Ebi Rûmân
604.	III	90	6318	Abdullah b. Ebi Züheyr b. Keysân ed-Devsî el-Muhâribî
605.	III	90	6319	Abdullah b. Zeydi'l-Kindî ed-Düreykî
606.	III	90	6320	Abdullah b. Zeydi'l-Kindî (Muhadramun)
607.	III	90	6321	Abdullah b. Sâide el-Hüzelî Ebû Muhammed
608.	III	90	6322	Abdullah b. Sebra el-Cüraşî
609.	III	91	6323	Abdullah b. Sürâka el-Ezdî
610.	III	91	6324	Abdullah b. Sa'd b. Rebîa b. Hidâş b. Sa'd b. Usbe b. Cüşm b. Nümeyr b. Avf b. Sa'd b. Hubeyb b. Ed'a b. Enmâr el-Enmârî
611.	III	91	6325	Abdullah b. Seleme b. Ebi'l-Hayr b. Vehb b. Rebîa b. Muâviye el-Ekremîn el-Kindî
612.	III	91	6326	Abdullah b. Seleme el-Murâdî (H)
613.	III	91	6327	Abdullah b. Seleme el-Hemedânî (H)
614.	III	91	6328	Abdullah b. Sinân b. Amr b. Vehb b. el-Ukayser b. Mâlik b. Kuhâfe el-Has'amî
615.	III	92	6329	Abdullah b. Sivâr (Rasulullah'ın Bahreyndeki Amillerinden)
616.	III	92	6330	Abdullah b. Süveyd (Şeddâd et-Temîmî eş-Şukarî) (Muhadram Şair)
617.	III	92	6331	Abdullah b. Şihâb el-Havlânî
618.	III	92	6332	Abdullah b. Tufeyl b. Sevr b. Muâviye b. Abbâde b. Bikâ el-Âmirî el-Bikâî
619.	III	92	6333	Abdullah b. Abdü'l-Uzza (Amr b. Abdü'l-Uzza)
620.	III	92	6334	Abdullah b. Utbe
621.	III	92	6335	Abdullah b. Ukeym el-Cühenî (I)
622.	III	92	6336	Abdullah b. Amr el-Yeşkurî (İbnü'l-Kevâ)

623.	III	92	6337	Abdullah b. Umeyre b. Hisn b. Kays b. Sa'lebe el-Kaysî el-Kûfî (H)
624.	III	92	6338	Abdullah b. Anme ed-Dabbî
625.	III	93	6339	Abdullah b. Kays
626.	III	93	6340	Abdullah b. Kays el-Hemedânî el-Hımsî
627.	III	93	6341	Abdullah b. Kays el-Kindî (Ebu Bahriyye)
628.	III	93	6342	Abdullah b. Kâmil b. Hubeyb b. Amre b. Sâbit b. Mürre b. Hilâl b. Fâlih b. Zekvân b. Sa'lebe b. Behse b. Süleym es-Sülemî
629.	III	93	6343	Abdullah b. Ka'b b. Huzeyfe b. Şeddâd b. Muâviye b. Ka'b b. Muâviye b. Abbâde b. Akîl b. Ka'b b. Rebîa b. Âmir b. Sa'saa
630.	III	93	6344	Abdullah b. Küleyb (Züeyb b. Küleyb)
631.	III	93	6345	Abdullah b. Keysebe b. en-Nehdî
632.	III	94	6346	Abdullah b. Luhay Ebû Âmir el-Hûzenî
633.	III	94	6347	Abdullah b. Hubeyb el-Masrahî (Muhadram Şair)
634.	III	94	6348	Abdullah b. Mücemmi' b. Mâlik b. İyâs b. Abdi-Menât b. Sa'd
635.	III	94	6349	Abdullah b. Muhammir (el-Ahyer)
636.	III	94	6350	Abdullah b. Mürre el-Âmirî
637.	III	94	6351	Abdullah b. Münzir b. Halâhil et-Temimî
638.	III	94	6352	Abdullah b. Münzir b. Ka'b (Buhârî'nin Şeyhi)
639.	III	94	6353	Abdullah b. Nizâr el-Absî
640.	III	95	6354	Abdullah b. en-Necâşî (İbn Eshame)
641.	III	95	6355	Abdullah b. Nadle (Alkame b. Nadle)
642.	III	95	6356	Abdullah b. Abdi Hâni' el-Havlânî
643.	III	95	6357	Abdullah b. Hidâc el-Hanefî
644.	III	95	6358	Abdullah b. Verkâ el-Esedî
645.	III	95	6359	Abdullah b. Vehb er-Râbisî
646.	III	95	6360	Abdullah b. Yezîd b. Kays el-Âdrî es-Sekûnî

647.	III	96	6361	Abdullah b. et-Temîmî
648.	III	96	6362	Abdü'l-Ced b. Abdü'l-Azîz el-Ezdî (Cülendâ)
649.	III	96	6363	Abdü'l-Hacer b. Sürâka
650.	III	96	6364	Abdü-Hayr b. Yezîd (M)
651.	III	96	6365	Abdurrahman b. Erbed el-Esedî
652.	III	96	6366	Abdurrahman b. el-Ezver el-Esedî
653.	III	96	6367	Abdurrahman b. Teym b. Mâlik b. Sahbân el-Ezdî
654.	III	96	6368	Abdurrahman b. Hubeys el-Esedî
655.	III	97	6369	Abdurrahman b. zi'l-Hurre el-Himyerî
656.	III	97	6370	Abdurrahman b. Seleme (Ebu Vâil Şakîk'in Kardeşi)
657.	III	97	6371	Abdurrahman b. Âiz el-Himsî
658.	III	97	6372	Abdurrahman b. Abdullah
659.	III	97	6373	Abdurrahman b. Useyle, Ebû Abdillâh es-Sunâbihî el-Yemânî (I)
660.	III	97	6374	Abdurrahman b. Ebi Avf el-Cüraşî el-Himsî
661.	III	97	6375	Abdurrahman b. Ganm b. Kureyz el-Eş'ârî (I)
662.	III	98	6376	Abdurrahman b. Kays b. Sevâ' Ebû Atiyye el-Mezbûh
663.	III	98	6377	Abdurrahman b. Seleme Şâmî
664.	III	98	6378	Abdurrahman b. Mutarrih el-Hanefî
665.	III	98	6379	Abdurrahman b. Müll b. Amr b. Adiy b. Vehb b. Rebîa b. Sa'd b. Huzeyme b. Ka'b b. Rifâa b. b. Mâlik b. Nehd Ebû Osman en-Nehdî (M)
666.	III	99	6380	Abdurrahman b. Mülcem el-Murâdî
667.	III	99	6381	Abdurrahman b. Nu'mân b. Berzah (Nüdreç) (H)
668.	III	99	6382	Abdurrahman b. Yezîd el-Lahmî
669.	III	99	6383	Abdü-Amr b. Müfferî'
670.	III	99	6384	Abdü-Amr b. Yezîd Âmir el-Cüraşî

671.	III	99	6385	Abdü'l-Mennân b. Mütelemmis Hureyz b. Abdi'l-Mesîh
672.	III	99	6386	Abd b. Cürendâ
673.	III	99	6387	Abd b. Abd b. Abdillâh b. Ya'mur b. Hubeyb b. Âiz b. Mâlik b. Vâsile b. Amr b. Mâh b. Yeşkur b. Udvân b. Ömer b. Kays b. Gaylân b. el-Cedelî, Ebû Abdillâh
674.	III	99	6388	Abd b. Gavs el-Himyerî
675.	III	99	6389	Abd b. Kays b. Becere (Kays b. Becere Fezârî)
676.	III	100	6390	Abde b. et-Tayyib (Muhadram Şair)
677.	III	101	6391	Ubeydullah b. Hâris b. Amr b. Hâlid b. Mücemmi' b. Mâlik b. Ka'b b. Sa'd b. Avf b. Uveyym b. Cû'fi b. Sa'di'l-Aşiyre el-Cû'fi
678.	III	101	6392	Ubeydullah b. Sabre (Damre b. Hûze) el-Hanefî el-Yemâmî
679.	III	101	6393	Ubeyd b. Sürâka Hicâzî
680.	III	101	6394	Ubeyd b. Cahş
681.	III	101	6395	Ubeyd b. Şeriyye (Şerîm), (Muammerînden) (H)
682.	III	101	6396	Ubeyd b. Gâdirâ b. Semrâ b. Amr b. Kurt b. et-Temîmî el-Anezî
683.	III	101	6397	Ubeyd b. Ümmi Kilâb
684.	III	101	6398	Ubeyd b. Mungiz
685.	III	101	6399	Ubeyd b. Nadle el-Huzâî
686.	III	102	6400	Ubeyd Mevlâ el-Ensâr
687.	III	102	6401	Ubeyd el-Ensârî
688.	III	102	6402	Ubeyd es-Sakafî
689.	III	102	6403	Ubeyd el-Muhâribî
690.	III	102	6404	Ubeyd (Vehb b. Hâlid)
691.	III	102	6405	Abîde b. Amr (İbn Kays b. Amr es-Selmânî) (I)
692.	III	103	6406	Abîs Mevlâ Ebî Bekir es-Siddîk
693.	III	103	6407	Attâb b. Seleme

694.	III	103	6408	Utbe b. Rebîa b. Behz
695.	III	103	6409	Utbe b. ed-Dağal es-Sa'lebî
696.	III	103	6410	Itrîs b. Argûb
697.	III	103	6411	Uteybe b. Uteybe b. Mirdâs et-Temîmî b. Hâris b. Müdrîk ed-Dehmânî
698.	III	103	6412	Uteybe b. en-Nehhâs el-İclî
699.	III	104	6413	As'as b. Amr el-Kindî
700.	III	104	6414	el-Accâc er-Râciz
701.	III	104	6415	Adiyy b. Amr b. Süveyd b. Zebân b. Seleme b. Ganm b. Sevb b. Ma'n et-Tâi el-A'rec (Mahadram Şair) (H)
702.	III	104	6416	Adiyy b. Ka'b
703.	III	104	6417	Arâm b. el-Münzir b. Hârîse b. li-Ümmî't-Tâi
704.	III	104	6418	Arfece es-Sülemî
705.	III	104	6419	Arfece b. Huzeyme
706.	III	105	6420	Urve b. Effâf b. Şüreyh b. Sa'd b. Hârîse b. li-Ümmî't-Tâi
707.	III	105	6421	Urve b. Zeydü'l-Hayl et-Tâi
708.	III	105	6422	Urve b. İyâd b. Ebi'l-Ca'd el-Bârikî
709.	III	105	6423	Urve b. Nümran b. Amr b. Kuâs b. Abdi-Yegûs b. Mühdiş b. Asr b. Ganm b. Mâlik b. Avf b. Menbe b. Atîf el-Murâdî el-Atîfî
710.	III	105	6424	Urûş b. Müfteris b. Mukâtil el-Esedî, el-Fak'asî
711.	III	105	6425	Ureyb b. Abdi-Külâl b. Ureyb b. Yeşrah el-Himyerî
712.	III	105	6426	Uzra b. Kays b. Gazye el-Ahmesî, el-Becelî
713.	III	105	6427	Askalân b. Avâkin el-Himyerî
714.	III	106	6428	Atâ b. Ebi Celîd el-Huzâi el-Himyerî
715.	III	107	6429	Utârid b. Behz el-Utâridî
716.	III	107	6430	Utârid el-Ukaylî

717.	III	107	6431	Utârid b. Berz
718.	III	107	6432	Azîm b. İlâse b. Vehb el-Anevî
719.	III	107	6433	Affif b. Sa'd b. zî-Yezen el-Himyerî (Muhadramun)
720.	III	107	6434	Affif b. Abdillâh b. Ka'b b. Gaziyye b. Mâlik b. Nasr b. Mâlik b. Da'deân b. Muhârib b. Amr b. Sehrân el-Has'amî
721.	III	107	6435	Affif b. Münzir et-Temimî
722.	III	107	6436	Affâl b. Huveylid b. Âmir b. Akîl b. Ka'b b. Rebîa b. Âmir b. Sa'saa el-Âmirî el-Ukayfî
723.	III	107	6437	Ukbe b. Bücre el-Kindî et-Tücîbî el-Mısrî
724.	III	108	6438	Ukbe b. Âmir b. Sa'd b. Zühl b. el-Ahnes er-Ruaynî
725.	III	108	6439	Ukbe b. Amr b. Sa'd b. Selemetü'l-Hayr b. Hüseyin b. Ka'b b. Rebîa b. Âmir b. Sa'saa
726.	III	108	6440	Ukbe b. en-Nu'mân el-Atekî, Ebu'n-Nu'mân (H)
727.	III	108	6441	Akfân b. Kays b. Âsım et-Temîmî el-Mıkarî
728.	III	108	6442	Akîl b. Mâlik el-Himyerî
729.	III	109	6443	Akîl b. Akîl (Tabî)
730.	III	109	6444	Akîm b. Ziyâd b. Zühl b. Avf b. Muhrim b. Bekr b. Amr b. Avf b. Ubâde b. Lüey b. el-Hâris b. Üsâme b. Lüey
731.	III	109	6445	İkrime b. Siba' b. Hâlid b. Hâris b. Zeyd b. Ebi Nasr b. Âiz b. Mâlik b. Bekr .b. Sa'd b. Dabbe ed-Dabbî (Muhadram Şair)
732.	III	109	6446	İkrime b. Siba' b. Halid b. Haris b. Zeyd b. Ebi Nasr b. Aiz b. Malik b. Bekr .b. Sa'd b. Dabbe ed-Dabbî (Muhadram Şair)
733.	III	109	6447	İlâse b. Vehb b. Halife ed-Dabbî
734.	III	109	6448	Alâk b. Vehbîl en-Nehâf
735.	III	109	6449	İlbâ b. Heysem b. Cerîr
736.	III	109	6450	Alkame b. el-Eres el-Absî (Muhadram)
737.	III	110	6451	Alkame b. Eslem b. Mersed b. Zeyd b. A'les b. Alkame b. zî-

				Hadeni'l-Ekber
738.	III	110	6452	Alkame b. Hakîm el-Firasî
739.	III	110	6453	Alkame b. Zeyd
740.	III	110	6454	Alkame b. Kays b. Abdillâh b. Mâlik b. Alkame b. Selemân en-Nehâi Ebû Şibl el-Kûfi (Muhadram, Fakîh) (I)
741.	III	110	6455	Alkame b. Hûze b. Şemmâs b. Bâbâ et-Temimî el-Yerbûû
742.	III	110	6456	Alkame b. Zeyd el-Akabî
743.	III	111	6457	Alîm b. Seleme el-Fehmî
744.	III	111	6458	Ali b. Alkame b. Abde et-Temimî
745.	III	111	6459	Ali b. Mâcid es-Sehmî, Ebû Mâcide
746.	III	111	6460	Ammâr b. Sa'd et-Tücîbî
747.	III	111	6461	Ammâr b. Ebi Selâme b. Abdillâh b. İmrân b. Re's b. Dâlân el-Hindânî
748.	III	111	6462	Ammâre b. es-Sa'k b. Ka'b
749.	III	111	6463	Ammâre b. Avf el-Udvânî
750.	III	112	6464	Ammâre b. Cürhüm (Amr b. Cürhüm)
751.	III	112	6465	Ammâre b. Kureyd el-Âmirî (Amr)
752.	III	112	6466	Amr b. el-Ahmer b. el-Umûd Temîm b. Rebîa b. Haram el-Bâhilî Ebu'l-Hattâb
753.	III	112	6467	Amr b. el-Esved el-Absî (el-Ansî) (H)
754.	III	112	6468	Amr b. el-Esved b. Âmir et-Tâi
755.	III	112	6469	Amr b. Bürâka (İbn Menbe)
756.	III	112	6470	Amr b. el-Beddâh el-Kaysî
757.	III	112	6471	Amr b. Süneyy (H)
758.	III	112	6472	Amr b. Sa'lebe el-Huşenî (H)
759.	III	113	6473	Amr b. Cürhüm

760.	III	113	6474	Amr b. Cündüb b. Amr el-Anberî
761.	III	113	6475	Amr b. Hâris b. Amr b. Menbe b. Zeyd b. Amr b. Menbe b. Sehm b. Nehm en-Nehmî
762.	III	113	6476	Amr b. el-Eşref el-Atekî
763.	III	113	6477	Amr b. el-Hibr b. Amr b. Şurahbîl el-Kindî (Muhadram)
764.	III	113	6478	Amr b. el-Haccâc ez-Zebîdî
765.	III	113	6479	Amr b. Hassân b. Muâviye b. Vehb b. Kays b. Hacer b. Vehb b. Rebîa b. Muâviye el-Ekremîn, el-Kindî
766.	III	114	6480	Amr b. el-Hadramî
767.	III	114	6481	Amr b. Ebi Hamze el-Hüzefî
768.	III	114	6482	Amr b. Hafâcî el-Âmirî
769.	III	114	6483	Amr b. Ebi'l-Hayr b. Amr b. Şurahbîl el-Kindî
770.	III	114	6484	Amr b. Rebîa b. Ka'b b. Sa'd b. Zeydi Menât b. Teym
771.	III	114	6485	Amr b. Seleme b. Ka'b b. Vâil b. Ka'b b. Haml el-Murâdî
772.	III	114	6486	Amr b. Ebi Selmâ el-Hecîmî
773.	III	114	6487	Amr b. Şâs b. Ebi Ali
774.	III	114	6488	Amr b. Şurahbîl el-Hemedânî el-Kûfî, Ebû Meysere
775.	III	115	6489	Amr b. Şemr b. Gaziyye el-Yemânî
776.	III	115	6490	Amr b. Tarîf b. Amr b. Sümâme b. Mâlik b. Ced'â et-Tâî
777.	III	115	6491	Amr b. Zâlim b. Süfyan b. (Ebu'l-Esved ed-Düelî) Zâlim b. Amr
778.	III	115	6492	Amr b. Âmir es-Sülemî
779.	III	115	6493	Amr b. Abdûd b. el-Hars b. Ka'b b. ez-Zekâ el-Kelbî
780.	III	115	6494	Amr b. Abdillâh b. el-Esamm
781.	III	116	6495	Amr b. Abdillâh b. Bihâr b. Âmir b. Sa'd b. Mürr b. Haml el-Hamî
782.	III	116	6496	Amr b. Adiy b. Muhârib b. Suneym b. Müleyh b. Şeretân b. Ma'n b. Eslem b. Mâlik b. Fihrl el-Ezdî

783.	III	116	6497	Amr b. Ureyb b. Hanzale b. Dârim b. Abdillâh b. Ka'b es-Sâid b. Şurahbîl b. Amr b. Cüşm b. Hâşid b. Cüşm b. Hayzûn b. Avf b. Hemedân el-Hemedânî es-Sâid
784.	III	116	6498	Amr b. Atiyye
785.	III	116	6499	Amr b. Ebi Akreb (Tabîf)
786.	III	116	6500	Amr b. Alkame b. İlâse el-Âmirî
787.	III	116	6501	Amr b. Kabîsa b. Alkame ed-Dârimî (Muhadram)
788.	III	116	6502	Amr b. Kureyd
789.	III	116	6503	Amr b. Küreyb b. el-Muallâ b. Teym b. Sa'lebe b. Ced'â et-Tâif
790.	III	116	6504	Amr b. Kilâb
791.	III	117	6505	Amr b. Küleyb el-Yahsûbî
792.	III	117	6506	Amr b. Keysebe en-Nehdî
793.	III	117	6507	Amr b. Mâlik b. Umeyre b. Lüey b. Selmân b. Umeyre b. Seftân el-Ekber el-Erhabî
794.	III	117	6508	Amr b. Mâlik el-Cühenî (Muhadram) (H)
795.	III	117	6509	Amr b. Mahzûm el-Gâdirî
796.	III	117	6510	Amr b. Mirdâs
797.	III	117	6511	Amr b. Mürre b. Abdi Yegûs b. Mâlik b. el-Hars b. Behce b. Mürre b. Reviyy b. Mâlik b. Nehd en-Nehdî
798.	III	117	6512	Amr b. Muâviye el-Müntefik b. Âmir b. Akîl b. Ka'b b. Rebîa b. Âmir b. Sa'saa el-Âmirî el-Ukaylî
799.	III	118	6513	Amr b. Menbe (Amr b. el-Hars)
800.	III	118	6514	Amr b. Münzir b. Asar b. Esbah b. es-Sâmî
801.	III	118	6515	Amr b. Meymûn el-Ezdî, Ebû Abdillâh (Ebu Yahya) (M)
802.	III	118	6516	Amr b. en-Nu'mân b. Berâ b. Es'ad b. Abdillâh b. Sa'd (Muhadram)
803.	III	118	6517	Amr b. el-Hüzeyl el-Abdî er-Rîb'î (Muhadram)
804.	III	119	6518	Amr b. Vebra

805.	III	119	6519	Amr b. Şezebî b. Bişr b. Zahf b. Ümeyye b. Abdi Gamm b. Nasr b. Abdi Menât b. Bekr b. Sa'd b. Dabbe ed-Dabbî (Farisü Dabbe)
806.	III	119	6520	Amr b. Yezîd b. el-Hâris ez-Zühî
807.	III	119	6521	Amr b. Yezîd
808.	III	119	6522	Amr b. Fülân b. Tarîf ed-Devvî
809.	III	119	6523	İmrân b. Teym (İbn Milhan, İbn Abdillâh Ebû Recâ el-Utârîdî) (M)
810.	III	119	6524	İmrân b. Sevâde
811.	III	119	6525	İmrân b. Mürre eş-Şeybânî
812.	III	120	6526	Umeyr b. el-Esved el-Ansî (el-Hemedânî)
813.	III	120	6527	Umeyr b. el-Hasîn en-Necrânî
814.	III	121	6528	Umeyr b. Sinân b. Urfuta b. Vehb b. Enmâr b. Mâzin b. Mâlik b. Amr b. Temîm et-Temîmî el-Mâzinî (Şair)
815.	III	121	6529	Umeyr b. Şübrüme (Ubeyd b. Şübrüme)
816.	III	121	6530	Umeyr b. Ebi Şemr b. Nümran b. Kays b. el-Esved b. Abdillâh b. el-Hars el-Kindî.
817.	III	121	6531	Umeyr b. Dâbî el-Yeşkurî
818.	III	121	6532	Umeyr b. zû-Mirân b. Eflah b. Şerâhîl b. Rebîa (Nâid b. Mersed el-Hemedânî, en-Nâidî)
819.	III	121	6533	Umeyre b. Behre (Muhadram)
820.	III	121	6534	Umeyre b. el-Ahreş b. Sa'lebe b. Subh b. Adiy b. Eflak et-Tâî
821.	III	122	6535	Umeyr b. Sa'lebe el-Belvî
822.	III	122	6536	Avvâm b. el-Münzir
823.	III	122	6537	Avf b. Câbir el-Ezdî
824.	III	122	6538	Avf b. el-Husayn b. el-Müntefik b. Âmir b. Akîl b. Ka'b b. Rebîa b. Âmir b. Sa'saa el-Âmirî, el-Ukaylî
825.	III	122	6539	Avf b. Ebi Hayye el-Becelî
826.	III	123	6540	Avf b. Abdillâh el-Becelî

827.	III	123	6541	Avf b. Abdillâh b. el-Ahmer el-Ezdî
828.	III	123	6542	Avf b. Mâlik el-Has'amî
829.	III	123	6543	Avf b. Mürâre es-Sekûnî
830.	III	123	6544	Avf b. Necve
831.	III	123	6545	Avf b. en-Nu'mân eş-Şeybânî
832.	III	123	6546	Ïyâz b. Cûlendâ (Abdullah)
833.	III	123	6547	Ïyâd b. Süfyan b. Cûbeyr b. Avf el-Ezdî el-Hacerî
834.	III	123	6548	Ïyâd b. Atîf es-Sekûnî
835.	III	123	6549	Ïyâd es-Sümâlî

2.3.2. Gayın Harfi

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	İSİM VE KISA AÇIKLAMALAR
836.	III	193	6929	Gâdirâ
837.	III	193	6930	Gâlib b. Bişr el-Esedî
838.	III	193	6931	Gâlib b. Sa'saa b. Nâciye b. İkâl et-Temîmî ed-Dârî
839.	III	193	6932	Gargade (Nisbeti yok.)
840.	III	194	6933	Gazâl el-Hemedânî
841.	III	194	6934	el-Gazûr b. en-Nu'mân b. el-Münzir, el-Lahmî (Hîre Melikinin oğlu)
842.	III	194	6935	Gassân b. Hubeş (Habeş) el-Esedî
843.	III	194	6936	Gatîf b. Hârîse b. Hasl b. Mâlik b. Abdi Sa'd b. Cüşm b. Zübÿân b. Âmir b. Kinâne b. Hasl el-Yeşkurî Ebû Kâhil

2.3.3. Fe Harfi

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	İSİM VE KISA AÇIKLAMALAR
--------	-------	-------	---------	--------------------------

845.	III	211	7012	Fâtik b. Zeyd b. Vâhib el-Absî
846.	III	211	7013	Furât b. Zeyd el-Leysî
847.	III	212	7014	Furât b. Sa'lebe el-Behrânî
848.	III	212	7015	Fer'ân b. el-A'ref Ebü'l-Menâzil es-Sa'dî (Muhadram Şair)
849.	III	213	7016	Ferkad Mevlâ Ömer
850.	III	213	7017	el-Ferezdak
851.	III	213	7018	Ferrûh Mevlâ Ömer
852.	III	213	7019	el-Fer' el-Burcumî
853.	III	213	7020	Ferve b. Âmir el-Cüzâmî (İbn Amr)
854.	III	213	7021	Ferve b. Kays el-Kindî
855.	III	213	7022	Ferve b. Neffâse (İbn Nübâte)
856.	III	213	7023	el-Fezer b. Mühzim b. el-Cevn b. Mücâşin b. ed-Dayyik b. Mâlik b. Mürre b. Âmir b. el-Hars b. Ebân b. Amr b. Vedîa b. Lekîz b. Efsâ b. Abdi'l-Kays el-Abdî
857.	III	213	7024	Fadâle b. Ebi Ümeyye
858.	III	214	7025	Fadâle b. Dinâr el-Huzâî
859.	III	214	7026	Fadâle b. Zeyd el-Udvânî
860.	III	214	7027	Fadâle b. Şerîk b. Süleyman b. Huveylid b. Seleme b. Âmir el-Esedî
861.	III	214	7028	Fennec b. Dehrec (Müdeccec) et-Temîmî (H)
862.	III	215	7029	Fehd el-Himyerî
863.	III	215	7030	Feyrûz el-Vâdiî Mevla Amr b. Abdillâh el-Hemedânî el-Vâdiî (H)

2.3.4. Kâf Harfî

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	İSİM VE KISA AÇIKLAMALAR
864.	III	267	7275	el-kâsım b. Yenhusruh (Zabteden Ebû Ahmed el-Askerî)
865.	III	268	7276	Kabîsa b. Câbir b. Vehb b. Mâlik b. Amîre Ebu'l-Alâ el-Esedî el-

				Kûfi (H)
866.	III	268	7277	Kabîsa b. Mes'ûd b. Umeyr b. Âmir b. Abdillâh b. el-Hars b. Nûmeyr el-Âmirî en-Nûmeyrî
867.	III	268	7278	Katâde el-Müdlîcî
868.	III	268	7279	Kahîf b. es-Selîk el-Hâlikî
869.	III	269	7280	Kudâme b. Abdillâh b. Müncâb
870.	III	269	7281	Karse' ed-Dabbî (H)
871.	III	269	7282	Karkara b. Zâhir et-Temîmî
872.	III	269	7283	Kurre b. Nasr el-Adevî
873.	III	269	7284	Karîb b. Zafer
874.	III	269	7285	Kusâme b. Üsâme el-Kinânî
875.	III	269	7286	Kusâme b. Züheyr el-Mâzinî
876.	III	270	7287	Kusâme b. Zeyd el-Leysî
877.	III	270	7288	Kutn b. Abdi Avf el-Hilâfî
878.	III	270	7289	el-Kallâh el-Anberî (Muhadram Şair, Muammerînden)
879.	III	271	7290	Kaysân b. Süfyan
880.	III	271	7291	Kays b. Bece el-Fezârî
881.	III	271	7292	Kays b. Sa'lebe el-Ezdî
882.	III	271	7293	Kays b. Sevr b. Mâzin b. Hayseme es-Selûfî
883.	III	271	7294	Kays b. el-Haris el-Murâdî
884.	III	271	7295	Kays b. Ebi Hazim el-Becelî el-Ahmesî, Ebû Abdillâh Ebû Hazim Husayn b. Avf (I)
885.	III	272	7296	Kays b. Râfi' el-Kaysî el-Eşcaî, Ebû Râfi' (Ebu Amr)
886.	III	272	7297	Kays b. Rebîa b. Âmir el-Murâdî
887.	III	272	7298	Kays b. Sümeyy b. el-Ezher b. Ömer b. Mâlik b. Seleme et-Tücîbî
888.	III	273	7299	Kays b. Sümeyy el-Kindî (Muhadram Şair)

889.	III	273	7300	Kays b. Sahbân el-Cahdamî
890.	III	273	7301	Kays b. Tuhfe
891.	III	273	7302	Kays b. Ubâd el-Kaysî ed-Dabbî
892.	III	273	7303	Kays b. Abdillâh el-Ca'dî
893.	III	273	7304	Kays b. Abdi-Yegûs (İbnü'l-Mekşûh)
894.	III	273	7305	Kays b. Adıyy el-Lahmî
895.	III	273	7306	Kays b. Amr b. Huveylid b. Nüfeyl b. Amr b. Kilâb el-Amirî el-Kilâbî (Muhadram Şair)
896.	III	273	7307	Kays b. Amr b. Mâlik b. Muâviye b. Hadîc b. el-Hammâs b. Rebîa b. el-Hars b. Ka'b el-Hârisî (Muhadram Şair)
897.	III	273	7308	Kays b. Amr el-İclî (Muhadram Şair)
898.	III	274	7309	Kays b. Ferve b. Zûrâre b. el-Erkam b. es-Sa'b b. Amr b. Vehb b. Rebîa b. Muâviye el-Ekremîn
899.	III	274	7310	Kays b. Mervân el-Cu'fî
900.	III	274	7311	Kays b. el-Musâb (Abdullah b. Hazn)
901.	III	274	7312	Kays b. el-Muğaffel b. Avf b. Umeyr el-Âmirî
902.	III	274	7313	Kays b. el-Mekşûh el-Murâdî Ebû Şeddâd
903.	III	275	7314	Kays b. Mekşûh el-Becelî
904.	III	275	7315	Kays b. Mülcem b. Amr b. Yezîd el-Murâdî
905.	III	275	7316	Kays b. Necra es-Sadefî
906.	III	275	7317	Kays b. Hübeyra el-Murâdî
907.	III	275	7318	Kays b. Yezîd b. Kays el-Âmirî el-Kilâbî (Muhadram Şair)
908.	III	275	7319	Kays b. el-Hâricî
909.	III	275	7320	Kays el-Abdî
910.	III	276	7321	Kays b. el-Yerbûî
911.	III	276	7322	Kays b. Vâlidu Guneym

912.	III	276	7323	Kays (Nisbeti yok)
------	-----	-----	------	--------------------

2.3.5. Kef Harfi

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	İSİM VE KISA AÇIKLAMALAR
913.	III	311	7483	Kesîr b. Abdillâh b. Mâlik b. Hubeyra b. Sahr b. Nehşel b. Dârim b. Mâlik b. Hanzale (İbnü'l-Gazîra en-Nehşelî) (Muhadram Şair)
914.	III	312	7484	Kesîr b. Kalîb es-Sadeffî, el-A'rec
915.	III	312	7485	Kesîr b. Mürre el-Hadramî
916.	III	312	7486	Kerdûs b. Amr (İbn Hânî')
917.	III	313	7487	Kerz b. Ebi Habbe b. el-Eşham b. Âiz b. Sa'lebe b. Kurre b. Hubeyş b. Amr el-Uzrî
918.	III	313	7488	Küreyb b. Ebrehe b. es-Sabbâh b. Mersed b. Mükennif el-Esbahî, Ebû Rişdiyn
919.	III	314	7489	Küreyb b. es-Sabbâh, el-Himyerî
920.	III	314	7490	Ka'b b. Cuayl b. Kamer b. Ucre b. Sa'lebe b. Avf b. Mâlik b. Bekr b. Hubeyb b. Amr b. Ganm b. Sa'leb es-Sa'lebî (Muhadram Şair)
921.	III	314	7491	Ka'b b. Hafâce b. Amr b. Akîl b. Ka'b b. Rebîa b. Âmir b. Sa'saa el-Âmirî el-Ukaylî
922.	III	314	7492	Ka'b b. Rebîa es-Sa'dî (Muhadram Şair)
923.	III	314	7493	Ka'b b. Sûr b. Bekr b. Ubeyd b. Sa'lebe b. Süleym b. Zühl b. Lakîb b. el-Hars b. Mâlik b. Fehm b. Ganm b. Devs el-Ezdî (H)
924.	III	315	7494	Ka'b b. Âsım es-Sadeffî
925.	III	315	7495	Ka'b b. Abdillâh b. Amr b. Sa'd b. Sarîm
926.	III	315	7496	Ka'b b. Mâti' el-Himyerî Ebû İshâk, Ka'bü'l-Ahbar (I)
927.	III	317	7497	Kelh ed-Dabbî
928.	III	317	7498	el-Kümmeyt b. Sa'lebe b. Nevfel b. Nadle b. el-Eşter b. Hacûn b. Fak'as b. Tarîf b. Amr b. Kays b. el-Hars b. Sa'lebe b. Dûdân b. Esed b. Huzeyme el-Ezdî (Muhadram Şair)

929.	III	317	7499	el-Kümmeyt b. Ma'rûr b. el-Kümmeyt b. Sa'lebe el-Fak'asî (Muhadram Şair)
930.	III	317	7500	Kümeyl b. Hibbân b. Seleme
931.	III	318	7501	Kümeyl b. Ziyâd b. Nehiyk (İbn Abdillâh en-Nehâî) Tabîî
932.	III	318	7502	Kinâne b. Bişr b. Attâb b. Avf b. Hârise b. Katîre b. Hârise b. Tüçîb et-Tüçîbî
933.	III	318	7503	Kehmes el-Hilâlî
934.	III	318	7504	el-Kevâ el-Yeşkurî
935.	III	318	7505	Keysân b. el-Anezî
936.	III	319	7506	Keysân Ebû Saîd el-Makburî el-Medenî
937.	III	319	7507	Keysân (Nisbeti yok)

2.3.6. Lâm Harfî

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	İSİM VE KISA AÇIKLAMALAR
938.	III	332	7567	Lâm b. Ziyâd b. Atîf et-Tât
939.	III	332	7568	Lübde b. Ka'b Ebû Terîs
940.	III	333	7569	el-Leclâc b. el-Husayn ez-Zübyânî
941.	III	333	7570	el-Leclâc (Sahibu Muaz)
942.	III	333	7571	Laks b. Selmân Mevlâ Kab b. Ucre
943.	III	333	7572	Lakît b. Tâşir
944.	III	333	7573	Lukaym b. Serh et-Tennûhî
945.	III	333	7574	Leheb b. el-Handek (H)
946.	III	333	7575	Lehâ b. Muhammir b. Nuaym b. Selâme el-Yahsubî

2.3.7. Mim Harfî

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	İSİM VE KISA AÇIKLAMALAR
--------	-------	-------	---------	--------------------------

947.	III	482	8339	Mâlik b. el-Eğar b. Amr et-Tüçibî
948.	III	482	8340	Mâlik b. Hubeyb
949.	III	482	8341	Mâlik b. el-Hars b. Abdi Yeğûs b. Seleme b. Rebîa b. el-Hars b. Cüzeyme b. Mâlik b. en-Neha' en-Nehaî (el-Eşter)
950.	III	482	8342	Mâlik b. Harâ b. Damîre b. Damre b. Câbir en-Nehşelî
951.	III	482	8343	Mâlik b. el-Hars el-Hüzelî (Muhadram Şair)
952.	III	483	8344	Mâlik b. el-Hars b. Amr b. Abdillâh b. Ya'mur b. eş-Şeddâh el-Hüzelî
953.	III	483	8345	Mâlik b. Hanzal b. Abdi Şems b. Sa'd b. Ebi Ganm b. Hubeyb b. Cübeyr b. Adıyy b. Selûl el-Huzâî
954.	III	483	8346	Mâlik b. zi'l-Müş'ar b. Eyfa' b. Zebîb b. Şerâhîl b. Rebîa b. Mersed b. Cüşm b. Hâşid b. Cüşm b. Dirâr b. Nevf b. Hemdân el-Hemedânî
955.	III	483	8347	Mâlik b. Rebîa b. Mâlik b. Sebîa b. Rebîa b. Sebî' el-Cermî
956.	III	483	8348	Mâlik b. Ebi Silsile el-Ezdî
957.	III	483	8349	Mâlik b. Şerâhîl b. Amr b. Adıyy b. Küreyb b. Eslem b. Kays b. Addâs b. Nasr b. Mansur b. Amr b. Rebîa b. Kays b. Beşîr b. Saîd b. Hâşid b. Cüşm b. Hemdân el-Hemedânî
958.	III	483	8350	Mâlik b. Sahnâr
959.	III	483	8351	Mâlik b. Damre ed-Damrî
960.	III	484	8352	Mâlik b. et-Tüfeyl b. Münîf b. Evs b. Hayy b. Amr b. Seleme b. Ganm b. Eyyûb b. Ma'n b. Atûd et-Tâî
961.	III	484	8353	Mâlik b. Âmir, Ebû Atıyye el-Vidâî (H)
962.	III	484	8354	Mâlik b. Abdillâh el-Kindî
963.	III	484	8355	Mâlik b. Âmir b. Amr b. Âmir b. Dinar b. Sa'lebe b. Amr b. Yeşkur b. Ali b. Mâlik b. Sa'd b. Bedîr b. Kuşeyr b. el-Becelî, el-Kuşeyrî
964.	III	484	8356	Mâlik b. İyâd Mevlâ Ömer
965.	III	485	8357	Mâlik b. Kudâme b. Mâlik b. Hârîce b. Amr b. Mâlik b. Zeyd b. Mürre b. Selhem es-Selhemî

966.	III	485	8358	Mâlik b. Mâlik b. Cu'şüm el-Müdlîcî
967.	III	485	8359	Mâlik b. Müsmî' b. Şeybân b. Şihâb b. Kalî' (Alkame b. Amr Ebû Gassân er-Rîb'î)
968.	III	485	8360	Mâlik b. Nâime es-Sadeffî, Ebû Nâime
969.	III	485	8361	Mâlik b. Yezîd
970.	III	485	8362	el-Müsennâ b. Lâhik el-İclî
971.	III	485	8363	Mücâhid b. Cebr Mevlâ İbnete Gazvân Uhtü-Utbe b. Gazvân es-Sahabi el-Bedrî
972.	III	486	8364	Muhârib b. Kays b. Ades b. Rebîa b. Ca'de el-Âmirî el-Ca'dî
973.	III	486	8365	Muhâsır b. Âmir b. Seleme el-Havlânî
974.	III	486	8366	Muhriz b. Üseyd el-Bâhilî
975.	III	486	8367	Muhriz b. Hureyş b. Salî'
976.	III	486	8368	Muhriz b. Katâde b. Müslime el-Hanefî
977.	III	486	8369	Muhriz b. el-Kassâb Mevlâ Beni Adiyî (H)
978.	III	486	8370	el-Muhrik (Yahya b. Harâ)
979.	III	486	8371	Muhkibe b. en-Nu'mân el-Atekî el-Ezdî
980.	III	487	8372	Muhammed b. el-Hars b. Hudeyc b. Huveys el-Hârisî
981.	III	487	8373	Muhmiyye b. Zenîm
982.	III	487	8374	Muhrim b. Şüreyh b. Muhrim b. Ziyâd b. el-Hars b. Rebîa b. Ka'b b. el-Hars el-Hârisî
983.	III	487	8375	el-Muhabbel es-Sa'dî (Muhadram Şair)
984.	III	487	8376	Muhîs (Nisbeti yok)
985.	III	488	8377	Muhaymin en-Nümeyrî (İbn Habis b. Muâviye)
986.	III	488	8378	Müdrîk el-Abkasî
987.	III	488	8379	Mirâr b. Selâme el-İclî (Muhadram Şair)
988.	III	488	8380	Mürrân b. zi-Umeyr b. Ebi Mürrân el-Hemedânî (Hemedan Meliklerinden)

989.	III	488	8381	Mirba' b. Ebdaa' el-Kindî
990.	III	488	8382	Mersed b. Hayy b. Mevhib b. Becr b. Büceyr b. Rukeyn b. Zühl b. el-Ahnes b. Husayn b. Sehl b. Zühl b. Menbe er-Ruaynî
991.	III	488	8383	Mersed b. Ab'ab b. Atîk el-Belvî
992.	III	489	8384	Mersed b. Kays b. Meşcea' el-Cû'fî
993.	III	489	8385	Mersed b. Necebe el-Fezârî
994.	III	489	8386	Mersed b. Ebi Yezîd el-Havlânî el-Bekarî
995.	III	489	8387	Mersed el-Havlânî
996.	III	489	8388	Mürr el-Eyâdî
997.	III	489	8389	Mirkenûd el-Fârisî (H)
998.	III	489	8390	Mürre b. Hâlid b. Âmir b. Kinnâb b. Amr b. Kays b. el-Hars b. Mâlik b. Ubeyd b. Huzeyme b. Lüey
999.	III	489	8391	Mürre b. Sâbir (Sâbî) el-Yeşkurî
1000.	III	490	8392	Mürre b. Yeşrah el-Meâfirî
1001.	III	490	8393	Mürre b. Hemedân
1002.	III	490	8394	Mürre b. Vâki' el-Fezârî (Muhadram Şair)
1003.	III	490	8395	Mürre el-Esedî
1004.	III	490	8396	Müreyy b. Evs b. Hârise b. li Ümmi't-Tâî
1005.	III	490	8397	Mirî er-Rûmî
1006.	III	490	8398	Merîr el-Eyâdî
1007.	III	491	8399	Müzerrid b. Dirâr
1008.	III	491	8400	Müsâfi' b. Abdillâh b. Müsâfi'
1009.	III	491	8401	Müsâfi' b. Ukbe b. Şüreyh b. Yerbû' el-Gatafânî (Muhadram Şair)
1010.	III	491	8402	Müsâfi' b. en-Nu'mân et-Teymî er-Rib'î
1011.	III	491	8403	Müsâvir b. Hind b. Kays b. Züheyr b. Cüzeyme el-Absî
1012.	III	492	8404	el-Müstafîl b. Hısn el-Bârikî Ebu'l-Müsennâ (H)

1013.	III	492	8405	el-Müstev'iz b. Rebîa b. Ka'b b. Sa'd b. Zeydi-Menât b. Temîm es-Sadî Ebû Beyhes
1014.	III	492	8406	Mesrûk b. el-Ecda' b. Malik b. Ümeyye b. Abdillâh el-Hemedânî el-Vidâî Ebû Âiše (I)
1015.	III	493	8407	Mesrûk b. Evs b. Mesrûk et-Temîm el-Hanzalî
1016.	III	493	8408	Mesrûk b. Hacer b. Saîd el-Kindî (Muhadram Şair)
1017.	III	493	8409	Mesrûk b. zi'l-Hars el-Hemedânî el-Erhabî (H)
1018.	III	493	8410	Mes'ûd b. Hâlid b. Mâlik b. Rib'î b. Selmâ b. Cendel b. Nehşel b. Dârim et-Temîmî ed-Dârimî
1019.	III	493	8411	Mes'ûd b. Muattib et-Tücîbî (Muhadram Şair)
1020.	III	493	8412	Mes'ûd es-Sakafî (H)
1021.	III	493	8413	Müseffî' b. Bakûra
1022.	III	493	8414	Müslim b. Ukbe b. Rebâh b. Es'ad b. Rebîa b. Âmir b. Mâlik b. Yerbû' b. Gayz b. Mürre b. Avf el-Mürri Ebû Ukbe
1023.	III	494	8415	Müslim b. Hani'
1024.	III	494	8416	Müslim el-Huzâî
1025.	III	494	8417	Misma'
1026.	III	494	8418	el-Misver b. Amr
1027.	III	494	8419	el-Müsevver b. Yezîd el-Cüzâmî
1028.	III	494	8420	Müşhir b. Hâlid b. Cündüb b. Münkız b. Hür b. Nekra el-Abdî en-Nekrî
1029.	III	494	8421	Müşhir b. en-Nu'mân b. Amr b. Rebîa b. Teym b. el-Hars b. Mâlik b. Ubeyd b. Huzeyme b. Lüey b. Gâlib b. Fihir b. Mâlik b. Abidetü-Kureyş (Muhadram Şair)
1030.	III	495	8422	el-Müseyyib b. Necebe b. Rebîa b. Rebâh b. Avf b. Hilâl b. Semh b. Fezâre el-Fezârî
1031.	III	495	8423	el-Müseyyib b. Necebe
1032.	III	495	8424	Meşcea' b. Nasr el-Beğavî

1033.	III	495	8425	Müşerrih b. Abdi Külâl el-Himyerî
1034.	III	495	8426	Miş'âr b. zi'l-Miş'âr el-Hemedânî
1035.	III	496	8427	Mudarris b. Enes b.Hırâş b. Halid el-Muhâribî
1036.	III	496	8428	Mudarris b. Ubeyd b. Hayy b. Rebîa b. Sa'd b. Mâlik et-Temîmî (Muharam Şair)
1037.	III	496	8429	Mutarriif b. Mâlik Ebu'r-Rebâb
1038.	III	497	8430	Matîr b. el-Eşyem b. Kays el-Esedî
1039.	III	497	8431	Muâz b. Yezîd b. es-Sa'k el-Âmirî (H)
1040.	III	497	8432	Muâviye b. el-Cevn, el-Kindî
1041.	III	497	8433	Muâviye b. el-Hars b. Sa'lebe en-Nehaî
1042.	III	497	8434	Muâviye b. Harmel el-Haneî
1043.	III	497	8435	Muâviye b. İmrân b. Damdam el-Hardî
1044.	III	497	8436	Muâviye el-Ukaylî
1045.	III	497	8437	Muâviye (Nisbeti yok)
1046.	III	498	8438	Muâviye b. Ca'fer b. Kurd b. Abdi-Yegûs b. Ka'b en-Nehaî (Muhadram Şair)
1047.	III	498	8439	Ma'bed b. Mürre el-İclî
1048.	III	498	8440	Ma'dân b. es-Sa'lebî
1049.	III	498	8441	Ma'dân b. Cevvâs b. Ferve b. Seleme b. el-Münzir b. el-Mudrib b. Muâviye b. Âmir b. Seleme b. Şekâme b. Şebîb b. es-Sekûn es- Sekûnî
1050.	III	498	8442	Ma'dikerb el-Müşrikî
1051.	III	498	8443	Mu'dî b. Ebi Humeysa el-Vedâî
1052.	III	499	8444	Mu'rim el-Hârisî
1053.	III	499	8445	Mu'dad b. Yezîd el-İclî, Ebû Yezîd, el-Kûfî (H)
1054.	III	499	8446	Ma'kil b. el-A'şâ b. en-Nebbâş (Ebyad er-Rukbân)
1055.	III	499	8447	Ma'kil b. Hidâc et-Tâî

1056.	III	499	8448	Ma'kil b. Dırâr (eş-Şemmâh)
1057.	III	499	8449	Ma'kil b. Kays er-Riyâhî
1058.	III	499	8450	Muammer b. Kilâb er-Remânî (H)
1059.	III	499	8451	Ma'n b. Evs b. Nasr b. Ziyad b. Es'ad b. Suhaym b. Rebîa b. Adıyy b. Sa'lebe b. Vebra el-Müzenî (Muhadram Şair)
1060.	III	500	8452	Ma'n b. Hâcib
1061.	III	500	8453	Maiyye b. el-Hümâm el-Mürri
1062.	III	500	8454	el-Muğîre b. Ebi Sufre el-Ezdî
1063.	III	500	8455	el-Muğîre b. Abdillâh b. el-Mu'rid b. Amr b. Esed b. Huzeyme
1064.	III	501	8456	el-Mukavkis
1065.	III	501	8457	Mekhûl (en-Necaşî, Habeş Meliki)
1066.	III	501	8458	Mükellibe b. Hanzale b. Cûye
1067.	III	501	8459	Milhân b. Ziyad b. Atîf b. Hârise b. Sa'd b. el-Haşrec et-Tâi
1068.	III	501	8460	Müleyl b. Damre el-Gıfârî
1069.	III	501	8461	Melîh b. Avf es-Sülemî
1070.	III	502	8462	Münazil
1071.	III	503	8463	el-Münzir b. Harmele (Harmele b. Münzir)
1072.	III	503	8464	el-Münzir b. Hassân b. Dırâr ed-Dabbî
1073.	III	503	8465	el-Münzir b. Ebi Humeysa el-Vedâî, el-Hemedânî
1074.	III	503	8466	el-Münzir b. Rûmays el-Kelbî (İbn Vebra)
1075.	III	503	8467	el-Münzir b. Sâvâ
1076.	III	503	8468	el-Münzir b. Vebra el-Kelbî (Muhadram Şair)
1077.	III	503	8469	Mansur b. Suhaym b. Nevfel b. Nadle b. el-Eşter b. Cahûn b. Fak'as el-Esedî el-Fak'asî (Muhadram Şair)
1078.	III	503	8470	el-Minhâl et-Temîmî
1079.	III	504	8471	Mühelhil b. Yezîd el-Hayl et-Tâi

1080.	III	504	8472	Mîsem et-Temâr el-Esedî
1081.	III	505	8473	Meymûn b. Harîz b. Hacer b. Zûr'a b. Amr b. Yezîd b. Amr b. zi-Şemr el-Himyefî

2.3.8. Nun Harfî

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	İSİM VE KISA AÇIKLAMALAR
1082.	III	580	8844	Nâbil Ebû Nübâte el-A'recî
1083.	III	580	8845	Nâcid b. Hişâm el-Ezdî
1084.	III	580	8846	Nâşire b. Sümeyy el-Yezenî
1085.	III	581	8847	Nâşire el-Müzenî
1086.	III	581	8848	Nâfi' b. el-Esved b. Kutbe b. Mâlik et-Temîmî el-Esedî (Muhadram Şair)
1087.	III	581	8849	Nâfi' b. Lakît b. Hubeyb b. Hâlid b. Nadle b. el-Eşter b. Hacûn el-Esedî el-Fak'asî
1088.	III	582	8850	Nübâte b. Yezîd en-Nehaf
1089.	III	582	8851	Nübye b. Suâb
1090.	III	582	8852	en-Necâşî, Ashame (Habeş Meliki)
1091.	III	582	8853	en-Necâşî (Kays b. Amr b. Mâlik b. Hadîc b. Hamâs b. Rebîa b. Ka'b b. el-Hars b. Ka'b Ebû Hars Ebû Mehâsin)
1092.	III	583	8854	Necd b. Sâmit b. Âbid b. Esmâ b. Kardûs b. el-Hars b. Mâlik b. Fehm b. Ganm b. Devs ed-Devsî, el-Kardûsî
1093.	III	583	8855	en-Nuhâm b. Evs b. Übeyr b. Amr b. Abdi'l-Hars b. Rebâh b. Lüey b. Abdi-Menâf b. el-Hars b. Sa'd b. Hüdeym
1094.	III	583	8856	en-Nizâl b. Sebra el-Hilâlî el-Kûfî
1095.	III	584	8857	Nestâs Mevlâ Ebi Halef
1096.	III	584	8858	Nesîr b. Sevr el-İclî
1097.	III	584	8859	Nesîr b. Yahya el-Ensârî, Mevlâ Osman b. Huneyf

1098.	III	584	8860	Nessâs
1099.	III	584	8861	Nısfu't-Tarık el-Gassânî
1100.	III	584	8862	Nusayr b. Nasr b. Kudâme (Nasr b. Avf b. Kudâme b. Ehî Safvân b. Kudâme)
1101.	III	584	8863	Nusayr b. Abdırrahmân b. Yezîd
1102.	III	584	8864	en-Nadr b. Beşîr b. Amr el-Müzenî
1103.	III	585	8865	Nadle b. Hâlid b. Nadle b. Mehzûl
1104.	III	585	8866	Nadle b. Mâiz (H)
1105.	III	585	8867	Nadle b. Abdillâh b. Amr b. Abd b. el-Hürmüz b. Selûl b. Ka'b b. Amr el-Huzâî
1106.	III	585	8868	en-Nu'mân b. Berzec el-Yemanî (H)
1107.	III	585	8869	en-Nu'mân b. Hamîd (H)
1108.	III	585	8870	en-Nu'mân b. Safvân b. Amr b. Naîme el-Himyerî
1109.	III	585	8871	en-Nu'mân b. Muhmiyye al-Has'amî (zü'l-Enf)
1110.	III	586	8872	en-Nu'mân er-Ruaynî
1111.	III	586	8873	Nuaym b. Sahr b. Adıyy el-Adevî
1112.	III	586	8874	Nuaym el-Hıbr (Daha önce hıristıyandı)
1113.	III	586	8875	Nüfey' es-Sâig Ebû Râfi' (M)
1114.	III	586	8876	Nemle b. Âmir el-Muhâribî el-Cisrî
1115.	III	586	8877	Nehşel b. Cüreyy b. Damre b. Câbir b. Kutn b. Nehşel b. Dârim b. Mâlik b. Hanzale b. Zeydi Menât b. Teym (Muhadram Şair)
1116.	III	587	8878	en-Nevvâh b. Seleme b. Kehle el-Asgar b. İsam b. Kehle el-Ekber b. Vehb b. Seblân b. Dinâr b. Müvezzi' b. Abdillâh b. Tâc b. Teym b. Erâşe el-Erâşî

2.3.9. He Harfi

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	İSİM VE KISA AÇIKLAMALAR
--------	-------	-------	---------	--------------------------

1117.	III	616	9030	Hâşim b. Harmele en-Nümeyrî (Suhaym)
1118.	III	616	9031	Hâni' b. Urve b. el-Fadfâd b. İmrân b. Amr b. Hafs b. Abdi Yegûs el-Murâdî el-Atîfi (Muhadram)
1119.	III	617	9032	Hâni' b. Muâviye es-Sadeî
1120.	III	617	9033	Hübeyra b. Es'ad b. Kehlân es-Sübâi
1121.	III	617	9034	Hübeyra b. Ahnes b. Kevr b. Mesvâle b. Hümâm b. Dabb b. Ka'b b. Mâlik b. Sa'lebe b. Dûdân b. Esed b. Huzeyme el-Esedî
1122.	III	617	9035	Hübeyra b. Hâlid b. Müslim b. el-Hars b. Muhassaf b. Hâc (Mâlik b. el-Hars b. Bekr b. Sa'lebe b. Ukbe b. es-Sekûn es-Sekûnî)
1123.	III	617	9036	Hübeyra b. Mufâda el-Âmirî
1124.	III	617	9037	Hübeyra b. en-Nu'mân b. Kays b. Mâlik b. Muâviye b. Şu'be b. Bedâ b. Sa'd b. Amr b. Zühl b. Mervân b. Cu'fi b. Sa'dü'l-Aşîre el-Cu'fi
1125.	III	617	9038	Heccâs el-Eyâdî
1126.	III	617	9039	Heccâle b. Eflah b. Kays b. Ar'ara el-Gâfikî
1127.	III	617	9040	Hedîl b. Hübeyra es-Sa'lebî (Muhadram Şair)
1128.	III	617	9041	Hedîl el-Kâbilî
1129.	III	618	9042	Hezîm es-Sa'lebî (Edîm)
1130.	III	618	9043	Herem b. Hibbân el-Abdî (Tabî' nin Büyüklerinden)
1131.	III	618	9044	Herem b. Sinân el-Mürri
1132.	III	618	9045	Herem b. Kutbe b. Sinân el-Fezârî
1133.	III	618	9046	el-Hürmüzân el-Fârisî
1134.	III	619	9047	Herîm b. Cevvâs et-Temîmî (Muhadram Şair)
1135.	III	619	9048	Hüzâl et-Temîmî
1136.	III	619	9049	Hüzân b. el-Hars b. es-Sa'b b. Muharrem el-Havlânî
1137.	III	619	9050	Hüzeyl b. Şurahbîl el-Ezdî el-Kûfî (H)
1138.	III	620	9051	Hilâl b. Ullefe

1139.	III	620	9052	Hilâl b. Veki' b. Bişr b. Amr b. Ades b. Dârim
1140.	III	620	9053	Hemdân es-San'ânî
1141.	III	620	9054	el-Hemla' b. A'fer et-Temîmî (Muhadram Şair)
1142.	III	620	9055	Hînd b. Amr el-Cemelî el-Murâdî
1143.	III	620	9056	Hüneyy Mevlâ Ömer
1144.	III	620	9057	Hûze b. el-Hars b. Ucre b. Abdillâh b. Yakaza es-Sülemî İbnü'l-Hamâme
1145.	III	621	9058	Hûze b. Abdillâh b. et-Tufeyl
1146.	III	621	9059	Hûze (Nisbeti yok) (H)
1147.	III	621	9060	el-Heyssem b. el-Esved b. Kays b. Muâviye b. Süfyan b. en-Nehâî, Ebu'l-Uryân
1148.	III	621	9061	el-Heyssem el-Haneffî
1149.	III	622	9062	el-Heyssem b. Mâlik et-Tennûhî

2.3.10. Vâv Harfi

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	İSİM VE KISA AÇIKLAMALAR
1150.	III	645	9184	Verd b. Manzûr b. Seyyâr b. Sa'lebe b. Nihân b. li-Ümmî't-Tâî
1151.	III	645	9185	Va'vaa b. Saîd b. Kurd b. Abd b. Ebi Bekr b. Kilâb
1152.	III	645	9186	Vefâ b. el-Eş'ar et-Temîmî
1153.	III	645	9187	el-Velîd b. Muhsan ed-Düreykî
1154.	III	645	9188	Vehb b. el-Esved
1155.	III	645	9189	Vehb b. Ükeydir Dûme
1156.	III	645	9190	Vehb b. Hâlid b. Âmir b. Gâdira es-Sa'dî (Muhadram Şair)

2.3.11. Ye Harfi

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	İSİM VE KISA AÇIKLAMALAR
--------	-------	-------	---------	--------------------------

1157.	III	672	9384	Yahmed el-Havlâni (Yezîd b. Yahmed)
1158.	III	672	9385	Yahnes Mevlâ Suheyb b. Sinân
1159.	III	672	9386	Yahya b. Ya'mur er-Ruaynî
1160.	III	672	9387	Yerfâ Hâcib Ömer
1161.	III	673	9388	Yerîm b. Âmir b. Sa'd b. Zühl b. el-Ahdes b. Sehl er-Ruaynî
1162.	III	673	9389	Yerîm b. Ma'dikerb b. Ebrehe b. es-Sabbâh el-Esbahî
1163.	III	673	9390	Yezdâd el-Fârisî (Ezdâd)
1164.	III	673	9391	Yezîd b. Ahmer el-Murâdî, er-Rızkî
1165.	III	673	9392	Yezîd b. el-Esved el-Gassânî
1166.	III	673	9393	Yezîd b. el-Esved el-Curaşî, Ebu'l-Esved (H)
1167.	III	674	9394	Yezîd b. Enîs el-Hüzeli
1168.	III	674	9395	Yezîd b. Bişr ed-Dubaî (Bişr b. Yezîd)
1169.	III	674	9396	Yezîd b. el-Hars eş-Şeybânî
1170.	III	674	9397	Yezîd b. Huzeyfe el-Esedî
1171.	III	674	9398	Yezîd b. Hamze el-Mürri (el-Hars b. Avf)
1172.	III	674	9399	Yezîd b. zi'l-Âhire el-Yemânî
1173.	III	674	9400	Yezîd b. Rebâb el-Eslemî
1174.	III	674	9401	Yezîd b. es-Secûh et-Tücîbî el-Âmirî
1175.	III	674	9402	Yezîd b. Şüreyk b. Tânk et-Teymî el-Kûfî
1176.	III	674	9403	Yezîd b. Dırâr el-Esedî (H)
1177.	III	674	9404	Yezîd b. Abdillâh b. el-Esrem b. Şu'be b. el-Henn b. Rueybe b. Abdillâh b. Hilâl el-Âmirî el-Hilâlî
1178.	III	675	9405	Yezîd b. Amr er-Riyâhî (Muhadram Şair)
1179.	III	675	9406	Yezîd b. Umeyra ez-Zebîdî
1180.	III	675	9407	Yezîd b. Kays b. Temmâm b. Hâcib b. Temmâm b. Mes'ûd b. Ka'b b. Ulvî b. Ulyân b. Erhab b. Âmir b. Mâlik b. Muâviye b. Sa'b b. Dûmân b. Bükeyl b. Haşm b. Hayrân b. Neyf b. Hemezân el-

				Hemezânî el-Erhabî
1181.	III	675	9408	Yezîd b. Kays b. Abdillâh b. Muâviye b. Şeytan b. Bekr b. Avf b. Neha' en- Nehaî
1182.	III	675	9409	Yezîd b. Kayfem el-Behzî
1183.	III	675	9410	Yezîd b. Kaynân
1184.	III	675	9411	Yezîd b. Kays b. Yezîd b. es-Sa'k
1185.	III	676	9412	Yezîd b. Muhammed (Yezîd b. Yahmed)
1186.	III	677	9413	Yezîd b. Mer'â b. Abdi Vûd b. Emed b. Ka'b b. es-Sâid b. Şurahbîl b. Şerahîl b. Amr b. Cüşm b. Sâid el-Hemedânî es-Sâidî
1187.	III	677	9414	Yezîd b. Muâviye b. Ubeyd b. Kays b. Ubeyd b. Revvâs b. Kilâb b. Rebîa b. Âmir b. Sa'saa er-Revvâsî Ebû Dâvûd (Muhadram Şair)
1188.	III	677	9415	Yezîd b. Muğaffel b. Avf b. Umeyr b. Küleyb el-Âmirî
1189.	III	677	9416	Yezîd b. Mülcem el-Murâdî
1190.	III	677	9417	Yezîd b. Nâmiye el-Lahmî
1191.	III	677	9418	Yezîd b. Nuaym b. Şecera b. Yezîd et-Tücîbî el-Ebdeânî
1192.	III	677	9419	Yezîd b. Yahmed el-Hemedânî
1193.	III	677	9420	Yesâr (Validü El-Hasen b. Ebi'l-Hasen el-Basrî)
1194.	III	678	9421	Yesâr el-Mutallibî Mevlâ Kays b. Mahreme
1195.	III	678	9422	Yesâr b. Nemr Hâzinü Ömer
1196.	III	678	9423	Yüseyr b. Amr (M)
1197.	III	678	9424	Ya'kub b. Amr
1197.	III	678	9425	Ya'fur b. Hassân ez-Zühfî
1199.	III	678	9426	Ya'lâ b. Umeyr b. Ya'mur b. Hârise b. el-Ubeyd b. el-Umeyr b. Selâme b. Zevey b. Mâlik b. Nehd en-Nehdî
1200.	III	678	9427	Yanak el-Umânî

2.4. DÖRDÜNCÜ CİLT

Dördüncü cilt, künyesiyle meşhur olanlar ve kadınlar olmak üzere iki kısımdan meydana gelmiştir. Toplam 129+ 47= 176 muhadaramın biyografisi bulunmaktadır.

2.4.1. Künyeler

2.4.1.1. Elif Harfi

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	İSİM VE KISA AÇIKLAMALAR
1201.	IV	13	87	Ebu İshâk Ka'b b. Mâti' (Ka'bu'l-Ahbâr) (H)
1202.	IV	13	88	Ebü'l-Esved Yezîd b. el-Esved el-Cüraşî (H)
1203.	IV	13	89	Ebü'l-Esved ed-Düelî
1204.	IV	13	90	Ebü'l-Esved el-Hüzânî b. Aneze
1205.	IV	13	91	Ebu Ümeyye el-Ezdî
1206.	IV	13	92	Ebu Ümeyye eş-Şeybânî (H)
1207.	IV	13	93	Ebu Ümeyye Süveyd b. Ğafele el-Cu'fi (M)
1208.	IV	14	94	Ebu Ümeyye el-Adevî Mevlâ Ömer (I)
1209.	IV	14	95	Ebu Ümeyye el-Kindî Şüreyh b. Hâris el-Kindî Kâdi'l-Kûfe (H)

2.4.1.2. Be Harfi

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	İSİM VE KISA AÇIKLAMALAR
1210.	IV	23	148	Ebu Bahriyye el-Berâî Abdullah b. Kays
1211.	IV	24	149	Ebu Besre el-Cühenî
1212.	IV	24	150	Ebu Basîre el-Yeşkurî
1213.	IV	24	151	Ebu Bekr el-Ansî

2.4.1.3. Te Harfi

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	İSİM VE KISA AÇIKLAMALAR
1214.	IV	27	161	Ebu Temîm el-Hassânî

2.4.1.4. Se Harfi

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	İSİM VE KISA AÇIKLAMALAR
1215.	IV	30	181	Ebu Sa'lebe el-Kurazî

2.4.1.5. Cim Harfi

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	İSİM VE KISA AÇIKLAMALAR
1216.	IV	37	214	Ebu Camî' b. Mehârik b. Abdillâh b. Şeddâd el-Hilâfî
1217.	IV	37	215	Ebu Cebr
1218.	IV	37	216	Ebu'l-Ca'd el-Gatafânî
1219.	IV	37	217	Ebu'l-Caîd
1220.	IV	37	218	Ebu'l-Cülenda el-Ezdî
1221.	IV	37	219	Ebu Cem'a b. Hâlid b. Ubeyd b. Meyser b. Rebah b. Sâlim b. Gâdira b. Hubeyşe b. Ka'b el-Huzâî
1222.	IV	37	220	Ebu Cendel b. Süheyl Şâmî
1223.	IV	38	221	Ebu Cendele Zevcû Ümâme
1224.	IV	38	222	Ebu Cehrâ (Muhâtram)
1225.	IV	38	223	Ebu Cehrâ (Ebu Mihcen es-Sekafi)

2.4.1.6. Ha Harfi

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	İSİM VE KISA AÇIKLAMALAR
1226.	IV	47	315	Ebu Hadîde el-Eczemî el-Cüzâmî

1227.	IV	48	316	Ebu'l-Husayn el-Hanefî
1228.	IV	48	317	Ebu Hanâe b. Ebi Üzeyher ed-Devsî

2.4.1.7. Hı Harfi

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	İSİM VE KISA AÇIKLAMALAR
1229.	IV	54	364	Ebu Hırâş el-Hüzelî, Huveylid b. Mürre
1230.	IV	54	365	Ebu Harkâ el-Âmirî
1231.	IV	55	366	Ebu'l-Hayberî

2.4.1.8. Dâl Harfi

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	İSİM VE KISA AÇIKLAMALAR
1232.	IV	60	379	Ebu'd-Dehmâ el-Bünânî

2.4.1.9. Zel Harfi

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	İSİM VE KISA AÇIKLAMALAR
1233.	IV	65	388	Ebu Züeyb el-Hüzelî (Huveylid b. Halid b. Muharris b. Rubeyd b. Mahzum b. Sâhile) (Muhadram Şair) (H)

2.4.1.10. Re Harfi

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	İSİM VE KISA AÇIKLAMALAR
1234.	IV	74	432	Ebu Râfî' es-Sâiğ (Nüfey') (M)
1235.	IV	74	433	Ebu Recâ el-Utâridî, İmrân b. Milhân (M)
1236.	IV	74	434	Ebu Rezîn el-Esedî Mes'ûd b. Mâlik
1237.	IV	74	435	Ebu'r-Rakkâd (Şüveys)
1238.	IV	74	436	Ebu Rumh el-Huzâî
1239.	IV	74	437	Ebu Ruhm es-Sem'î Ahzab b. Üseyd (M)

2.4.1.11. Ze Harfi

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	İSİM VE KISA AÇIKLAMALAR
1240.	IV	80	480	Ebu Zebîd et-Tâi (Muhadram Şair)
1241.	IV	81	481	Ebu'z-Zübeyr Müezzinü Beyti Makdis
1242.	IV	81	482	Ebu'z-Zehrâ el-Kuşeyrî
1243.	IV	81	483	Ebu Ziyad Mevlâ Âli Dirâc el-Cümahiyyin
1244.	IV	82	484	Ebu Zeyd Kays b. Amr el-Hemedânî (H)

2.4.1.12. Sin Harfi

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	İSİM VE KISA AÇIKLAMALAR
1245.	IV	99	589	Ebu Sâsân Hudayn b. Münzir er-Rakkâşî
1246.	IV	99	590	Ebu Secîf b. Kays b. Hâris b. Abbas
1247.	IV	99	591	Ebu Saîd el-Makbûrî (Keysân)
1248.	IV	99	592	Ebu Saîd Mevlâ Ebi Üseyd es-Sâidî
1249.	IV	99	593	Ebu Seleme Temîm b. Hadlem
1250.	IV	99	594	Ebu's-Simâl el-Esedî
1251.	IV	99	595	Ebu Süveyd el-Abdî

2.4.1.13. Şın Harfi

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	İSİM VE KISA AÇIKLAMALAR
1252.	IV	104	629	Ebu Şecere Kesîr b. Mürre
1253.	IV	104	630	Ebu Şeddâd el-Amânî (H)
1254.	IV	105	631	Ebu Şeddâd Şâmî
1255.	IV	105	632	Ebu Şerâhîl (Ebu Şurahbîl) Zü'l-Kela' el-Himyerî
1256.	IV	105	633	Ebu Şerîk

1257.	IV	105	634	Ebu Şuayb
1258.	IV	106	635	Ebu Şemr b. Kays b. Fihri b. Amr b. Vehb b. Rebîa b. Muâviye el-Ekremîn el-Kindî
1259.	IV	106	636	Ebu Şihâb el-Hüzelî Validu Ebi Züeyb
1260.	IV	106	637	Ebu Şehm et-Temimî
1261.	IV	106	638	Ebu Şeybân
1262.	IV	106	639	Ebu Şüeyym el-Müzenî

2.4.1.14. Sâd Harfi

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	İSİM VE KISA AÇIKLAMALAR
1263.	IV	110	660	Ebu Sahnâr es-Sa'dî

2.4.1.15. Tı Harfi

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	İSİM VE KISA AÇIKLAMALAR
1264.	IV	115	683	Ebu't-Tufeyl Sebîl b. Avf
1265.	IV	115	684	Ebu't-Tamhân el-Kaynî (Hanzale)

2.4.1.16. Zı Harfi

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	İSİM VE KISA AÇIKLAMALAR
1266.	IV	120	690	Ebu Zabye el-Kelâî

2.4.1.17. Aydın Harfi

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	İSİM VE KISA AÇIKLAMALAR
1267.	IV	144	838	Ebu'l-Âliye er-Riyahî Rufey' b. Mihrân (H)
1268.	IV	144	839	Ebu Âmir b. Amr b. el-Hâris b. Gayman el-Esbahî
1269.	IV	144	840	Ebu Âişe, Mesruk b. el-Ecda' el-Hemedânî(Kûfe'nin fakihî) (I)

1270.	IV	144	841	Ebu Abdillâh es-Sunâbihî Abdurrahman b. Useyle (I)
1271.	IV	144	842	Ebu Abdillâh el-Cedeli Utbe b. Abd
1272.	IV	144	843	Ebu Abdillâh Kays b. Ebi Hâzim el-Ahmesi (I)
1273.	IV	144	844	Ebu Abdillâh Amr b. Meymûn el-Ezdî (M)
1274.	IV	144	845	Ebu Abdillâh el-Eş'arî
1275.	IV	144	846	Ebu Abdillâh el-Kaysî
1276.	IV	145	847	Ebu Abdurrahman Hacer b. el-Edber
1277.	IV	145	848	Ebu Abdurrahman (Nisbeti yok)
1278.	IV	145	849	Ebu Osman el-Esbahî
1279.	IV	145	850	Ebu Osman es-San'ânî
1280.	IV	145	851	Ebu Osman en-Nehdî, Abdurrahman b. Ma'kil (Müll) (M)
1281.	IV	145	852	Ebu Azbe
1282.	IV	145	853	Ebu Uzre
1283.	IV	145	854	Ebu'l-Uryan el-Heysem b. el-Esved en-Nehâî
1284.	IV	145	855	Ebu Atiyye el-Vâdiî
1285.	IV	145	856	Ebu İkrime Sa'saa b. Suvhan el-Abdî
1286.	IV	145	857	Ebu'l-Alâ Kabîsa b. Câbir el-Esedî
1287.	IV	145	858	Ebu Amr, el-Esved b. Yezîd en-Nehâî (M), Abdullâh b. Kays es-Selmanî, Sa'd b. İyâs eş-Şeybanî (M)
1288.	IV	146	859	Ebu Amr el-Himyerî es-Sibâî Validu Ebi Zur'a
1289.	IV	146	860	Ebu Umeyle
1290.	IV	146	861	Ebu'l-Umeys Hacer b. Umeys el-Kûfî
1291.	IV	146	862	Ebu'l-İyal b. Ebi Utbe el-Hüzelî

2.4.1.18. Fe Harfî

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	İSİM VE KISA AÇIKLAMALAR
--------	-------	-------	---------	--------------------------

1292.	IV	156	909	Ebu Fâlic el-Enmârî (H)
1293.	IV	156	910	Ebu Firâs en-Nehdî
1294.	IV	156	911	Ebu Ferkad

2.4.1.19. Kâf Harfî

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	İSİM VE KISA AÇIKLAMALAR
1295	IV	163	950	Ebu Katâde el-Müdlîcî
1296.	IV	163	951	Ebu Kudâme (Nisbeti yok)
1297.	IV	163	952	Ebu Kar'an el-Kindî
1298.	IV	163	953	Ebu Kays b. Şemr el-Kindî

2.4.1.20. Kef Harfî

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	İSİM VE KISA AÇIKLAMALAR
1299.	IV	166	973	Ebu Kebîr, Eflah Mevlâ Ebi Eyyub Hâlid b. Zeyd el-Ensârî
1300.	IV	166	974	Ebu'l-Kenûd el-Ezdî el-Kûfî Abdullah b. Âmir
1301.	IV	167	975	Ebu Keysân (Nisbeti yok)
1302.	IV	167	976	Ebu Keysebe (Abdullah b. Keysebe)

2.4.1.21. Lâm Harfî

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	İSİM VE KISA AÇIKLAMALAR
1303.	IV	171	995	Ebu Leylâ, Abdullah b. Yezîd b. Esrem b. Sa'd Hüzeym b. Ru'be b. Abdillâh b. Hilâl b. Âmir b. Sa'saa el-Hüzeli

2.4.1.22. Mîm Harfî

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	İSİM VE KISA AÇIKLAMALAR
--------	-------	-------	---------	--------------------------

1304.	IV	189	1108	Ebu Muhriz el-Bekrî
1305.	IV	189	1109	Ebu Muhammed el-Fak'asî (Recezci)
1306.	IV	189	1110	Ebu Mahşî el-Mîrî
1307.	IV	189	1111	Ebu Mersed el-Havlânî
1308.	IV	189	1112	Ebu Meryem, Zirr b. Hubeş el-Esedî (H)
1309.	IV	189	1113	Ebu Meryem el-Hanefî el-Yemâmî
1310.	IV	189	1114	Ebu Meryem el-Hissî
1311.	IV	190	1115	Ebu Meryem el-Kindî (Ubeyd)
1312.	IV	190	1116	Ebu Müsâfi' (Nisbeti yok)
1313.	IV	190	1117	Ebu Müslim el-Havlânî Abdullah b. Süveb İbnü's-Seken (H)
1314.	IV	190	1118	Ebu Müslim el-Celîfî (Celûfî)
1315.	IV	191	1119	Ebu Mescea' b. Rib'î el-Cühenî
1316.	IV	191	1120	Ebu Ma'bed el-Cühenî Abdullah b. Ukeym (I)
1317.	IV	191	1121	Ebu Müfriz et-Temîmî
1318.	IV	191	1122	Ebu'l-Mukşeir
1319.	IV	191	1123	Ebu'l-Mühelleb el-Cirmî
1320.	IV	191	1124	Ebu Meysere Amr b. Şurahbîl

2.4.1.23. Nun Harfi

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	İSİM VE KISA AÇIKLAMALAR
1321.	IV	199	1171	Ebu Necîh el-Mekkî, Yesar
1322.	IV	199	1172	Ebu'n-Nu'mân Hacer b. Amr
1323.	IV	199	1173	Ebu'n-Nu'mân (Nisbeti yok)
1324.	IV	199	1174	Ebu Nuheyle el-Uklî
1325.	IV	199	1175	Ebu Nemr b. Arîf

2.4.1.24. He Harfi

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	İSİM VE KISA AÇIKLAMALAR
1326.	IV	214	1205	Ebu Hâşim b. Mes'ud b. Sinân b. Ebi Hârise el-Müzenî

2.4.1.25. Vâv Harfi

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	İSİM VE KISA AÇIKLAMALAR
1327.	IV	218	1230	Ebu Vâil, Şakîk b. Seleme el-Esedî (H)
1328.	IV	218	1231	Ebu Vecze es-Sa'dî

2.4.1.26. Ye Harfi

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	İSİM VE KISA AÇIKLAMALAR
1329.	IV	222	1264	Ebu Yahya. (İsmi ve Nisbeti belli değil.)
1330.	IV	222	1265	Ebu Yezîd es-Sa'dî. (el-Muhabbel)

2.4.2. Kitabu'n-Nisa

2.4.2.1. Elif Harfi

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	İSİM VE KISA AÇIKLAMALAR
1331.	IV	246	145	Ümâme Bintü'l-Eşec el-Abdî
1332.	IV	247	146	Ümâme Bintü'l-Hatîe'
1333.	IV	247	147	Üneyse en-Nehaiyye (H)

2.4.2.2. Be Harfi

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	İSİM VE KISA AÇIKLAMALAR
1334.	IV	254	195	Berre Binti Tâlib

2.4.2.3. Cim Harfi

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	İSİM VE KISA AÇIKLAMALAR
1335.	IV	266	257	Cesre Binti Dücâce (Tâbiyye)
1336.	IV	267	258	Cemra, İmraetü Uyeyne b. Hısn el-Fezârî

2.4.2.4. Ha Harfi

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	İSİM VE KISA AÇIKLAMALAR
1337.	IV	279	320	Hayye Binti Habbe

2.4.2.5. Hı Harfi

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	İSİM VE KISA AÇIKLAMALAR
1338.	IV	296	390	Havle el-Hanekiyye Vâlidetü Muhammed b. Ali b. Ebi Tâlib
1339.	IV	296	391	Havle Binti'l-Hüzeyl

2.4.2.6. Re Harfi

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	İSİM VE KISA AÇIKLAMALAR
1340.	IV	310	457	Reyhâne Binti Ma'dikerb ez-Zebîdiyye Ühtü Amr b. Ma'dikerb el-Fârisi'l-Meşhur
1341.	IV	311	458	Reyhâne

2.4.2.7. Ze Harfi

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	İSİM VE KISA AÇIKLAMALAR
1342.	IV	321	512	Zür'a Binti Mihraş
1343.	IV	321	513	Zeyneb Binti Câbir el-Ahmesî
1344.	IV	323	514	Zeyneb Binti Ebi Hâzim Ühtü Kays b. Ebi Hazim

2.4.2.8. Sin Harfi

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	İSİM VE KISA AÇIKLAMALAR
1345.	IV	340	610	Secah Binti'l-Hâris et-Temimî
1346.	IV	340	611	Sa'de Binti Kımâme
1347.	IV	340	612	Selmâ Binti Câbir el-Ahmesî
1348.	IV	340	613	Selmâ Binti Mâlik b. Huzeyfe b. Bedr el-Fezâriyye
1349.	IV	340	614	Sümeyye Mevlât el-Hâris b. Kelde

2.4.2.9. Sâd Harfi

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	İSİM VE KISA AÇIKLAMALAR
1350.	IV	352	669	Es-Sahbâ Binti Rebîa b. Büceyr b. Abd b. Alkame b. Hâris b. Utbe es-Sa'lebiyye. (Ümmü Habib)

2.4.2.10. Tı Harfi

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	İSİM VE KISA AÇIKLAMALAR
1351.	IV	355	685	Tuleyha Binti Abdullah
1352.	IV	355	686	Tufye Binti Vehb Ümmü Ebi Mûsâ el-Eş'arî
1353.	IV	355	687	Tu'me Binti Cerr

2.4.2.11. Ayın Harfi

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	İSİM VE KISA AÇIKLAMALAR
1354.	IV	372	802	Amre b. Düreyd b. es-Simme

2.4.2.12. Kâf Harfi

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	İSİM VE KISA AÇIKLAMALAR
--------	-------	-------	---------	--------------------------

1355.	IV	393	904	Kıyile Binti Kays b. Ma'dikerb el-Kindiyye Ühtü el-Eş'as b. Kays
-------	----	-----	-----	--

2.4.2.13. Kef Harfi

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	İSİM VE KISA AÇIKLAMALAR
1356.	IV	397	939	Kebşe Binti Meksûh el-Murâdiyye Ühtü Kaysü'l-Fâris

2.4.2.14. Lâm Harfi

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	İSİM VE KISA AÇIKLAMALAR
1357.	IV	403	980	Leylâ Binti'l-Cûdî b. Adıyy b. Amr b. Ebi Amr el-Gassânî Zevcû Abdirrahman b. Ebi Bekri's-Sıddîk
1358.	IV	404	981	Leylâ Binti Hâbis et-Temîmiyye Ühtü'l-Akra' b. Hâris es-Sahâbî

2.4.2.15. Mim Harfi

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	İSİM VE KISA AÇIKLAMALAR
1359.	IV	415	1036	Mercâne Mevlât Ömer
1360.	IV	415	1037	Melîke Binti Hârice b. Sinân b. Ebi Hârise b. Mürre b. Avf
1361.	IV	416	1038	Melîke Vâlidetü'l-Hafîe
1362.	IV	416	1039	Mühedded Binti Humrân b. Bişr b. Amr b. Mersed Vâlidetü Sinân b. Alkame b. Hâcib
1363.	IV	416	1040	Müyye Binti Muharriz min Beni'l-Hâris b. Ka'b min Ehli Basra

2.4.2.16. He Harfi

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	İSİM VE KISA AÇIKLAMALAR
1364.	IV	428	1120	Hind el-Havlaniyye
1365.	IIV	428	1121	Hüneyde Binti Sa'saa b. Nâciyye et-Temîmiyye el-Mucaşiyye

2.4.3. Künyesi İle Bilinen Kadınlar

2.4.3.1. Be Harfi

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	İSİM VE KISA AÇIKLAMALAR
1366.	IV	436	1161	Ümmü Beyan Binti Zeyd b. Mâlik el-Ensariyye Ühtü Sa'd b. Zeyd
1367.	IV	436	1162	Ümmü'l-Benîn Binti Uyeyne b. Hısn el-Gıfârî

2.4.3.2. Cim Harfi

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	İSİM VE KISA AÇIKLAMALAR
1368.	IV	438	1188	Ümmü Cemil ed-Devsiiyye

2.4.3.3. Ha Harfi

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	İSİM VE KISA AÇIKLAMALAR
1369.	IV	446	1242	Ümmü Habîbe Binti Âmir b. Hâlîde b. Amre b. Kurayz
1370.	IV	446	1243	Ümmü Harze (Abiyde)

2.4.3.4. Şın Harfi

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	İSİM VE KISA AÇIKLAMALAR
1371.	IV	468	1350	Ümmü Şedrâ Binti Sa'saa b. Nâciyye b. Muhammed b. Süfyan b. Mücaşi'
1372.	IV	468	1351	Ümmü Şurahbil Zevcü Zü'l-Kela'

2.4.3.5. Gayın Harfi

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	İSİM VE KISA AÇIKLAMALAR
--------	-------	-------	---------	--------------------------

1373.	IV	482	1444	Ümmü Gaylân ed-Devsiiyye
-------	----	-----	------	--------------------------

2.4.3.6. Kâf Harfi

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	İSİM VE KISA AÇIKLAMALAR
1374.	IV	486	1461	Ümmü Karefe (Ümmü Selmâ)

2.4.3.7. Mim Harfi

SR. NO	C. NO	S. NO	K.S. NO	İSİM VE KISA AÇIKLAMALAR
1375.	IV	501	1521	Ümmü'l-Minhâl, Zevcü Mâlik b. Nüveyre et-Temîmî
1376.	IV	501	1522	Ümmü'l-Muhâcir er-Rûmiyye
1377.	IV	501	1523	Ümmü Mûsâ el-Lahmî, Zevcü Nusayr el-Lahmî (Vâlidu Mûsâ b. Nusayr el-Emîru'l -Meşhur)

İKİNCİ BÖLÜM

MUHADRAMLARIN HADİS İLMİNDEKİ YERİ

1. CERH VE TA'DİL AÇISINDAN MUHADRAMLAR

Muhadramlar, hadis rivayeti açısından tabiûndan, tabiûnun da büyüklerinden sayılmışlardır.²⁵⁶ Cahiliye ve Hz. Peygamber dönemini idrak ettikleri halde onunla görüşmediklerinden dolayı sahabe sayılmamışlardır. Fakat Hz. Peygamber dönemini idrak etmelerinden dolayı da tabiîlerden farklılık göstermektedirler. Yani muhadramlar için “*sahabi*” elbisesi bol, “*tabiî*” elbisesi ise biraz dar gelmektedir.

Muhadramları cerh ve ta'dil açısından incelerken onları koyacağımız yer tabiûnun büyükleri tabakası olacaktır.

Her hangi bir sözün değeri kimin, nerede, ne zaman, ne maksatla söylediğine göre değişiklik göstermektedir. Bu yönüyle Hz. Peygamber'in hadislerini rivayet edenlerin durumlarının bilinmesi, adalet ve zabt yönünden güvenilirliklerinin ortaya konması, dinimizin en önemli iki kaynağından birisi olan hadislerin korunması ve sonraki nesillere intikali adına çok önemlidir. Bu işin tâ sahabe döneminde yanlışları tashih ve tenkid suretinde başlamış olduğunu görmekteyiz. Fakat Ahmed Naim'in ifadesiyle “*Sahabe ile Kibâr-ı tabiîn tabakası olan karn-ı evvel ricâli içinde intikada uğramış*

olanlar pek azdır. Bu tabakanın duafası sonraki tabakâta nisbetle adeden lâ-şey mesabesinde. Bunların hemen hepsi udûl ve sikâtîr”. Ahmed Naim devamla Evsâtı tabiûn'den bahisle şöyle demektedir: “Karn-ı sâni evâilinde ise Evsât-ı tabiûn'in bir takımları taz'if edilmişlerdir ki bunların za'fı alelekser ahz ve tahammül-i hadis ile zabt yüzünden vaki olmuştur. Zira kavâid-i rivayet hemüz takarrür edip bir ilim haline konmamış olduğundan sikât-ı tabiûnin de bir çokları hadis-i muttasıl'ı mürsel olarak rivayetle iktifa ettikleri gibi bazı mevkûf'u da ref' ettikleri ve mesela Ebû Hârûn el-Abdî (ö. 134/751) gibilerin bir çok yanlış rivayetleri olurdu”²⁵⁷.

Tabiûn -özellikle Kibâr-ı tabiûn- döneminde hepsi âdil olan sahabenin pek çoğunun hayatta, sahabe olmayanlardan rivayetle ilgilenenlerin de hemen hemen hepsinin sika olması bu dönemde mecruh ve zayıf ravileri barındırmamıştır.²⁵⁸ Bu yönüyle Buhârî (ö. 256/869)'nin “Tarih-i kebîr”inde sahabeden itibaren kendine gelinceye kadar senedlerine dahil olan erkek, kadın, sika, zayıf 40000 ravi içinden Hâkim en-Neysâbürfî (ö. 405/1014)'nin 126 mecruh raviden fazlasını bulamamış olması²⁵⁹ o dönemin ravilerinin güvenilirliğini ortaya koyması açısından çok önemlidir.

Bu amaçla meşhur muhadramların biyografileri ile carih ve muaddillerin o şahıslar hakkındaki görüşlerini aktarmak yerinde olacaktır.

1.1. Güvenilirlik Açısından Meşhur Muhadramlar

Bu bölümde, kendisinden sonraki müelliflerce vazgeçilmez bir kaynak olma özelliği taşıyan Müslim b. el-Haccâc'ın zikretmiş olduğu 20 şahsın biyografileri ile cerh ve ta'dil açısından durumlarına yer verilmiştir. Ayrıca bunlara ilaveten herkesce muhadram oldukları bilinen Üveys b. Âmir el-Karenî (ö. 37/657), el-Esved b. Yezid en-Nehâfî (ö. 75/694), Mesrûk b. el-Ecda' (ö. 63/682), Alkame b. Kays (ö. 62/681), Ka'bu'l-Ahbâr (ö. 32/652) ve el-Ahnef b. Kays (ö. 67/686) gibi şahıslara da yer verilerek aynı ölçüler içinde incelenmişlerdir.

²⁵⁶ İbnu's-Salah, *Ulûmu'l-hadis*, s. 303; Irâkî, *Elfiye*, s. 369; Suyûtî, *Tedrib*, II, 209

²⁵⁷ Ahmed Naim, *Tecrid*, s. 252-253

²⁵⁸ Emin Aşıkutlu, *Rical Tenkidi*, s. 52

²⁵⁹ Ahmed Naim, *Tecrid*, s. 261-262

1.1.1. Sika Kabul Edilen Meşhur Muhadramlar

1.1.1.1. el-Ahnef b. Kays et-Temîmî(ö. 67/686)

Tabiûnun büyüklerinden olup hilmi (yumuşaklığı) darb-ı mesel haline gelmiş bir hadis âlimidir²⁶⁰. İsmi Dahhâk olup Sahr da denilmiştir²⁶¹. Künyesi Ebû Bahr'dır²⁶². Lakabı el-Ahnef'tir²⁶³. Ayağı eğik veya ayaklarının arkası üzerine basarak yürümesinden dolayı el-Ahnef denilmiştir²⁶⁴ ve bu lakab ile de şöhret bulmuştur. Meşhur rivayete göre 67/686'da Basra'da vefat etmiştir²⁶⁵. Hz. Peygamber zamanında yaşamış olduğu halde onu göremediği için sahabe olamamıştır. Sıffin savaşına Hz. Ali'nin komutanlarından birisi olarak katılan el-Ahnef b. Kays,²⁶⁶ daha sonra Horasan fetihlerine de katılmıştır²⁶⁷. Az hadis rivayet eden raviler arasında olan el-Ahnef,²⁶⁸ Hz. Ömer, Hz. Ali, Hz. Osman, Sa'd b. Ebi Vakkâs, İbn Mes'ud ve Ebû Zerr'den hadis rivayet etmiştir. Kendisinden ise Hasan el-Basrî, Ebul-Alâ b. Şehr b. Havşeb ve Talk b. Habîb hadis rivayetinde bulunmuşlardır²⁶⁹.

Cerh ve ta'dil açısından değerlendirilmesi:

Hadis ilmindeki yeri İbn Sa'd (ö. 230/844)²⁷⁰ ve Zehebî (ö. 748/1347)²⁷¹ tarafından "sika", "me'mûn" ve "nebil" sıfatlarıyla anlatılan el-Ahnef b. Kays (ö. 67/686) hakkında İbn Hacer (ö. 852/1448)²⁷² de "sika" demiştir.

²⁶⁰ Zehebî, *Siyer*, IV, 86; İbn Hacer, *el-İsâbe*, I, 101; a. mlf, *Tehzib*, I, 167

²⁶¹ İbn Abdi'l-Berr, *el-İstiâb*, I, 230; İbn Hacer, *el-İsâbe*, I, 100

²⁶² İbn Hacer, *Takrîb*, s. 96

²⁶³ İbn Hacer, *Tehzib*, I, 167

²⁶⁴ İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, I, 69; Zehebî, *Siyer*, IV, 87

²⁶⁵ İbn Abdi'l-Berr, *el-İstiâb*, I, 231; İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, I, 69; Zehebî, *Siyer*, IV, 86-87; İbn Hacer, *el-İsâbe*, I, 101; a. mlf, *Takrîb*, s. 96

²⁶⁶ İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, I, 69; Zehebî, *Siyer*, IV, 87

²⁶⁷ İbn Hacer, *el-İsâbe*, I, 101; a. mlf, *Tehzib*, I, 167

²⁶⁸ İbn Sa'd, *Tabakât*, VII, 93; İbn Hacer, *Tehzib*, I, 67

²⁶⁹ Zehebî, *Siyer*, IV, 87; İbn Hacer, *el-İsâbe*, I, 101; a. mlf, *Tehzib*, I, 167

²⁷⁰ İbn Sa'd, *Tabakât*, VII, 93

²⁷¹ Zehebî, *Siyer*, IV, 87; a. mlf, *Kâşif*, I, 228

²⁷² İbn Hacer, *Takrîb*, s. 96

1.1.1.2. el-Esved b. Hilâl el-Muhâribî (ö. 84/703)

Tabiûnun büyüklerindendir²⁷³. Hz. Ömer döneminde Medine'ye gelmiş, daha sonra Kufe'ye yerleşmiştir²⁷⁴. Haccâc (ö. 96/714)'ın valiliği zamanında²⁷⁵ 84/703 senesinde vefat etmiştir²⁷⁶.

Hz. Ömer, Muaz b. Cebel, İbn Mes'ûd ve Ebû Hureyre'den hadis rivayet etmiştir. Kendisinden ise Eş'as b. Ebi's-Şa'sa, Ebû İshâk es-Sebî ve Ebû Hasıyn Osman b. Âsım hadis rivayet etmişlerdir²⁷⁷.

Cerh ve ta'dil açısından değerlendirilmesi:

Az hadis rivayet eden ravilerdendir. Zehebî²⁷⁸ ve İbn Hacer²⁷⁹ tarafından "sika" kabul edilmiştir.

1.1.1.3. el-Esved b. Yezîd en-Nehâî (ö. 75/694)

Tabiûnun büyük fıkıh âlimlerindendir.²⁸⁰ Kûfe'de İbn Mes'ûd'un sohbetlerini kaçırmayan.²⁸¹ el-Esved b. Yezîd, zamanının Kûfe âlimlerindendir²⁸². Künyesi, Ebû Amr'dır²⁸³. Büyük âlim İbrahim en-Nehâî'nin dayısı, Abdurrahman b. Yezîd'in kardeşidir²⁸⁴. Alkame b. Kays ise yeğenidir. Doğum tarihi bilinmemekle beraber

²⁷³ Zehebî, *Siyer*, IV, 257

²⁷⁴ İbn Sa'd, *Tabakât*, VI, 119; İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, I, 107; İbn Hacer, *Tehzib*, I, 299

²⁷⁵ İbn Sa'd, *Tabakât*, VI, 119; İbn Hacer, *Tehzib*, I, 299

²⁷⁶ Zehebî, *Siyer*, IV, 257; İbn Hacer, *el-İsâbe*, I, 106; a. mlf, *Tehzib*, I, 299; a. mlf, *Takrib*, s. 111

²⁷⁷ Zehebî, *Siyer*, IV, 257; İbn Hacer, *Tehzib*, I, 299

²⁷⁸ Zehebî, *Siyer*, IV, 257; a. mlf, *Kâşif*, I, 251

²⁷⁹ İbn Hacer, *Tehzib*, I, 299; a. mlf, *Takrib*, s. 111

²⁸⁰ İbn Hacer, *Tehzib*, I, 299

²⁸¹ İbn Abdî'l-Berr, *el-İstiâb*, I, 185; İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, I, 107; İbn Hacer, *Tehzib*, I, 299

²⁸² İbn Abdî'l-Berr, *el-İstiâb*, I, 185; İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, I, 107

²⁸³ Zehebî, *Siyer*, IV, 50; İbn Hacer, *Tehzib*, I, 299

²⁸⁴ İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, I, 107; Zehebî, *Siyer*, IV, 50

75/694'te Kûfe'de vefat ettiği rivayet edilmektedir²⁸⁵. İlmî, yaşayışı, hal ve tavırlarıyla örnek bir insan olduğu için “*Cennet ehli*” diye anıldığı bildirilmektedir²⁸⁶.

İbn Mes'ûd, Huzeyfe, Bilâl ve Muaz b. Cebel'den hadis öğrenmiştir²⁸⁷. Oğlu Abdurrahman ve İbrâhim ile Ebû İshâk es-Sebî kendisinden hadis rivayet etmişlerdir²⁸⁸.

İbadete karşı büyük bir tehalük gösteren Esved'in²⁸⁹ sararıp soluncaya kadar oruç tuttuğu²⁹⁰, Ramazanda her iki gecede bir Kur'ân'ı hatmettiği,²⁹¹ seksen defa hac ve umre yaptığı rivayet edilmiştir²⁹².

Şa'bi hazretlerine, Esved en-Nehâî'den sorulunca: “*O, çok oruç tutar, gece çok namaz kılar ve çok hac eder*” cevabını vermiştir²⁹³.

Cerh ve ta'dil açısından değerlendirilmesi:

Temel hadis kitaplarında 622 tane rivayeti olan el-Esved b. Yezîd en-Nehâî (ö. 75/694), İbn Sa'd,²⁹⁴ Zehebî²⁹⁵ ve İbn Hacer²⁹⁶ tarafından “*sika*” kabul edilmiştir.

1.1.1.4. Üveys b. Âmir el-Karenî (ö. 37/657)

Tabiûnun en meşhurlarındandır. Zahid ve muttaki olan Üveys, evliyaullahtandır.²⁹⁷ İsmi Üveys bin Âmir el-Karenî'dir. Yemenin Karn oymağındandır. Hz. Peygamber'in

²⁸⁵ İbn Sa'd, *Tabakât*, VI, 75; İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, I, 107; Zehebî, *Siyer*, IV, 53; İbn Hacer, *Tehzîb*, I, 299

²⁸⁶ Zehebî, *Siyer*, IV, 60

²⁸⁷ İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, I, 107; Zehebî, *Siyer*, IV, 50

²⁸⁸ Zehebî, *Siyer*, IV, 50; İbn Hacer, *Tehzîb*, I, 299

²⁸⁹ İbn Hacer, *el-İsâbe*, I, 106

²⁹⁰ Zehebî, *Siyer*, IV, 51; İbn Hacer, *Tehzîb*, I, 299;

²⁹¹ İbn Sa'd, *Tabakât*, VI, 73; Ebu Nuaym, *Hilye*, II, 103; Zehebî, *Siyer*, IV, 51;

²⁹² İbn Sa'd, *Tabakât*, VI, 71; Ebu Nuaym, *Hilye*, II, 103; Zehebî, *Siyer*, IV, 51; a. mlf, *Kâşif*, I, 251

²⁹³ Ebu Nuaym, *Hilye*, II, 103; Zehebî, *Siyer*, IV, 51

²⁹⁴ İbn Sa'd, *Tabakât*, VI, 75

²⁹⁵ Zehebî, *Kâşif*, I, 251

²⁹⁶ İbn Hacer, *Tehzîb*, I, 299; a. mlf, *Takrib*, s. 111

²⁹⁷ Ebu Nuaym, *Hilye*, II, 79; Zehebî, *Siyer*, IV, 20; İbn Hacer, *el-İsâbe*, I, 115

Mekke'den Medine'ye hicret ettiği sıralarda dünyaya gelmiş²⁹⁸, 37/657 senesinde Sıffin savaşında şehid edilmiştir.²⁹⁹ Hz. Peygamber'in sağlığında müslüman olmuş fakat onu göremediği için sahabi olamamıştır. Tabiûnun büyüklerinden olduğu; "*Tabiûnun en hayırlısı Üveys denen bir adamdır*"³⁰⁰ hadisi ile bildirilmiştir. Hz. Ömer'in (ö. 21/643) hilafeti zamanında Medine'ye gelmiş, çok alaka ve hürmet görmüştür³⁰¹. Önceleri kendi memleketi olan Yemen'de yaşamış daha sonra Basra'ya giderek oraya yerleşmiştir³⁰². Kûfe'ye yerleştiğine dair rivayetler de bulunmaktadır.³⁰³

Cerh ve Ta'dil açısından değerlendirilmesi:

Zehebî, Üveys el-Karenî'nin Hz. Ömer ve Hz. Ali'den hadis rivayetinde bulunduğunu, ondan da Yüseyr b. Amr, Abdurrahman b. Leylâ ve Ebû Abdi Rabbi ed-Dımaşkî'nin bazı hikayeler rivayet ettiğinden bahsetmekle beraber müsned bir rivayetinin olmadığını altını çizmektedir³⁰⁴. İbn Sa'd da bu görüşü şu sözleriyle desteklemektedir: "*Üveys "sika"dır fakat onun hiçbir (müsned) rivayeti yoktur*"³⁰⁵

İbn Hacer *Lisânü'l-mizân*'ında,³⁰⁶ Zehebî ise *Mizânü'l-i'tidal*'inde³⁰⁷ muhtemel sebepleri zikrederek Üveys'in cerh ve ta'dil açısından zayıf raviler içinde olduğunu belirtmişlerdir.

1.1.1.5. Sümâme b. Hazn el-Kuşeyrî (ö. ?)

Hz. Peygamber dönemini idrak etmiş olmasına rağmen onunla görüşmemiştir³⁰⁸. Bazı ensab âlimleri onun Hz. Peygamber'le görüşüğünü söylemişlerdir³⁰⁹. 35 yaşında Hz.

²⁹⁸ Zehebî, *Siyer*, IV, 22

²⁹⁹ İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, I, 179; İbn Hacer, *Takrib*, s. 116

³⁰⁰ *Müslim*, *Fedâilu's-sahabe*, 223, 224, 225; *Müsned*, I, 38; III, 380

³⁰¹ İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, I, 179; İbn Hacer, *el-İsâbe*, I, 115-116

³⁰² Ebu Nuaym, *Hilye*, II, 79; Zehebî, *Siyer*, IV, 20; İbn Hacer, *el-İsâbe*, I, 115

³⁰³ İbn Sa'd, *Tabakât*, VI, 161; İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, I, 179

³⁰⁴ Zehebî, *Siyer*, IV, 20

³⁰⁵ İbn Sa'd, *Tabakât*, VI, 165

³⁰⁶ İbn Hacer, *Lisânü'l-mizân*, I, 593

³⁰⁷ Zehebî, *Mizânü'l-i'tidal*, I, 446

³⁰⁸ İbn Hacer, *el-İsâbe*, I, 206; a. mlf, *Tehzib*, II, 24

³⁰⁹ İbn Hacer, *el-İsâbe*, I, 206; a. mlf, *Tehzib*, II, 24

Ömer (ö. 23/643)'in hilafeti zamanında Medine'ye gelmiş³¹⁰, daha sonra Basra'ya yerleşmiştir³¹¹.

Hiz. Ömer, Hiz. Osman, Hiz. ÂiŖe, Ebû Hureyre ve Ebu'd-Derdâ'dan hadis rivayet etmiştir³¹². Kendisinden ise, Kasım b. Fadl el-Hidânî, Saîd el-Cüreyrî, Dâvûd b. Ebi Hind, Esved b. Ŗeybân ve Kehf el-KuŖeyrî hadis rivayet etmişlerdir³¹³.

Cerh ve ta'dil açısından değerlendirilmesi:

Buhârî'de rivayeti olmayan Sümâme b. Hazn'ın temel hadis kitaplarında sadece 9 adet rivayeti bulunmaktadır. Sümâme b. Hazn, Zehebî³¹⁴ ve İbn Hacer³¹⁵ tarafından "sika" kabul edilmiştir.

1.1.1.6. Cübeyr b. Nüfeyr el-Hadramî (ö. 81/699)

Cahiliyeyi idrak eden Cübeyr b. Nüfeyr, Hiz. Ebû Bekr (ö. 11/633)'in hilafeti zamanında müslüman olmuştur³¹⁶. Künyesi Ebû Abdurrahman'dır³¹⁷. Hiz. Peygamber zamanında müslüman olduğu halde onu görememiş diyenler olduğu gibi Hiz. Ebû Bekr zamanında Medine'ye gelerek onunla görüşmüştür diyenler de vardır³¹⁸. Medine'den sonra Ŗam'a gitmiş ve Hims'a yerleşmiştir³¹⁹. Ŗam bölgesinde bulunan tabîlerin büyüklerinden³²⁰ olup o bölgenin âlimlerindedir³²¹.

³¹⁰ İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, I, 296; İbn Hacer, *el-İsâbe*, I, 206; a. mlf, *Tehzib*, II, 24

³¹¹ İbn Hacer, *Tehzib*, II, 24

³¹² İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, I, 296; İbn Hacer, *Tehzib*, II, 24

³¹³ İbn Hacer, *Tehzib*, II, 24

³¹⁴ Zehebî, *Kâşif*, I, 285

³¹⁵ İbn Hacer, *el-İsâbe*, I, 206; a. mlf, *Tehzib*, II, 24; a. mlf, *Takrîb*, s. 134

³¹⁶ İbn Sa'd, *Tabakât*, VII, 440; İbn Hacer, *Tehzib*, II, 56

³¹⁷ İbn Abdi'l-Berr, *el-İstîâb*, I, 305

³¹⁸ İbn Abdi'l-Berr, *el-İstîâb*, I, 306; İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, I, 324; Zehebî, *Siyer*, IV, 76

³¹⁹ İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, I, 324

³²⁰ İbn Abdi'l-Berr, *el-İstîâb*, I, 306; İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, I, 324; İbn Hacer, *el-İsâbe*, I, 259; *Tehzib*, II, 56

³²¹ Zehebî, *Siyer*, IV, 76

Vefat tarihi ihtilaflıdır. 75/694³²² veya 80/699³²³ tarihinde vefat ettiğine dair rivayetler bulunmaktadır.

Hz. Ebû Bekr, Hz. Ömer, Ebû Zerr, el-Mikdad ve Ebu'd-Derdâ'dan hadis rivayet etmiştir³²⁴. Kendisinden ise, Hâlid b. Ma'dân, oğlu Abdurrahman, Mekhûl, Ebu'z-Zahriyye, Hudeyr b. Kureyb, Rebâa b. Yezîd, Şurahbîl b. Müslim ve Süleym b. Âmir hadis rivayet etmişlerdir³²⁵.

Cerh ve ta'dil açısından değerlendirilmesi:

Buhârî hariç diğer temel hadis kitaplarında rivayetleri bulunmaktadır. Sahabenin büyüklerinden tedlis yapma ihtimali vardır. Bu ihtimale binaen Buhârî onun rivayetlerini eserine almamıştır. Çünkü Buhârî, hadis rivayetinde likayı şart koşturmuştur³²⁶.

Hz. Ebû Bekr'den rivayetleri mürseldir. Hz. Ömer'den rivayetleri ise ihtilaflıdır³²⁷.

Nesâî: "*Tabiûnun büyükleri içinde sahabeden en güzel hadis rivayet eden üç kişi vardır. Bunlar: Kays b. Ebi Hâzim, Ebû Osman en-Nehdî ve Cübeyr b. Nüfeyr'dir*"³²⁸ demiştir. Bu cümle onun hadis rivayetindeki yerini göstermesi açısından önemlidir.

Cübeyr b. Nüfeyr, İbn Sa'd,³²⁹ Zehebî³³⁰ ve İbn Hacer³³¹ tarafından "*sika*" kabul edilmiştir.

³²² Zehebî, *Kâşif*, I, 290

³²³ Zehebî, *Tezkira*, I, 52; İbn Hacer, *Takrib*, s. 138

³²⁴ Zehebî, *Siyer*, IV, 76

³²⁵ Zehebî, *Siyer*, IV, 76; İbn Hacer, *Tehzib*, II, 56

³²⁶ Zehebî, *Tezkira*, I, 52

³²⁷ İbn Hacer, *Tehzib*, II, 56

³²⁸ a.y., II, 56

³²⁹ İbn Sa'd, *Tabakât*, VII, 440

³³⁰ Zehebî, *Kâşif*, I, 290

³³¹ İbn Hacer, *el-İsâbe*, I, 259; a. mlf, *Tehzib*, II, 56; a. mlf, *Takrib*, s. 138

1.1.1.7. Hâlid b. Umeyr el-Adevî (ö. ?)

Cahiliyeyi idrak etmiştir. Sahabe olup olmadığı ihtilaflıdır. Basra'ya yerleşerek Utbe b. Gazvan'ın Basra'daki hutbelerine şahit olmuştur³³².

Utbe b. Gazvan'dan hadis rivayet etmiştir. Kendisinden ise Humejd b. Hilâl, Ebû Neâme el Adevî ve Abdulaziz b. Mihran hadis rivayet etmişlerdir³³³.

Cerh ve ta'dil açısından değerlendirilmesi:

Buhârî'de rivayeti olmayan Hâlid b. Umeyr'in temel hadis kitaplarında sadece yedi rivayeti bulunmaktadır. Zehebî³³⁴ ve İbn Hacer³³⁵ tarafından "sika" kabul edilmiştir.

1.1.1.8. Süveyd b. Ğafele el-Cevzî (ö. 81/700)

Fil senesinde doğan Süveyd,³³⁶ Hz. Peygamber dönemini idrak etmiş olmasına rağmen onu görememiştir. Muammerîn (uzun ömürlü)'dendir³³⁷. Hz. Peygamber'in akranıdır³³⁸. Kendi ifadesi olan: "Ben Allah'ın Rasûlünden iki yaş küçüktüm"³³⁹ cümlesiyle bunu anlatmak istemiştir. Hz. Peygamber defnedilirken Medine'ye gelmiş³⁴⁰ daha sonra Kûfe'ye yerleşmiştir³⁴¹. Yermük savaşına ve Hz. Ali'nin saflarında Siffîn savaşına katılmıştır. Abid ve zâhid bir hayat yaşayan Süveyd, tabiûnun büyüklerindedir³⁴². 80/699'da Abdü'l-Melik b. Mervan (86/705)'in hilafeti zamanında³⁴³ 130 yaşında³⁴⁴ vefat etmiştir³⁴⁵.

³³² İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, I, 106; İbn Hacer, *el-İsâbe*, I, 461

³³³ İbn Abdi'l-Berr, *el-İstiâb*, II, 14; İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, I, 106; Zehebî, *Kâşif*, I, 367; İbn Hacer, *Tehzîb*, IX, 96

³³⁴ Zehebî, *Kâşif*, I, 367

³³⁵ İbn Hacer, *el-İsâbe*, I, 461; a. mlf, *Tehzîb*, IX, 96; a. mlf, *Takrîb*, s. 190

³³⁶ Zehebî, *Siyer*, IV, 70; a. mlf, *Kâşif*, I, 473

³³⁷ Zehebî, *Tezkira*, I, 53

³³⁸ Zehebî, *Siyer*, IV, 70; İbn Hacer, *el-İsâbe*, II, 118; a. mlf, *Tehzîb*, IV, 244

³³⁹ Ebu Nuaym, *Hilye*, IV, 174

³⁴⁰ Zehebî, *Kâşif*, I, 473; a. mlf, *Tezkira*, I, 53; İbn Hacer, *el-İsâbe*, II, 118; a. mlf, *Tehzîb*, IV, 244; a. mlf, *Takrîb*, s. 230

³⁴¹ İbn Hacer, *Takrîb*, s. 230

³⁴² İbn Hacer, *el-İsâbe*, II, 118

³⁴³ İbn Sa'd, *Tabakât*, VI, 70

Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali, Ubeyy b. Ka'b, Bilâl, Ebû Zerr ve İbn Mes'ûd'dan hadis öğrenmiştir.

Kendisinden ise Ebû Leyla el-Kindî, Şa'bî, İbrahim en-Nehaî, Seleme b. Küheyl, Abde b. Ebi Lübâbe, Abdulaziz b. Rûfey' ve Meysere Ebû Salih gibi şahıslar hadis rivayet etmişlerdir³⁴⁶.

Cerh ve ta'dil açısından değerlendirilmesi:

Az hadis rivayet eden ravilerdendir. Temel hadis kitaplarında 39 kadar rivayeti bulunmaktadır. Zehebî³⁴⁷ ve İbn Hacer³⁴⁸ tarafından "sika" kabul edilmiştir.

1.1.1.9. Şübeyl b. Avf el-Ahmesî (ö. ?)

Cahiliyeyi ve Hz. Peygamber dönemini idrak ettiği halde Allah Rasulü ile görüşmemiştir³⁴⁹. Kadisiye savaşına katıldığı rivayet edilen Şübeyl'in vefat tarihi bilinmemektedir³⁵⁰.

Hz. Ömer, Amr b. Ebi Cübeyr el-Ensârî ve Ebû Hureyre'den hadis rivayet etmiştir. Kendisinden ise İsmâil b. Ebi Hâlid, Habib b. Abdillâh el-Ezdî gibi şahıslar hadis rivayetinde bulunmuşlardır³⁵¹.

Cerh ve ta'dil açısından değerlendirilmesi:

Çok az hadis rivayet eden ravilerdendir³⁵². Temel hadis kitaplarında sadece Ahmet b. Hanbel'in Müsned'inde üç tane rivayeti bulunmaktadır³⁵³. Şübeyl b. Avf el-Ahmesî, İbn Sa'd³⁵⁴ ve İbn Hacer³⁵⁵ tarafından "sika" kabul edilmiştir.

³⁴⁴ Ölüm tarihi hakkındaki ihtilaflar için bkz: İbn Sa'd, *Tabakât*, VI, 70

³⁴⁵ Zehebî, *Siyer*, IV, 72; a. mlf, *Kâşif*, I, 473; İbn Hacer, *Tehzib*, IV, 244; a. mlf, *Takrib*, s. 230

³⁴⁶ Zehebî, *Siyer*, IV, 70; İbn Hacer, *Tehzib*, IV, 244

³⁴⁷ Zehebî, *Kâşif*, I, 473

³⁴⁸ İbn Hacer, *Tehzib*, IV, 244

³⁴⁹ İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, II, 505

³⁵⁰ İbn Hacer, *el-İsâbe*, II, 165

³⁵¹ İbn Hacer, *Tehzib*, IV, 273

1.1.1.10. Şüreyh b. Hâni' (ö. 78/697)

İsmi: Şüreyh b. Hâni' b. Yezîd b. Nehiyk el-Hârisî, el-Mezhicî, el-Kûfi'dir. Künyesi: Ebu'l-Mikdâm'dır³⁵⁶. Tabiûnun âbidlerindendir³⁵⁷. Hz. Peygamber dönemini idrak etmiş olmasına rağmen onunla görüşmemiştir³⁵⁸. Hz. Peygamber ona dua etmiş ve babasına da “*Ebu Şureyh*” künyesini vermiştir³⁵⁹.

Hz. Ali'nin ileri gelen adamlarından³⁶⁰ (bazılarına göre komutanlarından)³⁶¹ idi. Onunla çeşitli savaflara katılmıştır. Hayatının sonlarına doğru Sicistan fetihlerine katılmış ve orada 78/697 yılında şehit edilmiştir³⁶². Muammerînden olup³⁶³ yüz yirmi yıl yaşadığına dair rivayetler bulunmaktadır³⁶⁴.

Babasından, Hz. Ömer, Hz. Ali, Hz. Âişe, Sa'd b. Ebi Vakkas ve Ebû Hureyre'den hadis rivayet etmiştir.

Kendisinden ise; oğulları Muhammed ve Mikdam başta olmak üzere Şa'bî, Kasım b. Muhaymera, Habîb b. Ebi Sâbit, Yunus b. Ebi İshâk ve Mukatil b. Beşîr hadis rivayetinde bulunmuşlardır³⁶⁵.

Cerh ve ta'dil açısından değerlendirilmesi:

³⁵² İbn Sa'd, *Tabakât*, VI, 152; İbn Hacer, *Tehzîb*, IV, 273

³⁵³ *Müsned*, I, 291, 310; II, 359

³⁵⁴ İbn Sa'd, *Tabakât*, VI, 152

³⁵⁵ İbn Hacer, *Tehzîb*, IV, 273; a. mlf, *Takrîb*, s. 264

³⁵⁶ Zehebî, *Siyer*, IV, 109; İbn Hacer, *Tehzîb*, IV, 290

³⁵⁷ Zehebî, *Kâşif*, I, 484

³⁵⁸ İbn Hacer, *Tehzîb*, IV, 290

³⁵⁹ İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, II, 519; Zehebî, *Siyer*, IV, 108; İbn Hacer, *el-İsâbe*, II, 166

³⁶⁰ İbn Sa'd, *Tabakât*, VI, 128; İbn Abdi'l-Berr, *el-İstiâb*, II, 259; İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, II, 519; Zehebî, *Kâşif*, I, 484; İbn Hacer, *Tehzîb*, IV, 291

³⁶¹ Zehebî, *Tezkira*, I, 59; İbn Hacer, *el-İsâbe*, II, 166

³⁶² İbn Sa'd, *Tabakât*, VI, 128; İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, II, 520; Zehebî, *Siyer*, IV, 109; a. mlf, *Tezkira*, I, 59; İbn Hacer, *el-İsâbe*, II, 166; a. mlf, *Tehzîb*, IV, 290; a. mlf, *Takrîb*, s. 266

³⁶³ Zehebî, *Kâşif*, I, 484

³⁶⁴ İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, II, 520; Zehebî, *Siyer*, IV, 107; a. mlf, *Tezkira*, I, 59; İbn Hacer, *el-İsâbe*, II, 166

³⁶⁵ Zehebî, *Siyer*, IV, 107; İbn Hacer, *Tehzîb*, IV, 290

Buhârî’de hiç bir rivayeti olmayan Şureyh b. Hâni’in temel hadis kitaplarında 92 rivayeti bulunmaktadır. İbn Sa’d,³⁶⁶ Zehebî³⁶⁷ ve İbn Hacer³⁶⁸ tarafından “*sika*” kabul edilmiştir.

1.1.1.11. Abdü Hayr b. Yezîd el-Hayvânî (ö. ?)

Cahiliyeyi ve Hz. Peygamber dönemini idrak etmiş olmasına rağmen O’nunla görüşmemiştir. Aslen Yemenli olup daha sonra Kûfe’ye yerleşmiştir³⁶⁹. 120 yaşından çok yaşadığı rivayet edilip³⁷⁰ vefat tarihi bilinmemektedir.

Hiz. Ebû Bekr, Hiz. Ali, Hiz. Aişe, İbn Mes’ûd, Zeyd ve İbn Erkâm’dan hadis rivayetinde bulunmuştur. Kendisinden ise, oğlu Müseyyeb, Ebû İshâk es-Sebîî, Âmir eş-Şa’bî, Hâlid b. Alkame b. Mersed, Atâ b. Sâib ve Hakem b. Uteybe gibi kimseler hadis rivayetinde bulunmuşlardır³⁷¹.

Cerh ve ta’dil açısından değerlendirilmesi:

Buhârî ve Müslim’de rivayeti olmayan Abdü Hayr b. Yezîd’in temel hadis kitaplarında 61 kadar rivayeti bulunmaktadır. İbn Abdi’l-Berr,³⁷² Zehebî³⁷³ ve İbn Hacer³⁷⁴ tarafından “*sika*” kabul edilmiştir.

1.1.1.12. Alkame b. Kays (ö. 62/681)

Tefsir, hadis ve fıkıh ilimlerinde tabiûnun en önde gelen isimlerinden olup künyesi Ebû Şibl’dir³⁷⁵. Hiz. Peygamber hayatta iken doğmuş fakat onu görememiştir. Yezîd b. Muâviye (ö. 64/683)’nin hilafeti döneminde 90 yaşındayken 62/681 senesinde Kûfe’de

³⁶⁶ İbn Sa’d, *Tabakât*, VI, 128

³⁶⁷ Zehebî, *Siyer*, IV, 109; a. mlf, *Kâşif*, I, 484

³⁶⁸ İbn Hacer, *Tehzib*, IV, 290; a. mlf, *Takrib*, s. 266

³⁶⁹ İbnu’l-Esîr, *Üsdü’l-ğâbe*, III, 421; İbn Hacer, *el-İsâbe*, III, 96

³⁷⁰ İbnu’l-Esîr, *Üsdü’l-ğâbe*, III, 421; İbn Hacer, *el-İsâbe*, III, 96

³⁷¹ İbn Hacer, *el-İsâbe*, III, 96

³⁷² İbnu’l-Esîr, *Üsdü’l-ğâbe*, III, 421

³⁷³ Zehebî, *Kâşif*, I, 619

³⁷⁴ İbn Hacer, *el-İsâbe*, III, 96; a. mlf, *Takrib*, s. 335

³⁷⁵ Zehebî, *Siyer*, IV, 53

vefat etmiştir³⁷⁶. İlimdeki üstünlüğü herkes tarafından kabul edilen Alkame, bu bakımdan rivayetlerine müracaat edilen müstesna bir âlimdir. Ashabı Kirâm'ın büyüklerinden Hz. Ebû Bekr'i, Hz. Ömer'i, Hz. Osman'ı, Hz. Ali'yi, Hz. Âişe'yi, Abdullah b. Mes'ud'u, Hüzeyfetü'l-Yemâni'yi, Selmân Fârisî'yi, Hâlid b. Velid'i, Ebu'd-Derdâ'yı ve diğer ashabı görmüş onlardan ilim alıp hadis rivayetinde bulunmuştur³⁷⁷. Hz. Ali ile Nihavend'de Hariciler'e karşı elinde kılıncı ile bizzat savaştı³⁷⁸. Horasan fetihlerine de katılan Alkame, Merv'de iki sene kalmıştır³⁷⁹.

Alkame b. Kays, Kur'ân'ı Kerîm'i ve fıkıh ilmini Ashab-ı Kiramdan Abdullah b. Mes'ûd'dan öğrendi³⁸⁰. Onun dersleri vasıtasıyla çok üstün bir seviyede yetişmiştir. Netekim hocası Abdullah b. Mesud : *“benim okuduğum herşeyi okur ve bildiklerimi bilir”* buyurmuştur. Bilhassa fıkıh ilminde haklı bir şöhret kazanan Alkame b. Kays çok sayıda talebe yetiştirmiş, Ehl-i Sünnet itikadının daha sonraki nesillere nakledilmesi ve öğretilmesi hususunda büyük hizmetleri olmuştur. Ehl-i Sünnet'in reisi ve Hanefî Mezhebinin kurucusu İmâm-ı A'zam (ö. 150/767), ilmini onun talebeleri zincirinden almıştır. Alkame bin Kays'tan ilim öğrenen ve rivayette bulunanların en başında talebesi ve yeğeni İbrahim Nehaî gelmektedir. Ayrıca Ebû Vâil Muhammed b. Sirîn, Şa'bi, Abdurrahman b. Alkame ve İmâm Zührî gibi daha pek çok meşhur talebesi bulunmaktadır.

Rabbani bir insan olan Alkame'nin çocuğu olmamıştır³⁸¹.

Cerh ve ta'dil açısından değerlendirilmesi:

Çok rivayeti olan ravilerdendir. Temel hadis kitaplarında 333 tane rivayeti bulunmaktadır. İbn Sa'd,³⁸² Zehebî³⁸³ ve İbn Hacer³⁸⁴ tarafından *“sika”* kabul edilmiştir.

³⁷⁶ İbn Sa'd, *Tabakât*, VI, 92; Zehebî, *Siyer*, IV, 61

³⁷⁷ İbn Sa'd, *Tabakât*, VI, 86; İbn Hacer, *Tehzib*, VII, 245

³⁷⁸ İbn Sa'd, *Tabakât*, VI, 87, 91

³⁷⁹ İbn Sa'd, *Tabakât*, VI, 92; İbn Hacer, *Tehzib*, VII, 246

³⁸⁰ Zehebî, *Siyer*, IV, 54

³⁸¹ İbn Sa'd, *Tabakât*, VI, 91; Zehebî, *Siyer*, IV, 57; İbn Hacer, *el-İsâbe*, III, 110

³⁸² İbn Sa'd, *Tabakât*, VI, 92

³⁸³ Zehebî, *Siyer*, IV, 55

1.1.1.13. Amr b. Meymûn el-Evdî (ö. 74/693)

Hız. Peygamber devrini idrak edip onu tasdik etmesine rağmen onunla görüşmemiştir³⁸⁵. Aslen Yemenlidir. Muaz b. Cebel ile beraber Şam'a gelmiş, daha sonra Kufe'ye yerleşmiştir³⁸⁶. Şam'da Muaz b. Cebel'in, onun vefatından sonra da Kufe'de İbni Mes'ûd'un sohbetlerine devam etmiştir³⁸⁷. Kufe'nin sayılı büyük tabîilerindendir³⁸⁸. Âbid bir kişi olan Amr b. Meymûn'un, 60 defa hacetmiş olduğu rivayet edilmiştir³⁸⁹. Abdülmelik b. Mervan (ö. 86/705)'ın hilafetinin ilk yılları olan 75/694 yılında vefat etmiştir³⁹⁰.

Hız. Ömer, Hız. Aişe, İbn Mes'ûd, Muaz b. Cebel, Ebû Zerr, Ebû Mes'ûd el-Bedrî, Sa'd b. Ebi Vakkas, Ma'kıl b. Yesar, Ebû Hureyre, ve İbn Abbas'tan hadis rivayet etmiştir.

Kendisinden ise Saîd b. Cübeyr, Rebîa b. Haysem, Ebû İshâk es-Sebî, Abdülmelik b. Umeyr, Ziyad b. İlâka, Hilâl b. Yesaf, İbrahim b. Yezîd et-Teymî, Âmir eş-Şa'bî, Amr b. Mürre, Ata b. Sâib, Muhammed b. Sûka ve Hüseyin b. Abdurrahman gibi kimseler hadis rivayetinde bulunmuştur³⁹¹.

Cerh ve ta'dil açısından değerlendirilmesi:

Az rivayeti olan ravilerdendir. Zehebî³⁹² ve İbn Hacer³⁹³ tarafından "sika" kabul edilmiştir.

³⁸⁴ İbn Hacer, *Tehzib*, VII, 245; a. mlf, *Takrîb*, s. 397

³⁸⁵ Zehebî, *Siyer*, IV, 158; İbn Hacer, *Tehzib*, VIII, 96

³⁸⁶ Zehebî, *Siyer*, IV, 158; a. mlf, *Tezkira*, I, 65

³⁸⁷ İbn Abdî'l-Berr, *el-İstiâb*, III, 282; İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, IV, 275

³⁸⁸ İbn Abdî'l-Berr, *el-İstiâb*, III, 282; İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, IV, 275

³⁸⁹ Ebu Nuaym, *Hilye*, IV, 148; İbn Abdî'l-Berr, *el-İstiâb*, III, 282; İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, IV, 275; Zehebî, *Siyer*, IV, 160; a. mlf, *Kâşif*, II, 89

³⁹⁰ İbn Sa'd, *Tabakât*, VI, 118; İbn Abdî'l-Berr, *el-İstiâb*, III, 282; İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, IV, 275; Zehebî, *Siyer*, IV, 160; a. mlf, *Tezkira*, I, 65

³⁹¹ Zehebî, *Siyer*, IV, 158; *Tehzib*, VIII, 96

³⁹² Zehebî, *Siyer*, IV, 160; a. mlf, *Kâşif*, II, 89; a. mlf, *Tezkira*, I, 65

³⁹³ İbn Hacer, *Tehzib*, VIII, 96; a. mlf, *Takrîb*, s. 427

1.1.1.14. Guneym b. Kays el-Ka'bi (ö. 90/708)

Hz. Peygamber'in dönemini idrak etmiş, fakat onunla görüşmemiştir. Hz. Ömer (ö. 23/643) zamanında Medine'ye gelmiştir³⁹⁴. Ukbe b. Gazvan ile çeşitli fetihlere katılan Guneym b. Kays, daha sonra Basra'ya yerleşmiş³⁹⁵ ve 90/708 tarihinde vefat etmiştir³⁹⁶.

İbn Mende ve Ebû Nuaym, Guneym b. Kays'ın Hz. Peygamber'i gördüğünü rivayet etmektedirler³⁹⁷.

Sa'd b. Ebi Vakkas, Ebû Mûsâ el-Eş'arî, İbn Ömer, Übeyy el-Avvâm (müezzin-ü Beyti'l-Makdis) ve babasından hadis rivayet etmiştir. Kendisinden ise, Süleyman et-Teymî, Âsım el-Ahvel, Hâlid el-Hazzâ, Sâbit b. Umâre el-Hanefî, Ebu's-Selîl, Darîb b. Nüfeyr ve Yezîd er-Rakkâşî gibi kimseler hadis rivayetinde bulunmuşlardır³⁹⁸.

Cerh ve ta'dil açısından değerlendirilmesi:

İbn Sa'd'ın da ifade ettiği³⁹⁹ gibi az hadis rivayet eden ravilerdendir. Temel hadis kitaplarında sadece 14 rivayeti bulunmaktadır. İbn Sa'd⁴⁰⁰ ve İbn Hacer⁴⁰¹ tarafından "sika" kabul edilmiştir.

1.1.1.15. Mâlik b. Umeyr el-Hanefî (ö. ?)

Cahiliyyeyi idrak eden Malik b. Umeyr'in Hz. Peygamber'i gördüğü ve sohbetinde bulunduğu bilinmemektedir⁴⁰².

Yakub b. Süfyan onu sahâbeden saymıştır⁴⁰³.

³⁹⁴ Zehebî, *Kâşif*, II, 117

³⁹⁵ İbn Hacer, *Tehzîb*, VIII, 225

³⁹⁶ İbn Hacer, *Tehzîb*, VIII, 225; a. mlf, *Takrîb*, s. 443

³⁹⁷ İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, IV, 343

³⁹⁸ İbn Sa'd, *Tabakât*, VII, 124; İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, IV, 343; İbn Hacer, *Tehzîb*, VIII, 225

³⁹⁹ İbn Sa'd, *Tabakât*, VII, 124

⁴⁰⁰ İbn Sa'd, *Tabakât*, VII, 124

⁴⁰¹ İbn Hacer, *Tehzîb*, VIII, 225; a. mlf, *Takrîb*, s. 443

⁴⁰² İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, V, 39

Hz. Peygamber'den yapmış olduğu rivayetleri mürseldir⁴⁰⁴. Yine, İbn Ebi Hâtim'in Ebû Zûr'a'dan naklen belirttiğine göre, Hz. Ali'den yapmış olduğu rivayetleri de mürseldir⁴⁰⁵.

Hz. Peygamber, Hz. Ali, Sa'saa b. Sûhân ve Vâlan el-İclî'den hadis rivayet etmiştir. Kendisinden ise, İsmâil b. Semi' el Hanefî ve Ammar b. Muâviye ed-Dühenî gibi kimseler hadis rivayet etmişlerdir⁴⁰⁶.

Cerh ve ta'dil açısından değerlendirilmesi:

Buhârî, Müslim ve Tirmizî'nin câmilerinde rivayetleri bulunmayan Mâlik b. Umeyr'in temel hadis kitaplarında sadece yedi tane rivayeti bulunmaktadır. İbn Hacer, Yahya b. Saîd el-Kattân (ö.198/813)'dan nakille halinin meçhul olduğunu belirtmektedir⁴⁰⁷.

1.1.1.16. Mesrûk b. el-Ecda' (ö. 63/682)

Tabiûnun meşhur fıkıh ve hadis âlimlerindedir. İsmi Mesrûk b. el-Ecda' b. Mâlik b. Ümeyy b. Abdîllah b. Mürr el-Hemedânî, el-Vedâî, el-Kûfî olup künyesi Ebû Âişe'dir⁴⁰⁸. Doğum tarihi bilinmemektedir. 63/683'de 63 yaşında şehit olmuştur⁴⁰⁹. İbadete çok düşkün olup ayakları şişinceye kadar namaz kıldığı rivayet edilmiştir⁴¹⁰. Aslen Yemenlidir. Hz. Ebû Bekr (ö. 11/633) zamanında Medine'ye gelmiş, daha sonra Kûfe'ye yerleşmiştir. Kadisiye savaşına katılmış ve bu savaşta yaralanmıştır⁴¹¹. Hz. Ömer ile karşılaştığı zaman, Hz. Ömer: "ismin nedir?" diye sormuş, Mesrûk b. el-

⁴⁰³ İbn Hacer, *Tehzib*, X, 18; a. mlf, *Takrib*, s. 517

⁴⁰⁴ İbn Abdi'l-Berr, *el-İstîâb*, III, 412;

⁴⁰⁵ İbn Abdi'l-Berr, *el-İstîâb*, III, 412; İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, V, 39; Zehebî, *Kâşif*, II, 236; İbn Hacer, *Tehzib*, X, 19

⁴⁰⁶ İbn Abdi'l-Berr, *el-İstîâb*, III, 412; İbn Hacer, *Tehzib*, X, 19

⁴⁰⁷ İbn Hacer, *Tehzib*, X, 19

⁴⁰⁸ İbn Sa'd, *Tabakât*, VI, 76; İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, V, 157; Zehebî, *Siyer*, IV, 63-64; İbn Hacer, *Tehzib*, X, 100

⁴⁰⁹ Zehebî, *Siyer*, IV, 68; a. mlf, *Kâşif*, II, 256; İbn Hacer, *Tehzib*, X, 101

⁴¹⁰ Zehebî, *Kâşif*, II, 256

⁴¹¹ İbn Sa'd, *Tabakât*, VI, 77; Zehebî, *Siyer*, IV, 67; İbn Hacer, *Tehzib*, X, 100

Ecda' diye cevap vermiştir. Hz. Ömer: "Ecda' şeytandır, sen Mesrûk b. Abdurrahman"sın buyurmuş ve bu olaydan sonra o isimle tanınmıştır⁴¹².

Abdullah b. Mes'ûd'un sohbetlerine devam eden⁴¹³ Mesrûk'un, tabiûnun en faziletlieleri arasında olduğu rivayet edilmiştir. Bunu dile getirmek amacıyla: "Hemedanlı analar Mesrûk gibisini doğurmamıştır"⁴¹⁴ denilmiştir. Kûfe'de kadılık yapmasına rağmen, karşılığında bir ücret almamıştır⁴¹⁵.

Mesrûk; Hz. Ebû Bekr, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali, Muaz b. Cebel, Habbab b. Eret, İbn Mes'ud, Übeyy b. Ka'b, Muğire b. Şu'be, Zeyd b. Sâbit, İbn Ömer, İbn Amr, Ma'kil b. Sinân, Hz. Aişe, Ümmü Seleme ve Ubeyd b. Umeyr gibi bir çok sahâbeden hadis rivayet etmiştir. Muhammed b. Münteşir, Ebû Vâil, Şa'bi, İbrahim en-Nehâî, Ebû İshâk es-Sebî, Yahya b. Sâbit, Abdurrahman b. Mes'ud, Ebû Şa'sâ, Abdullah b. Mürre, Mekhûl eş-Şâmî gibi birçok kimse de kendisinden hadis rivayet etmiştir⁴¹⁶.

İlim öğrenmek için çok çalıştığı rivayet edilmiştir.

Şa'bi: "İlim talebi hususunda ondan daha istekli birisini görmedim" sözleriyle bu hakikatı anlatmak istemiştir⁴¹⁷.

Cerh ve ta'dil açısından değerlendirilmesi:

Temel hadis kitaplarında 512 tane rivayeti olan Mesrûk, cerh ve ta'dil açısından İbn

Sa'd,⁴¹⁸ Zehebî⁴¹⁹ ve İbn Hacer⁴²⁰ tarafından "sika" kabul edilmiştir.

⁴¹² İbn Sa'd, *Tabakât*, VI, 76; Zehebî, *Siyer*, IV, 65; İbn Hacer, *el-İsâbe*, III, 492-493; a. mlf, *Tehzib*, X, 100

⁴¹³ İbn Hacer, *el-İsâbe*, III, 493; a. mlf, *Tehzib*, X, 101

⁴¹⁴ İbn Sa'd, *Tabakât*, VI, 79; Zehebî, *Siyer*, IV, 66; İbn Hacer, *Tehzib*, X, 100

⁴¹⁵ İbn Sa'd, *Tabakât*, VI, 82; Zehebî, *Siyer*, IV, 68

⁴¹⁶ Zehebî, *Siyer*, IV, 64; İbn Hacer, *el-İsâbe*, III, 492; a. mlf, *Tehzib*, X, 100

⁴¹⁷ Zehebî, *Kâşif*, II, 256; İbn Hacer, *el-İsâbe*, III, 492; a. mlf, *Tehzib*, X, 100

⁴¹⁸ İbn Sa'd, *Tabakât*, VI, 84

⁴¹⁹ Zehebî, *Siyer*, IV, 67

⁴²⁰ İbn Hacer, *el-İsâbe*, III, 493; a. mlf, *Tehzib*, X, 101; a. mlf, *Takrîb*, s. 528

1.1.1.17. Mes'ûd b. Hırâş (ö. ?)

Rıb'î b. Hırâş'ın kardeşidir. Hz. Peygamber'le sohbeti hususunda ihtilaf vardır. Buhârî sohbeti var derken, Ebû Hâtim er-Râzi sohbetinin olmadığını söylemektedir. İbn Mende ve Ebû Nuaym da aynı kanaattedirler⁴²¹.

Hz. Ömer ve Talha b. Ubeydullah'tan hadis rivayet etmiştir. Kendisinden ise, kardeşi Rib'î ve Ebû Bürde hadis rivayetinde bulunmuşlardır⁴²².

Cerh ve ta'dil açısından değerlendirilmesi:

Hayatı hakkında çok az bir bilgi olan Mes'ûd b. Hırâş'ın temel hadis kitaplarında rivayetlerine rastlanamamıştır. Rivâyet yönü bilinmemektedir. Bu meyanda sadece İbn Sa'd (ö. 230/844), onun az hadis rivayet eden ravilerden olduğunu söylemiştir⁴²³.

1.1.1.18. el-Ma'rûr b. Süveyd (ö. ?)

Aslen Esed Kabilesi'nden olup daha sonra Kûfe'ye yerleşmiştir. Künyesi, Ebû Ümeyye'dir⁴²⁴. Kûfe'de Abdullah b. Mes'ûd'un sohbetlerine devam etmiştir. Muammerîn'den olup en az 120 sene yaşadığı rivayet edilmektedir⁴²⁵. Hicri 80/699'dan sonra vefat etmiştir⁴²⁶.

Hz. Ömer, İbn Mesud, Ebû Zerr, Hureym b. Fâtik ve Ümmü Seleme'den hadis rivayet etmiştir. Kendisinden ise Vâsıl el-Ahdeb, Sâlim b. Ebu'l-Ca'd, Âsım b. Behdele, el-A'meş, Muğire b. Abdillâh el-Yeşkurî ve Bekr b. el-Ahnes gibi kimseler hadis rivayet etmişlerdir⁴²⁷.

Cerh ve ta'dil açısından değerlendirilmesi:

⁴²¹ İbn Abdi'l-Berr, *el-İstiâb*, III, 447; İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, V, 158-159; İbn Hacer, *el-İsâbe*, III, 410

⁴²² İbn Sa'd, *Tabakât*, VI, 149; İbn Abdi'l-Berr, *el-İstiâb*, III, 447; İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, V, 159

⁴²³ İbn Sa'd, *Tabakât*, VI, 149

⁴²⁴ Zehebî, *Siyer*, IV, 174

⁴²⁵ İbn Sa'd, *Tabakât*, VI, 118; Zehebî, *Siyer*, IV, 174; a. mlf, *Kâşif*, II, 180; a. mlf, *Tezkira*, I, 67; İbn Hacer, *Tehzib*, X, 207; a. mlf, *Takrib*, s. 540

⁴²⁶ Zehebî, *Siyer*, IV, 174

⁴²⁷ Zehebî, *Siyer*, IV, 174; İbn Hacer, *Tehzib*, X, 207

Her ne kadar İbn Sa'd⁴²⁸ ve İbn Hacer⁴²⁹ çok hadis rivayet etmiştir deseler de temel hadis kitaplarında 55 kadar rivayeti bulunmaktadır. Ma'rûr b. Süveyd, İbn Sa'd,⁴³⁰ Zehebî⁴³¹ ve İbn Hacer⁴³² tarafından "sika" kabul edilmiştir.

1.1.1.19. Yüseyr (Üseyr) b. Amr b. Câbir (ö. 85/704)

İsmi: Yüseyr b. Amr b. Câbir el-Kûfî veya Üseyr Ebu'l-Habbâz el-Abdî, el-Muhâribî, el-Kindî, el-Katabânî'dir. Hz. Peygamber dönemini idrak eden Yüseyr, onun hicreti esnasında doğmuştur⁴³³. Hz. Peygamber'i gördüğü de rivayet edilmiştir⁴³⁴. İsminin Yüseyr mi Üseyr mi, yoksa bu iki şahsın değişik iki kişi mi olduğunda ihtilaf vardır⁴³⁵. Yüseyr, 11 yaşındayken Hz. Peygamber irtihal-i dar-ı beka etmiştir⁴³⁶. Haccâc'ın (ö. 96/714) zamanına kadar yaşamış olup⁴³⁷ 85/704 yılında vefat etmiştir⁴³⁸. Hz. Peygamber'den sadece iki tane hadis rivayet etmiştir⁴³⁹.

Hz. Ömer, Hz. Ali, İbn Mes'ûd, Sehl b. Huneyn, Selman el-Fârisî ve Ebû Mes'ûd el-Ensârî'den hadis öğrenmiştir.

Kendisinden ise oğlu Kays, Hamid b. Hilâl, Ebû Katâde el-Adevî, Ebû Nadre el-Abdî, Ebû İshâk eş-Şeybânî, Zürâre b. Evfâ ve Ebû İmrân el-Cüvenî hadis rivayet etmişlerdir⁴⁴⁰.

Cerh ve ta'dil açısından değerlendirilmesi:

⁴²⁸ İbn Sa'd, *Tabakât*, VI, 118

⁴²⁹ İbn Hacer, *Tehzib*, X, 207

⁴³⁰ İbn Sa'd, *Tabakât*, VI, 118

⁴³¹ Zehebî, *Tezkira*, I, 67

⁴³² İbn Hacer, *Tehzib*, X, 207; a. mlf, *Takrib*, s. 540

⁴³³ İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, V, 521; İbn Hacer, *Tehzib*, XI, 332

⁴³⁴ İbn Abdi'l-Berr, *el-İstiâb*, IV, 145; Zehebî, *Kâşif*, II, 392; İbn Hacer, *Tehzib*, XI, 332; a. mlf, *Takrib*, s. 607

⁴³⁵ İbn Abdi'l-Berr, *el-İstiâb*, IV, 145; İbn Hacer, *Tehzib*, XI, 332; a. mlf, *Takrib*, s. 607

⁴³⁶ İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, V, 520

⁴³⁷ İbn Abdi'l-Berr, *el-İstiâb*, IV, 145; İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, V, 520

⁴³⁸ Zehebî, *Kâşif*, II, 392; İbn Hacer, *Tehzib*, XI, 332; a. mlf, *Takrib*, s. 607

⁴³⁹ İbn Abdi'l-Berr, *el-İstiâb*, IV, 146; İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, V, 520

⁴⁴⁰ Zehebî, *Kâşif*, II, 392; İbn Hacer, *Tehzib*, XI, 332; a. mlf, *Takrib*, s. 607

Az hadis rivayeti olan ravilerdendir. Hz. Peygamber'den sadece iki tane hadis rivayet etmiştir⁴⁴¹. Bunlar da Üveys el-Karenî (ö. 37/657) ile ilgili rivayetlerdir. İbn Hacer, *Tehzibu't-tehzib* isimli eserinde İclî'nin (ö. 261/874) *Sikât*'ında saydığını, İbn Hazm'ın (ö. 456/1063) ise “*kavi değildir*” dediğini nakletmektedir⁴⁴².

1.1.1.20. Ebu'l-Halâl el-Atekî (Zürâre b. Rebîa), (ö. ?)

İsminin tesbiti hakkında ihtilaf vardır. Bazı müellifler Zürâre b. Rebîa,⁴⁴³ bazıları da Rebîa b. Zürâre⁴⁴⁴ olarak vermektedirler. Cahiliyeyi idrak etmiştir. Haccâc'ın (ö. 96/714) zamanında 120 yaşında vefat etmiştir⁴⁴⁵.

Hz. Osman 'dan rivayetleri vardır⁴⁴⁶.

Cerh ve ta'dil açısından değerlendirilmesi:

Çok az rivayeti olan ravilerdendir. Temel hadis kitaplarında sadece Ahmet b. Hanbel'in Müsned'inde iki tane rivayeti bulunmaktadır⁴⁴⁷. İbn Sa'd tarafından “*sika*” kabul edilmiştir⁴⁴⁸.

1.1.1.21. Ebû Râfi' Nüfey' es-Sâiğ (ö. ~90/708)

Aslen Medinelidir. Basra'ya yerleşmiş ve bu nisbeyle tanınmıştır⁴⁴⁹. Cahiliyeyi idrak eden Nüfey', tabiûnun büyük imamlarından⁴⁵⁰ olup ilmiyle temayüz etmiştir⁴⁵¹. Künyesi Ebû Râfi' dir. Künyesiyle de meşhurdur⁴⁵².

441 İbn Abdi'l-Berr, *el-İstiâb*, IV, 146; İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, V, 520

442 İbn Hacer, *Tehzib*, XI, 333

443 İbn Sa'd, *Tabakât*, VII, 149

444 İbn Hacer, *el-İsâbe*, I, 527

445 A.g.e., I, 527

446 İbn Sa'd, *Tabakât*, VII, 149

447 *Müsned*, III, 202, 206

448 İbn Sa'd, *Tabakât*, VII, 149

449 A.g.e., VII, 122

450 İbn Abdi'l-Berr, *el-İstiâb*, IV, 219; İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, VI, 107; Zehebî, *Siyer*, IV, 414

451 İbn Hacer, *Tehzib*, X, 421

452 İbn Hacer, *Takrîb*, s. 565

Ölümü, Enes b. Mâlik'in (ö. 92/710 veya ö. 93/711) ölümüne yakındır⁴⁵³. 90/708 küsürüncü senede vefat etmiştir⁴⁵⁴.

Ebu Râfi', Hz. Ömer ailesinin kölesiyken azat edildiği zaman, Sâbit el-Bünânî'nin ifadesine göre: "Benim için iki ecir (sevap) vardı, şimdi onlardan birisi gitti" demiştir⁴⁵⁵.

Hız. Ebû Bekr, Hız. Ömer, Hız. Osman, Hız. Ali, İbn Mes'ûd, Zeyd b. Sâbit, Übeyy b. Ka'b, Ebû Mûsâ el-Eş'arî, Ka'bu'l Ahbâr, Ebû Hureyre ve Hafsa bint Ömer'den hadis rivayet ettiği belirtilen⁴⁵⁶. Ebû Râfi'in en çok Hız. Ömer ve Ebû Hureyre'den rivayetleri bulunmaktadır⁴⁵⁷.

Kendisinden ise, oğlu Abdurrahman, Hasanü el-Basrî, Humeyd b. Hilâl, Hilas b. Amr, Abdullah b. Feyrûz ed-Dânâc, Katâde, Sâbit el-Bunânî, Atâ b. Ebi Meymûn, Bekr b. Abdillâh el-Mûzenî, Süleymen et-Teymî ve Ali b. Zeyd. b. Ced'ân gibi kimseler hadis rivayet etmişlerdir⁴⁵⁸.

Cerh ve ta'dil açısından değerlendirilmesi:

Kütübü Sitte ravilerindedir. Temel hadis kitaplarında 136 tane hadis rivayeti bulunmaktadır. İbn Sa'd,⁴⁵⁹ Zehebî⁴⁶⁰ ve İbn Hacer⁴⁶¹ tarafından "sika" kabul edilmiştir.

1.1.1.22. Ebû Recâ el-Utâridî (ö. 117/735)

İsmi: İmrân b. Milhan'dır. Tabiûnun büyüklerinden olup muammerîn (uzun ömürlü)dendir⁴⁶². İlmîyle amel eden Ebû Recâ, ibadete karşı gösterdiği aşırı

⁴⁵³ Zehebî, *Tezkira*, I, 69

⁴⁵⁴ Zehebî, *Siyer*, IV, 415; a. mlf, *Tezkira*, I, 69; İbn Hacer, *el-İsâbe*, IV, 74

⁴⁵⁵ Zehebî, *Siyer*, IV, 415

⁴⁵⁶ Zehebî, *Siyer*, IV, 414; İbn Hacer, *Tehzib*, X, 420

⁴⁵⁷ İbn Abdi'l-Berr, *el-İstîâb*, IV, 219; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, VI, 107

⁴⁵⁸ İbn Hacer, *Tehzib*, X, 421

⁴⁵⁹ İbn Sa'd, *Tabakât*, VII, 122

⁴⁶⁰ Zehebî, *Siyer*, IV, 415; a. mlf, *Kâşif*, II, 325; a. mlf, *Tezkira*, I, 69

⁴⁶¹ İbn Hacer, *el-İsâbe*, IV, 74; a. mlf, *Tehzib*, X, 421; a. mlf, *Takrib*, s. 565

⁴⁶² İbn Abdi'l-Berr, *el-İstîâb*, III, 286; Zehebî, *Kâşif*, II, 95; a. mlf, *Tezkira*, I, 66; İbn Hacer, *Takrib*, s. 430

düşkünlükle tanınmıştır⁴⁶³. Mekke'nin fethi sırasında müslüman olmuş fakat, Hz. Peygamber'i görememiştir. Basra'ya yerleşmiştir⁴⁶⁴.

Ebu Mûsâ el-Eş'arî 'den Kur'ân-ı Kerîm'i öğrenmiş ve bunu İbn Abbas 'a okuyup onun da tasvibini almıştır⁴⁶⁵. Kavmine 40 yıl imamlık yapan Ebû Recâ İbn Sa'd'a göre Kur'ân'ın rivayeti hususunda da ilim sahibi bulunmaktadır⁴⁶⁶.

Ölüm tarihi ihtilaflıdır. 135 yıldan fazla yaşamış olup Hişam b. Abdulmelik (ö. 125/743)'in hilafeti zamanında 117/735'te vefat etti diyenler olduğu gibi h. 105, 107, 109 veya 110'da vefat ettiğine dair rivayetler de bulunmaktadır⁴⁶⁷. Cenazesine Hasan el-Basrî ve meşhur şair Ferezdak katılmıştır⁴⁶⁸.

Hz. Ömer, Hz. Ali, İmran b. Husayn, Ebû Mûsâ el-Eş'arî, İbn Abbas ve Hz. Âişe'den hadis rivayet etmiştir⁴⁶⁹.

Kendisinden ise, Eyyub es-Sahtiyânî, İbn Avn, Cerîr b. Hâzim, Avfu'l-A'rabî, İmranü'l-Kesîr, Mehdi b. Meymûn, Ebu'l-Eşheb, Hammad b. Necîh, Selim b. Zerîr, Saîd b. Ebi Rebîa, Hassan b. Zekvân ve Ebu'l-Hâris el Kirmânî gibi bir çok kimse hadis rivayet etmiştir⁴⁷⁰.

Cerh ve ta'dil açısından değerlendirilmesi:

⁴⁶³ Zehebî, *Tezkira*, I, 66

⁴⁶⁴ a.y.

⁴⁶⁵ Zehebî, *Siyer*, IV, 254; a. mlf, *Tezkira*, I, 66

⁴⁶⁶ İbn Sa'd, *Tabakât*, VII, 139; İbn Hacer, *el-İsâbe*, IV, 74; a. mlf, *Tehzib*, VIII, 124

⁴⁶⁷ İbn Sa'd, *Tabakât*, VII, 139; Ebu Nuaym, *Hilye*, II, 305; İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, IV, 280; Zehebî, *Siyer*, IV, 255-257; a. mlf, *Tezkira*, I, 66; a. mlf, *Kâşif*, II, 95; İbn Hacer, *el-İsâbe*, IV, 74; a. mlf, *Tehzib*, VIII, 124

⁴⁶⁸ İbn Sa'd, *Tabakât*, VII, 139; İbn Abdi'l-Berr, *el-İstîâb*, III, 286; İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, IV, 280; Zehebî, *Siyer*, IV, 255

⁴⁶⁹ İbn Hacer, *el-İsâbe*, IV, 74; a. mlf, *Tehzib*, VIII, 124

⁴⁷⁰ *Üsdü'l-ğâbe*, IV, 280; Zehebî, *Siyer*, IV, 254; a. mlf, *Tezkira*, I, 66; İbn Hacer, *el-İsâbe*, IV, 74; a. mlf, *Tehzib*, VIII, 124

Temel hadis kitaplarında 67 tane rivayeti bulunmaktadır. Bu rivayetlerin 25 tanesinin Buhârî’de bulunması, Ebû Recâ’nın güvenilir bir ravi olduğunu desteklemesi açısından önemlidir. Ebû Recâ, Zehebî⁴⁷¹ ve İbn Hacer⁴⁷² tarafından “*sika*” kabul edilmiştir.

1.1.1.23. Ebû Osman en-Nehdî (ö. 95/713)

Kûfe’nin en büyük tabîsidir⁴⁷³. İsmi, Abdurrahman b. Müll b. Amr b. Adiy b. Vehb b. Rebîa b. Sa’d b. Huzeyme b. Ka’b b. Rifâa b. Mâlik b. Nehd en-Nehdî, Künyesi ise Ebû Osman olup künyesiyle meşhurdur⁴⁷⁴. Cahiliye ve Hz. Peygamber dönemini idrak etmiş olmasına rağmen onunla görüşmemiştir. Hz. Ebû Bekr’i de göremeyen Ebû Osman en-Nehdî, Hz. Ömer döneminde Medine’ye gelmiştir. Hz. Peygamber döneminde, onun zekat toplama memurlarına 3 defa zekat vermiştir⁴⁷⁵.

Kadisiye, Celûla, Tüster, Nihavend, Yermuk (Şam Yermük’ü), Azerbeycan, Mihran ve Rüstem’in fetihlerine katılmıştır⁴⁷⁶.

Bir ara zabıtalık görevi yapan Ebû Osman en-Nehdî⁴⁷⁷, Hz. Hüseyin’in şehadetine kadar Kûfe’de yaşamıştır. Daha sonra “*Rasulullah’ın torununun şehit edildiği bir belde de oturamam*” diyerek Basra’ya taşınarak⁴⁷⁸ Selman el-Fârisî’den 12 sene boyunca istifade etme imkanı bulmuştur⁴⁷⁹.

Hz. Ömer, Hz. Ali, Hz. Âişe, İbn Abbas, İbn Ömer, Ümmü Seleme, Ebû Mûsâ el-Eş’arî, Ebû Zerr, Bilâl, Selman el-Fârisî, Üsâme ve Ebû Hureyre’den hadis rivayet etmiştir⁴⁸⁰. Kendisinden ise Katâde, Hâlidü’l-Hazzâ, Humeyd, Dâvûd b. Ebi Hind, Süleyman et-

⁴⁷¹ Zehebî, *Kâşif*, II, 95; a. mlf, *Tezkira*, I, 66

⁴⁷² İbn Hacer, *Tehzib*, VIII, 124; a. mlf, *Takrib*, s. 430

⁴⁷³ İbn Hacer, *Tehzib*, VI, 250

⁴⁷⁴ A.g.e., VI, 248

⁴⁷⁵ Zehebî, *Tezkira*, I, 65

⁴⁷⁶ İbn Sa’d, *Tabakât*, VII, 98; İbn Abdi’l-Berr, *el-İstâb*, II, 394; İbnu’l-Esîr, *Üsdü’l-ğâbe*, III, 497

⁴⁷⁷ İbn Sa’d, *Tabakât*, VII, 98

⁴⁷⁸ İbn Sa’d, *Tabakât*, VII, 98; İbnu’l-Esîr, *Üsdü’l-ğâbe*, III, 498; İbn Hacer, *Tehzib*, VI, 249

⁴⁷⁹ İbn Sa’d, *Tabakât*, VII, 98; Zehebî, *Tezkira*, I, 65

⁴⁸⁰ Zehebî, *Tezkira*, I, 65

Teymî, Sâbit el-Bünânî ve Eyyub es-Sahtiyânî gibi tabiûnun ileri gelenleri hadis rivayet etmişlerdir⁴⁸¹.

60 kûsür sene cahiliyede bir o kadar da müslümün olarak yaşayan Ebû Osman en-Nehdî, 130 kûsür senedir yaşadığını kendisi belirtmektedir⁴⁸². Fakat ölüm tarihi hakkında ihtilaf vardır. Haccâc (ö. 96/714)'ın Irak ve Basra valiliğinin ilk yıllarında,⁴⁸³ 100/718 senesinde⁴⁸⁴ veya daha sonra⁴⁸⁵ vefat ettiğine dair rivayetler bulunmaktadır.

İbadetine çok düşkün olan Ebû Osman en-Nehdî'nin çok oruç tuttuğu, bayılacak gibi ruku ve secde yaparak namaz kıldığı⁴⁸⁶ ve gecesini ibadetle, gündüzünü oruçla geçirdiği (gece kaim, gündüz saim) rivayet edilmiştir⁴⁸⁷.

Cerh ve ta'dil açısından değerlendirilmesi:

Zühd ve takvasıyla tabiûnun en meşhurlarından olan Ebû Osman en-Nehdî'nin temel hadis kitaplarında 283 rivayeti bulunmaktadır. Hafız Zehebî, onun hakkında eserlerinde her hangi bir değerlendirme yapmazken İbn Sa'd⁴⁸⁸ ve İbn Hacer⁴⁸⁹ tarafından "sika" ve "sebt" olduğu ifade edilmiştir.

1.1.1.24. Ebû Amr eş-Şeybânî (Sa'd b. İyâs) (ö. 96/714)

Cahiliyeyi görüp Hz. Peygamber zamanını idrak etmiş olmasına rağmen Rasulullah'ı göremediği için sahabi olamamıştır. Müslüman olduktan sonra Kûfe'ye yerleşmiş, İbn Mes'ûd'un sohbetlerine devam etmiş ve bununla meşhur olmuştur.⁴⁹⁰ Kırk yaşındayken

⁴⁸¹ Zehebî, *Tezkira*, I, 65; İbn Hacer, *Tehzib*, VI, 249

⁴⁸² İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, III, 498

⁴⁸³ İbn Sa'd, *Tabakât*, VII, 98; İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, III, 498

⁴⁸⁴ İbn Abdi'l-Berr, *el-İstîâb*, II, 395; İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, III, 498

⁴⁸⁵ Zehebî, *Tezkira*, I, 66

⁴⁸⁶ İbn Abdi'l-Berr, *el-İstîâb*, II, 395; İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, III, 498; Zehebî, *Tezkira*, I, 66

⁴⁸⁷ Zehebî, *Kâşif*, I, 645

⁴⁸⁸ İbn Sa'd, *Tabakât*, VII, 98

⁴⁸⁹ İbn Hacer, *Tehzib*, VI, 250; a. mlf, *Takrîb*, s. 351

⁴⁹⁰ İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, II, 338-339

Kâdisiye savaşına katılmıştır.⁴⁹¹ 120 sene yaşayan Sa'd b. İyâs, Velid b. Abdi'l-Melik'in hilafeti (ö.97/715) zamanında 95/713 veya 96/714 yılında vefat etmiştir⁴⁹².

Hiz. Ali, İbn Mes'ud, Huzeyfe ve bir çoklarından hadis rivayet etmiştir. Kendisinden ise Mansûr, A'meş, Süleyman et-Teymî, İsmâil b. Ebi Hâlid, Ebû Muâviye Amr b. Abdillâh en-Nehâf ve başkaları gibi Kûfe'liler⁴⁹³ hadis rivayet etmişlerdir⁴⁹⁴.

Cerh ve Ta'dil açısından değerlendirilmesi:

Kütüb-ü Sitte ravilerindedir. İbn Sa'd,⁴⁹⁵ Zehebî⁴⁹⁶ ve İbn Hacer⁴⁹⁷ tarafından "sika" kabul edilmiştir.

1.2.2. Cerh Edilen Muhadramlar

Bu bölümde zabt ve adalet açısından tenkit edilmemesine ve *sika* kabul edilmesine rağmen, tefsire *israilî rivayetler* soktuğu için eleştirilen Ka'bu'l-Ahbâr'a yer verilmiştir.

1.2.2.1. Ka'bu'l-Ahbâr (ö. 32/652)

Tabiûnun meşhurlarından olup hakkında en fazla konuşulanlarından biridir. İsmi, Ka'b b. Mâti' el-Himyerî, el-Yemânî'dir. Künyesi Ebû İshâk'tır. Müslüman olmadan önce, Yahudi âlimlerinin büyüklerinden idi.⁴⁹⁸ Resulullah'ın zamanına yetişmiş, fakat bu sırada müslüman olmamıştır. Bir rivayete göre, müslüman olmak üzere, Resulullah'ın

⁴⁹¹ İbn Sa'd, *Tabakât*, VI, 104; İbn Abdi'l-Berr, *el-İstîâb*, II, 150; Zehebî, *Siyer*, IV, 174; İbn Hacer, *el-İsâbe*, II, 110; a. mlf, *Tehzib*, III, 406

⁴⁹² İbn Abdi'l-Berr, *el-İstîâb*, II, 150; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, II, 339; Zehebî, *Siyer*, IV, 174

⁴⁹³ İbn Abdi'l-Berr, *el-İstîâb*, II, 150

⁴⁹⁴ Zehebî, *Siyer*, IV, 173-174; a. mlf, *Tezkira*, I, 68

⁴⁹⁵ İbn Sa'd, *Tabakât*, VI, 104

⁴⁹⁶ Zehebî, *Siyer*, IV, 74;

⁴⁹⁷ İbn Hacer, *el-İsâbe*, II, 111; a. mlf, *Tehzib*, II, 406; a. mlf, *Takrib*, s. 230

⁴⁹⁸ Zehebî, *Siyer*, III, 489; a. mlf, *Tezkira*, I, 52

huzuruna çıkmak için hazırlanmıştı fakat Hz. Peygamber'in vefatını ve bazı Arapların irtidadını (dinden çıkışlarını) duyunca geri dönmüştür.⁴⁹⁹

Hicri 12/634'de Hz. Ömer (ö. 23/643) zamanında müslüman olmuştur.⁵⁰⁰ Yemende doğdu. Hz. Ömer'in hilafeti zamanında Medineye gelmiş ve daha sonra Hıms'a yerleşmiştir. Burada, Hz. Osman (ö. 35/655) zamanında, 32/652 tarihinde 104 yaşında vefat etmiştir.⁵⁰¹ İlminin çokluğunu ifade için, "hıbr" (bilgin ve dinde lider kişi) denmiştir. Eski kitapları ve onlarla ilgili şifâhi rivayetleri gayet iyi bilen Ka'bu'l-Ahbâr'ın. en çok bu yönü övülmüştür.⁵⁰²

Bazı siyasi olaylar ve Hz. Ömer'in şehadetinde parmağı olduğu iddia edilen⁵⁰³ Ka'bu'l-Ahbâr vasıtasıyla tefsire pek çok isrâiliyyât ve efsane girmiştir.⁵⁰⁴

Cerh ve Ta'dil açısından değerlendirilmesi:

Zâhid el-Kevserî (ö. 1371/1951), *Makalât*'ında sahabenin ileri gelenlerinden bazılarının Ka'bu'l-Ahbâr'a itimat etmediğinden bahsetmektedir.⁵⁰⁵ Fakat, Muhammed Hüseyin ez-Zehbî ise, *et-Tefsîr ve 'l-müfessirûn* isimli eserinde Ebû Hüreyre ve İbn Abbas gibi en meşhur ravilerin onun hadislerini rivayet etmeleri ve bu hadislerin *Müslim*, *Tirmizî*, Ebû *Dâvûd* ve *Nesâî* gibi en meşhur hadis kitaplarında bulunmasını Ka'bu'l-Ahbâr'ın "sika" olduğuna en büyük delil saymaktadır.⁵⁰⁶ İbn Hacer de *Takrîbu't-tehzîb* isimli eserinde "sika" olarak kabul etmektedir⁵⁰⁷. Fakat, bütün bunlara rağmen asırlarca leh ve aleyhinde söylenenler bir aydınlığa kavuşmuş da değildir⁵⁰⁸.

⁴⁹⁹ İbn Hacer, *el-İsâbe*, III, 316

⁵⁰⁰ Zehebî, *Siyer*, III, 489; a. mlf, *Tezkira*, I, 52; İbn Hacer, *el-İsâbe*, III, 316; a. mlf, *Tehzîb*, VIII, 393

⁵⁰¹ İbn Sa'd, *Tabakât*, VII, 445; Zehebî, *Kâşif*, II, 148; İbn Hacer, *el-İsâbe*, III, 316; a. mlf, *Tehzîb*, VIII, 393

⁵⁰² İbn Sa'd, *Tabakât*, VII, 446; İbn Hacer, *Tehzîb*, VIII, 393; Kevserî, *Makalât*, s. 126

⁵⁰³ Kevserî, *Makalât*, s. 128

⁵⁰⁴ Kâsimî, *Tefsîru 'l-Kâsimî*, XIV, 5052

⁵⁰⁵ Kevserî, *Makalât*, s. 126-127

⁵⁰⁶ M. Hüseyin ez-Zehbî, *et-Tefsîr ve 'l-müfessirûn*, I, 91

⁵⁰⁷ İbn Hacer, *Takrîb*, s. 461

⁵⁰⁸ Abdullah Aydemir, *Tefsirde İsrâiliyyât*, s. 66

1.3. DEĞERLENDİRME

Müslim b. el-Haccâc'ın tesbit etmiş olduğu 20 şahıs ile muhadram oldukları herkes tarafından bilinen 5 şahsın biyografileri ile cerh ve ta'dil açısından incelenmeleri neticesinde hepsinin sika olduğu tesbit edilmiştir. Yalnız bunlardan Ka'bu'l-Ahbâr zabt ve adalet açısından tenkit edilmemesine, bu yönüyle “sika”⁵⁰⁹ kabul edilmesine rağmen “isrâilî rivayetler” naklettigi için tenkit edilmiştir⁵¹⁰.

2. MUHADRAM RAVİLERİN RİVAYETLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Muhadram ravilerin rivayetlerinin incelendiği bu kısımda, öncelikle onların muttasıl ve mürsel rivayetlerine yer verilecektir. Daha sonra temel hadis kitaplarındaki rivayetleri bir tablo halinde verilerek tablonun değerlendirilmesi yapılacaktır.

2.1. MUHADRAM RAVİLERİN MUTTASIL RİVAYETLERİ

Muttasıl hadis: “Her bir ravinin kendinden önceki ravi ile görüşüp ondan bizzat işiterek veya başka hadis rivayet usulleriyle almak suretiyle rivayet etmiş oldukları hadislere denir”⁵¹¹. Bir hadisin muttasıl olması aynı zamanda o hadisin merfû veya mevkuf olması demektir. Maktu hadisler için de muttasıl diyenler olmuştur. Muttasıl hadise, “mevsul hadis” de denir⁵¹².

Muhadramların rivayetlerinin büyük çoğunluğunu muttasıl rivayetler oluşturmaktadır. Burada misal teşkil etmesi açısından tesbit edebildiğimiz 43 muhadram raviye ait birer tane muttasıl rivayet son ravisiyle verilecektir.

2.1.1. el-Ahnef b. Kays et-Temîmî (ö. 67/686)

... el-Ahnef b. Kays Ebû Bekre'den rivayetle, Ebû Bekre şöyle demiştir: Rasulullah'ı şöyle derken işittim: “İki müslüman kılıçlarıyla (birbirini öldürmek için)

⁵⁰⁹ M. Hüseyin ez-Zehebî, *et-Tefsîr ve'l-müfessirûn*, I, 91; İbn Hacer, *Takrib*, s. 461

⁵¹⁰ Kâsimî, *Tefsîru'l-Kâsimî*, XIV, 5052

⁵¹¹ İbnu's-Salah, *Ulûmu'l-hadis*, s. 44

karşılaştıklarında, ölen de öldürülen de cehennemdedir". "Ya Rasulallah haydi bu katil, maktûlün durumu nedir? (niçin cehennemdedir?)" dedim. Şöyle buyurdu: "Maktûl de arakadaşını öldürmek için hırslıydı (onu öldürmeyi düşünüyordu)"⁵¹³.

2.1.2. Eslem Mevlâ Ömer (ö. 80/699)

... Eslem Mevlâ Ömer: Hz Ömer'i Haceru'l-Esved'i öperken gördüm. Şöyle diyordu: "Eğer Rasulallah'ı seni öperken görmeseydim öpmezdim"⁵¹⁴.

2.1.3. el-Esved b. Hilâl el-Muhâribî (ö. 84/703)

... el-Esved b. Hilâl Muaz b. Cebel'den rivayetle, Muaz şöyle demiştir: Rasulallah, "Ey Muaz! Allah'ın kulları üzerindeki hakkı nedir bilir misin?" dedi. Ben de: "Allah ve Resulü daha iyi bilir" dedim. Rasulallah: "Allah'a ibadet etmeleri ve O'na hiçbir şey ortak koşmamalarıdır" buyurdu. Sonra, "eğer böyle yaparlarsa onların Allah üzerindeki hakları nedir?" dedi. Ben de: "Allah ve Resulü daha iyi bilir" dedim. Bunun üzerine Allah Resulü: "Onlara azap etmemesidir" dedi⁵¹⁵.

2.1.4. el-Esved b. Yezîd en-Nehâî (ö. 75/694)

... el-Esved b. Yezîd: "Hz. Âişe'ye, Nebi evinde ne yapıyordu? diye sordum". Hz. Âişe de: "Ailesine ev işlerinde yardım ediyordu, namaz vakti gelince de namaza gidiyordu" dedi⁵¹⁶.

2.1.5. Evsad b. İsmâil el-Becelî

... Evsad b. İsmâil el-Becelî Ebû Bekr'den rivayetle Ebû Bekr şöyle demiştir: Allah Resulü şöyle dedi: "Size doğru olmayı tavsiye ediyorum. Çünkü o iyilikle beraberdir. İkisi ise cennettedir. Yalandan da sakınmanızı tavsiye ediyorum. Zira o fücûr ile

⁵¹² İbnu's-Salah, *Ulûmu'l-hadis*, s. 44; Sehâvî, *Fethu'l-muğîs*, I,

⁵¹³ *Buhâri*, *Diyât*, 2; *Müslim*, *Fiten*, 14, 15

⁵¹⁴ *Buhâri*, *Hacc*, 50; *Müslim*, *Hacc*, 248,251; *Nesâi*, *Hacc*, 147.

⁵¹⁵ *Buhâri*, *Libas*, 101; *Müslim*, *İman*, 48

⁵¹⁶ *Buhâri*, *Ezan*, 44

beraberdır. İkiŝi de cehennemdedir. Allahtan aŝiyet isteyin, unkü bir insan için yakinden sonra isteyeceği en hayırlı şey aŝiyettir". Rasulullah şöyle devam etti: "Aralarınızdaki iliŝkileri kesmeyin, biribirinize sırt dönmeyin, buğzetmeyin ve hasetleŝmeyin. Ey Allahın kulları kardeŝ olun"⁵¹⁷.

2.1.6. Sümâme b. Hazn el-Kuşeyrî (ö. ?)

... Sümâme b. Hazn el-Kuşeyrî dedi ki: Âişe'ye rastladım da, ona nebizi sordum, o da bana: "*Abdü'l-Kays heyeti Peygamber'e gelerek kendisine nebizin hükmünü sormuŝlar da onlara dübba', nekîr, müzeffet ve hanthem (denilen kaplarda) nebiz yapmayı yasaklamıŝtı*" dedi⁵¹⁸.

2.1.7. Cübeyr b. Nüfeyr el-Hadramî (ö. 80/699)

... Cübeyr b. Nüfeyr Ebû Derdâ 'dan rivayetle, Ebû Derdâ şöyle dedi: Nebi'yi şöyle derken işittim: "*Bana zayıflarınızı (gariblerinizi) ağtırın. Çünkü siz zayıflarınızın hürmetine rızıklandırılıyor ve yardım da bulunuluyorsunuz*"⁵¹⁹.

2.1.8. Hâbis b. Sa'd et-Tâî (ö. 37/657)

... Hâbis et-Tâî Ebû Bekr'den rivayetle, Rasulullah şöyle buyurmuştur: "*Kim sabah namazını kılarsa o kimse Allah'ın güvencesindedir. Artık Allah'ın bu güvencesini ihlal etmeyiniz. Bu itibarla kim böyle olan bir kimseyi (ŝer'i bir hüküm olmaksızın) öldürürse Allah öldüren kiŝiyi sorguya çekip neticede başaŝaėı cehenneme atar*"⁵²⁰.

⁵¹⁷ *Müŝned*, I, 7

⁵¹⁸ *Müŝlim*, Eşribe, 37, 84

⁵¹⁹ *Tirmizî*, Cihad, 24; *Müŝned*, V, 98

⁵²⁰ *İbn Mâce*, Fiten, 6

2.1.9. Hucr b. Anbes (ö. ?)

... Hucr b. Anbes, Vâil b. Hucr 'dan rivayetle şöyle demiştir: Rasulullah “ve leddâllîn” âyetini okuduğu zaman sesini yükseltir ve “âmin” derdi⁵²¹.

2.1.10. Hâlid b. Umeyr el-Adevî (ö. ?)

... Hâlid b. Umeyr şöyle demiştir: Ben Utbe b. Gazvân (r.a.)'ı şunu söylerken işittim: “Gerçekten kendimin Rasulullah (s.a.s)'la birlikte yedi kişinin yedincisi olduğumu görmüşümdür. Huble yaprağından başka yiyeceğimiz yoktu. Hatta dudaklarımız yara oldu”⁵²².

2.1.11. Zirr b. Hubeyş (ö. 81/700)

... Zirr b. Hubeyş İbn Mes'ûd'dan rivayetle, Rasulullah şöyle buyurmuştur: “Kim bana kasden yalan isnad ederse cehennemdeki yerini hazırlasın”⁵²³.

2.1.12. Zeyd b. Vehb el-Cühenî

... Zeyd b. Vehp el-Cühenî Cerîr b. Abdillâh 'tan rivayetle Rasulullah şöyle buyurmuştur: “Merhamet etmeyene merhamet edilmez”⁵²⁴.

2.1.13. Süveyd b. Ğafele el-Cevzî (ö. 81/700)

... Süveyd b. Ğafele Ebu'd-Derdâ'dan rivayetle Nebi şöyle demiştir: “Kim yatağına gece kalkıp namaz kılma niyetiyle girer de sabaha kadar uyursa, ona o niyet etmiş olduğu şey yazılır ve uykusu Rabbi tarafından ihsan edilen bir sadaka olmuş olur”⁵²⁵.

2.1.14. Şübeyl b. Avf el-Ahmesî (ö. ?)

... Şübeyl b. Avf Ebû Hureyre'den rivayetle, Ebû Hureyre şöyle demiştir: Nebi aşure günü oruç tutan yahudilerden bir kısım insana uğradı ve: “Bu ne orucudur?, niçin oruç

⁵²¹ Ebu Dâvûd, Salât, 168. Krş: Buhârî, Ezan, 3; Müslim, Salât, 72; Tirmizî, Mevâkit, 116; Müsned, IV, 315, 316, 318; Muvatta, Nida, 44

⁵²² Müslim, Zühd, 14; Müsned, IV, 174, V, 61

⁵²³ Tirmizî, İlim, 8. Krş: Buhârî, İlim, 38, Cenâiz, 34, Menâkıb, 5, Enbiya, 50; Müslim, İman, 112, Zühd, 72

⁵²⁴ Buhârî, Edeb, 28. Krş: Ebû Dâvûd, Edeb, 145; Tirmizî, Birr, 12; Müsned, II, 228, 241, 269, 514

tutuyorsunuz?” dedi. Cevaben: “*Bu gün , Allah’ın Mûsâ (a.s)’ı ve Beni İsrâil’i kurtardığı ve firavunu boğduğu, (Nuh’un) gemisinin Cûdî dağında karar kıldığı gündür ki Nuh (a.s) ve Mûsâ (a.s) Allah’a şükür için oruç tutmuşlardır*” dediler. Nebi : “*Ben buna Mûsâ (a.s)’dan da, bugünde tutulan oruçtan da daha müstehak ve daha liyakatlıyım*” dedikten sonra ashabına oruç tutmaları için emretti⁵²⁶.

2.1.15. Şüreyh b. Hâni’ (ö. 78/697)

... Şüreyh b. Hâni’ Hz. Âişe’den rivayetle, Hz. Âişe, Rasulullah şöyle buyurdu dedi: “Her kim Allah’a kavuşup görmeyi arzu eder severse, Allah da ona kavuşup görmeyi sever. Her kim de Allah’a kavuşmaktan hoşlanmazsa, Allah da ona kavuşmaktan hoşlanmaz. Ölüm ise Allah’a kavuşmadan öncedir”⁵²⁷.

2.1.16. Şüreyh b. el-Hâris (el-Kâdî) (ö. 78/697)

... Şüreyh b. el-Hâris: Nebi’nin ashabından birinin şöyle dediğini işittim. Rasulullah, Allah Teâlâ şöyle buyuruyor dedi: “*Ey adem oğlu! bana yönelerek bir adım at, sana yürüyeyim, bana yürü, sana koşayım*”⁵²⁸.

2.1.17. Târik b. Şihâb (ö. 82/701)

... Târik b. Şihâb Ebû Mûsâ el-Eş’arî’den rivayetle şöyle demiştir: Yahudiler aşure gününü bayram saymakta idiler. Nebi sahabilerine: “*Bu gün sizler de oruç tutunuz!*” buyurdu⁵²⁹.

2.1.18. Abdü Hayr b. Yezîd el-Hemedânî (ö. ?)

... Abdü Hayr b. Yezîd şöyle demiştir: Hz. Ali’yi abdest alırken gördüm, nalınlarının üzerini meshederken şöyle diyordu: “*Eğer ben Rasulullah’ı (bu işi) sizin gördüğünüz*

⁵²⁵ Ebu Dâvûd, Deavât, 20; Nesâî, Kıyamu’l-leyl, 63

⁵²⁶ Mûsned, II, 359. Krş: Mûsned, I, 291, 310, 336

⁵²⁷ Buhârî, Rikak, 41; Müslim, Zikr, 14, 18

⁵²⁸ Mûsned, III, 478

⁵²⁹ Buhârî, Savm, 69

gibi yaparken görmeseydim, ayakların (nalınların) altının meshedilmesini üstünün meshedilmesine tercih ederdim”⁵³⁰.

2.1.19. Abdullah b. Ukeym (ö. ?)

... Abdullah b. Ukeym şöyle demiştir: “*Gençliğimde, ölünün derisinden ve sinirlerinden istifade edilmemesi hususunda Allah Rasülü’nün kitabı (hadis yazılı metin) bize okunmuştu*”⁵³¹.

2.1.20. Abdullah b. İnebe (ö. ?)

... Abdullah b. İnebe şöyle demiştir: “*Nebi, Cuma namazında “Sebbihi’sme rabbiye’l-a’la” ile “Hel etâke hadisü Mûsâ” sûrelerini okurdu*”⁵³².

2.1.21. Abdurrahman b. Useyle es-Sunâbihî (ö. ?)

... Abdurrahman b. Useyle es-Sunâbihî, Ubade b. Sâmit’ten Rasulullah’ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: “*Bir kul Allah için secde ettiğinde Allah ona bir sevap yazar, bir günahını siler. Ve bir derece de derecesini yükseltir. O halde çokca secde yapınız*”⁵³³.

2.1.22. Abdurrahman b. Ganm el-Eş’arî (ö. 78/697)

... Abdurrahman b. Ganm, Ebû Mâlik el-Eş’arî’den rivayet ettiğine göre Rasulullah şöyle buyurmuştur: “*Abdestin ikmalî, imanın yarısıdır. Elhamdülillah mîzanı doldurur. Tesbih ve tekbir gökleri ve yeri doldurur. Namaz nurdur. Zekât delildir. Sabır ışıktır. Kur’ân ise senin lehinde veya aleyhinde bir hüccettir*”⁵³⁴.

2.1.23. Abdurrahman b. Saîd b. Yebu’ (ö. 109/727)

... Abdurrahman b. Saîd b. Yebu’ Ebû Bekr’den rivayet ettiğine göre Ebû Bekr şöyle demiştir: Hacca ait amellerin hangisinin efdal olduğu, Rasulullah’a sorulduğunda şöyle

⁵³⁰ *Mûsned*, I, 95

⁵³¹ *Ebu Dâvûd*, Libas, 39; *Nesâî*, el-Fer’ü ve’l-atîra, 5; *İbn Mâce*, Libas, 26; *Mûsned*, IV, 310, 311

⁵³² *İbn Mâce*, İkâme, 90

⁵³³ *İbn Mâce*, İkâme, 201

cevap vermişti: “*Lebbeyk duâsını (telbiye) yüksek sesle okumak ve kurbanlıkların kanını akıtmaktır*”⁵³⁵.

2.1.24. Abîde b. Amr es-Selmânî (ö. 74/693)

... Abîde b. Amr, İbn Mes’ûd’dan rivayetle İbn Mes’ûd şöyle demiştir: Rasulullah, “*bana Kur’ân oku*” dedi. Ben de: “*Kur’ân sana inmişken sana Kur’ân mı okuyayım*” dedim. “*Kur’ân’ı başkasından dinlemeyi severim*” dedi⁵³⁶.

2.1.25. Amr b. Meymûn el-Evdî (ö. 74/693)

... Amr b. Meymûn şöyle demiştir: “*Cahiliyede zina etmiş bir maymunu diğer maymunların taşıdığı (recmettiğini) gördüm ve ben de onlarla taşladım*”⁵³⁷.

2.1.26. Alkame b. Kays (ö. 62/681)

... Alkame b. Kays İbn Mes’ûd’dan rivayetle Rasulullah şöyle demiştir: “*Bakara Sûresi’nin sonundaki iki ayeti kim geceleyin okursa (sabaha kadar) ona yeter*”⁵³⁸.

2.1.27. Guneym b. Kays el-Ka’bî (ö. 90/708)

... Guneym b. Kays, Ebû Mûsâ el-Eş’arî’den şöyle işittim demiştir. (Ebu Mûsâ el-Eş’arî) : Rasulullah şöyle buyurdu: “*Her göz zina işleme istidadındadır*”⁵³⁹.

2.1.28. Kays b. Ebi Hâzim (ö. 97/715)

... Kays b. Ebi Hâzim Cerir b. Abdillâh ’dan rivayetle Cerir b. Abdillâh şöyle demiştir: “*Rasulullah’a namaz kılmak, zekat vermek ve müslümanlara nasihat etmek üzere biat ettim*”⁵⁴⁰.

⁵³⁴ Nesâî, Zekât, 1; İbn Mâce, Taharet, 5

⁵³⁵ Tirmizi, Hacc, 14; İbn Mâce, Menasik, 16; Dârimî, Menasik, 8

⁵³⁶ Buhârî, Fedâilu’l-kur’ân, 32, 35; Müslim, Müsafirîn, 247

⁵³⁷ Buhârî, Menâkıb, 27

⁵³⁸ Buhârî, Fedâilu’l-kur’ân, 27, Meğâzi, 12; İbn Mâce, İkâme, 183; Müsned, IV, 118

⁵³⁹ Müsned, IV, 394, 407, 418. Krş: Dârimî, İsti’zan, 18

⁵⁴⁰ Buhârî, İman, 42, Mevâkit, 3, Zekât, 2, Şurût, 1; Müslim, İman, 97, 98

2.1.29. Mâlik b. Umeyr el-Hanefî (ö. ?)

... Mâlik b. Umeyr Ali b. Ebi Tâlib 'ten rivayetle, Ali b. Ebi Tâlib şöyle demiştir: *“Rasulullah bizim dübba, hanem, nekîr ve cîa denilen kaplarda nebiz yapmamızı yasakladı”*⁵⁴¹.

2.1.30. Mürre b. Şerâhîl el-Hemedânî (et-Tîb), (ö. 76/695)

... Mürre b. Şerâhîl Ebû Mûsâ el-Eş'arî'den rivayetle Rasulullah şöyle buyurmuştur: *“Erkeklerden kamil olanlar çoktur. Fakat kadınlardan İmrân'ın kızı Meryem ve Firavunun karısı Âsiye'den başka kamil olan yoktur. Âişe'nin diğer kadınlara fazileti ise tiritin diğer yemeklere üstünlüğü gibidir”*⁵⁴².

2.1.31. Mesrûk b. Abdurrahman (el-Ecda')

... Mesrûk b. Abdurrahman Âişe 'den rivayetle, Âişe şöyle demiştir: *“Rasulullah elden geldiği müddetçe temizlenmesinde, saçlarını taramasında, ayakkabılarını giymesinde ve diğer bütün işlerinde sağdan başlamayı severdi”*⁵⁴³.

2.1.32. el-Ma'rûr b. Süveyd (ö. ?)

... el-Ma'rûr b. süveyd Ebû Zerr'den rivayetle, Ebû Zerr şöyle demiştir. Rasulullah şöyle dedi: *“Cibril geldi ve bana, ümmetinden her kim Allah'a şirk koşmadan ölürse, o kimse cennete girer diye haber verdi veya böylece müjdeledi”*. Ben: *“Zina ve hırsızlık yapsa da mı?”* dedim. Rasulullah: *“Evet, zina ve hırsızlık yapsa da”* dedi⁵⁴⁴.

⁵⁴¹ Ebu Dâvûd, Eşribe, 7; Kırş: Müslim, Eşribe, 30, 31, 32, 33

⁵⁴² Buhârî, Et'ime, 25, Fedâilu's-sahabe, 30, Enbiya, 32

⁵⁴³ Buhârî, Salât, 47, Et'ime, 5; Müslim, Tahâre, 66, 67

⁵⁴⁴ Buhârî, Cenâiz, 1, Bed'ü'l-halk, 6; Müslim, İman, 153, 154, Zekat, 32, 33

2.1.33. Yüseyr (Üseyr) b. Amr b. Câbir (ö. 85/704)

... Yüseyr b. Amr, Sehl b. Hüneyf'ten rivayetle şöyle demiştir: Rasulullah elini Medine'ye doğru uzattı ve şöyle dedi, "*muhakkak ki o haremdir, emniyet mahallidir*"⁵⁴⁵.

2.1.34. Ebû Ümeyye eş-Şa'bânî (Yuhmid) (ö. ?)

... Ebû Ümeyye eş-Şa'bânî şöyle demiştir: "*Ebu Sa'lebe el-Huşenî'nin yanına giderek, şu âyetin manası hakkında ne dersin?*" diye sordum. O: "*Hangi âyet?*" deyince ben:

"*Ey iman edenler! Siz kendi üzerinize düşene bakınız. Hidayet yolunda olduğunuz zaman saptıran kimse size zarar veremez.*"⁵⁴⁶ ayeti dedim. Ebû Sa'lebe el-Huşenî dedi ki:

Sen bu âyetin manasını bilen bir kişiye sordun. Çünkü ben bunu Rasulullah'a sordum. Buyurdular ki:

"*İyi şeyleri birbirinize emrediniz ve fena şeylerden birbirinizi menediniz. Hatta sen itaat edilen cimrilik, uyulan nefsi arzular, tercih edilen dünyalık ve her görüş sahibinin kendi görüşünü beğendiğini gördüğün ve gücünün yetmediği bir durumla karşılaştığın zaman artık sen kendi nefsine düşene bak. Çünkü, şüphesiz sabır günleri arkanızdan gelecek. O günlerde sabır, bir ateş parçasını avuçta tutmak gibi zordur. O günlerde iyi amel işleyene o amelin aynısını işleyen elli adamın sevabı kadar sevab vardır*"⁵⁴⁷.

2.1.35. Ebu'l-Halâl el-Atekî (Zürâre b. Rebîa), (ö. ?)

... Ebu'l-Halâl Enes b. Mâlik (ö. 93/711)'ten rivayetle; Rasulullah şöyle demiştir: "*Ey Enceşe yavaş ol! incileri (kadınları) sarsabilirsin*"⁵⁴⁸.

⁵⁴⁵ *Müslim, Hacc, 479, Müsned, III, 486*

⁵⁴⁶ *Mâide, 5/ 150*

⁵⁴⁷ *Ebu Dâvûd, Melâhim, 17; İbn Mâce, Fiten, 21*

⁵⁴⁸ *Müslim, III, 206. Krş: Müsned, III, 117, 172, 176, 187, 202, 227, 254, 284,*

2.1.36. Ebû Recâ el-Utâridî (ö. 117/735)

... Ebû Recâ Semure b. Cündüb 'den rivayetle, Semure b. Cündüb şöyle demiştir: “*Nebi (mescid’de) namazını kılıp bitirdiği zaman yüzünü bize dönerdi*”⁵⁴⁹.

2.1.37. Ebû Râfi’ Nüfey’ es-Sâiğ (ö. ~ 90/708)

... Ebû Râfi’ Ebû Hureyre’den rivayetle, Ebû Hureyre şöyle demiştir: “*Zeyneb’in ismi Berre idi. kendini (isminden dolayı) tezkiye ettiği söylendi. Rasulullah da ismini zeyneb olarak değiştirdi*”⁵⁵⁰.

2.1.38. Ebû Ruhm Ahzab b. Üseyd es-Semâî (ö. ?)

... Ebû Ruhm’dan rivayet edildiğine göre; Rasulullah şöyle buyurdu, demiştir: “*Evlenme işi için iki kişi arasında aracı olmak, en faziletli aracılıklardandır*”⁵⁵¹.

2.1.39. Ebû Osman en-Nehdî (ö. 95/713)

... Ebû Osman en-Nehdî Ebû Hureyre’den rivayetle, Ebû Hureyre şöyle demiştir: “*Halilim (Rasulullah) şu üç şeyi ölene kadar terketmememi tavsiye etti: her ay üç gün oruç tutmak, duha namazı kılmak ve vitir namazı kılmak üzere uyumak (vitir namazını gecenin ilerleyen saatleri içinde kılmak)*”⁵⁵².

2.1.40. Ebû Amr eş-Şeybânî (Sa’d b. İyâs), (ö. 96/714)

... Ebû Amr eş-Şeybânî İbn Mes’ûd’an rivayetle, İbn Mes’ûd şöyle demiştir: Bir adam Nebi’ye, “*amellerin en faziletlisi hangisidir?*” diye sordu. Rasulullah da: “*Vaktinde kılınan namaz ve ana babaya iyilik, sonra da Allah yolunda cihaddır*” dedi.⁵⁵³

⁵⁴⁹ Buhârî, Ezan, 156

⁵⁵⁰ Buhârî, Edeb, 108; Müslim, Âdâb, 17

⁵⁵¹ İbn Mâce, Nikah, 49

⁵⁵² Buhârî, Teheccüd, 33, Savm, 60; Müsned, II, 497, 505; Dârimî, Savm, 38

⁵⁵³ Buhârî, Mevâkît, 5; Müslim, İman, 137

2.1.41. Ka'bu'l-Ahbâr (Ka'b b. Mâti'), (ö. 32/652)

... Ka'bu'l-Ahbâr şöyle demiştir: “*Dünya melundur (lanetlenmiştir). İçindekiler de melundur. Ancak hayır öğrenen ve öğreten müstesna*”⁵⁵⁴.

2.1.42. Ebû Müslim el-Havlânî (Abdullah b. Süveb) (ö. 62/681)

... Ebû Müslim el-Havlânî Muaz b. Cebel'den rivayetle, Muaz b. Cebel : Rasulullah'ı şöyle derken işittim demiştir. Allahu Teâla şöyle buyurdu: “*Celâlim hakkı için birbirini (Allah için) sevenlere nurdan minberler hazırlanmıştır. Peygamberler ve şehitler (bile) onlara gıpta ederler*”⁵⁵⁵.

2.1.43. Ebû Vâil, Şakîk b. Seleme (ö. 82/701)

... Ebû Vâil, İbn Mes'ûd'dan rivayetle Allah Rasulü şöyle demiştir: “*Müslümana sövmek fık, onunla kıtal (çarpışma) etmek ise küfürdür*”⁵⁵⁶.

2.2. MUHADRAM RAVİLERİN MÜRSEL RİVAYETLERİ

Mürsel hadis: “*Tabiûmun isnadında sahabeyi atlayıp doğrudan Hz. Peygamber'den rivayet etmiş olduğu hadistir*”. Bu manadaki mürsel hadisler “*mürsel-i zahir*” de denir. Bununla beraber bazı alimler ravinin kendisinden hiçbir hadis işitmediği veya mülaki olmadığı raviden rivayetine de mürsel demişlerdir. İbn Hacer'e göre bir ravinin muasırı olan, ancak aralarında mülakat olduğu bilinmeyen bir şeyhten rivayetine “*mürsel-i hafî*” denir⁵⁵⁷. Bir de “*sahabe mürseli*” bulunmaktadır. Bir sahabinin yaşının küçük olması, yahut İslam'a geç girmesi dolayısıyla bizzat müşahede etmediği veya işitmediği şeyleri Hz. Peygamber'e isnadla rivayet etmesidir. Mürsel hadisler, senedindeki inkıttadan dolayı zayıf sayılmışlardır⁵⁵⁸.

⁵⁵⁴ Dârimî, Mukaddime, 32. Krş; Tirmizî, Zühd, 14; İbn Mâce, Zühd, 3

⁵⁵⁵ Tirmizî, Zühd, 53; Müsned, V, 229, 239

⁵⁵⁶ Buhârî, İman, 36, Edeb, 44, Fiten, 8; Müslim, İman, 116

⁵⁵⁷ Aliyyu'l-Kârî, Şerhu Şerhi Nuhbe, s. 424

⁵⁵⁸ İbnu's-Salah, Ulûmu'l-hadis, s. 53-54

Mürsel hadisleri delil olarak kabul edip etmemekte görüş ayrılıkları vardır. Bu görüş ayrılıkları üç noktada toplanabilir:

1. Muhaddislerin, fakihlerin ve usulcülerin çoğunluğuna göre, mürsel hadis, delil olmaz, onunla ihticac yapılamaz, zayıftır.

2. Ebû Hanîfe, İmam Mâlik ve taraftarlarınca, sikanın mürseli sahihtir, hüccettir.

3. İmâm Şâfiî'ye göre ise, büyük tabîlerin mürsellersi ile itibar araştırmasına bağlı olarak amel edilebilir. Yoksa mürsel hadis hüccet değildir⁵⁵⁹.

Sahabe mürseli sahihtir, hükmüyle bilittifak amel edilebilir⁵⁶⁰.

Muhadramların Hz. Peygamber'den yapmış oldukları rivayetler mürsel-i zahirdir. Hz. Peygamber'i görmedikleri kesin olduğundan dolayı tedlis yapılması endişesi yoktur. Bundan dolayı Aliyyu'l-Kârî (ö. 1014/1605)'ye göre onların rivayetleri sahabe mürseline daha yakındır⁵⁶¹.

Muhadramların mürsel rivayetlerini tesbitte Ebû Dâvûd (ö. 275/888)'un "*Kitabu'l-merâsîl*"i, İbn Ebi Hâtim (ö. 327/938)'in aynı isimdeki eseri ve Ebû Saîd el-Alâî (ö. 761/1359)'nin "*Câmiu't-tahsîl fî ahkâmi'l-merâsîl*" isimli eserleri kullanılmıştır. 29 muhadram ravinin mürsellersi hakkında bilgi verilmiştir.

2.2.1. el-Ahnef b. Kays et-Temîmî (ö. 67/686)

Hz. Peygamber döneminde müslüman olmuş ve onun duasını almıştır. Fakat onunla görüşemediği için sahabi olamamıştır. Hz. Peygamber'den yapmış olduğu rivayetleri mürseldir⁵⁶².

⁵⁵⁹ İbnu's-Salah, *Ulûmu'l-hadis*, s. 53-56; Aliyyu'l-Kârî, *Şerhu Şerhi Nuhbe*, s. 407; Nureddin İtr, *Menhec*, s. 371-373

⁵⁶⁰ Nureddin İtr, *Menhec*, s. 373-374

⁵⁶¹ Aliyyu'l-Kârî, *Şerhu Şerhi Nuhbe*, s. 427

⁵⁶² Alâî, *Câmiu't-tahsîl*, s. 143

2.2.2. el-Esved b. Yezid en-Nehaî (ö. 75/694)

Tabiûnun büyüklerindedir. Hz. Peygamber dönemini müslüman olarak idrak etmesine rağmen onunla görüşmemiştir. Bazı sahabe biyografisiyle alakalı eserlerde isminin geçmesi Hz. Peygamber'le aynı asrı paylaşmasından kaynaklanmaktadır. Tirmizî: “*el-Esved b. Yezîd'in Ebu's-Senâbil'den hadis rivayet ettiğini bilmiyoruz*”. Muhammed (Buhârî) den işittim; şöyle dedi: “*Ebu's-Senâbil'in Hz. Peygamber'den sonra yaşadığına dair malumatımız yok*” demektedir⁵⁶³. Dolayısıyla el-Esved b. Yezîd'in Ebu's-Senâbil'den rivayet etmiş olduğu: Sübey'a, kocasının ölümünden yirmiüç gün veya yirmibeş gün sonra doğum yaptı ve nifastan temizlenince evlenmeyi arzuladı. Onun bu durumu hoş karşılanmadı ve Nebi'ye haber verilince şöyle buyurdu: “*Şayet yapar (evlenmeyi arzular) sa (bu onun hakkıdır); çünkü bekleme müddetinin dolduğu muhakkaktır*”⁵⁶⁴ hadisi mürseldir.

2.2.3. Cübeyr b. Nüfeyr el-Hadramî (ö. 80/699)

Hz. Peygamber dönemini idrak etmiş fakat onu görememiştir. Hz. Peygamber ve Hz. Ebû Bekr'den yapmış olduğu rivayetleri mürseldir⁵⁶⁵.

2.2.4. Hâbis b. Sa'd et-Tâî (ö. 37/657)

Sahabi olup olmadığı ihtilaflıdır. Hz. Ebû Bekr'den rivayetleri bulunmaktadır. Hz. Peygamber den yapmış olduğu rivayetleri mürseldir⁵⁶⁶.

2.2.5. Hucr b. Anbes (ö. ?)

Cahiliyeyi idrak etmiş fakat Hz. Peygamber'le görüşmemiştir. Hz. Peygamber'den yapmış olduğu rivayetleri mürseldir⁵⁶⁷.

⁵⁶³ A.g.e., s. 147

⁵⁶⁴ Tirmizî, Talak, 17; Nesâî, Talak, 56; İbn Mâce, Talak, 7

⁵⁶⁵ Ebu Dâvud, Kitabu'l-merâsîl, s. 120, 247, 321; İbn Ebi Hatim, Kitabu'l-Merâsîl, s. 32; Alâî, Câmiu't-tahsil, s. 153

⁵⁶⁶ Alâî, Câmiu't-tahsil, s. 157

2.2.6. Zirr b. Hubeş (ö. 81/700)

Dârekutnî (ö. 385/995), Zirr b. Hubeş'in Enes b. Mâlik (ö. 93/711) ile görüşmediğini rivayet etmekte dolayısıyla onun Enes b. Mâlik'ten rivayetlerinin mürsel olacağını belirtmektedir. Fakat bu tarihi gerçeklere ters düşmektedir. Çünkü, Zirr b. Hubeş cahiliyeyi idrak etmiş tabiûnun büyüklerindedir. Ve Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali ve İbn Mes'ûd gibi büyük sahabilerle görüşmüştür. Enes b. Mâlik ile görüşmemesi için hiçbir zahiri sebep görülmemektedir⁵⁶⁸.

2.2.7. Şüreyh b. Hâris (el-Kâdî), (ö. 78/697)

Tabiûnun büyüklerindedir. Cahiliyeyi görmüş olduğundan dolayı İbn Abdi'l-Berr (ö. 463/1070), *el-İstiâb fî ma'rifeti'l-ashâb* isimli eserinde biyografisine yer vermiştir⁵⁶⁹. Sahabi olmadığı için Hz. Peygamber'den yapmış olduğu rivayetleri mürseldir⁵⁷⁰.

2.2.8. Târik b. Şihâb el-Ahmesî (ö. 82/701)

Sahabeden olup olmadığı ihtilaf vardır. Sevrî, Alkame b. Mersed ve Târik b. Şihâb tarikiyle gelen: "... *Hangi cihad daha faziletlidir?*" diye soruldu, Rasulullah şöyle dedi: "*Zalim hükümdarın yanında doğru söz söylemektir*"⁵⁷¹, hadisi mürseldir. Ebû Saîd Alâî (ö. 761/1359), Târik b. Şihâb'ın mürsellerini sahabe mürseli olarak kabul etmemektedir⁵⁷².

2.2.9. Abdullah b. Ukeym el-Cühenî (ö. ?)

Sahabi olup olmadığı ihtilaflıdır. İbn Ebi Hâtim sahabi değildir demektedir. Hz. Peygamber'den: "*Kim bir şeye aşırı düşkün olursa, o şeye başbaşa bırakılır*"⁵⁷³

⁵⁶⁷ İbn Ebi Hatim, *Kitabu'l-Merâsîl*, 36; Alâî, *Câmiu't-tahsîl*, s. 321

⁵⁶⁸ Alâî, *Câmiu't-tahsîl*, s. 177

⁵⁶⁹ İbn Abdi'l-Berr, *el-İstiâb*, II, 257-258

⁵⁷⁰ Alâî, *Câmiu't-tahsîl*, s. 195

⁵⁷¹ *Nesâî*, Bey'a, 37; *Müsned*, IV, 314, 315. Krş: Ebû Dâvûd, *Melâhim*, 17; *Tirmizî*, *Fiten*, 13; *İbn Mâce*, *Fiten*, 20; *Müsned*, III, 19, 61, V, 251, 256

⁵⁷² İbn Ebi Hatim, *Kitabu'l-Merâsîl*, s. 88; Alâî, *Câmiu't-tahsîl*, s. 200

⁵⁷³ *Tirmizî*, *Tıp*, 24; *Müsned*, IV, 310, 311

şeklindeki rivayeti mürseldir. “Ölü hayvanın ne derisinden ne de sinirlerinden istifade etmeyiniz”⁵⁷⁴ hadisini Allah Rasulü’nün kendisine göndermiş olduğu sahifeden rivayet etmiştir. Ahmed b. Hanbel Müsned’ine, Abdullah b. Ukeym’in rivayetlerini mecazen almıştır⁵⁷⁵.

2.2.10. Abdurrahman b. Useyle es-Sunâbihî (ö. ?)

Tabiûnun büyüklerindedir. Hz. Peygamber’in vefatından beş gün sonra Medine’ye gelmiştir. Hz. Peygamber’den olan rivayetleri mürseldir⁵⁷⁶.

2.2.11. Abdurrahman b. Ganm el-Eş’arî (ö. 78/697)

Tabiûnun büyüklerindedir. Hz. Peygamber dönemini idrak etmiş ve müslüman olmuş olmasına rağmen Hz. Peygamber hayattayken Medine’ye gelip onunla görüşme fırsatını yakalayamamıştır. Muaz b. Cebel ile Yemen’de görüşmüştür. Hz. Peygamber’den yapmış olduğu rivayetleri mürseldir⁵⁷⁷.

2.2.12. Abîde b. Amr es-Selmânî (ö. 74/693)

Hz. Peygamber’in vefatından iki sene önce doğmuş fakat onunla görüşmemiştir. Tabiûndandır. Hz. Peygamber’den yapmış olduğu rivayetleri mürseldir⁵⁷⁸.

2.2.13. Alkame b. Kays el-Ka’bî (ö. 62/681)

Tabiûnun ilmiyle temayüz edenlerindedir. Hz. Ömer ve Ebû Bekr’den rivayetleri mürseldir⁵⁷⁹.

⁵⁷⁴ Müsned, IV, 310, 311

⁵⁷⁵ İbn Ebi Hatim, Kitabu’l-Merâsîl, s. 92-93; Alâî, Câmiu’t-tahsil, s. 214

⁵⁷⁶ İbn Ebi Hatim, Kitabu’l-Merâsîl, s. 105; Alâî, Câmiu’t-tahsil, s. 224

⁵⁷⁷ İbn Ebi Hatim, Kitabu’l-Merâsîl, s. 107; Alâî, Câmiu’t-tahsil, s. 225

⁵⁷⁸ Alâî, Câmiu’t-tahsil, s. 234

⁵⁷⁹ Alâî, Câmiu’t-tahsil, s. 240

2.2.14. Guneym b. Kays el-Ka'bf (ö. 90/708)

Cahiliyeyi idrak etmiş olup tabiûndandır. Saîd el-Cüreyrî'nin (ö. 144/761)⁵⁸⁰ kendisinden rivayet etmiş olduğu: “*Fecr doğup ortalık aydınlandığında, şeytan'a “İhlas Sûresi”ni okumak suretiyle karşı koymakla emrolunduk*” hadisi mürseldir⁵⁸¹.

2.2.15. Kays b. Ebi Hâzim (ö. 95/715)

Hiz. Peygamber'e biat etmek üzere gelirken onun vefatıyla karşılaşmıştır. Aşere-i Mübeşşere'den Abdurrahman b. Avf ile Abdullah b. Revâha hariç diğerlerinden hadis rivayet etmiştir. Hiz. Peygamber'den yapmış olduğu rivayetleri mürseldir. Ayrıca Ebu'd-Derdâ ve Selman'dan yapmış olduğu rivayetler de mürseldir. Bilâl'den yapmış olduğu rivayetlerin mürsel olup olmadığı ise ihtilaflıdır⁵⁸².

2.2.16. Mürre b. Şerâhîl el-Hemedânî (et-Tîb) (ö. 76/695)

Hiz. Ebû Bekr ve Ömer'den olan rivayetleri mürseldir⁵⁸³.

2.2.17. Mesrûk b. el-Ecda' (ö. 63/682)

Tabiûnun yaş ve ilim bakımından en önde gelenlerindedir. Buhârî'deki Ümmü Rûmân (Hiz. Âişe'nin annesi)'den İfk hadisesi ile alakalı rivayet etmiş olduğu hadis,⁵⁸⁴ *mürsel-i hafî* dir⁵⁸⁵. Hiz. Ebû Bekr'in arkasında hiç namaz kılmayan Mesrûk'un ondan yapmış olduğu rivayetleri de mürseldir⁵⁸⁶.

⁵⁸⁰ İsmi: Saîd b. İyâs el-Cüreyrî. Künyesi ise Ebû Mes'ûd el-Basrî'dir. Beşinci tabakadan olup isikâî dir. (*Kâşif*, I, 432; *Takrîb*, s. 233).

⁵⁸¹ İbn Ebi Hatim, *Kitabu'l-Merâsîl*, s. 136; Alâî, *Câmiu't-tahsîl*, s. 251

⁵⁸² İbn Ebi Hatim, *Kitabu'l-Merâsîl*, s. 139; Alâî, *Câmiu't-tahsîl*, s. 257

⁵⁸³ Alâî, *Câmiu't-tahsîl*, s. 276

⁵⁸⁴ *Buhârî*, Enbiya, 19, Tefsir, 24 (7). Krş: *Buhârî*, Menâkıbu'l-ensar, 44, Meğâzî, 24; *Müslim*, Nikah, 69; *Tirmizî*, Tefsîru sûre, 24 (4); *İbn Mâce*, Nikah, 13

⁵⁸⁵ Alâî, *Câmiu't-tahsîl*, s. 277-278

⁵⁸⁶ İbn Ebi Hatim, *Kitabu'l-Merâsîl*, s. 168

2.2.18. Mes'ûd b. Hırâş (ö. ?)

Sahabi olup olmadığı ihtilaflıdır. Buhârî, sahabi olduğunu kabul ederken, İbn Ebi Hâtim (ö. 327/938) buna itiraz etmektedir. Dolayısıyla İbn Ebi Hâtim'e göre Hz. Peygamber'den yapmış olduğu rivayetleri mürseldir⁵⁸⁷.

2.2.19. Yüseyr (Üseyr) b. Amr b. Câbir (ö. 85/704)

Hz. Peygamber'den sadece iki tane hadis rivayet etmiştir. On sene kadar Hz. Peygamber'in hayatını idrak etmiştir. Sahabi olup olmadığı ihtilaf vardır. Şayet sahabi değilse, rivayetleri sahabe mürselleri arasına girmez⁵⁸⁸.

2.2.20. Ebû Râfi' Nüfey' es-Sâiğ (ö. 90/708 ~)

Zehebî⁵⁸⁹ ve İbn Hacer,⁵⁹⁰ Ebû Râfi'in İbn Mes'ûd'dan rivayetlerini kabul etmektedir. Ancak Dârekutnî (ö. 385/995)'ye göre Ebû Râfi'in İbn Mes'ûd ile sohbeti sabit değildir⁵⁹¹. Dolayısıyla İbn Mes'ûd'dan yapmış olduğu rivayetler mürseldir.

2.2.21. Ebû Recâ el-Utâridî (ö. 117/735)

Tabiûnun büyüklerindedir. Cahiliye ve Hz. Peygamber dönemlerini idrak etmiş olduğu halde onunla görüşmemiştir. Hz. Peygamber'den yapmış olduğu rivayetleri mürseldir⁵⁹².

2.2.22. Ebû Ruhm, Ahzab b. Üseyd es-Semâî (ö. ?)

Ebu Ruhm sahabi değildir. Hz. Peygamber'den yapmış olduğu rivayetleri mürseldir⁵⁹³.

⁵⁸⁷ Alâî, *Câmiu't-tahsil*, s. 278

⁵⁸⁸ Alâî, *Câmiu't-tahsil*, s. 303

⁵⁸⁹ *Siyer*, IV, 414

⁵⁹⁰ *Tehzib*, X, 123

⁵⁹¹ *Dârekutnî*, I, 77

⁵⁹² Alâî, *Câmiu't-tahsil*, s. 248

⁵⁹³ İbn Ebi Hatim, *Kitabu'l-Merâsil*, s. 22

2.2.23. Ebû Osman en-Nehdî (ö. 95/713)

Hız. Peygamber zamanında müslüman olmuş fakat onunla görüşememiştir. Hız. Peygamber ve Hız. Ebû Bekr'den yapmış olduğu rivayetleri mürseldir⁵⁹⁴. Hız. Peygamber'den: “*Size reyhan (güzel koku) verildiği zaman onu reddetmeyin. Çünkü o cennetten çıkmıştır*”⁵⁹⁵ diye rivayet etmiş olduğu hadis mürseldir⁵⁹⁶.

2.2.24. Ebû Amr eş-Şeybânî (Sa'd b. İyâs), (ö. 96/714)

Her ne kadar İbn Abdi'l-Berr (ö. 463/1070) ve başkaları Hız. Peygamber döneminde yaşadığından dolayı onu sahabe biyografilerine dair eserlerine dahil etmişlerse de sahabe değildir. Hız. Peygamber'i görmemiştir⁵⁹⁷. Ebû Amr eş-Şeybânî'nin; Ri'ye es-Suhaymî Rasulullah'a geldi ve şöyle dedi: “*Malıma ve çocuğuma baskın düzenlendi ...*” diye devam eden rivayeti mürseldir⁵⁹⁸.

2.2.25. Ebû İnebe el-Havlânî (Abdullah b. İnebe), (ö. ?)

Sahabi olup olmadığı ihtilaflıdır. Hız. Peygamber'den yapmış olduğu rivayetleri mürseldir⁵⁹⁹.

2.2.26. Ebû Fâlic el-Enmârî (ö. ?)

Cahiliye ve Hız. Peygamber dönemlerini idrak etmiş olduğu halde onunla görüşememiştir. Sahabi değildir. Hız. Peygamber'den yapmış olduğu rivayetleri mürseldir⁶⁰⁰.

⁵⁹⁴ Alâî, *Câmiu't-tahsîl*, s. 227

⁵⁹⁵ Tirmizî, Edeb, 37. Krş: Ebû Dâvud, Tereccül, 13; Nesâî, Ziyne, 74; Müsned, II, 320, III, 118, 133, 226, 250, 261

⁵⁹⁶ Ebu Dâvud, Kitabu'l-merâsîl, 342-343

⁵⁹⁷ Alâî, *Câmiu't-tahsîl*, s. 314

⁵⁹⁸ Ebu Dâvud, Kitabu'l-merâsîl, s. 245-246

⁵⁹⁹ Alâî, *Câmiu't-tahsîl*, s. 314

⁶⁰⁰ a.y.

2.2.27. Ka'bu'l-Ahbâr (Ka'b b. Mâtî'), (ö. 32/652)

Tabiûnun en meşhur olanlarındandır⁶⁰¹. Hz. Peygamber'den : “*Hûd Sûresini Cuma günü okuyun*”⁶⁰² diye rivayet etmiş olduğu hadis mürseldir⁶⁰³.

2.2.28. Ebû Müslim el-Havlânî (Abdullah b. Süveb), (ö. 62/681)

Tabiûndandır. İbn Abdi'l-Berr (ö. 463/1070), Hz. Peygamber döneminde müslüman olduğundan dolayı ismini sahabe içinde zikretmiştir. Sahabi değildir. Hz. Peygamber'den yapmış olduğu rivayetleri mürseldir⁶⁰⁴.

2.2.29. Ebû Vâil Şakîk b. Seleme (ö. 82/701)

Tabiûnun büyüklerindedir. Hz. Peygamber dönemini idrak etmiş olduğu halde onunla görüşmemiştir. Hz. Ebû Bekr ve Ebu'd-Derdâ'dan olan rivayetleri mürseldir. Hz. Ali'den ise sadece, “*târumâr etmediğin hiçbir heykel ve düzeltmediğin hiçbir yüksek kabir bırakmayasın*”⁶⁰⁵ rivayeti mürseldir⁶⁰⁶.

3.3. MUHADRAM RAVİLERİN RİVAYETLERİNİN TEMEL HADİS KİTAPLARINDAKİ DAĞILIMI

Muhadramların temel hadis kitaplarında ne kadar rivayetlerinin bulunduğunu tesbit amacıyla yapılan bu listede öncelikle Müslim b. el-Haccâc (ö. 261/874)'ın vermiş olduğu isimler bulunmaktadır. Bunların sayısı 19'dan oluşmaktadır. Daha sonra diğer müelliflerin tesbit etmiş olduğu muhadramlar incelenerek onlar içindeki muhadram raviler tesbit edilerek bu listeye eklenmiştir. Listede tesbit edebildiğimiz 43 muhadram ravinin temel hadis kitaplarındaki rivayetlerinin kitaplara göre dağılımı ve toplu sonuçları verilmiştir. Listenin hazırlanmasında Mısır'da Sahr firması tarafından hazırlanıp Buhârî, Müslim ve Tirmizî'nin câmilerini, Ebû Dâvûd, İbn Mâce, Nesâî ve

⁶⁰¹ Alâî, *Câmiu't-tahsîl*, s. 260

⁶⁰² *Dârimî*, II, 454; *Suyûtî, Dürrü'l-mensûr*, III, 319; *Beyhakî, Şuabu'l-iman*, II, 472

⁶⁰³ Ebu Dâvud, *Kitabu'l-merâsîl*, 103-104

⁶⁰⁴ Alâî, *Câmiu't-tahsîl*, s. 207

⁶⁰⁵ *Müslim*, Cenâiz, 93; *Tirmizî*, Cenâiz, 56; *Ebû Dâvud*, Cenâiz, 68; *Nesâî*, Cenâiz, 99; *Müsned*, I, 87, 96, 129

Dârimî'nin sünenlerini, Mâlik b. Enes'in el-Muvatta'ını ve Ahmet b. Hanbel'in müsned'ini içine alan "Mevsûatu'l-Hadîsi's-Şerîf" CD. Room'undan istifade edilmiştir.

r. N	RAVİ İSMİ	uharî	üslî m	Tirmiz	Nesâî	.Dâv	Mâce	Ahmed	Mâlik	Dârimî	TOP.
1.	el-Ahnef b. Kays et-Temîmî	4	5	1	5	3	2	17	1	3	41
2.	Eslem Mevlâ Ömer	22	5	6	1	5	6	14	16	1	76
3.	el-Esved b. Hilâl el-Muhâribî	1	2	11	---	1	---	10	---	---	25
4.	el-Esved b. Yezîd en-Nehâî	84	63	30	96	37	41	249	---	22	622
5.	Evsat b. İsmâil el-Becelî	---	---	---	---	---	1	4	---	---	5
6.	Sümâme b. Hazn el-Kuşeyrî	---	2	1	2	---	---	3	---	1	9
7.	Cübeyr b. Nüfeyr el-Hadramî	---	16	14	22	25	7	71	---	10	165
8.	Hâbis b. Sa'd et-Tâî	---	---	---	---	---	1	2	---	---	3
9.	Hucr b. Anbes	---	---	1	---	2	---	3	---	1	7
10.	Hâlid b. Umeyr el-Adevî	---	2	---	---	---	1	4	---	---	7
11.	Zirr b. Hubeyş	5	8	24	13	7	16	116	---	4	193
12.	Zeyd b. Vehb el-Cühenî	27	11	5	6	8	6	48	---	2	113
13.	Süveyd b. Ğafele	5	4	3	6	4	3	12	---	2	39
14.	Şübeyl b. Avf el-Ahmesî	---	---	---	---	---	---	3	---	---	3
15.	Şüreyh b. Hâni'	---	9	2	17	7	6	49	---	2	92

⁶⁰⁶ İbn Ebi Hatim, Kitabu'l-Merâsîl, s. 77; Alâî, Câmiu't-tahsil, s. 197

16.	Şüreyh b. el-Hâris (el-Kâdî)	---	---	---	3	---	---	3	---	19	25
17.	Tânk b. Şihâb el-Ahmesî	17	8	5	8	4	3	37	---	2	84
18.	Abdû Hayr b. Yezîd el-Hayvânî	---	---	1	5	3	2	48	---	2	61
19.	Abdullah b. Ukeym el-Cühenî	---	1	3	4	2	2	7	---	---	19
20.	Abdullah b. İnebe el-Havlânî	---	---	---	---	---	2	3	---	---	5
21.	Abdurrahman b. Useyle es-Sunâbihî	3	2	2	1	3	2	9	1	1	24
22.	Abdurrahman b. Ganm el-Eş'arî	---	---	6	3	5	7	43	---	3	67
23.	Abdurrahman b. Saîd b. Yerbû'	---	---	1	---	1	1	---	1	1	5
24.	Abiyde b. Amr es-Selmânî	19	10	10	8	5	3	33	---	9	97
25.	Amr b. Meymûn el-Evdî	21	10	11	13	7	10	57	---	3	132
26.	Alkame b. Kays	52	35	28	47	23	22	108	---	18	333
27.	Guneym b. Kays el-Ka'bî	---	1	1	1	1	1	8	---	1	14
28.	Kays b. Ebi Hâzim	78	27	21	9	9	18	107	---	9	278
29.	Mâlik b. Umeyr el-Haneffî	---	---	---	4	1	---	2	---	---	7
30.	Mürre b. Şerâhîl el-Hemedânî (et-Tîb)	5	3	10	1	1	5	19	---	3	47
31.	Mesrûk b. el-Ecda'	110	65	27	52	24	39	162	---	33	512
32.	el-Ma'rûr b. Süveyd	7	8	3	2	2	3	29	---	1	55

33.	Yüseyr (Üseyr) b. Amr b. Câbir	1	4	----	----	----	----	3	----	----	8
34.	Ebu'l-Halâl el-Atekî (Zürare b. Rebîa)	----	----	----	----	----	----	2	----	----	2
35.	Ebu Ümeyye eş-Şa'bânî (Yuhmid)	----	----	1	----	1	1	----	----	----	3
36.	Ebu Râfi' Nüfey' es-Sâiğ	12	17	4	7	12	11	69	----	4	136
37.	Ebu Recâ el-Utâridî	25	7	5	2	2	1	20	----	5	67
38.	Ebu Ruhm Ahzab b. Üseyd es-Semâî	----	----	----	2	1	1	8	----	----	12
39.	Ebu Osman en-Nehdî	62	37	21	13	17	21	103	----	9	283
40.	Ebu Amr eş-Şeybânî (Sa'd b. İyâs)	6	7	6	4	2	1	17	----	5	48
41.	Ka'bu'l-Ahbâr (Ka'b b. Mâti')	----	----	----	3	1	----	2	6	15	27
42.	Ebu Müslim el-Havlânî (Abdullah b. Süveb)	----	1	1	1	1	1	5	----	1	11
43.	Ebu Vâil Şakîk b. Seleme	157	77	43	75	37	47	310	----	33	779
	GEN. TOPLAM:	723	447	308	436	264	294	1819	25	225	4541

2.4. DEĞERLENDİRME

Tesbit edebildiğimiz 43 muhadram ravinin rivayetlerinin temel hadis kitaplarındaki dağılımı yukarıda verilmiştir. Buna göre ortaya çıkan neticeler şunlardır.

2.4.1. Genel Sonuçlar:

Muhadram ravilerin temel hadis kitaplarında 723'ü Buhârî, 447'si Müslim, 308'i Tirmizî, 436'sı Nesâî, 264'ü Ebû Dâvûd, 294'ü İbn Mâce, 1819'u Müsned, 25'i

ravilerin güvenilirliğini ortaya koyması açısından önemlidir. Buhârî’de en fazla rivayeti olan muhadram raviler şunlardır: Ebû Vâil Şakîk b. Seleme (157 rivayet), Mesrûk b. el-Ecda’ (110 rivayet) ve el-Esved b. Yezîd en-Nehâî (84 rivayet). Buhârî’nin, 21 muhadram raviden ise hiç rivayeti yoktur.

2.4.4.2. Müslim

Corcordance’a göre 54 kitap ve 1322 baktan meydana gelen eserde, mükerrerler hariç 3033 rivayet bulunmaktadır⁶⁰⁸. Bu rivayetlerin 447’sini 29 muhadram ravinin rivayetleri oluşturmaktadır. Bu rakam Müslim’deki toplam rivayetlere oranla eserin % 10-15’ini meydana getirmektedir. Hadis kitapları içinde sıhhat açısından ikinci sırada kabul edilen Müslim’de muhadram ravilere ait bu kadar rivayetin bulunması onların güvenilirliğini tesbit adına çok önemlidir. Müslim’de en fazla rivayeti olan muhadram raviler şunlardır: Ebû Vâil Şakîk b. Seleme (77 rivayet), Mesrûk b. el-Ecda’ (65 rivayet) ve el-Esved b. Yezîd en-Nehâî (63 rivayet). Müslim’in 14 muhadram raviden ise rivayeti yoktur.

2.4.4.3. Tirmizî

Concordance’a göre 46 kitap, 2496 bab ve 3956 (Ahmet Muhammet Şakir’e göre) veya 4051 (Tuhfetü’l-Ahvezî şerhi ile bulunan baskıya göre) rivayet bulunmaktadır⁶⁰⁹. Bu rivayetlerin 308’ini 32 muhadram raviye ait rivayetler oluşturmaktadır. Tirmizî’de en çok rivayeti olan muhadram raviler şunlardır: Ebû Vâil Şakîk b. Seleme (43 rivayet), el-Esved b. Yezîd en-Nehâî (30 rivayet) ve Alkame b. Kays (28 rivayet). Tirmizî’ni 11 muhadram raviden ise rivayeti yoktur.

2.4.4.4. Nesâî

51 kitap ve 2400’e yakın bab içinde, yer yer nev’ kelimesiyle açılmış alt başlıklardan oluşan eserde⁶¹⁰ 32 muhadram raviye ait 436 rivayet bulunmaktadır. Nesâî’de en çok rivayeti olan muhadram raviler şunlardır: el-Esved b. Yezîd en-Nehâî (96 rivayet), Ebû

⁶⁰⁷ İ. Lütü Çakan, *Hadis Edebiyatı*, s. 49

⁶⁰⁸ İ. Lütü Çakan, *Hadis Edebiyatı*, s. 56

⁶⁰⁹ A.g.e., s. 62-63

Vâil Şakîk b. Seleme (75 rivayet) ve Mesrûk b. el-Ecda' (52 rivayet). Nesâî'de 11 muhadram raviiden ise hiç rivayet yoktur.

2.4.4.5. Ebû Dâvûd

Corcordance'a göre 40 kitap, 1889 bab ve 5274 rivayetten meydana gelmektedir⁶¹¹. Eserde 34 muhadram raviye ait 264 rivayet bulunmaktadır. Ebû Dâvûd'da en çok rivayeti olan muhadram raviler şunlardır: el-Esved b. Yezîd en-Nehâî (37 rivayet), Ebû Vâil Şakîk b. Seleme (37 rivayet) ve Cübeyr b. Nüfeyr (25 rivayet). Nesâî'de 9 muhadram raviiden ise hiç rivayet yoktur.

2.4.4.6. İbn Mâce

Mukaddime hariç 37 kitap, 1515 bab ve 4341 rivayetten meydana gelen eserde⁶¹² 32 muhadram raveye ait 294 rivayet bulunmaktadır. İbn Mâce'de en çok rivayeti olan muhadram raviler şunlardır: Ebû Vâil Şakîk b. Seleme (47 rivayet), el-Esved b. Yezîd en-Nehâî (41 rivayet) ve Mesrûk b. el-Ecda' (39 rivayet). Nesâî'de 11 muhadram raviiden ise hiç rivayet yoktur.

2.4.4.7. Ahmet b. Hanbel (Müsned)

904 sahabiye ait 40000'e yakın rivayet bulunmaktadır. Bunlardan 10000 kadarını mükerrerler oluşturmaktadır⁶¹³. Fakat, *el-Mektebetü'l-İslâmi* tarafından Beyrut'ta 1993'te 6+2 =8 cilt olarak yapılan baskısında 27634 rivayet bulunmaktadır. Eserde 41 muhadram raviye ait 1819 rivayet bulunmaktadır Müsned'de en çok rivayeti olan muhadram raviler şunlardır: Ebû Vâil Şakîk b. Seleme (310 rivayet), el-Esved b. Yezîd en-Nehâî (249 rivayet) ve Mesrûk b. el-Ecda' (162 rivayet). Müsned'de 2 muhadram raviiden ise hiç rivayet yoktur.

⁶¹⁰ A.g.e., s. 77

⁶¹¹ İ. Lütü Çakan, *Hadis Edebiyatı*, s. 71

⁶¹² A.g.e., s. 78

⁶¹³ Üçteba Uğur, *Hadis İlimleri*, s. 201

2.4.4.8. Mâlik b. Enes (Muvatta)

61 kitap ve 1720 rivayetten oluşan eserde⁶¹⁴ 5 muhadram raviye ait 25 rivayet bulunmaktadır. İmam Mâlik, Abdullah b. Ömer'in azadlısı Nâfi'den İbn Ömer'in rivayetlerini, sahabilerin amellerini ve özellik de Hz. Ömer'in tatbikatını öğrenmiştir⁶¹⁵. Bu amaçla Hz. Ömer'in azadlısı Eslem'den de rivayetlerde bulunmuştur. İmam Mâlik'in ondan 16 tane rivayeti bulunmaktadır. Bu onun bir muhadram raviden yapmış olduğu en yüksek rakamdır. Muvatta'da 38 muhadram raviden ise hiç rivayet yoktur.

2.4.4.9. Dârimî

163 sayfalık uzun bir mukaddime ile başlayan eser, 23 kitap, 1403 bab ve 3500 hadisten meydana gelmektedir⁶¹⁶. Eserde, 30 muhadram raviye ait 225 rivayet bulunmaktadır. Dârimî'de en çok rivayeti olan muhadram raviler şunlardır: Ebû Vâil Şakîk b. Seleme (33 rivayet) ve Mesrûk b. el-Ecda' (33 rivayet) ve el-Esved b. Yezîd en-Nehâî (22 rivayet). Dârimî'de 13 muhadram raviden ise hiç rivayet yoktur.

⁶¹⁴ İ. Lütfi Çakan, *Hadis Edebiyatı*, s. 42

⁶¹⁵ İmam Mâlik'in hayatı için bkz: *Siyer*, VIII, 47-135; *Tezkira*, I, 207-213, *Tehzib*, X, 5-8

⁶¹⁶ İ. Lütfi Çakan, *Hadis Edebiyatı*, s. 81

SONUÇ VE ÖNERİLER

“Muhadramların hadis ilmindeki yerinin tesbit edilmesi” amacıyla yapmış olduğumuz bu tez çalışması sonucunda muhadramların Hz. Peygamber’in sünnetine alabildiğine bağlı yaşadıkları ve hadislerin sonraki nesillere aktarılması hususunda gördükleri hizmetlerinin sahabe ve tabiûn’a kıyasla hiç de küçümsenemeyecek derecede olduğu gerçektir.

İslâmi ilimlerde tasnif devriyle beraber hicri 3, 4 ve 5. asırlarda özleri Kur’ân ve Sünnet’ten alınmak suretiyle herbiri birbirinden değerli binlerce eserler meydana getirilmiştir. Bu eserler, sahalarında ilk olmaları hasebiyle arkadan gelen nesillere birinci dereceden kaynaklık vazifesi görmüştür. Hicri 8, 9 ve 10. asırlara gelindiğinde ise Zehebî, İbn Hacer, Sehâvî ve Aliyyu’l-Kârî gibi alimler kendilerinden önceki eserleri tekrar yorumlayarak yeni sonuçlara gitmiş ve İslâmi ilimlerde sahalarının nadide eserlerini ortaya koymuşlardır. İşte bu bağlamda, yapmış olduğumuz incelemede ‘muhadram’ kelimesinin “efradını câmi, ağıyarını mani” tarifî ve muhadramların tesbit edilerek sayıları hakkındaki bilgiler en geniş şekilde onların bu eserlerinde bulunmuştur. Bu vesileyle İbn Hacer’in çoğu mevzuda olduğu gibi bu mevzuda da söze son noktayı koyan terkipçi bir müellif olduğu görülmüştür.

İbn Hacer, çağdaşı Burhâneddîn Halebî’nin “*Tezkiratü’l-tâlibi’l-muallem bi men yukâlu innehu muhadram*” isimli eserinde zikretmiş olduğu 155 ismi incelemiş ve bunlardan ancak 109 tanesinin muhadram olduğunu tesbit etmiştir.

İbn Hacer, her ne kadar muhadram kelimesinin iştikakı, sözlük ve ıstılâhî manaları üzerinde durmamış olsa bile denebilir ki: Bu mevzunun en önemli kaynağı yine onun “*el-İsâbe fi temyîzi’s- sahâbe*” isimli eseridir ki, (alfabetik olarak tertip ettiği bu eserdeki her harfin altında yer alan bütün üçüncü bölümlerde) 1377 muhadramın kısa biyografisine yer vermiştir.

Muhadramlar, sahabe ve tabiûn arasında yer alan bir nesil oldukları için her iki döneme ait temel özellikleri üzerlerinde taşımaktadırlar. Mesela: Sahabe’nin doğruluğu ve hadis

rivayetindeki titizliği ile tabiûn'un ibadet hayatını muhadramların bir çoğunun hayatında görmek mümkündür.

Müslim b. el-Haccâc'dan Burhâneddîn el-Halebî'ye, ondan İbn Hacer'e uzanan çizgide çoğu müellifin muhadram olduklarında ittifak ettikleri 25 Muhadramın cerh ve ta'dil açısından biyografilerinin incelenmesi neticesinde hepsinin "sika" oldukları ortaya çıkmıştır. Bununla beraber, yaşamış oldukları dönem itibarıyla hadis alma ve rivayet etme usulü tam disipline edilmediğinden dolayı irsal yapan muhadramlara da rastlanılmaktadır.

Hadis rivayetinde bulunan 43 muhadram ravi içinden ancak Ebû Dâvûd ve İbn Ebi Hâtim'in "*Kitabu'l-merâsîl*"leri ile Ebû Saîd Alâî'nin "*Camiu't-tahsîl*"i gibi eserlerde zikredilen 27 raviden mürsel rivayetlerin olduğu, bu rivayetlerin çoğunun da Hz. Peygamber'den irsal yapıldığını tesbit ettik. Buna ek olarak Hz. Peygamber'in dışında hangi şahıslardan mürsel rivayetlerin yapılmış olduğunu da belirttik.

Ayrıca, tamamı 43 kişi olan ravi muhadramlar'ın temel hadis kitaplarında bulunan (kütüb-ü tis'a) rivayetlerini inceleyerek, bu rivayetlerin toplam 4541 adet olduğunu belirledik ve bunların temel hadis kitaplarına göre dağılımını bir tablo halinde gösterdik.

Bu tezin sınırlarını zorladığını düşündüğümüz. "Muhadramların rivayet ettikleri hadislerin bir araya toplanarak konularına göre tasnifinin yapıp, mürsel olanlarının tesbit edilmesi" mevzuu ise ayrıca araştırılmayı beklemeyen bir tez konusudur.

KAYNAKLAR

- AHMET B. HANBEL, *el-Müsned*, (I-VI), el-Mektebetü'l-İslâmi, 5. baskı, Beyrut-1985 (**Müsned**).
- el-ALÂÎ, Selahaddin Ebi Saîd b. Halil b. Keykeldî, *Câmiu't-tahsîl fî ahkâmi'l-merâsîl*, thk: Hamdi Abdulmecid es-Silefî, Alemü'l-Kütüp, 2. Baskı, Beyrut-1986 (**Câmiu't-tahsîl**)
- ALİYYU'L-KÂRÎ, el-Herevî, *Şerhu Şerhi Nuhbeti'l-fiker*, Dâru'l-Erkam b. Ebi'l-Erkam, Beyrut, ts. (**Şerhu Şerhi Nuhbe**).
- ASIM EFENDÎ, *Kâmûs tercemesi*, (I-IV), İstanbul-1304 h. (**Kâmûs**)
- AŞIKKUTLU, Emin, *Hadiste Ricâl Tenkidi, Cerh ve Ta'dil İlmi*, M.Ü. İFAV Yayınları, Emre Matbaacılık, İstanbul-1997 (**Hadiste Ricâl Tenkidi**).
- AYDEMİR, Abdullah, *Tefsirde İsrâiliyyât*, D.İ.B. Yayınları, Ayyıldız Matbaası A. Ş., Ankara-1979 (**Tefsirde İsrâiliyyât**).
- AYDINLI, Abdullah, *Hadis Istılahları Sözlüğü*, Timaş A. Ş., İstanbul-1987 (**Hadis Istılahları**).
- BAĞDATLI, İsmâil Paşa, *Hediyetü'l-ârifîn esmâu'l-müellifîn âsâru'l-musannifîn*, (I-II), İstanbul-1951 (**Hediyetü**).
- el-BEYHAKÎ, Ebû Bekr Ahmet b. Hüseyin, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, (I-X), Dâru'l-Meârif, Beyrut, ts. (**Sünen**)
-*Şuabu'l-ıman*, (I-VII), thk: Muhammed Saîd b. Besyûnî Zağlûl, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut-1990 (**Şuabu'l-ıman**)
- BROCKELMANN, Carl, *Gechiste Der Arabischen Literatur*, (I-IV), 2. baskı, Leiden-1943 (**GAL**)
- BUHÂRÎ, Muhammed b. İsmâil, *Sahihu'l-Buhârî*, (I-VIII), el-Mektebetü'l-İslâmiyye, İstanbul-1979 (**Buhârî**)
- ÇAKAN, İ, Lütfi, *Hadis Edebiyatı*, M.Ü. İFAV Yayınları, 2. baskı, İstanbul-1989 (**Hadis Edebiyatı**)
-*Hadis Usûlü*, M.Ü. İFAV Yayınları, İstanbul-1990 (**Hadis Usûlü**)
- ed-DÂREKUTNÎ, Ali b. Ömer, *Sünenü'd-Dârekutnî*, (I-IV), thk: Abdullah Hâşim Yemânî, Kâhire-1966 (**Dârekutnî**)
- ed-DÂRİMÎ, Ebû Muhammed Abdullah b. Abdirrahman, *Sünenü'd-Dârimî* (I-II), Matbaatü'l-İ'tidâl, Dımaşk-1349 h. (**Dârimî**)
- EBU DÂVÛD, Süleyman b. Eş'as es-Sicistânî, *es-Sünen*, (I-IV), el-Mektebetü'l-İslâmiyye, İstanbul, ts. (**Ebu Dâvûd**)
-*Kitabu'l-merâsîl*, thk: Şuayb Arnavut, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut-1988 (**Kitâbu'l-Merâsîl**)
- ed-DENEVŞERÎ, Abdullah b. Abdurrahman b. Ali, *el-Beyân ve't-tebyîn fî zikri'l-muhadramîn*, Lâleli Ktp, No: 0003651 (**el-Beyân ve't-tebyîn**)

- el-HALEBÎ, Burhâneddîn Sıbtu'bnu'l-Acemî, *Tezkiratü't-tâlibi'l-muallem bi-men yukâlu innehu muhadram*, Matbatü'l-İlmiyye, Halep-1931 (**Tezkiratü't-tâlib**)
- el-HATÎBU'L-BAĞDADÎ, Ebû Bekr, Ahmed b. Ali b. Sâbit, *Tarihu bağdad*, (XIV+ VI+ II), Dâru Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, ts. (**Tarihu bağdad**)
-*el-Kifâye fî ilmi'r-rivaye*, Dâru'l-Mektebeti'l-İlmiyye, Beyrut-1988 (**Kifâye**)
- el-HEYSEMÎ, Nureddin Ali b. Ebi Bekr, *Mecmeu'z-zevâid ve menbeu'l-fevâid*, (I-X), Mektebetü'l-Kudsî, Kâhire, ts. (**Mecmeu'z-zevâid**)
- İBN ABDÎ'L-BERR, Yusuf b. Abdi'l-Berr en-Nemerî, *el-İstîâb fî ma'rifeti'l-ashâb*, (I-IV), Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut-1995 (**el-İstîâb**)
- İBN EBÎ HÂTİM, *Kitabu'l-Merâsîl*, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1. Baskı, Beyrut-1983 (**Kitâbu'l-Merâsîl**)
- İBNU'L-CEVZÎ, Abdurrahman b. Ali, *Sıfatu's-safve*, (I-II), Dâru İbn Haldûn, 1. baskı, İskenderiye-1994 (**Sıfatu's-safve**)
- İBNU'L-ESÎR, İzzuddîn Ebu'l-Hasen, *Üsdü'l-ğâbe fî ma'rifeti's-sahâbe*, (I-VII), Dâru'ş-Şa'b, 1970 (**Üsdü'l-ğâbe**)
- İBN HACER EL-ASKALÂNÎ, Şihâbuddîn Ahmed b. Ali, *el-İsâbe fî temyîzi's-sahâbe*, (I-IV), Dâru İhyai Türesi'l-Arabiyye, 1. baskı, Beyrut-1328 h. (**el-İsâbe**)
-*Tehzîbu't-tehzîb*, (XII + II), Dâru'l-Fikr, Beyrut-1984 (**Tehzîb**)
-*Takrîbu't-tehzîb*, Dâru'r-Reşîd, Halep-1996 (**Takrîb**)
-*Lisânü'l-Mizân*, (I-VII), Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut-1996 (**Lisânü'l-Mizân**)
-*Tebşîru'l-müntebih bi-tahrîri'l-müştebih*, (I-IV), thk: Ali Muhammed el-Becâvî, Mektebetü'l-İlmiyye, Beyrut, ts. (**Tebşîru'l-müntebih**)
-*Şerhu Nuhbetü'l-fiker*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut-1978 (**Şerhu Nuhbe**)
-*Fethu'l-bârî*, (I-XIII), Dâru'r-Reyyân li't-Türâs, 2. baskı, Kâhire-1988 (**Fethu'l-bârî**)
- İBN HALLİKÂN, Ahmed b. Muhammed, *Vefeyâtu'l-a'yân ve enbâü ebnâi'z-zemân*, (I-VIII), thk: İhsan Abbas, Dâru Sâdır, Beyrut, ts. (**Vefeyât**)
- İBNU'L-İMÂD, Ebu'l-Felâh Abdu'l-Hayy, *Şezerâtü'z-zeheb fî ahbârı men zeheb*, (I-VIII), Beyrut, ts. (**Şezerât**)
- İBN MÂCE, Muhammed b. Yezîd, *es-Sünen*, (I-II), Dâru İhyai Kütübi'l-Arabi, Mısır-1993 (**İbn Mâce**)
- İBN MANZÛR, Cemâluddîn Muhammed b. Mükerrerem, *Lisânü'l-arap*, (I-XV), Dâru'l-Fikr, 1. baskı, Beyrut-1994 (**Lisânü'l-arab**)
- İBN SA'D, Muhammed, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, (I-VIII), Dâru Sâdır, Beyrut, ts. (**Tabakât**)

- İBN SALÂH, Ebû Amr, Osman b. Abdurrahman, *Ulûmu'l-hadis*, thk: Nureddin Itr, Dâru'l-Fikr, Beyrut-1986 (**Ulûmu'l-hadis**)
- el-İRÂKÎ, Abdurrahîm İbnu'l-Hüseyn, *Elfiyetü'l-hadis (Fethu'l-muğis ile beraber)*, thk: Ahmed Muhammed Şakir, 2. baskı, Âlemü'l-Kütüp, Beyrut-1988 (**Elfiye**)
- el-İSBEHÂNÎ, Ebu'l-Ferec, Ali b. Hüseyin b. Muhammed b. Ahmed, *el-Eğânî*, (XXIV+II+I), 3. baskı, Dâru'l-Fikr, Beyrut-1995 (**el-Eğânî**)
- el-İSBEHÂNÎ, Ebû Nuaym Ahmed b. Abdillâh, *Hilyetü'l-evliya ve tabakâtü'l-asfiya*, (I-IX), er-Reyyân li't-Türâs, Kâhire-1987 (**Hilye**)
- İTR, Nureddin, *Menhecu'n-nakd fi ulûmi'l-hadis*, 3. baskı, Dâru'l-Fikr, Dımaşk-1992 (**Menhec**)
- KANDEMİR, Yaşar, *Mevzu Hadisler, Menşei, Tanıma Yolları, Tenkidi*, D.İ.B. Yayınları, 5. baskı, Ankara-1991 (**Mevzu Hadisler**).
- el-KÂSİMÎ, Muhammed Cemâluddin, *Kavâidu't-tahdis min funûni mustalahi'l-hadis*, Dâru'n-Nefâis, 1. baskı, Beyrut-1993 (**Kavâidu't-tahdis**)
-*Tefsîru'l-Kâsımî (Mehâsinu't-te'vîl)*, (I-XVII), Dâru İhyai'-Kütübi'l-Arabiyye, Beyrut-1353 (**Tefsîru'l-Kâsımî**)
- KATİP ÇELEBÎ, *Keşfu'z-zumûn an-esâmi'l-kütüb ve'l-funûn*, (I-VI), Dâru'l-Fikr, Beyrut-1994 (**Keşf**)
- KEHHÂLE, Ömer Rıza, *Mu'cemu'l-müellifin terâcimu musannifi'l-kütübi'l-arabiyye*, (I-IV), Müessesetü'r-Risâle, 1. baskı, Beyrut-1993 (**Mu'cemu'l-müellifin**)
- el-KETTÂNÎ, Muhammed b. Ca'fer İdris, *Hadis Literatürü*, çev: Yusuf Özbek, İz Yayıncılık, İstanbul-1994 (**Hadis Literatürü**)
- el-KEVSERÎ, Muhammed Zâid İbnu'l-Hasen, *Makalâtü'l-Kevserî*, el-Mektebetü'l-Ezheriyye li't-Türâs, Kâhire-1994 (**Makalât**)
- KOCYİĞİT, Talât, *Hadis Usûlü*, T.D.V. Yayınları, Ankara-1997 (**Hadis Usûlü**)
-*Hadis İstılahları*, T.D.V. Yayınları, Ankara-1985 (**Hadis İstılahları**)
- MÂLİK b. Enes, *Muvatta*, thk: Muhammed Fuat Abdülbâkî, Dâru'l-Hadis, Kâhire, ts. (**Muvatta**)
- MÜSLİM, Ebu'l-Hüseyn el-Haccâc el-Neysâbü'rî, *Sahihu Müslim*, (I-V), el-Mektebetü'l-İslâmiyye, İstanbul-1955 (**Müslim**)
- NAİM, Babanzâde Ahmed ve Kâmil Miras, *Sahih-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarih Tercemesi ve Şerhi*, 9. baskı, Gaye Matbaacılık ve Sanayi ve Ticaret A. Ş., Ankara-1987 (**Tecrîd**)
- NESÂÎ, Ahmed b. Şuayb, *es-Sünen*, (I-VIII), Dâru İhyai't-Türâsi'l-Arabi, Beyrut, ts. (**Nesâî**)
- er-NEYSÂBÛRÎ, Ebû Abdillâh Muhammed b. Abdillâh, *Ma'rifetü ulûmi'l-hadis*, Mektebetü'l-İlmiyye, 2. baskı, Medîne-i Münevvere-1977 (**Ma'rife**)
- OKIÇ, M. Tayyib, *Bazı Hadis Meseleleri Üzerine Tetkikler*, A.Ü.İ.F.Y, Osman Yalçın Matbası, İstanbul-1959 (**Bazı Hadis Meseleleri**)

- er-RÂZÎ, Muhammed b. Ebi Bekr b. Abdilkâdir, *Muhtaru's-sıhah*, Mektebetü Lübnan Nâşirûn, Beyrut-1995 (**Muhtaru's-sıhah**)
- es-SEHÂVÎ, Şemsüddin Muhammed b. Abdirrahman, *Fethu'l-muğîs Şerhu Elfiyeti'l-hadis li'l-İrâkî*, (I-III), Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut-1996 (**Fethu'l-muğîs**)
- SELMAN, Meşhur Hasan Mahmûd, *el-İmâm Müslim b. el-Haccâc*, Dâru'l-Kalem, Beyrut-1994 (**el-İmâm Müslim**)
- es-SUYÛTÎ, Celâluddin Abdurrahman b. Ebi Bekr, *Tedribu'r-râvî şerhi Takrîbi'n-Nevevî*, thk: Ahmed Ömer Haşim, Dâru'l-Kütübi'l-Arabî, Beyrut-1993 (**Tedrib**)
-*ed-Dürrü'l-Mensûr fi't-tefsîri'l-me'sûr*, (I-VIII), Dâru'l-Fikr, Beyrut-1983 (**Dürrü'l-Mensûr**)
- ŞAKİR, Ahmed Muhammed, *el-Bâisu'l-hasîs şerhu İhtisâri Ulûmi'l-hadis*, Şrh ve nşr: Ahmed Muhammed Şakir, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut-1994 (**el-Bâisu'l-hasîs**)
- TİRMİZÎ, Muhammed b. İsa, *el-Camiu's-sahih*, (I-V), Dâru İhyai't-Türasi'l-Arabi, Beyrut-1938 (**Tirmizî**)
- TÜRKMEN, M. Burhanneddin, *Hadis Tarihinde Meşhur Muhadramlar*, Lisans Tezi, D.E.Ü. İlahiyat Fak, 1994 (**Meşhur Muhadramlar**)
- UĞUR, Mücteba, *Hadis İlimleri Edebiyatı*, T.D.V. Yayınları, Ankara-1996 (**Hadis İlimleri**)
-*Ansiklopedik Hadis Terimleri Sözlüğü*, T.D.V. Yayınları, Ankara-1992 (**Hadis Terimleri**)
- ez-ZEBÎDÎ, Muhibbuddin Ebi Feyz es-Seyyid Muhammed Murtezâ, *Tâcü'l-arûs min Cevahiri'l-Kâmûs*, (I-XX), Dâru'l-Fikr, Beyrut-1994 (**Tâcü'l-arûs**)
- ez-ZEHEBÎ, Şemsüddin Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, (I-XXV), thk: Şuayb Arnavut, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut-1992 (**Siyer**)
-*Tezkiratü'l-huffâz*, (I-IV) Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Haydarabat-1955-58 (**Tezkira**)
-*Mizânü'l-i'tidâl fi nakdi'r-ricâl*, (I-VII), Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut-1995 (**Mizân**)
-*el-Kâşif fi ma'rifeti men lehu rivayetün fi'l-kütübi's-sitte*, (I-II) Dâru'l-Kible li's-Sekâfeti'l-İslâmiyye ve Müessesetü Ulûmi'l-Kur'ân, Cidde-1992 (**Kâşif**)
- ez-ZEHEBÎ, Muhammed Hüseyin, *et-Tefsir ve'l-müfessirûn*, (I-II), Dâru'l-Kalem, ts. (**et-Tefsir ve'l-müfessirûn**)
- ez-ZİRİKLÎ, Hayreddin, *el-A'lâm, Kamûsu terâcim li-eşheri'r-ricâli ve'n-nisâ mine'l-arabî ve'l-musta'rabîn ve'l-müşteşrikîn*, (I-IX), Dâru'l-İlm li'l-Melayîn, 8. baskı, Beyrut-1986 (**A'lâm**)

ÖZGEÇMİŞ

12.01.1970 tarihinde Ankara'nın Kalecik İlçesi'nin Altuntaş Köyü'nde doğdu. İlkokul bir ve ikinci sınıfları köyünde, diğer sınıfları ise Ankara Keçiören Faik Erbağı İlkokulu'nda okuyarak buradan mezun oldu. İmam-Hatip Lisesi orta bir ve ikinci sınıfları Kalecik'te, son sınıfı ise parasız yatılı imtihanını kazanarak gitmiş olduğu Yozgat İmam-Hatip Lisesi'nde bitirdi. İmam-Hatip Lisesi bir ve ikinci sınıfları da Yozgat'ta bitirdikten sonra üç ve dördüncü sınıfları Ankara Merkez İmam-Hatip Lisesinde okuyarak buradan 1987'de mezun oldu. Daha sonra aynı yıl kazanmış olduğu Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ne kaydını yaptırdı. Buradan "*Ebu'l-Leys es-Semerkandî ve 'Tuhfetü'l-Fukaha'sı'*" isimli lisanas tezini başarıyla bitirerek 1994 yılında mezun oldu. Vatani görevini 1995 nisan-kasım ayları içinde yaptıktan sonra 1996'da SAÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün açmış olduğu yüksek lisans imtihanını kazanarak Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı'nda hadisten yüksek lisans eğitimine başladı. 1997 ağustos-kasım aylarında Mısır'a giderek Arapçasını geliştirdi. Halen "*Muhadramların Hadis İlmindeki Yeri*" isimli yüksek lisans teziyle meşgul olan Osman Bilgen, Arapça ve İngilizce bilmektedir.